

HONMŰVÉSZ

A' REGÉLŐ FOLYÓIRÁSNAK

TÁRSA

1833-KI

OCTOBER, NOVEMBER, DECEMBERRE.

ALAPITÁ, ÉS SZERKEZÉ

RÓTIKREPF GÁBOR.

PESTEN,

TRATTNER-KÁROLYI NYOMTATÁSA

ÚRI UTSZA 612.

304281

HONMŰVESZ FOGLALATJA.

A' számok a' folyóírás mindenkori számára mutatnak.

Természeti történet.

Legnagyobb gyémántok. Egyiptomi arany 53. — Tengeri sas 55. — Gazdag aranypor-területek orosz országban 57. — Egy Lengyelnek tudósítása toldalékul a' farkas természettörténetéhez 59. — Ezüst erek felfedezése Chiliben 61. — Rendkívüli nagy agyarak. Új nemű selyem bogár 63. — Kamtsatkai lilium. Nagy szőlő-tő. Bupal. Vizi virágok 65. — Allati előérzés. Két fejű kigyó 67. — Pille-tünemény. Béka vándorlás 69. — India dicsősége. Madarak éneke 71. — A' hív uszár 73. — Tarantula-pók szelidítése 75 — Varjak okossága. Új drágakő. Rendkívüli szívós élete a' macskának 77.

Természet-tudomány.

Abaligeti barlang. Tüzkéve. Számos földindulás. Erdőgyulladás 54. — La Balme-i barlang. Nagy földindulás. Viztorlat 56. — Merevénykór 58. — Mozgó hegy. Kőd és napfolt 60. — Csuda-szülemény. A' tenger mélységének megmérése 62. — Legszebb tavasz a' földön. Emberi életkor meghatározása 64. — Jeges tünemény északi Amerikában 66. — Hallás finomsága 68. — A' Kigőzültség. Gyümölcs-fák másodszori virágzása 70. — Erdőégés 72. — Torf-föld égése Hollandiában 79. — Nagy jégeső. 1833diki tél 76. — Észak-tengeri tünemények. Viz undor 78.

Mesterség, Művészet, Szorgalom.

Nagy szalma-kalap fabrika 53. — Auszália kereskedése s'fabrikái 54. — Lyoni szorgalom ágai 55. 56. — Új amerikai bor 57. — Szántó elefantok 58. — Széna-szárítás oroszosan 59. — Times ujság sebes nyomtatása. Esernyős kalap 60. — Mechanikai remekmű 61. — Egy darabból álló férjfi öltözet. Cyprusi bor 62. — Bombardor 63. Laoccon. Legnagyobb gőzhajó 64. — Tüztöltés gőzzel. Tartós háztetők 65. — Öltöző barometer férjfiak számára 66. — Falconet, és Péter czár szobra. Takácság finomítása 67. — Villámhárító oszlopok és gerendák 68. — Architectus 69. 70. — Új mód tudományokat szerezni 70. — Vízből mentő műszer. Canova emlékszobra 71. — Gőzomnibus 72. 73. — Buzanemesítés. Répapapiros. Mozdó zimer 74. Muzsikai nyelv. 75. — Bécsi mulató kocsai 76. — Theatrum megvilágításnak nemesítése. Épületek odább szállítása 77. — Torony 78.

Inneplés.

Juliusi inneplés Parisban 56. 57. — Török lakodalom 62. 63. — Szüreti inneplés Vevay-ban 67. — Szent János innepe Florenczben 77.

Építményi jelesség.

Tunnel 53. 54. — Capitolium 58. — Saint Michel erősség 70. — A' luxori Obelisk 71. 72. 73. 74.

Régiség.

Török parancsolat 59. 60. — Szent Ágoston lakjának romjai 54. — Szegszárdi régiségek 68. 69. — Pompejusiak sirja. Régi kincs. Catullus kedvesének sirja. Egyiptusi sarcophag 78.

Intézet.

Erkölcseleg elhagyott gyermekek mentő intézete. Czigány iskola. Rab iskola 55. — Weimari iskola-rendelés. Angoly fabrikák vizsgáltatása. A' serail könyvtára Konstantinápolyban 61. — Lófuttatás Angliában 65. 66. — A' török kert és elyziumi mezők 75. 76.

Litteratura.

Almanach-vizsgálat 66. 67. 68. — Rajzolatok az élet köréből 68. — Alapvonalok a' honi nevelés köréből. Die Kunst zu gefallen 71. — Kunoss Endre hazafiságos áldozatja 74. — Zrinyi emléke; Közhasznú esmeretek tára 70. — Familiae Clericorum Regularium scholarum piarum 76. — Kérdezősködő magyar nyelvmester 77.

Pesti vizsgáló.

Rákosi táborlat 53. 54. 55. — Buda szépülése 53. — Boltozmerek 57. 58. — Aken állatsereglete. Duna gőzhajónk 61. — Gyász-hír 63. 78. — Budapesti Dunapartok 65. 64. — A' magyar tudós társaság nyilvános gyűlése 64. 65. — Fischer szép író 66. — Hasonlítások 67. — Aken állatsereglete 67. 69. — Nagy Kristóf szobra 70. 75. — Csinos bolt 70. — Természet vizsgáló egyesület. Chinai 's japani ritkaságok gyűjteménye. Panoráma 65. — Farkas magyar tánczművész 71. — Ludovica 77.

Hazai hirlelő.

Szegedi szüret 54. — Nagyvárad szüret 55. — Pozsoni mulató erdőcske 58. 59. — Csongrádi szüret 60. — Pándorfi löverseny 61. — Rókadásvadászatok Fóthon 61. 62. — Gyász-hír 64. — Aradi szüret 66. — Bajai intézet 68. — Előmenetel és városi tanács ujitása Szegszárdon 70. Szegedi érzékeny inneplés 74.

Theatrum.

1) Magyar Játékszin.

Buda 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. (Balla ur és hitese vendégek) 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78.

Debreczen 53. 55. — Kassa 57. 74. — Nagybánya 59. 60. 66. 67. 68. 72. 73. 74. — Nagyvárad 53. 54. 55. 56. 57. — Szabadka 66. 67. 68. 69. 74. 75. — Szatmár 58. 62. 63. 64. 65. 72. — Szeged 55. 56. 57. 58. 61. 62. 63. — Szigeth (Marmarosban) 76. — Vásárhely 53. 55. 57. 58. 59. 60. — Zilah 60.

2) Német Játékszin.

Pest 53. (Hirschmann leányassz. vendéjátéka. Dams ur vendéjátéka) 54. 55. 56. 58. (Börner ur vendéjátéka) 59. 60. 63. 64. 66. 69. 72. 73. (Engelbrecht ur vendéjátéka) 74. 75. 76. 77. 78. Pozson 69. 70. 72.

Hangművek.

S. Thalberg Fantáziája 's változati 53. — Rosenthal két parádi magyar nóták 58. — Czerny változatok 60. — Der Opera Freund 64. 77. — Eredeti népdalok 67. — Rosenthal Nemzeti nóták 68. 72. — Stöber Fantasie. Fahrbach ungarischer Nationaltanz 69. — Wiener musikalisches Pfennig-Magazin 70. — Zwey ungarische Tänze (Scharitzer) 75.

Muzsika.

Havasi dalosok Váradon 55. — Muzsikai intézetek hazánkban. Nagy hangverseny Párisban 56. — Pesten a' havasi dalosok 60. — Szegeden Pinter ur hangversenye 62. — Strauss Pesten 62. 64. 65. — Novatsek ur hangversenye Pesten 63. — Taborszky Quartettjai 67. 68. 73. 75. 77. — Aradi hangverseny. Strauss Sopronban 68. — Servaczynski Budán 73. — Budapesti táncz multságok jövő farsangban 77. 78. — Czwrzczek és Arnstein hangversenye 78.

Szép mű.

Magyar Atlas 4dik füzete 61. — Nemzeti ABC. 71. — Tauber Imre szépírásbeti művei 79.

Viseleti divat.

Minden számban.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csütörtökön October 3^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Legnagyobb gyémántok. E' drága kő a' keresztény időszámolás előtt csak néhány századdal lett ismeretes. Köszörülhetése módját egyedül csak a' vak esetnek köszönhetni. Berquen Lajos bruges-i fi 1450-ik esztendő körül legelőször használta. Sorel Agnes VII-ik Károly kedvese pedig első volt Párisban, ki vele ékeskedett,

Az ismeretes gyémántok közül nevezetese: 1) a' mongoli fejdelemségé. Ez legszebb valamennyi közül 's formája egy közepén ketté vágott tojáshoz hasonlít, 's 11,723,178 frankra becsültetik.

2) A' toscani nagy herczegségé. Ennek minden része ki van köszörülve; színe kevéssé a' citrom sárgáságba üt 's 2,608,335 frankra becsültetik.

3) A' francia országi korona kettőt bir: egyikét Sa n e y báro, Konstantinápolyban francia követ hozta a' királynak, 's csak 600,000 frankba került, noha két annyit ér: másikat egy Pitte nevű Angoly szerzé az orleans-i háznak, midőn még XIV-ik Lajos gyermekkoros (minoren) volt; ezt 2,500,000 frankon vették, noha ez-is két annyit ér.

4) Orosz országé. Ez a' világon legnagyobb, 's akkora mint egy galamb tojás. Története következő: Egy francia granátos az ugy nevezett India-dandárból elszökött 's malabár-i szolgálatba állott, hol-is alkalmatosága levén a' Bramá-nak (Isten) templomába jutni, a' hires Scheringan-szobornak szemét kilopta, 's vele Madras-ba szökvén azt (e' volt ama gyémánt) 50,000 frankon valamelly hajóskapitánynak eladta; ez pedig bizonyos zsidónak 300,000 frankon adta nyereségre; ez ismét nyereségre egy Görögnek engedé-át, ki azt 1772-ben az orosz czárnénak 2,500,000 frankért 's életfogytaig járandó 100,000 frankos nyugpénzért (Pension) nyújtá által.

Egyiptomi arany. Francia hirlapok Alexandriából jelentik, hogy egy Linant nevű Francia nem régiben a suez-i tengersizoros melléki bérczekben gazdag arany érre talált, 's abból érczkővel megrakott kilencz ládát vitt Kairóba, melly kövek némellyike egy ötöd rész tiszta érczet fizetett. Így még Perunak legszaporább erei se fizetnek. Csak az kár, hogy ama hegyekben egy csep ivó vizet se találni, sőt tűzre valót se; pedig ezek nélkül a' bányami-velés lehetetlen.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Nagy szalma kalap fabrika. Alençon városa, melly XIV-ik Lajos alatt Velenczétől a' csipke-készítés titkát elragadá, most azon ponton áll, mellyen olasz országtól a' szalmakalap készítését-is magához vonja. Bár milly csekélynek látszassék-is sokak előtt ezen fabrikabeli szorgalom ága, de ha meggondolják, hogy francia ország évenkint 15 millio frankot fizetett az Olaszoknak, bizonyosan jobb gondolatra fognak térni. Francia ország ezen szép szorgalmi ág behozatalát Bouillon urnak köszöni. Ő t. i. 1822-ben kezdé abbéli próbatételeit; 1826-ig Flórenczből hozatta a' szükséges szalmát; ugyan ez időben flórenczi gabona magot-is hozatott, azt elvetette, 's legszebb szalmát nyert belőle; azóta ama gabona éppen nem fajult-el, mivel az agyag és kövecsből álló föld nagyon kedvezett természetének. Miután tehát Bouillon ur illy módon a' nyers anyagot (Stoff) meg tudá magának szerezni, több olasz munkásokat hívott-ki, kiktől számos francia asszonyok 's gyermekek a' szalmafonást tökéletesen megtanulák. Ezen jó sikerek sok capitalistát arra birtak, hogy Bouillon urat elősegítsék, úgy hogy a' kalapgyár (fabrika), melly jelenleg egy névtelen társaság tulajdona, már-is tetemes virágzási fokon áll, 's francia országban sok felé rakhelyei vannak. Készítményeinek ára sokkal csekélyebb az olaszokéénál, 's jóságukra nézve ezeknek olly keveset engednek, hogy azokat még a' flórenczi utazók-is flórenczi portékáknak tartották.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Tunnel. E' nem csak szerfelett merész 's valóban poetai, de London lakosainak 's kereskedésének igen igen hasznos vizalatti tornác megérdemli, hogy róla említés tétessék különösen olly időben, midőn az már egyszeri félbehagyatása után ismét országos pártfogás alá vétetik.

Tudva van, hogy az Angolyok a' Londont keresztül hasító Themse folyót aláásták, 's a' vizalatt akartak bizonyos Brunel nevű franczia építő mester vezérlete mellett átjárást készíteni *). De a' munka részint mivel a' társaság pénzalapítványa elfogyott (200,000 font sterl.) részint, mivel a' folyó (Themse) kétszer betört, már 1828-tól fogva félbe szakadt. Azonban hallani, hogy a' részvényesek jelenleg új pénz-alapot gyűjtenek, mellynek felét ők, felét pedig a' parliament fogja fizetni. — Hogy a' következőket jól megérthessük, szükséges előre bocsatani, hogy e' vizalatti tornác két egymás mellett elfutó galeriából áll, mellyek csak a' közösülés végett néhány helyen keresztül tört fal által választatnak-el; azután mindig a' kiásott tért nyomban kikövezték, úgy hogy a' viz sehol be nem törhetett, kivevén a' helyet, hol éppen ástak; végtére, hogy a' galeriákba egy tágos, a' folyótól mintegy 300 lépésre eső, torkolatból (Schacht) juthatni, mellyből ideiglen (provisorisch) most fa lépcső vezet-le a' dolgozókat. —

Midőn a' Themse előszer betört, egyik Brunel (apa és fiú) se volt jelen; de Griffith az al-felvigyázó se veszté el lelki ébrenségét, 's napszámosaival együtt szerencsésen kimenekedett a' galeria szélére, mi előtt még a' viz egészen ellepte volna a' bolthajtás magoságát. Kevés perczek után nem csak meg nem telt ez, de még a' torkolat-is, melly 40 lábnyival haladá-meg a' bolthajtás csúcsát, egyenes lineában állott a' folyó felületével. Több hasztalan próbálatok után a' beszakadt lyuknak betömésére végtére Brunel azon gon-

*) A' régiek-is ismertek illy Tunnel-eket. Strabo beszéli, hogy Babylonban-is aláásatott az Euphrat, honnan a' királyi kastélytól Belus templomába lehetett menni a' viz alatt. E' boltozat szélessége 15, magosága pedig 12 láb volt; de Herodot azt mondja, hogy az Euphrat vize az építés ideje alatt előbbi medréből ideiglen másfelé térítették-el.

dolatra jött, hogy a folyó medrének (ágyának) azon részét, hol a szakadás történt, kátránczott (getheert) vászonnal befedni, arra nagy mennyiségű agyagot ereszténi kellene; 's ez elsült: a víz nehézségénél fogva a terhes tömeget legott a nyilas felé tolá, 's mintegy bedugta. Most legott hozzá láttak a galeriákban levő víznek gőz masinákkal (gépely) kiszivattyúzásához (heraus pumpen). Gondolhatni, milly aggodalommal várták ennek foganatját. Egyenes apálykor (Ebbe) a szivattyúk felülhaladák a folyó sebeségét; de nagyobbuló dagály (Fluth) alkalmával a viszonzat fordítva lett. Későbben ez másképp fordult, 's leirhatlan erőlködések után csak ugyan mintegy 7—8 lábnyira leszállították. Most lehetett csak arról gondolkodni, hogy az illy fáradságosan megnyert helyet használják, 's a galeriákba behajókázzván, a szakadás helyét, mivoltát eszközetlenül megvizsgálják. — Az erre rendelt napon az öreg Brunel megbetegedett, azért fija vevé át a merészletet Griffith 's egy harmadik felvigyázó társaságában. Az összesoportozott dolgozók tisztelettel tekintének a három fiatal emberre, kik a szivattyúk és folyó közti félelmes viadal közt a setét bolthajtás alá merének bocsátkozni csónakukkal 's fáklyáikkal, és midőn a lépcsőkön alá menének, egy lassú „God save you-t (Isten őrizze-meg őket)“ susogának utánok. Azon pillanatban, midőn Brunel anyját megölelve a csónakba akart lépni, feléje tolong egy fiatal ember, 's magát uti társnak kínálja, mi el-is fogadtatott. — Több mint 600 lábnyira kelle haladniok. Célhoz érve megláták a lyukat, melly nagyobb részint a fenemlített tömeggel be volt dugva, de mi által még-is nem csekély víz csurgott által; megmérék azt 's megjegyzék. (*Végzet következik.*)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Rákosi táborlat. Folyóírásunk 48 's 49-dik számaiban érintettük az idei katonai gyakorlásoknak meghatározott napjait. El-is kezdődtek azok Sept. 26-án és pedig legszebb őszi napok kedvezésével.

Buda szépülése. Midőn hazánk fővárosa igaz anyai hűséggel ápolja keblében a magyar színészetet, nem lehet érzékeny szív nélkül tapasztalni, milly kétszeres érdekléssel látogatják a lelkes pesti Magyarok Buda utszajit. Örömmel vesszük eszre sétálásunk közben, hogy Buda-is a szép, 's korunk szelleméhez szító uj meg ujjabb

művekkel diszteni, és ifiabb testvérének Pestnek fiatal erővel előre törekedő jeles nyomait, bár halkabb, de csüggedhetlen iparral követni igyekeznek. Érzékenyülve olvassuk agg falain most már nemzeti nyelvünken-is az utzák neveit. A' boltok sietve költsönözik szomszéd rokon városunktól csinosabb külsejeket, 's magyar felírásaikat. A' lakosok kitelhető lehetőséggel, 's dicséretes szorgalommal törekednek átvarázsolni a' szépet 's kényelmest. Hálával tapasztaljuk rázós kövezetének munkába vett javításait, 's az utzáknek helyel helyel történt felloccsoltatását, a' rendesebb alkotású újabb épületeknek mind diszes külsejét, mind belső részeinek kényelmesség szabályaihoz alkalmazását. Így változik minden szebbre és jobbra; így kezd hazánk-is sietni erőlködő lépésekkel az idő szelleme után; így foszlik naponkint szemlátomástabb honunknak régi elavult leple, 's újabb, csinosabb, ékesebb köntöst vágy magára öltetni, a' szennyes régiség makacs szónokainak végveszélyt jóslása ellenére-is, hogy a' durva avultság büszhödt szagát magáról lemosván miveltebb szomszédjai körébe ő-is biztosan, elpirulás nélkül léphessen. H. I.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Sept. 24-én Kotzebue széles atyafiságát — 26-án Kisfaludy Csalódásait — 28-án ismét Kotzebue Emberggyüölését láttuk. A' két elsőben Szántainé assz. (Erzsi, Lídi) apróbb szerepekre, kivált ha további tökéletesítésére törekedni fog, használhatóságát bizonyítá-be. A' két utóbbiban Szántai ur (Tamás, Péter) hasonló természetű személyek tüntetését vevé céljául. — A' csalódásokat a' szép számú közönség ismét kedvesen fogadta. — Sept. 29-én „Szerelem mindent véghez vihet“ czimű vig játékot láttuk, melyet a' számos gyülekezet igen kedvesen fogadott. Kántorné assz. a' szilaj Francziskát, Bartha ur az őt megszelidítő Krafft ezredest jelesen adták. Megyeri urnak, ki Müller káplár szerepében, mellyben alig volt valami mondani valója, jelent-meg, csak köszönettel tartozunk, hogy a' darab előadásának tökéleteségét e' csekély személy viseletével elősegíté; például szolgálhat ez által másoknak-is, 's bebizonyítá, milly figyelemmel viseltetik a' közönség iránt. Somogyi ur az együgyű Kristóf szerepét tetszőlegjátász. Szántay urat figyelmeztetjük, hogy a' mester emberek mai világban ingre vetkezve és dolgozó köténnel nem szoktak menni az uri házakba, hanem szokott csinosabb polgári öltözetben teszik udvarlásukat.

Kátaí.

Debreczenben. Sept. 14-kén adatott elő „legelőször, nagy igyekezettel, kettős kivilágosítással (melly szokás szerint hat gertyából szokott állani), török muzsikával (mellyre a' halgatók füleit dugák be), és kettős tánczal: Zelmira, vagy Zunigakardja. Egészen új, gyönyörködtető dráma 3 felv. németül írta

gróf Májláth János Pesten 1833, hol e' f. e. Januarius havában három egymásutáni előadása bármely hideg idő ellenére-is számos nézők megjelenése által nyert köz kedvességet. Történt Bars vármegyében a' XVII-ik század közepén. Fordította Ballané. Az előadást török szokású tisztelkedés diszesíti, hozzá megkívántató török muzsikával, melly pompa alkalmával Kőrösi Mimi és Balla Mari mint török kis tánczosok gyönyörködtetik a' nagy érdemű nézőket. — Vágytam látni az illy hosszú dicsérettel magasztalt játékot; de egy kedvetlen akadály miatt nem elégithetém-ki vágyamat. A' mint másoktól hallám, minden nagy igyekezet 's elődicséret ellenére kedvetlenül fogadtatott. Az egész csupa öldöklésből állott. Egyedül Ballané (Zelmira) dicsértetik; ki helyesen adá elő, 's jól tudta ön fordította nagy szerepét. — Sept. 15-kére „Az Idegen“ erkölcsi rajzolat 4 felv. minden dicséret nélkül vala hirdetve; még-is illetőde 's meglegegedéssel hagyá-el kiki a' játékszint: melly darabra kár hogy olly kevesen jelenének-meg. Czelesztin méltán érdemli, hogy első helyen dicsértessék, ki ma mint valódi rényvitész (Tugendritter), mint az ártatlanság pártfogója 's szükölködők gyámola lépett-fel az Idegen szerepében. Hiven adá előnkbe a' falusi élet gyönyörűségeit, 's ezen életből szivemelő festői jelenéseket rajzola. Kőrösiné a' megcsalatott 's utóbb boldog Emiliát, valamint Kőrösi a' hebegő kertészt jól adák. Helyesen ábrázoló Balla mind öltözetében mind szavaiban Czukkermandel torzképét (carricatur); Kőszeghy jól vevé-fel néha néha Hender kapitány szerepét; de öltözete inkább udvari szolgát mutatta. Vegye jól neven azon tanácsunkat, hogy ne olly kiáltva beszéljen, midőn a' nem nagy játékszínben különben-is megérthető. Székely Zsuzsanna meglehetősen játszá Charlottot: de az első felvonásban igen habozva mondá szerepét, 's fület sértők valának a' magázó tiszteletek, mi ámbár a' fordító hibája, de rajta a' mívelt színészné könnyen javíthat. Helytelen itt, mint mellékszemélyben, az udvari tanácsosnak szótalansága egész a' játék kifejlődéséig; ki ha beszélne is, a' darab semmit se vesztené becséből; de ez a' szerzőt illeti.

Hd gr.

Nagy Várad. — Sept. 10-én a' két Gályarab, néző játék, hibásan adatván elő, az érzékenyítő nemes indulatot bennünk fel nem ébresztette; holott ha Teréz (Parázsoné) szerepében Dériné, kitől egyébiránt ezen csaknem minden napi maga vesztegetést kívánni méltatlanság lenne) lép vala fel, czelját a' Perott Antonio (Udvarhelyi) készültségével mellett-is, elhibázni lehetetlen lett volna. Parázsoné a' színpadon csinos kis alakot mutat, 's ugy látszik, ezt nagyon-is tudja; de ritka szerep állhat neki jól, mert hangja inkább férjfiás mint asszonyi; tüzes nagy fekete szemei pedig akkor-is vidámon hunyorognak, midőn benne inkább könnyeknek kellene rezgeni; ez vala oka, hogy François (Szentpéteri) szivreható sorsában osztozni nem tudott; annak arca minden vonásaira

legelerebben festett bánatja megnem hatotta, sőt milőn fedhetlen erkölcsse, 's hallatlan maga feláldozása napfényre jött-is, mind ezeket hideg egykedvűséggel láttatott fogadni. Eppen nem így Luiz a' fija (Juliska), kinek minden léptében korát meghaladó művészi gyakorlottság mutatkozott; nem így a' derék Egressy se, ki most a' gályáról elszökött rab szerepében a' multkori Egyveleg alkalmával pedig Moor Ferencz személyében nyilván bebizonyította: hogy a' milly kedvesen édelgő szerelmeseiket, szinte olly gonosztevőket tud ábrázolni. Említést érdemlenek még Márton postamester (Szilágyi) Deville katonatiszt (Szerdahelyi), 's Leblank molnárlegény (Mátéfi), kik a' szerepek felosztásánál fogva elhibázott játékok tőrhető kimenetelét nagyon elősegítették. **J a k a b M.**

H. M. V á s á r h e l y e n Aug. 25-én a' vigjáték meglege-
dést nyert. Szivre hatólag 's nem kimélt költséggel és fényes öltö-
zetekkel adatott a' játékot három szakaszban koronázó pompás néma
ábrázolat: „Második Lajos király szomorú esete.“ — Aug. 27-én a'
történet tréfájában László (gr. Wiesenflam) Eder Aloysia
(Emilia) Eder (Tobiás vadász) különösen kitüntették ügyességöket. —
Az ezt követő „elevenen holt házaspár“ nem kérkedhetett a' helye-
sen játszott darabnak dicsőségével. — Aug. 29-én adatott „a' völe-
gény a' kandallóban“ (vig. ját. 5 felv.) Színészink pontosan megfe-
leltek kötelességöknek, 's meggyőződünk, hogy a' belső becs nélkül
szükölködő darab-is megnyerheti a' közönségnek tapsát 's tetszését
az ügyes színészek helyes előadása által. — Aug. 31-én szinpadra
jött „a' szerető és vetélkedő társ egy személyben“ (vig. ját. 4 felv.
Eder Aloysia külön hasznára.) L á s z l ó (gr. Liebenau) most-is olly
tökéletesen felelt-meg szerepének, hogy férjfi-színészink között neki
az elsőséget még az irigység se tagadhatja-meg. Szilágyi (Adolf)
bebizonyítja jó játékaival, hogy előbbi botlásai (legelső felléptekor)
csak a' bátortalanság szüleményei valának. E' játékot azonban leg-
inkább tette nevezetessé legkedvesb színészünk K u b a y n é n a k b e-
tegyülése után első megjelenése, bájló kelleme, szerény viselete, nyá-
jas előadása, 's a' tárgyhoz alkalmazott fényes öltözete. Maria sze-
repében helyesen és remekül játszott. **J . . . y.**

N é m e t J á t é k s z i n .

Hirschmann leányassz. vendéjjátéka Pesten.
Sept. 26-án ezen vendégünk Töpfernek „legjobb tónusa“ czimű vig-
játékában Strahlen Leopoldina szerepében lépett-fel. — Sept. 28-án
pedig ön jövedelmére legelőszer adatott Vogelnek „II-dik Károly,
vagy a' király tölgyfája“ czimű nézőjátéka 5 felv. — mellyben H.
leányassz. Elina személyét játszá. — Ezen darab tartalma következőn
alapul: „2-dik Károly (Stuart) angoly király (Gerlachur) a'
kormányi fő hatalmat bitangló Cromvell emberei ellen elveszti az el-
választó ütközetet, 's életét leginkább Williamnak (Klauerur),

egy tüzes, dicsőségre vágyó, 's királyáért élő haló ifiúnak köszöni, ki a' harczmezőre erővel szökik-el szülőji akaratja ellen, elhagyván atyját Wyndham-ot (Fischer ur) anyját (Denyné assz.) és jegyesét Elinát (Hirschm. leányassz.) — A' király bujdosni kéntelen üldözőji előtt, 's egy tölgyfán menekszik-meg a' fogságtól; itt találja őt a' szomszéd gunyhóban lakó haszonbérló Arthur (Gaede ur), ki hiv maradván fejedelméhez, őt a' szinte hiv Wyndham lord házába viszi, honnan éppen hajóra akar menni, midőn Cromvell emberei a' házat kikutatni akarják. A' hűséges lord elrejtí a' királyt, de a' pártosok az öreg lordot akarják megölni, midőn lelkes felesége, Mathilde, ön fiját adja-ki a' király helyett, kit a' katonák el-is visznek. A' rejtekből elő jött király ezt megtudván, siet a' pártosok vezéréhez Monkhoz (Posinger ur), hogy az ifiú Wyndham életét megmentse. Ezen vezérnek egykor a' király, a' nélkül hogy kilétét megmondotta volna, életét menté-meg, 's Monk neki egy gyűrűt adott azon meghagyással, hogy ha valaha jutalmat kívánna tőle, ezen gyűrű visszaadásával azt megnyerendi. Leeresztett sisakrostéllyal megy tehát a' király Monk elejébe, 's a' gyűrűt átadván mind az ifiú Wyndhamot megmenti, mind ő maga-is szabad visszamenetelt nyer, noha felfedezi kilétét. Stuart Károly már most hajóra akar kelni, hogy ellensége földjét elhagyja, de a' pártos katonák rajta csapnak; 's midőn a' végveszély fenegetné, Monk megjelen, 's hirdeti, hogy a' parlament Cromvell hatalmát semmivé tette, 's Károlyt királynak elismeri.“ Ezen érzékeny darab, némelly gyengébb jelenéseket kivéve, sok jelességekkel bir, 's egyike azon munkáknak, mellyeket többszer-is örömet látunk. A' kisebb terjedésű szerepekben Denyné assz. Hirschm. leányassz. — a' nagyobbakban Gerlach, Fischer, Klauer urak ügyesen viselék magokat. Haffner ur (Lambton óbester)-is játszott, 's mint mondatik ezután rendez színésztag leend, noha hibás beszédmódja tetszést nem nyere.

Dams ur vendégjátéka Pesten. Sept. 27-én Dams ur Bellininek Ismeretlenné (La Straniera) czimű daljátékában, Arthur gróf szerepében lépett-fel. Az első felvonásban némelly distonáló hangokat ejtett, mellyek, mint látszott, első elfogadtatásának kedveségét annyira elfelejteté a' nézőkkel, hogy játék végén ki se tapsolaték, 's a' közönség csendesesen ment-ki a' színházból.

VI. H A N G M Ű.

Grande Fantaisie et Variations pour le Pianoforte sur un motif de V. Bellini comp. par S. Thalberg Pianiste de S. M. l'Empereur d'Autriche. Oeuv. 10. à Vienne, chez P. Mechetti. — Ezen fiatal 's korunk egyik legjelesebb művésznének munkáit méltán ajánlhatjuk.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: blonde-fejkötő virágokkal; bélélt felső ruha muscelinból. — Bécsiéeké: felső ruha gros-de-naples-ból; öv-szalag.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiaroz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap October 6^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Abaligeti barlang. Pécestől három órányira nyugot felé Abaliget szomszédságában találkozik a' híres abaligeti csepkőbarlang, mellyhez 3 öl szélességű és 20 öl hosszúságú előterem vezet; felületét jég hidegségű folyó viz, mintegy 2½ láb mélységre borítja-el. Ezen 500 öl hosszúságú 's barnás fekete márványból álló barlang magos földalatti utakat, tág teremeket, rémületes örvényeket, mellyekbe patakok zajogva rohannak, és magos tornyokként felmeredő sziklahasábokat foglal magában. —

Tüzkéve. Midőn nem régiben az egyházi tartománynak Gajarino helységében kutat akartak ásni, a' már kiasott gödörből egész tüzkéve (vizanyag-gas) hirtelen ütődött-fel, melly első napokban 2 metres-nyi magoságra 's 2 decimetres széleségre lobogott. Midőn az emberek tovább-is ástak, a' tűzoszlop Május 27-én 10 metres magosságig, 's több mint 2 metres szélességig lobogott, 's vele együtt viz, agyag, és homok lövelődött-ki.

Számos földindulás. A' hattyú nevű golette-hajónak kapitánya Lee ur azon hirt hozá magával, hogy Saint Kitts-ben az Antilla szigetek egyikén Sz. Kristófon ezen évi Febr. 8-ikától 15-ikéig 50 földrengést érzettek, mellyek miatt számos kőépületek és falak dőltek össze. St. Kittsben egyedül a' város több részein sok helyen a' föld behorpadott, a' temetők felhányódtak, és több holdnyira terjedő földdarab 5 lábnyi mélységre süllyedt-le. A' lakosok végre vasmacskán álló hajókra futottak, mellyek közül kilencz nagyon megrongáltatott a' föld-indulás közben.

Erdő-gyulladás. Nem régiben Dresdához közel Link fürdője szomszédságában, félóránnyira a' fő várostól az erdő meggyulladott, mi eddig azon vidéken hallatlan tünemény volt. Tiszta szép idő 's vasárnap lévén sok ember tolongott oda annak szemlélésére. A' tartós szárazság miatt

olly sebesen harapódzott tovább a' tűz, hogy sok nézőnek ruhája-is, midőn észre se venné, lángba borult. Sok időbe került a' dühös elemnek elfojthatása. Rémületes fekete látvány volt későbbi napokban az elpusztult térség, mellyen a' még használható megmaradt kormos fa ölekre rakatott.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Australia kereskedése 's fabrikáji. Uj-Seelandia kevés esztendő alatt hihetően olly angoly gyarmat (colonia) lesz, mellynek haszna és előlépése Ujhollandiának semmiben se fog engedni. Már-is számos lakók telepedtek ott meg, kik a' kender 's lentermesztést jó foganattal üzik. Neu-Süd-Wallisból már-is két csapat katonaság szállított által, hogy a' fiatal gyarmatokat a' belföldieknek megtámadásaik ellen védelmezzék. — Valóban hihetetlen 's példátlan, milly előmenetelt nyere Ujhollandiában a' mezei gazdaság, fabrikai szorgalom, 's kereskedési szellem. Naponként uj intézetek, uj gyárok (fabrika), uj egyesületek kerekednek, mellyeknek a' szabad polgári alkotvány, 's a' közösködés megkönnyítése igen jól esik. Az alatt, mig sok régi európai városok az ugy nevezett kis postának olly jótékony és hasznos intézetében még most-is szűkölködnek, Sidney, a' fiatal főváros már-is Two-penny-postával bir, melly a' közösködést tetemesen előmozdítja. Millyen képzetek segítik ott elő a' közösködés könnyebbségét, onnan-is megítélhetni, hogy Ujhollandiában már-is nyereségesnek tartották a' besózott husnak angoly országi vásárookra küldetését! — Mind ezen elő lépésekre nagy befolyással hat az Angolyoknak ama hajlandósága, mellynél fogva nagyon szeretnek egyesületeket 's társaságokat felállítani, mellyeknek hasznát a' bölcs kormány átlátván, azokat örömezt látja, 's nem gátolja.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Tunnel. (Végzet.)

Most Griffith Brunelhez fordulva ezt sugja fülébe: „a' viz nő“ — „Látom — monda Brunel — legott megyünk; rajta készüljete!“ A' galériák szélén-is azonban észre vevék, hogy a' viz áradni kezd; a' lépcsőkön állott Brunel asszonyság előbb

eggyel, majd kettővel kéntelenítették feljebb menni; a' harmadikon elájult 's úgy hozaték-fel. Szaporán tehát a' vízbe ugrik néhány uszni tudó, hogy a' benlevőknek hirt adjanak, mások beszélő csőkön kiáltozának-be. Ezt hallja ama fiatal ember, ki a' földmérőkkel vala, észre veszi, hogy a' víznek a' bolthajtástól távulsága sokkal kisebb lett, — (alig volt már 4 lábnyi)— megijed, felugrik; de fen a' boltozaton fejét megütve vissza esik, 's magával a' csónakot fáklyával együtt vízbe rántja. Alig bukott-fel Brunel, legott társait nevökről szolítja; ketten adnak feleletet, 's kénszeríték, hogy sietne ki felé, minthogy a' víz mód nélkül sebesen nevedik. Brunel ujlag alá merül, 's végtére megtalálja az elveszettnek testét és felhuzza. Barátjai most ujra kénszeríték őt, hogy ön megmentésére ügyeljen; de ő csak arra kéri ezeket, hogy a' holt testet vállaira raknák. Így haladtak kifelé a' holtat viszontagosan vive vállaikon. Az emelkedő viz egyről másra a' bolthajtásba csapja fejeiket, 's csak fáradhatlan erőlködés után láták-meg végtére ismét a' nap világát. Még nem voltak a' lépcsők közepén, midőn megettek a' boltozatot végképpen elnyelé a' víz. A' megmentett most megvizsgáltatik, de az már holt tetem volt; a' szerencsétlen feje lágját zuzta-be a' boltozaton.

De a' fáradhatlan szorgalom végre győzedelmét inneplé, 's a' munka folytathatott. Nehány hónap mulva ismét beszakadt a' víz. Az ifiú Brunel éppen vizsgálását végzé 's már a' galeriának felét maga után hagyá, midőn egyszerre a' rémitő „water! water!“ (viz! viz!) — kiáltás hangzik füleibe; ő vissza szalad, de már semmin se lehetett segíteni. Ezt látva, 's róla apjának hirt adva össze szedi embereit 's a' lépcsők felé siet: itt egy tekintet azt mutatja neki, hogy még többen hibáznak; vissza megy tehát, 's nohá már övéig ér a' víz, oda tart, honnét valamely zajos lárma hallatszik, 's észre veszi, hogy a' dolgozók néhányai a' helyett, hogy a' közönséges galerián kiindultak volna, másikba mentek, melly nem vezetett a' lépcsőkhez. A' helyett, hogy vissza mentek volna, keresztül akarának szegények törtetni, mi lehetetlen volt. Most megjelen Brunel, szava csendet parancsol, 's a' félelemtől kábultakat a' lépcsők felé téríti. Valamennyin előttek mentek, kettőt kivéve, kik uszni nem tud-

tak. Brunel az egyiket, egy cselédes (familiás) atyát, kényszeríti, hogy hátára ülne, 's vele szerencsésen a' lépcsőket eléré. Itt újra kifeszíti magát az őt visszatartók kezeikből, 's még a' másikat-is szerencsésen megmenti; de midőn éppen ezzel a' lépcsőre akar kilépni, az előre tolult állásfákban tetemesen megcsapja fejét. Volt ugyan itt száz kéz-is készen megmentésére, de ájultan vitették lakába, 's a' derék férjfi csaknem két hónapig őrzé ágyát.

Most már valóságos páni rémület *) fogá-el mindig a' dolgozókat legkisebb vizömlés látására-is. Midőn egykor valamelyik ásó napszámos vizet sejdítene, 's egyik segéd-társához kiáltaná: „a' viz jön! szénát ide!“ a' szegény adogató napszámos homlok-egyenest kiszaladt, 's Brunel lakába érvén ijedve kiáltá, hogy a' Tunnel tele van vízzel, 's örültkint rohant-el. Brunel a' lépcsőkre siet, 's látja, hogy itt ama napszámos elfordult fejjel 's félelméből bezárt szemekkel egy általa leeresztett kötelet rázogató kiáltva: „Jack take it! (Jack fogd-meg!)“ — Jack t. i. testvére volt, 's ezt akará megmenteni. — Brunel lenéz, de vizet nem lát; beljebb megy, de itt az ásók lámpáji rendesen pislogtak a' földalatti óriás-cső ölében, 's a' lármát kaczagás követé. A' dolgozók nevetkezének az irlandi nyulszivűnek ijedtségén, ki ez időtől fogva csak Jack take it-nek nevezteték.

A' tapasztalás, mellyet olly sok, de merészséggel és szerencsével meggyőzött veszélyekből meritének a' Tunnel építőji, jövődre legjobb sikerüléssel biztat. E' mellett már a' legnagyobb nehezségeken túl estek; mert felénél több van immár készen, 's azon helyen túl dolgoznak, hol az ágymeder legalacsonyabb volt. Remélni lehet tehát, hogy a' parlament gondoskodni fog, nehogy ennyi pénz, lángész (genie) és mesterség hijában történt volna.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Még egy szó a' rákosi táborlatról. Kényelemmel dülttem ablakom párkányára a' világnak mind annyi gondjait egy pipa verpeletivel gunyolva. Éppen arról tanácskozáim magamban, nem lehetne-e a' különben classicus Maltitz daczára-is a' dohányozás

*) Páni rémület (panischer Schrecken). Így neveznek minden rögtöni alaptalan rémületet.

mesterségét időnk művész-szelleméhez képest — (mellyben még a kártya-mives is művésznék írja magát) — szinte a' művészség magas körébe felemelni? 's a' helyett, hogy az ember a' bodor füstöt csak úgy gondatlanul a' levegőbe fujja, nem lehetne-e mindenféle virágokat, bokrétákat, mulattató ember-vagy állat-alakokat 's több illyeseket belőle képezni? 's megérdemelné-e, hogy az ember e' füst-szobrászatból leczkéket adna a' magyar ifiúságnak? 's nem találna-e sok pipa-hős e' nemes mulatságban nagyobb kedvet mint a' „Hitel“ olvasásában? — Már csaknem kimondtam az „igent,“ midőn gazdasszonyom lélekszakadva berobog, 's „Katonák jönnek ifiú uram, katonák jönnek“ kiabál. Én megdöbbertem, 's ijedtemben az egész pipa-machineriát Lethébe ejtém. „Talán csak nem az Oroszok?“ kérdém kislelkűen, 's a' Lengyelek jutottak eszembe. „Mentsen Isten! mond az istenfelő nő — hiszen Magyarok! még pedig Ferdinand-huszárok!“ — „Ugy!“ mondám egy hosszú lélekzetet vére, 's szivemről mázsányi nehézség hullott-le. Csak hamar ezután robaj támad az utszán; kiabálás, futkározás hallatik, 's már messzéről a' recsegő trombita-hang, melly apáink tárogatójára emlékeztete. „Itt vannak!“ kiabált most minden, 's a' högyke huszárok mint meg annyi oroszlánfiak kényesen és bátran haladának-el ablakom alatt nyihogó, tüsszkölő, kapáló 's tudja! mit csináló paripájikon. Most jutott eszembe, hogy, mint azt a' Honművész 48-dik és 49-dik számából tanulám, ezek bizonyára táborlatba mennek Rákosra, 's magam-is szégyenlém, hogy a' vélt Oroszoktól annyira megdöbbsentem.

Nekem Rákos emlékezetem óta mindig kedves volt a' kaczagányos ősek sátoros gyűléseiktől kezdve egészen a' parduczos lófuttatás idejéig; emlékezetes mezején mindig örömmel andalgék, szeretve magamat a' jelenkor szűk korlátai közül kikapni, 's a' letűnt ős kornak tettekkel gazdag tüneményin andalogni; bár majd mindig el kelle kesergenem Kisfaludy nkkal:

„Pest Budából sok nép kijár,
Alig érti nyelvünket már;
Hej! ma-holnap a' magyar szó
Ritka lesz, mint fehér holló“

Vagy ha egészen a' kedves patakig értem:

„Barna leány a' faluból!
Hej! ne igyál a' Rákosból;
Magyar csonton foly a' vize,
Könnyektől sós annak ize.“

Nincs különben! — mondám most-is — ki kell menned, 's látnod a' szent tért, hol kaczagányos őseid 230 éveken által vittak törvényeket, szabadságot magoknak és utójiknak; látnod az utókort magas elődjei szentelt nyomain, 's pälczát kalapot ragadva versenyt tódultam a' tarka sokasággal a' tyukszem-szülő soroksári utszán-le a' táborlat helyére.

Kiervén azon házhoz, hol a' szegény ember vámot fizet, jobbra az országos Dunát 's ennek partján a' roppant tábor-ispotályt, balra a' kellemes Orczy-kertet 's a' fenséges Ludoviceát hagyva, a' téres sík már messzéről örömet inte előmbé, 's remélnem hagyá, hogy utamat meg nem bánom. — Mint díszes hattyúserég, melly messze honi vándorlásából fáradtan száll-le a' buja rét virányain, tünt előmbé a' ponyvás sátorok végig láthatlan sora, 's a' közülök kicsendülő zaj, lárma, járaskelés élénken hívá lelkem elejébe kaczagányos őseim sátorait.

„Haj! láttam őket sátoraik körül

A' népesülő térre tolongani,

Buzgó kebelt láték hazámért,

'S lángszemeket dagadó könyűkkel.“

De elmerülésemből csak hamar felkölte egy mellettem elrobogó vasas-lovag, mi arra intett, hogy célomon vagyok. Valami felséges látmány nyílt itt szemeim elejébe, 's én nem tartoztathatom magam, hogy a' látottakat legkisebb detail-ig papirosomra ne idézzem. De ehhez Ciceroné-m segítsen. (*Élget következik.*)

Tábori inneplés Budán. Midőn a' budapesti szentegyházakban Oct. 4-én buzgó ajtatoskodások tartatának, hogy felséges idősb fejedelmünkre az egek urától boldog hosszú életet és ezer áldást könyörögnének hiv Magyarjai: a' budai generál-réten fényes pompával tartatott a' tábori isteni szolgálat. A' rét közepén t. i. hadi szerekkel ékesített nyílt sátor alatt mutatá-be a' mennyei Felsőnek m. bácsi püspök 's helytartói tanácsnok Ocskay Antal ur a' buzgó áldozatot, melly alatt tábori muzsika mellett a' kirendelt katona énekesek ajtatosan mondák-el az „im arcunkra borulunk — és — ez nagy szentség“ — 's végre a' — téged Isten dicsérünk — egyházi énekeket. Midőn a' m. püspök ur ez utóbbit megkezdé, a' rétet négy szegben kerítő nagy számú katonaság megkezdé az idvezlő futó-tüzet, melly még kétszer ismételtetett, és mindenkor mind a' réten mind a' bástyákon kiszegzett ágyúktól viszonztatott. Ennek vége levén a' katonaság csendességben széfoszlott. — A' gyönyörű őszi nap egyesíté kellemeit e' szivreható innepléssel. Budapestről sok ezerre menő 's innepiesen öltözködött nézők lepték-el a' bástya-falait, ezeknek sánczombjait, 's a' rétnék egész körületét, és kiki ajtatos fohászait emelé a' Mindenhatóhoz.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi szüret. Midőn a' szőlős gazdák Szeged keblében sok munkáltatásoknak érdemlett jutalmában igazi gyönyöröket remélve vig szüretet igérnének, az igen sokáig tartott, és szakadatlanul ömlött esőzések megjelennek, kerti szőlőink természetnek gyümölcse megrepedezik, rothadásba indul, és így az idő roszasága által reménységünk össze tipratik, az ekképp elkedvetlenülültek szüretje szomorúvá tétetik, 's az előre elképzett szivemelő mulatságoknak alig jelen-

meg egyike. — Borunk ugyan meglehetősen termett, de jósága és tarthatósága bizonytalan, 's nem-is közelit ahhoz, a' mit igértünk.

Miskolczy István.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán a' nemzeti színész-társaság Sept. 30-án Kisfaludynak Stibor Vajdáját játszá. Az idevezült szerzőnek ezen darabja azoknak egyike, mellyekben a' hosszas és ismételt dialogusok némi nyugtalanító unodalmat okoznak a' nézőkben, kivált ha azok elegendő tűz 's a' caractereket kitüntető elevenség nélkül mondatnak-el. Ez történt a' mai darabbal-is. Stibor kegyetlen természetét Megyeri ur, kivált az első felvonásokban hidegen látszatott felfogni 's nem elegendő hevességgel; Dobrochnát inkább Kántorné, Gundát Szentpéteriné, Margitot Pálné assz. által kívántuk volna adatni, 's a' darab sokat nyert volna érdekére nézve. Telepi ur legjobb helyén állott, 's az enyelgő Beczkót szorgalommal, és mulattatólag személyesíté. — Oct. 1-ső napján a' vendégijus című vitézi játék adatott. Ma kezdé igazgatóságát a' tek. Pest vármegye által, melly ezen színész társaságot hazafiságos pártfogása alá venni méltóztatott, megbízott jeles iker-tudós, és buzgó két hazafi, kiknek bölcs elrendelésétől kedves gyümölcsöket várhatunk. Már-is javítást tapasztaltunk a' muzsikai karban ennek tagjai szaporításán. A' színészek Zieglernek említett érzékeny darabját szorgalommal adták, 's előre-is kezességet nyujtottak a' jövődő szép siker felől, ha a' lelkes honfiak nekik-is megadják, mi nélkül sem ők, sem általában magyar színházak dicséretes létesülést nem nyerhetnek. Mai nap nyitatték-meg a' bérlet hónaponként 18 színjátékra. Az igazgatóság pedig hirdeté, hogy négy ismeretes ügyességű vidéki tagot hívott már meg idejövételre. (Lendvay ur és hitese Kassára, Hetényi ur Tatára mentek rendeltetésök helyére.) — Oct. 3-án felséges idős királyunk névnapja elő-estvéjén a' belső játékszin kivilágosítása mellett Solothurn ostroma adatott. Ezen rövid (2 felv.) néző játék csekély tartalmú ugyan, de Fántsi ur fordítása csinos alakban tünt-ki belőle. Végzete után egy hazafi magyart tánczolt; ezt követé ő felségének ékesen kivilágostott képe előtt álló mindkét nembeli színészinknek, kik magyarosan valának felöltözve, karéneke, Kjsfaludy Sánd. versei „A' nemzetnek teste a' nép“ és Schreiber muzsikája szerint, mellyel a' számos közönség ismételt éljen kiáltásokkal és tapsolásokkal egyesité-öröm érzéseit, 's felséges urunkhoz viseltetett hűséges hódolását.

Káta i.

Nagy Várad. — Sept. 11-én adatott „Parlagi János, vagy a' szerelem hatalma, egy ezélirányos munka annak megmutatására: hogy a' szerelem, ez az emberi indulatok legnemesebbike, mivé formálhat egy pallérozatlan, de még elnem romlott szivet? Nem egészen jól van ugyan bevégezve, minthogy Rózsika, (kit ma Pá-

rászóné tűrhetőleg ábrázolt) jutalom nélkül marad; az erényes Széppatakiné (Dériné) pedig, magát kétséges characterú kedvesnek, minden felvilágosítás kívánása nélkül, karjai közé veti, de mégis ohajtanánk Parlagi Jánost Szentpétery által hazánk mind azon' ifiainak megmutattatni, kik ferde nemzetiségüket a' nagy szakálban, durva egyenességű beszédben, 's idegen nemzetek és nyelvek gunyolásában keresik. Hála azonban jelenkorunk jóltevő szellemének, a' hazafiságot illy visszás szempontból tekintő ifiaink már ma nem nagy számmal vannak, 's honunk lelkes leányai között ezeknek is találkozik talán egyegy Széppatakinéja, kiknek szelid kezeikből az életnek elejtett vezér-fonalát ismét vissza nyerhetik. — Sept. 12-én láttuk a' franczia országi tündért. Ez, az aesthetikai tekintetben igen hijános darab, tartalmára nézve sokkal ismeretesebb levén, hogysem felőle bővebben értekezni akarnánk, csak azt említjük: hogy Dériné (Róza tündér), igen szépen játszott: öltözetei valamint mindig, ugy most-is válogatottak, csinos alakjához kellemteljesen szabottak; de megbocsát a' jeles művészné, ha csupán magának sugjuk-meg, egy kevéssé talán kaczerok voltak. Szerdahelyi mint asszonygyűlölő, Guszti, hajfodorító, és haszonbérló, ügyes játékaival, 's kedves hangzatú tiszta énekével, Szentpétery (Freidum) és Szilágyi (éjjeli ór) pedig, nekik igen jól illő mimikájokkal, most-is tökéletesen megfeleltek várakozásunknak.

Jakab M.

N é m e t J á t é k s z i n.

Hirschmann leányassz. vendégjátéka Pesten. Sept. 30-án ezen vendégünk Isidor és Olga játéknak utóbbi szerepében lépett-fel. Ez uttal a' múlt nyáron vendég képpen nálunk volt Grohmann ur most mint rendes pesti színésztag legelőször játszott Wolodomir herczeg személyében, 's valamint mult itt létekor, átáljában véve nem tetszett, csak a' karzaton tapsoló pártói hódoltak neki. — Oct. 2-án mind a' két művész Donna Diana és Don Caesar szerepeikben játszottak.

Damsur vendégjátéka Pesten. Oct. 1-jén Aubernak menyasszony czimű operájában D. ur Fritz szerepét adá, mellyben a' köz elégedést megnyernie ott, hol kevéssel ez előtt Wild urnak remek játéka zajos tapsokat aratott, szinte olly nehéz valamint vakmerő kívánat lett volna. Azonban a' tyrol stylusú szép ariát igen csinosan 's minden strophát más meg más változattal éneklé, mire nagy tapsolás következék.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: kénkősárga selyem-musselin ruha, a' kivágot test és rövid ujak fekete selyemtüllel beszegve; öv-szalag kénkősárga gaze-ból fekete széllel. Hajékesség illatos bogyókkal diszesítve. — Vagy: ruha halavány zöld pou de soie-ből, mellyre apró fehér virágok himezve; kettős mantilla angoly csipkékből, mellyek alá zöld gaze-pántlikák kötöttenek.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86. szán.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön October 10^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Tengeri sas. Ha a' rendbeli elsőséget nagyság és erősség határozza-el, ugy a' tengeri sas (halevő, Seeadler, aquila leucocephalus) méltán megérdemli, hogy a' ragadozó állatok elősorába helyeztessék. Három faját ismerjük, mellyek életmódjokra 's fiatal koruk színére nézve keveset különböznek egymástól, u. m. 1) A' fehér szárnyút, keleti Ázsiából, melly minden ragadozó madarak legerősebbike, 's mellynek természeti történetét Kittlitz urnak, a' világot körül hajóznak köszönjük. — 2) A' fehér farkút, melly az európai sasok legnagyobbika, és — 3) a' fehér fejűt, melly Északamerikában számosan, Európában ritkán található, az előbbinél gyengébb, de hosszas farkára nézve egyforma hosszúságú. — Ama nyugodalmas béketűrést, mellyel ezen sas prédáját lesi, első pillantattal tompa érzésű tunyaságnak lehetne tekinteni, hacsak ama tűz, melly időről időre szemeiből szikrázik, valódi tulajdonságát el nem árulná. Ugy látszik egyébiránt, hogy ezen madár, mellyet a' természet olly erővel ruháza-fel, millyennek a' levegő lakosai közül csak kevesen képesek ellent állani, a' könnyű prédát megveti. Leginkább a' halat szereti, 's noha ő annak elfogására különös ügyességgel bir, még-is gyakran ezen kedvenczét olly módon szerzi magának, melly megérdemli, hogy ismeretessé tétessék. Többnyire nagy folyó vizek partján lehet őt találni, vizesésekhez közel, hol a' hullámok sokasága holt tetemeket szokott kítaszítani. Sokáig kell kémlelődni utánna, mig eszre veheti őt az ember. Mivel közönségesen valamelly előre nyuló ágon mozdatlanul szokott ülni, 's azon kívül setét színű, sokáig tart, mig a' szem fellelheti őt. Ugy látszik, mintha aludnék, 's mind azon apróbb madarakat, mellyek a' parton öszve gyűltek, 's a' víztől kivetett testeken lakmároznak, megvetné. Sem az éhes mévek (vizi madár) és hollóknak ezerféle hangú kiáltásaik, sem a' gólyaseregeknek,

mellyek valamely távolabb eső mocsárba ereszkednek, lassú repülésök, 's szóval semmi se látszatik figyelmét felgerjeszteni. Szemei az ég felé néznek, 's ha e' mellett fehér fejét vesszük tekintetbe, majd csak valamely öreg remetének tarthatnók őt, ki a' világi dolgok semmisége felőli gondolkozásába merült-el. Azonban hirtelen mintegy villám lövel-ki szemeiből. Valamely őt megrázkodtató reszketés árulja-el, hogy valami, mit a' vizsgáló még eszre nem vehett, hatotta-meg őt. Sok ideig látszanak szemei körülkeringeni, míg végre a' kék levegő magosságában egy fekete pontot lát az ember. De a' sas ezen tárgyat már az előtt régen megsejdité, 's azt várta ő illy béketüréssel. A' pont nagyobbodik, az ég alatt hánykodik, közelit, 's már most ama szép halászó sasra (Fischaar, aquila ossifraga) ismer az ember, mellyet czikás repülése (Spiralflug) a' víz felül téhez mindig közelebb hoz. A' fehér fejű sas el nem mozditja róla szemét. Eddigi mozdulatlan teste a' fa ágán ingadozni kezd, nyaka meghosszabbodik, szárnyai leereszkednek, még mámorosnak, tehetetlennek látszik; de ez már most nem amaz óráig tartó mozdulatlan ügyetlenség. A' halászó sas egy pillanatra megállapodik reptében, azután a' gondolatnál-is sebesebben a' hullámokba lezúdul, 's azokban eltűnik. Ez alatt a' fehér fejű sas legnagyobb élénkséget mutat; teste az ágon már csak gyengén nyugszik, szárnyai ki vannak terjesztve, pillantata még a' víz alatt-is követni látszatik a' halászt; az aggódó várakozás minden mozdulataiban mutatkozik. Végtére ismét elő jön az ügyes buvár, 's egy tetemes hal viczkándozik körmei közt. A' fehér sas ekkor hangosan kiált és reá lecsap, 's most egy legnagyobb figyelemre méltó olyan viaskodás kezdődik, millyet csak gondolni-is lehet. A' szegény halászó sas hijában keres módot félelmetes ellensége elől menekedni; prédája terhétől hátráltatva a' fehér sast minden féle lehetséges fogásokkal kívánja megcsalni. Majd egyenesen a' magosba száll, majd mint a' nyil alá zúdul. Mind hijába! a' fehér sas már nyaka körül csattogtatja szárnyait! a' halászó sas egy kétségbeesett kiáltást bocsát-ki, prédáját elejti, kettőztetett szárnycsattogással keres menekedést. De a' fehér sas erről nem aggódik, csak a' hal után rohan, 's mielőtt az még a'

viz felületét elérné, megragadja, azután fellebeg egy magános szirt ormára 's ott a' megvívott prédát elkölti.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Lyoni szorgalom ágai.

Könyvkereskedés, és nyomtatás. Lyon városának már a' Rómaiak idejében-is voltak könyvkereskedései, mellyekben görög 's deák kéziratok árultattak. Jean Coral, lyoni polgár, a' nyomtatói mesterséget, nem sokára feltaláltatása után, német országból Lyonba ülteté által 1470-ben, hol a' következő században szépen virágzott. Csak maga Gryphe Sebestény akkoriban 22 esztendő alatt többet adott-ki 300 könyvnél. Lyon volt ez időben a' protestans munkáknak rakhelye, annyira hogy a' mint mondták, midőn Anger Edmund Jezsuita parancsolatot venne a' Lyonban találkozó eretnek könyvek öszveszedésére, azokból olly sokaságot gyűjtte, hogy három éjjel tartott azoknak elégetésök. Ez időtől fogva Lyon falai közül évről évre tűnt-el a' könyvkereskedés. Jelenleg csak mintegy 15 nyomtató műhelye van, mellyekben csupán imádságos, prédikációs könyvek, ujságlevelek, hirdetmények 's más hasonló nyomtatványok készülnek. Az utóbbi 10 esztendő alatt ismét nevedett a' könyváros boltok száma, és pedig jelenleg mintegy 30-ra, mellyek öszvesen $2\frac{1}{2}$ millio frankot hoznak forgásban.

Aranyozás; arany és ezüst dróthuzás. Ezen szorgalmi ág, mellyet eleinte zsidók, 's ezeknek elüzetésök után flórenczi számkivetettek hoztak Lyonba, 1698-ban 4000 munkást foglalatoskodtatott, kik 10 millio értékre menő 150,000 marka ezüstöt, 's 1000 marka aranyat dolgoztak-fel. Jelenleg ezen ág 34 házak kezeiben forog, mellyek évenkint $2\frac{1}{2}$ millio frankra menő készitményt állítanak elő.

(Végzet következik.)

III. I N T É Z E T.

Erkölcseleg elhagyott gyermekek mentő intézete. E' név alatt állott-fel Silesiában Goldbergen két esztendővel ez előtt egy társaság az elromlott gyermekeknek erkölcsi jobbitásáról szorgoskodván. A' minap be-

nyújtott esztendőnkénti tudósítások szerint kitetszik: hogy az intézet fenállásának első esztendejében 10, a' másodikban pedig 9, 's így összesen 19 gyermek (kik közül tizenketten Goldberg 's annak környékéből valók) talált ezen intézetben menedéket. Kettő közülök kizáratott, 's így jelenleg 17 individuum (6 és 15 esztendő közt) vezettedék-el a' rosznak már követett pályájáról. Maga a' jobbitó-intézet lassanként de reményteljesen halad elő. Mennyit adakozott pedig átaljában a' coblenz-i kerület az elmúlt esztendőben pénzbeli tekintetben az iskolákra, kitetszik következőkből:

Építményi kiadások iskola házakra	-	16,812	tallér.
Iskolaházak bérlete	- - - -	2,433	„
Tanítók fizetése	- - - -	32,361	„
Könyvek	- - - -	42	„
Öszveség	-	51,648	tallér.

Czigány-iskola. Nordhausen mellett Fridrichsloh-ra nevű faluban lakó Czigányok régi időktől fogva minden tanítás és nevelés nélkül léteztek. E' tekintetből a' naumburgi missioi-egyesület egy iskola-és nevelő-házat alapított a' végre, hogy ott a' czigány gyermekek mindenben, mi a' polgári életben szükséges, taníttassanak. Az intézet m. e. November 26-kán innepiesen felszenteltetett.

Rab-iskola. A' badeni kormány határozata szerint a' raboskodó gyermekekre nézve az végeztetett, hogy Pforzheimban hetenként egyszer egy óráig taníttassanak. Erre Müller és Jung bruchsali főtanító urak önként ajálkoztak, hogy hetenként ama gyermekeket két óráig tanítandják, még pedig minden díj-fizetés nélkül.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Még egy szó a' rákosi táborlatról. (Végzet.)

A' fenemlitett vasas-lovag volt ez, B...nyi gróf; ki meglátván a' sokaság közé elvegyült iskolatársát, nevemen szólta. „Mond barátom — szólék a' vidor hadnagyhoz — XIX-dik században élek-e, vagy vissza mentem nagy Mátyásunk idejébe, hogy Rákoson illy élékséget látok?“ — „Bohó!“ — viszonz amaz, „hát nem látod a' formaruhát?“ Én szemeimet dörzsölém, 's legott elhittem, hogy nem álmodom. „Nézd e' véghetetlen sátor-utszát, melly ama dombig nyúl — szólta most Ciceroné-m — ez a' mi ezredünk (a' vasas) jer csak,“ 's végig vezetete a' csinos sátorok mellett. Vala-

mennyi ékes és készen volt, valamennyi előtt letűzve a vitézek kardja, 's egyéb szerszáma. Ezek előtt pedig hosszú egyenes vonalban a nyeregtől felmentett paripák egy-egy karóhoz kötve, majd az elejébe rakott szénából lakoztak, majd kényesen feltekintének, 's mintha lekötelezettségöket restelnék, tombolva kapálták az ós hantok avarjait. A sorok végén mindenhol egy-egy ágyút láték felállítva. Legközepebb pedig fegyver-korláltól környezve az ezred zászlója diszkeskedék. Előlről mintegy 300 lépésnyire az előposták állottak. 'S így minden a' legszebb rendben várta a' következő nap viradtát, mellyben hadforgásait vala adandó. — Darab ideig még legeltetém szemeimet, midőn egyszerre a' vizsgált sereget fedő domb megül harsogó tábori-zene csendül füleimbe, és ime!, mint ha Jerikót-döntő tárogatók rivadoznának ott, egyszerre megbomlanak sorsosim — a' nézők — 's nyomton nyomva sietnek a' tető felé. „Isten megáldjon barátom!“ mondám én-is a' hadnagy kezét megrázva, magam-is majd oda tartok, 's ha talán ennyi nép-tenger miatt a' völgybe már nem-is érhetnék, legalább Mózesként a' hegyről lássam, mi történik alattam,“ 's ezzel sietve nyomultam a' nyomulókkal; de csak hamar érezni tanulám, mit tesz, ha az ember olly tüzes, és ujságvivő nép közt nyomul, mint a' Budapestiek; 's kinomban nem egyszer kíváncsotam a' szárnyas Hypogriphre, hogy engem szegény tisztelőjét a' poetaiatlan tolongók prózai könyökléseik közül kimentsen.

„Türni nehéz“ (mondám) „de haszon; fő virtus türni szeretni; —

Türni ki tud, megtör mentibe minden utat.“

's hova tovább a' hegyen álltam. — 'S mit láttam? — két gyalog ezrednek tömérd és szinte kész karban állott táborát! Az első a' hátszéliké, másik a' lengyel harisnyásoké. Nem sokára elértem a' muzsika helyére; mi volt? Egy pár general egy pár equipage-on jött Dámának muzsikáltatott; 's mi szegény lihegő község egymásra bámultunk. — „Happ, happ, happ!“ hallatszott most egyszerre, és ime! a' Lengyelek karét formálnak 's néhány vidám ficzkó nemzeti hangája mellett olly szilaj táncznak ered, mintha feledni akará Varsó elestét. Ez már többet ért! De az ember mindent megun, a' jelennel soha meg nem elégszik, mindig előre 's tovább halad — 's boldog, ha Armbruster gyermekeként — árokba nem esik.

Önkényes kormány és hasonlásról gondolkodtomban én-is tovább haladék, 's elértem — a' huszárok táborához, ama Ferdinand-huszárokhoz, kikkel ma délután gazdasszonyom annyira megijesztett. Itt minden legnagyobb mozgásban, forrásban volt. A' vitézek t. i. most érkezének, 's alig mondá-ki a' dandáros magyar kapitány német commandóját, mintha csak úgy dönték vala őket le lovaikról, mind a' földön állott. Itt egy torzonborz veteranus szilaj ménét fogá fékén, 's társa a' félmázsás kalapáccsal czölönköt vert elébe; amott egy csak most pelyhedző hügyke ficzkó állott strázsa-mestere előtt, 's

ujját csákójára, magát pedig feszes posztóba téve vette amannak parancsát; emitt a trombitás állott-ki 's végig fuvá a' parancsot, melyre az egész legénység egyszerre felvételé figyelő fejét; mások kalapálva, illetve sátorokat csináltak, 's némelly ujoncz lopódzva szökött háta megé nézni, hogy a' magáét színt azon módon készítse; de a' fűrge építő eszre vevé a' leskelődőt 's egy tréfás — — adtával odább ugrasztá; mások már a' kész sátor alatt nyújtóztak; mások dolgaikat végezve a' kész szolgálatú markotányosnékkal enyelegtek, 's vagy arcza csipék, vagy egy korty pálinkától foszták-meg, 's amazoknak mérgelődésükön jót kaczagtak. Szóval, vidorság és élénkség uralkodott mindenütt; a' tiszt versenyt dolgozott legényével, 's éjeli párnáját igazgatá. — A' kép ismét vissza varázsolt apáim idejébe, vissza varázsolt az egyszerű boldog korba, melybe Rousseau kívánná látni az emberiséget-

Ez, 's a' távulabb elvonuló város ködhomálya a' legszegesb elentiséggel (contrast) hatott reám. „Ó miért nem szabad mindnyájunknak — sohajték Jean Paullal — szent természet! terített asztalunkat, ágyunkat, és vigalmainkat egyiránt találhatni anyakebleden!“ 's a' sátoros Szittyákkal a' mageresztő Magyarokkal, a' lófejű Székelyekkel, a' győző Partusokkal kívántam vala élni, de nem — a' császáros Kunokkal.

G a r a y.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Nagyváradi szüret. Idei szüretünk felette roszt; a' szülő átaljában rothadt, 's annál fogva mondhatni mit sem ereszt; a' must esunya fekete, 's alig szűrük-be, már forr és fut. *).

J a k a b M.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 5-én „árulás és szerelemföltés című szomorú“ — 6-án „minden lépten egy botlás“ vigjáték adatott; 7-én pedig a' Váradról jött havasi dalosok bérlet-szűnés mellett egész esti mutatvánnyal (három szakaszban) mulattaták a' közönséget.

H. M. Vásárhelyen Sept. 3-án a' leány őrzők című vigjátékban, melly most legelőszér adatott, színészeknek nagy szükségök volt a' sugóra, mi eddig soha se történt. Ezen hiányt mintegy helyre hozni látszatott ama kettős táncz, mellyel egy helybeli kisasszony és Éder Aloysia (mindkettő Zoványi tanítványa) kedveskedtek. — Sept. 5-kén a' tudalékos című vigjátékban a' bölcselkedő Peregrinust László, a' rényt becsülő Amáliát Kubayné, a' megvetett Mariát Lászlóné, a' vándor-társaság igazgatóját Kubay, a' hebegő első hőst Eder olly ügyesen adták,

*) Pesten, 's a' Budai hegyeken-is így volt; a' esmosozolt gerezdekből szivárgott must azonnal forrni kezdett.

hogy szerepeik mestereinek méltán neveztethek. — Sept. 7-én Donna Diana adatott Kubayné külön hasznára, ki a' czimszerepet olly tökéletesen adta, 's a' benne uralkodó indulatokat olly elevenen ábrázolta, hogy őt házáuk jelesebb színésznéji közé méltán számíthatjuk. Csak azt sajnáltuk, hogy ezen legkedvesebb színésznénk jutalom darabjára az idő mostohasága miatt igen kedvesen jelenhetek-meg-

J . . . v.

Nagy V á r a d o n színészeink rövid mulatásuk alatt 24 játékot adván Sept. 25-én gróf Szapáry Péter czimű nemzeti darabbal vévének tőlünk végbucst, 's más nap rendeltetésök helyére Kassára vissza indultak. Ha Dériné és Szentpétery eddig nem bírták is volna köz szeretetünket, lehetetlen lett volna azt most Helena és Szapáry szerepeket meg nem nyerniek, midőn a' veszelty és szerencse között egyformán tündöklő magyar nagy lelkűséget, az ön haszonra nem tekintő tántoríthatlan hűséget, 's a' nemzeti nemes büszkeséggel párosult hazafiságot benne személyesítve láthattuk. Harsogó örömkialtásokkal hivatott-ki az egész derék társaság, utóbb pedig még egyszer a' derék Dériné. Szeliden mosolyogjon reájok fejledező nemzetiségünk órangyala, 's a' hajdankor előítéleteit legyőzőtt felvilágosodás gyámolítsa fáradszathatlan törekvéseiket. *)

Debreczenben. Sept. 17-kén elő adatott, az esztendei gyakorlatokra öszvesereglett Károly főherczeg uhlán ezrede hangászainak játéka kíséretével: „Természet és műveltség; vig. ját. 4 felv. írta Albini. Mind az ismeretes darabnak jó volta, mind annak helyes előadása, valamint a' füleknek egyszer szinte jól esett rendes muzsika tevék, hogy az egész számos és igen csinos hallgatók tetszését nagyobb részint megnyeré. Kőrös iné a' grófnet, Balláné ennek Aurora leányát, Czelesztin Tüzes gróf kapitányt, Kőrös zeghy Hegyi bárót, Balla a' köz huszárt, tehetségök szerint jól adák. — Különös tetszést nyérének: Kováts a' házi gondviselőnek neveltető szerepében, 's Székely Zsuzsanna a' természet személyesítőleg. 'S itt helyén tartom azt érinthetni, hogy a' 48-dik szám alatti Honművészen a' Ballánéra illesztett dicséretből ezen magasztalt színészné Székely Zsuzsannát 's Kőrös inét-is méltán részesítheti. Nem tagadom én meg mind a' tisztelttől; de ha kinek sok jut, tartozik abból másnak-is juttatni. Szembetünő volt azon hiba, hogy midőn a' gróf kisasszony kapitány jegyesének az ön készítette szavakkal Hector halálát akará mutatni, mi egy avult mellképet látánk; 's így nem csuda, hogy a' kapitány attól érdektelenül fordula-el: valamint a' másik kép se nagy festői ügyességét árulá-el a' művésznének. A' min azzal segíthetének vala, ha a' képeket ugy helyezik, hogy mi ne lássuk. — Legközelebbi Szombatra „a' világ hangja, vagy a' pesti korhely pajtások“ vagyon hirdetve. Szegény Pestl csak árnyék oldaladat ismertetik; mintha nem volnának — — is elegen.

H d g r.

Viszhang Szegedről. October 1-ső napján. — Mindenhol talál rokon kebelre a' nemes érzetű, magos gondolkozású honfi. — Bizonyára nem zordonban kiháló hangzat a' szabadkai színészbíráló által Honművésznök 52-ik darabjában közre bocsátott, és Szeged fiaiit illető érzékeny felszóllítá; méltó részvételt nyere itt a' lelkesedés hangja, öröm 's boldogabb jóvendők előérzetét idézé a' szépért jóért esdeklők, nemzeti nyelvünkért buzgólkodók szívökbe. Ohajtánók mi is: vajha a' feladott kívánat a' szabadkai jeles vagyónú derék hazafiaknak közérzelmökből eredő legyen. Öszvetetté vállak gúgászi művet teremthetnek-elő! — Kivánva kívánják több idő óta Szeged jobb izlésű miveltebb lakosai, nem csak a' körökben külön-

*) Ezen társaság váradi mutatványainak többi darabjait-is közleni fogjuk.
A' Szerk.

ben-is divatozó nemzeti nyelv fentebb művelése, hanem a' csinosulás és erkölcsi simultság terjedése tekintetéből egy színésztársaságnak köztök állandó megmaradását, millyet legalább félévszakán sajátjoknak mondhatnának. Hévkivanatuk foganatba hozhatása módját 's eszközét a' keblében létező casinói társaság tagjai már jóval ezelőtt nem csak megpendíték, hanem magános értekezések tárgyaúl-is választák, 's adandó alkalommal köztanakodásban meghányandó leendő. A' nemzetisedésünket elő mozdító szent czélok iránt páratlan atyáskodással viseltető helybeli nemes törvényhatóságnak indítványa következtében kiadandó czélirányos intézetei, több magános közbemunkálások, 's hazafiúi pártfogások, — de főkép a' nemes törekedéseket méltányolni tudó, előhaladásunknak hathatós munkálója, most köztünk fáradozó királyi biztos és tanácsos Babarczy Imre ur ó nagyságának magos nézetű pártfogása szép reményeket nyujtanak nekünk, hogy casinónk a' már szilárdul kitüzött vágy-pontot hová hamarabb eléri, 's egy színésztársaságot minden évnek feléig biztosítand, Szabadka pedig egyetértés utján ugyan azt másik fél évre önönévé teendi. Tervének jövő kikeletkori foganatosítására elég időt nyerni vél, csak férjfiás elszánt akarat, egyesült erő járuljon hozzá. — Milly kedvező helyzet 's körülmény inti tehát a' két népes várost, jelesen Szegedet májustól novemberig, Szabadkát pedig az év másik felében egy nemzeti színész-társaságnak állandó befogadására 's fel-tartására! — Hihető, megosztoznának velünk némelly idő szakra Torontál nemes lelkű fiai is! Megvagyunk több oldalról győzve, hogy a' bőség szarujával diszló n. becskereki casinói egyesületnek részvevő figyelmét, és segédkezeit ki nem kerülné e' nemzeti ügy, legalább fényes Rendeinek ottani öszve gyűlések alkalmával. Csak így tehetnök honossá Thaliát boldog térföldeinken! — Tette, munkára'serkenjünk honfiak! — hiszen már ugy is rég felébredtünk álmainkból!

Mérlaky Ireneus.

N é m e t J á t é k s z i n .

Hirschmann leányassz. és Dams ur vendégjátéka Pesten. — Hirschm. leányassz. Oct. 5-én utóljára lépett-fel a' kronsteini harczzjátékban mint Elsbeth, 's érdemlett tapsok után érzékeny bucsút vett tőlünk. — Dams ur Oct. 3-án Zampa személyében nem elégité ki füleinket, mi után kevéssel az előtt Wild ur annyira elbájlá azokat remek előadásával.

Pesten Oct. 4-én a' játékszin kivilágosítása mellett adatott a' gyémánt kereszt vigjáték; ezt megelőzé a' legelőször szinpadra hozott, 's Haffner ur gyarából került egy felvonású dramai költemény „a' tölgy törzsök“ mellynek rövid csekélységű tartalmával nem-is terheljük olvasóinkat.

VII. M U Z S I K A .

Havasi dalosok Váradon. Krapfenbauer, Nobis, Heilmann, Schrott, Söllner, és Debiasy alpesi dalosok (Alpensänger) Kolosvárról jöttökben Váradon megállapodván Sept. 26. 28. 29-én gyönyörű éneklésük és muzsikájokkal mulattatták a' váradi miveltebb közönséget.

Jakab M.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: blonde-fejtkötő virággal és marabúval ékesítve; ég-színű bársony ruha. — Vagy: fejékesség jazmin 's narancs virággal díszesítve; sima krep-fátyol (voile) blonde-al beszegve; fehér gaze-ruha. — Bécsieké: rózsaszínű ruha fekete blonde-al ékesítve; redős kalap (toque) blonde-ből marabout tollakkal.

Szerkezi Róth krepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap October 13^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

La Balme-i barlang. Franciaország Cremieux városától 4 órányira fekszik La Balme falu, mely nevét az ottani barlangtól költsönözte. Ez a leghíresebb frankhoni cseppkőbarlangok egyike. A bemenetel 20—30 láb szélességű és 100 láb magosságú. A barlangba belépven, azonnal egy tágos teremben leli magát az ember, mellyre két karzat dől; egyike hátulso üregében egy tavat foglal, 's kettejek közt legnagyobb. Azután a tudni vágyó kisebb nagyobb mélységekre akad, mellyek, csiga formájúak levén, bajos lépesőkül szolgálnak neki az egyikhez fel, a másikkoz alá szállásra; mig végre eléri a nagy tavat, melly az egész hátulso üreget elfoglalja. Találkozik itt mindenkor egy kis csónak is, mellyen a tó egyik végéről a másikkra eljuthatni. Ezen földalatti csónakázásra, az oda és vissza jövetelre kell körül belől egy óra. A tó vize felettebb tiszta. —

Nagy földindulás. Huasco (Chiliben, Amerikában) Coquimbo tartománynak egyik városa, melly az érczbányák közelsége végett különös fontosságú volt, Aug. 25-én a földindulás által nagy részint szét dűlatott. Egy későbbi rengés végére vitte a város vesztét. Hasonló sorstól retteg a bányákhoz szinte közel fekvő Cupiapo város is.

Viztorlat. Július 9-én Boca-Minanda környékén (Corsicában) több zivatáros napok után a felhőköl vizzel és tüzzel vegyes forgószél láttatott, melly viztorlattá (Wasserhose) változott által. Ezen tünemény annál nevezetesebb, mivel illyes mi a szárazon igen ritka. Az elektromossággal megtölt vizoszlop feldűlta a földet, 's magával levegőbe vonván forgó mozgása közben tetemes tüzes golyóbissá formálódott. Végre nagy térségre szikrázó tüzkévéji szivarvannya változtak. Ezen tünemény másodsor is de már gyengébb erővel jelent-meg, 's fél órai léte után eltűnt.

A' föld, hol dühösködék, 25 lábnyi átmérőre (Durchmesser) és 10 láb mélységre volt feldulva, 's körös körül hosszú barázdákra szagatva, mintha szántóvassal hányták volna fel.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Lyon i szorgalom ágai. (*Végzet.*)

Himvarrás. 1770—1780-ig Lyonban 6000 himvarró (Stickerey) intézet számláltatott, mellyek himzett selyem szöveteket készítettek; most alig dolgozik azoknak tized része; 30 házak alig készítenek évenként $1\frac{1}{2}$ milliónyi munkát.

Paszomántsövés. 1548-ban Lyon 459 paszomántsövő mesterembert táplált. A' 18-dik század közepén 30 házak évenként 20 milliónyi munkát készítettek. 1780-ban 2700 paszomántsövő szék volt mozgásban; 1801-ben csak 300. Mai nap csak 10 ház foglalatoskodik ezen mesterséggel, melly Lyonból nagy részint Parisba vándorlott. A' szalag (pántlika) készitést nagy részint St. Chamon és St. Etienne városok által hagyá magától Lyon elragadtatni, 's csak két év óta jöttek ismét mintegy 14,000 székek mozgásba, mellyek azonban alig készítenek 2 millión tul menő munkát.

Kalapcsinálás. Ezen mesterség csak 1520-ban állott-fel Lyonban. 1776-ikban az évenkénti munkák 20 millio értékre emelkedtek, 's a' dolgozók száma 8000-re. Az 1693-ki ostrom azonban ezen szorgalmi ágat is semmivé tette, melly csak 10 esztendő óta juthatott ujabb életre. Jelenleg 40 kalapcsinálói intézet évenként 8—10 milliónyi portékát készít, mellyet 145 alvevő (Unterkaüfer) ad-el.

Szücs mesterség. 1548-ban 187 bunda kereskedő lakott Lyonban. Ezen kereskedés 1792-ig virágzott, 's azutáni elaljasodásából csak 10 év óta emelkedik-fel. Most azt 10—12 házak üzik, mellyeknek fele évenként 80—100,000 frankot hoz forgásba.

III. I N N E P L É S.

Juliusi inneplés Parisban. Harmad izben ülé Paris nagy juliusi zendülésének évnapiját, és harmad izben volt alkalmatossága megmutatni, hogy, mint eddigelé, ugyan azon gondolkozású, 's hogy három esztendő rajta semmit

se másított. A' politikai lapok ugyan régen elmondák a' hirt, 's így nem ujság; de a' Honművész még se késik azt lapjaiba felvenni, midőn azt nem mint ujságtudósítást közli, hanem annak mint észrevételekre és szépművészeti tanakodásokra alkalmat adó tárgynak kíván csak némi érdeket szerezni, 's az innepet olvasójival aesthetikai oldalról-is megismertetni.

Már eleve örömmel várták az ujitó Francziák e' három nevezetes napnak évnapi inneplését, de maga a' kormány se mulasztá-el semmit is, hogy ez innepre a' legnagyobb előkészületeket tegte. Thiers, a' fiatal, élénk minister, e' foglalatosságot valódi ifjú tüzzel vitte véghez; ehez még az igen kellemetes nyári napok is járultak, minőknek Paris már régóta nem örülhete, 's az innep felséges lön. Mi nyugodtabb szemmel nézhetünk a' dologra, mert multról irunk, 's azon kívül is az octoberi hó mérsékeltőbb atmosphaerája részre hajlatlanabbakká enged lennünk, mint akár a' ministeri, akár a' legitimistai lapok valának a' heves juliusi napokban. Az elsőik igen is sok fontosságot helyeztetnek a' kormány előkészületeibe, és szertelenekké lesznek; ezek ellenben az egész innepet semmivé iparkodnak tenni, 's így szinte amazokban hibájába estek; és azért legjobb juste milieu-t (valódi közepet) tartva mindegyikéről levonni, mit neki a' párt szelleme sugallott. Az igazság úgy is akkor legszebb — bár mindig az lehetne! — ha mezeitelen.

Az 1-ső nap (Julius 17-én) az elestek gyász innepe volt, 's a' gyászmise érettek éppen mint 1831-ben a' Pantheonba rendelteték. Sajnálni lehet, hogy atheni szokás szerint valamely derék, nyilvános gyászbeszéd nem tartatott; egy beszédnök (orator), mint Perikles, ez által halhatatlanná teheté magát, 's igen könnyen lehetett volna muzsika és a' Pantheonnak czélirányos felékesítése által a' pompának tulajdonképi caractert adni. Ez a' későbbi időkre-is átszármanznék, mint hajdan az Athenaiaknál 's magoknál-is dicső Eleinknél *); minek mindig valami fenséges bélyege van;

*) Hogy Eleinknél ez szinte szokásban volt, tanuljuk Sz. László királyunk törvényeiből, midőn tiltja, (milly nagy kárára oratoriánknak! a' keresztény vallás haszna mellett!) hogy a' kun halmokuál, mellyek mint tudjuk temetkezési helyek voltak, (előlk

de leginkább mig a' kortársak élnek, illő volna azokat így dicsőíteni, kik a' szabadságért haltak-meg. — A' Parisiak egyébiránt rossz neven vették, 's nem igaztalanul, hogy a' kormány a' kamarák által végre hajtott emlék-szobrot az erre rendelt Bastille terén még három esztendő mulva se állittatá-fel; de még el se kezdte! Az emlék-szobor ugyan is csak könnyű fából volt vázlatban (contour) adva, 's talán nem is vitetik-ki soha is; de alig volna halálos vétek, mert tapasztalásból tudjuk, hogy egy emlék-szobor idegen, az az nem azon helyen, hol a' gyászoltnak tetemei nyugosznak, mindig kisebb benyomást szül, mint ellenkező esetben.

(Végzet következik.)

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 8-án Zieglernek „tréfa 's valóság“ czimű vig játékában Baranyi ur Testes káplár személyében lépett-fel előszer, mellyet a' közönség meglegedésére játszott. Kitüntető volt Szentpéteriné asszonynak (Agnes) mai játéka, ki az ártatlan szerelmes leányt, gyermeki szeretetet jelesen személyesíté. Könyvesné assz. a' koros szobaleányt jól játszá, de úgy véljük, hogy Szikraváry báróval (Bartha ur) volt perlekedése közben a' sok hajlongások és mértéktelen kézhányások túlságosak voltak. A' szerepeknek jól tanulását ujjolag ajáljuk, annyival-is inkább, minthogy a' miveltebb rendű közönségnek részvétele és a' színházban egybesereg-lő száma igen kedvezni látszik ezen nemzeti intézetnek.

Kátay.

Nagy Váradon. — Színészink Sept. 14-én a' hideg esős idő-hez képest elég számos nézők előtt Szilágyi Pál részére Preciosát, melly igen szép magyarsággal van fordítva, nem egész meglegedésünkre játszották; mert Dériné (Preciosa) egyedül levén elkészülve, többi majd mind a' sugó szájából igyekezett kiiesni mondani valóját. Különbén, valamint ennek érzékeny játéka 's bájoló éneke szokott hatását most se hibázta-el, Pedro várnagy (Szilágyi) és Viarda czigányasszony (Néb Maria) szinte olly gyakori kacajokra nyújtottak alkalmat. Megjegyezzük egyébiránt, hogy ezen

származtak a' Pantheonok és Piramisok) „beszéd és áldozatok ne tartassanak.“ — Egyébiránt az illy kunhalmok (Hunnengräber) nem csak Fehér vármegyében a' sági pusztán, Csurgónál, Bodaik mellett, Hantos és Érd (Handzsabég) határában, hanem tele van velök franczia, angoly, német ország, Peloponesus 's a' t. Fridrik császár képét-is Berlinben kunhalmokból vett kövekből készítették. —

aa.

utóbbi, ki különben a vénasszonyokat eredeti sajátsággal szokta ábrázolni, mimicai tételeit most túlságig üzte, megfélekedezvén, hogy egészen ősz fő mellé gyermeki elevenség, 's malom orsó pergésű nyelv többé nem illenek. A Preciózáért epedő Alonzót Egressy se rosszul utánozta, de a karének gyakori hibáit olykor csak Szerdahelyinek kemény hangja fedezgette. — Taval sokkal érdekesebb volt reánk nézve Eliza és Claudio, mint most Sept. 15-én, mert akkor Eliza (Dériné) mellett Sarolta szerepét Kubainé, most pedig Heinischné vitte, ki tőle kitelhető igyekezettel törekedett ugyan annak nyomdokait követni, de se külső kellemeit magára varázslani, se magos reptű énekét utánozni, sem a barátság szent érzeményitől lángoló kebel gerjedelmeit kellőleg kitüntetni nem tudván, Elizának lelket buzdító hangjával a magáét harmóniába nem olvaszthatta, annak szivrepesztő anyai fájdalombaiban nem osztozhatott. Különben Gróf Bellamont (Udvarhelyi) Claudio (Szerdahelyi) Marquis Piavera (Szilágyi) Celso (Egressy) semmit el nem mulasztottak, hogy a Szilvia (Egressiné) csekély, de ügyetlenül vitt, szerepe hiányait szorgalommal takargassák. A muzsika, nemcsak átalján fogva hibás volt, de semmi előkészületet se mutatott, 's énekesink csupán lelki jelenlétöknek (praesentia) köszönhetik, hogy a nagy disharmonia mellett bábeli zavarba nem bonyolodtak. — Sept. 17-én az ifiabb tagok részére ifjú gyakorlatlansággal, pedig a' rosz időhez képest igen sok nézők előtt adatott az egy óra, tüneményes, 's nem a' mi eróművekben szükölködő színünkre való nagy játék; mert itt minden természet feletti nagyon természetessé sőt kézzel foghatóvá válik, 's itt többnyire csak képzelni szoktuk azt, a' minek lenni kellene, a' minek történni kellett volna. Ezt előre bocsájtván el nem halgathatjuk, hogy a' milyen rosz volt a' muzsika, szinte olyan rosz volt az egész játék előadása. Szántuk a' kedves Dérinét (Emma), hogy fáradozásai a' karének zavarjai mellett füstbe oszlottak; sajnáltuk az igyekező kis Julcsát (Aszkúr), hogy utóljára megszólamlani eszébe nem jutott; nehezteltünk Szentpéterire (gróf Kanut), Szilágyira (Hannó), Szerdahelyire (Szkadó), hogy ha magok, szerepeik érdekeikhez képest, elkészültek, ifiabb tagtársaikat, kik meghívásukban őszintén elismerik, hogy jutalomról nem lehet ott szó, hol színészi tökélyek nem fénylenek, éppen ma, midőn érdemet szerezni 's a' közönség iránt figyelmeseknek lenni legszorosabb kötelességök lett volna, jobban nem gyakorlották. Ily tetemes hibák ugyan még máskor nem történtek, 's bizodalommal reméljük, azon túl se fognak történni. — Sept. 19-én azt kelle vala néznünk, hogy — a' szerelem mindent véghezvihet: azonban mindent láttunk, csak szerelmet nem, mert annak helyét durvaság és rettentés foglalta-el. Ez a' minden aetheticai izlés nélkül való ugy nevezett vig játék Uj-Hollandba, hol a' vad férj hölgyét ellenfelei nőneméből erőszakkal szokta rablani, és szerelme bizonyosságul előre mindjárt megkinozza, talán kedves lehetne! de hazánk

játékszinein, hol pedig, majd ördögűző Fabián, majd 2-ik Gaszner, majd tudná a' Tatár micsoda nevezetek álarca alatt régóta szédeleg, nem hiszem, hogy valaha sikerrel adatott volna! Mi ezen jeles társaság választásától célirányosabb darabokat várnánk, 's neheztelnünk-is lehetne, hogy most már, harmad izben csalta-meg várakozásunkat.

J a k a b M.

V i s z h a n g S z e g e d r ől. Polgárfi ur hangot kért Szegedről, hangot, és úgy hiszem magyar hangot. De, hogy is adhatnánk mi mást, mikor ezt minden egyes lakosink beszélik, ezen imádkozunk Istenünkhez, ezen szóllunk a' törvényes állapotokban, ezen visszük jegyző könyveinket, és levelezésinket. — Magyar hát Szeged, 's csak illy hangot adhat. — Vallyon kell-e a' Szent Gellért helyére köveket hordani, hogy halommá válhasson; — 's vallyon kell-e Szegedet felszóllítani, hogy a' színészetet figyelemre vegye? — Már majd negyven esztendőök előtt felállította ez Thalia templomát curialis épületében, és így a' nyelv- és erkölcs-mivelésének templomát az igazságé mellé tétette. — Halhatatlan emlékü fiai Dugonics, Vedres, 's még többen a' most-is élők közül elmeszüleményeiket rakták arra áldozatul, 's fényt ohajtának adni az alapított színháznak. — Mindenkor szerette e' város a' színészetet; pártfogolta, sőt néha olyakra is egyedül hazafiságból árasztá jóltevőségét, kik azt egészen meg nem érdemlék. Nem vala tehát annyira szükség Polgárfi ur felszóllítására, midőn mi már magunk előbb arra terjesztők gondolkodásunkat, hogy megörökítsük nálunk a' színész-társaságot. — Azonban ha Szabadkának velünk rokon gondolkodása e' munkánkat némiképpen elő segélheti, és a' két város társaságunk eltartására segéd kezét nyújt, örülni fogunk; de annak idején egy főbb gondunknak kell majdan lenni, hogy szinpadunkon ne kontárok, vagy merő ujonczok jelenjenek-meg, hanem tökéletesek. — Azért is viszhangunk, vagy inkább felakadt előhangunk ez: „Szeged mindent, mi a' hazának, vagy honi nyelvnek javára van, mindenkor akarta, akarja, sőt akarni is fogja.“ — Rajta hát! segéljétek e' mindenkori nemes czélt hiv polgárok! a' késő utód tisztelettel áldja neveiteket, 's a' haza fény-egére irandja azokat.

M i s k o l t z y I s t v á n.

S z e g e d e n a' Szabadkáról nem régiben vissza érkezett színész-társaság által K i r á l y J á n o s egyik gyengébb színészünk hasznára sz. Mihály hava 28-án előadatott a' h a n k ó t z i p u s z t a v á r. A' társaság igazgatóját mindenek előtt arra figyelmeztetném, hogy a' szerepeket jövődöre úgy ossza ki, hogy a' nézők minden színészben láthassák a' személyt, mellyet azok képeznek, és ezek valódilag fessék az érzést, 's indulatokat, és pedig úgy, mintha a' való láttatnék, 's a' nézőkre benyomást tegyenek. S z a l a y n é t mindenkor comikai alakban láttuk a' szinpadon, 's ma mint özvegy Ozorayné jelent-meg. Ó abban nem vétkes, hogy nem jól declamál, hogy a' fájdalmas anya, midőn egyetlen leányát a' halálban elveszettnek véli,

a' keserőséget, 's midőn az, a' haramiák kezéből kikerül, a' viszont találkozás örömét szivrehatólag festeni nem tudja; de vétkez abban, hogy midőn mély gyászt visel, tűzök-szinű kesztyűt vesz fekete öltözetéhez. Szóke (Camillo) ma-is megnyeré elégedésünket; igen eleven ecsetelőre talált benne a' magába rejtezkedett gonosz. Szakátsy (Muray) elegendő tüzzel mutatta a' szerelmeit. Kálmán (Gyénesy) vegye tanácsomat, hogy hangjában 's mozdulatiban egyedül a' természetiségig vigye a' heveiséget, 's mérsékelje magát az igen erőltetett feszességtől; mert omne nimium vertitur in vitium. -- Király (András) szerepét gyengén 's indulat nélkül; Szaplonitzayné (Klára) kissé szeleskedve játszott. Én a' színészekbe modestiát (szerénységet) 's aesthetikai izlést kívánnék önteni; így könnyebben elérnék a' tetszhetést. Azért ezen színésznének tanácsolnám, jövődre szelidebb és természetibb legyen; ne hadarázza-el szavait annyira, hogy néha érthetlenné váljanak. Farkas (Bernard) igen jól képzé a' félénk rablót; Kilényi (Reznyik) nem felelt meg várakozásunknak; csudálom a' majd 20 esztendő színészen, hogy miután ezt mondá: „meglőtte balomat“ még-is játék végéig jobb karját mutatja sebesnek. Hagyjon már fel valahára hangerőltetéssel, menjen a' természet útján, 's a' mit ez jót adott, ne tegye rosszá elbizottságból. Széppataky Joh. Czilit jól ecsetelé; híven festé a' keservet, elgyengülést, örömet. Nagy Istv. (Péter) jó színész a' bohózatban, de ezt se üzze annyira, hogy időn kívül, valamint ma, kaczagást gerjessen. Nem pór nép tapsa mutat a' köz elégedésre; tanulja a' színész megnyerni azoknak tapsait, kik az illőséget 's czélt inkább ismerik.

N é m e t J á t é k s z i n.

Damsur vendégjátéka Pesten. Ezen vendégünk Oct. 8-án a' portici-i némában mint Masaniello jelent-meg, 's ujlag bebizonyítá, hogy semmi rendkívüles tüneményt benne nem láthatunk ugyan, de még is ezen előadása a' jobbakhoz tartozik. Rebesgetik, hogy esztendőre Damsur színházunk rendes tagja leend. Már ha jobbra szert nem teszünk, még is csak inkább halljuk őt, mint mostani tenoristánkat.

A' havasi dalosok, kik már Budán is hallatták magokat, a' pesti színházban Oct. 9. 's 11-én dúdoltak. Valamint Budán ugye Peten se hallottunk tőle valamelly rendkívüli meglepő darabokat, se művészeti se darabválasztási tekintetben, 's megvalljuk, hogy illyes mit inkább máshol, mint szinpadunkon ohajtanánk hallani. Ezen természet gyermekei a' muzsikát értőnek füleit legalább nem gyönyörködtethetik; a' havasi dúdolást kedvelőt pedig daljaiknak többnyire egyforma menetelével, kevés különbségű melodiáikkal huzamos ideig nem igen mulathatják, minek utánna ezeknél sokkal jobb illy dalosokat hallottunk. Ezen ének-mulatság előtt az említett estvéken amaz ismeretes vig játék Nro. 777. és fortély 's phlegma adatott.

V. M U Z S I K A.

Muzsikai intézetek hazánkban. Milly sikeres következményt vonhatnak magok után a' hangászokat képző jó intézetek, mellyekbe szegényebb sorsúak-is bemenetelt nyerhetnek, csak az tudja megítélni, kit ön tapasztalása tett bizonyossá az említett foganatról. Mennyire hátra vagyunk még kedves honunkban a' szép művészetekben, könnyen elhisszük, ha csekély és szinte magában eltűnő számú művésztinket össze számláljuk. Nagy hálával tartozunk tehát azon lelkes hazafiaknak, kik a' muzsikai nyilvános intézetek felállítását elősegítik. Örömmel olvassuk a' hazai 's külföldi folyóirásokban, hogy Aradon, Eszéken, Pozsonban, Sopronban, Zágrábon jeles muzsika-iskolák 's egyesületek léteznek. Jelesen Pozsonban az idevült Klein Henrik a' kir. muzs. iskola tanítója muzsikai egyesület felállításán dolgozott. Követé jeles célját legujabban m. Buzini gróf Keglevich Károly ur cs. k. kamarás, ki maga is ügyes hangművész lévén az említett városban műkedvelők, és hangművészekből álló hangász-egyesületet állított, melly másfél év óta dicséretesen virágzik, 's az óta kivált az egyházi muzsikának több nevezetes műveit igen jelesen adá elő. Eddigelé az intézet csupán önkéntes aláírásoknak és a' m. gróf nagy lelkűségének köszöni lételet. — Zágrábon-is sikeresen folytatja munkálatait az ottani muzs. egyesület. Az idén Mart. 22-én tőkepenzének szaporítására nyilvános hangversenyt adott, mellyre a' nemesség és polgárság teljes készséggel adakozott, sőt azt személyes részvételével is elősegíté.

Nagy hangverseny Párisban. Július 28-án a' tuileriák kertjében adatott nagy muzsikai akademia magához hasonlót nehezen fog mai világban találni. Az azt kivívó személyzet Habeneck ur igazgatása alatt 500 személyből állott. Ezek közül volt 88 clarinett, 20 kürt, 20 trombita, 22 bőgő (egyéb hűros szerek kirekesztettek), 100 asszonyi, 200 férfi énekes. A' concert kezdetének jeléül 400 dobos forgót (Wirbel) vert. A' hangverseny részei valának: 1) Ouverturak Rossininak Telljéből és tolvaj szarkájából, 's Aubernak portici-i némájából. 2) Harcz-symphonia karénekkal Schneizhöfer-től. 3) Nagy karénekek Tarare-ból Salieritől, Stronstól, Berlicztől, Aubertól, (a' porticii némából imádság), Tellből az öszveesküvés karéneke Rossinitól.

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: blonde fejkötő egy rózsza ággal; musselin ruha halavány violaszínű szövettel bélelve, és pántlikával 's csipke fodrokkal ékesítve. — Vagy: szalma kalap viola színű kreppel bélelve, 's düntuch-szalaggal és apró virágokkal díszesítve; felső ruha halavány sárga selyem musselinből setét sárga szalagbokrokkal; schawl bajadére. — A' mostani övpántlikák (gaze, virágos habzó vagy koczkás tafotából) nem csattal erősítettek a' test körül, hanem oldalaslag begomboltatnak. — A' levanti atlasz-szövet most nagy divatba kezd jönni ránczainak szép fekvése, és a' szövet egyéb jeles tulajdonságai végett.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön October 17^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Gazdag aranypor-területek orosz országban. 1827-ben a'slatustowi aranymosások kerületében Beresowka patak bal partján olly arany terület (Goldlager) fedezteték-fel, melly gazdag tartalmára nézve csak Sándor és Miklós czárok arany területeiknek engedhet elsőbbséget, 's a' korona örökös nagyherczeg tiszteletére Kejäse Alexandrowsk nevet kapott. 100 font fvényből 1 font 13 solotnik arany mosatott-ki, belé nem számítván az ott talált tiszta termő arany darabokat, mellyek 5 solotnikot nyomtak. Négy év alatt (1827—30) ezen területből mosás által 25 pud, 8 font, 86 solotnik, 's 73 rész; termődarab pedig 4 pud, 20 font 65 solot. 48 rész került-ki. 3 darab termőarany (gediegenes Gold) egyike nyomott 1 fontot, a' másik 1 font 7 solot. 's a' harmadik 1 font 16 solotnikot.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Uj amerikai bor. Prince William ur, Long-Islandban New-York mellett egy igen jeles faiskolának tulajdonosa, nem régiben Loudon urnak a' Garderner Magazine hires kiadójának többféle észak-amerikai fákat 's bokrokat küldött, mellyek közt a' vad szőlőnek egy különös faja is vagon, mellynek Prince ur vitis labrusca isabella nevet adott, 's melly gyümölcsseinek szaporasága és jósága miatt Long-Islandban nagyon elhiresedett. Ebből Észak-amerikában már is bort szürnek, melly, a' mint mondatik, jósága végett hirben van, 's mellyből Prince ur mustrát is küld. Ezen szőlővesszőt már most angoly országban is tenyésztetni akarják, nem kételkedvén annak megfoganszásáról, 's már is örülnek, hogy nem sokára az angoly földön nem csak ama hires Gooseberg-bort, hanem más bort is termesztethnek. A' Recueil industriel (1831. Aug.) ugy vélekedik, hogy Európának északi vidékei, mellyek

teljességgel szőlőt akarnak tényésztetni, sokkal bölcsebben cselekednének, ha inkább ilyen északi szőlő nemet hozatnának, hogysem déli fajokat, mellyek náluk csak elnyomórodnak, vagy olly termést adnak, melly törzsök-fajoknak szégyenére válik.

III. I N N E P L É S.

Juliusi inneplés Parisban. (*Végzet.*)

Czélirányosb volna tehát, ha talán azon helyeken, hol az elestek nyugosznak, állittatnának-fel egyes szobrok; mert azon gondolat is, hogy csontjaikat össze kellene szedni 's a' Pantheonba rakni, már aligha kivihető; mert a' tetemek már három esztendeje vannak földben, 's azon kívül is a' elásott csontok felásatásában mindig valami kellemetlen fekszik. Azonban a' sirok czélirányosan, de talán kelle-ténél is inkább, voltak felékesítve, 's a' fekete sorokon végig elhuzott fátyolokon nagy betűkkel ez volt írva: „M e g h a l t a k a' h a z á é r t.“ Megolvashatlan sokaság hullámozott egész napon által e' sirok közt; de az udvari lapok ismét kelle-tinél többet mondának, midőn azt állítják, hogy minden ember gyászban volt 's hogy mindenki arcán a' megindulás legfőbb jeleit lehetne olvasni: mert Parisban a' nagy tömeg gyász-eseteken igen ritkán indul-meg, azon kívül sokkal tolongóbbak illy nagy városban a' napi történetek, hogy egy gyászos, hosszasabb benyomást okozhatnának. A' gyászba öltözöttek legfeljebb is az elesteknek rokonaik voltak. Egyébiránt a' sokaság magát illóleg viselé, 's e' volt minden, mit tőlök kívánni lehetett. A' sirokat nemzeti gárda őrzötte, 's hol Parisban a' nemzeti gárda vállal-fel valamit, ott bizonyára minden a' maga rendén megyen.

A' 2-dik napon (Julius 28-kán) már igen idejében készült csak nem egész Paris a' nagy t á b o r i v i z s g á l a t r a (Heerschau, Revue), mellynek a' boulevard-okon kelle véghez mennie. E' csaknem fél mért földnyi hosszú séta-helyek kétség kívül a' világnak legszebb utszaji közé tartoznak 's a' legujabb időkben még sokkal jobban ékesítették. Fájdalom! hogy a' szépkertek egymás után eltűnvn helyettek házak épülnek. A' boulevardok ez által elvesztik szépségöket mint sétahelyek; ellenben élénkebbek lesznek az utszak-

nál, kiváltképpen a' diadal-bolthajtások; Porte St. Denis, és Porte St. Martin körül minden sokkal fenségesb lett. E' szép fél mértföldnyi tér tehát igen alkalmas tábori vizsgálatra leginkább pedig a' nemzeti gárdának, melly nem gyakorlások kedvéért, hanem csak azért áll-ki, hogy alkalma lehessen a' királlyal özszejönni, őt látni, mig egész Paris az ablakokból vagy a' fasor közül az innepi pompán részt vehet. Ennek következésében már 1830 óta a' tábori vizsgálatok mindig itt tartatnak. A' parisi nemzeti gárda oly számos, hogy, ha össze gyülekezik, egész hadi sereget tehetne. Oly szembetünő tehetőség, oly sok izlés uralkodik pedig külsejeken, hogy a' nemzeti gárda fellépése valóban pompás; de még a' közel fekvő falubeliek is, kik illy inneplések alkalmával mindig hozzájok csatolják magokat, mindent elkövetnek, hogy külső fényben a' Parisiakkal vetélkedjenek.

Nevelé a' mai vizsgálatot az is, hogy Napoleon szobrának felállítását *) a' kormány már akár popularitas végett, akár azért, hogy az innepnek pompáját még nagyobbá tegye, e' napra halasztá. Ez a' népnek kedvére volt, 's valódi lelkesedéssel látta a' nagy győzőnek képsobrát egy nyilvános, vagy inkább egyetlen egy piarczon felállitatni. Említettük Regélőnk 56-dik számában, hogy Napoleon itt közönséges háromszegű kalapjában. 's nagy kabátjában van felállitva. Miért? — Mig Napoleon élt, mindig a' romai császárságot törekedett követni. Akkor tehát igen természetesnek találták, hogy Napoleon mint romai császár egy Trajan oszlopa után készült szobron képeztessek-ki. Kép és szobor romai-császárilag volt, 's jó öszhangban álltak. De most Napole-onról a' népnek már nincs ama magas fogalma, igen élénken emlékezik ez a' polgári szabadság elnyomójáról. Azonban mint hadvitéz bálványa Napoleon a' népnek; azért a' számos képek közül igen kevés találkozik, melly őt mint romai császárt ábrázolná. A' nép őt csak kis kalapjában képzelheti magának, így állitják-fel a' theatrumon, így képezte-ki őt Seurre e' szobron-is **). A' szobor felfedése

*) 1. Regélő 46. számát.

***) Mióta Napoleon ismét szobron áll, a' műbirák sokat vetélkednek. Némellyek előtt komor tekintete nem tetszik; másoknak

tehát, mint mondám e' napon (Julius 28-kán) történt, azon pillanathban, midőn a' király az oszlop lábához állva maga előtt a' nemzeti gárdát ellépteté. Párisban igen szeretik a' theatrumi jelenéseket 's azért készantag volt elhatározva a' szobornak egyszeri feltakarása. Most minden felől elkezdődött az öröm-kiabálás, 's olly zajjal, hogy maga a' király is, ki különben igen elhagyja magát érzéseitől ragadtatni, a' kiáltozók közé vegyité szavát. Talán soha se volt a' vendome-i térnek élénkebb tekintete, mint ma. A' nagy hotel-ekben (pompás paloták) valamennyi ablak tömve volt; maga a' tér is, és a' boulevardok, a' tuilleria-kertbe vivő utszatelides tele valának.

Napoleon szobrán kívül még egy nevezetességet lehet látni e' napon, t. i. egy hadi hajót. Nem tudom, kinek juthatott legelőször eszébe a' Seinén egy hadi hajót építeni: mint jelképét a' juliusi zendülésnek valóban nem lehet tekinteni, ha különben a' hajót nem akarák képzelni, mellyen a' Bourbonok francia országból angoly országba szállítottak; vagy talán Paris városának volt jelképe, melly czimerében hajót visel a' néhai „nautae parisiaci-ak“ (parisi hajósok) emlékezetére. — Noha Párisban a' czimerekkel senki se gondol, mert a' czimer-tudomány (Heraldik) itt egészen ki van halva: tetemes tudománnyal iparkodtak még is a' ministeri hirlapok megmutatni, miképpen jutott Paris czimerébe a' hajó, 's így lön, hogy e' czimernek a' juliusi zendülés inneplésében testesülve kellett megjelenie a' tuilleria-kertnek által ellenében a' d' Orsay kikötőben. Az ujságlevelek három emeletűnek hirdették, de valóban csak két szálfája és két párkánya volt. Nagyságára nézve minden esetre bár milly hajóval vetélkedhetett volna, de egy kis hibácskája volt, hogy t. i. uszni nem tudott, mert a' parton földbe volt építve, 's a' Seine ugy leapadt volt, hogy, ha a' hajót keresztbe helyeztetik

a' nem classicus kis kalap: mások azt is mondják, hogy ferdén áll; de vannak, kik ezt kimentik, mert azt mondják, hogy életében Napoleon mindig előbbre szokta tenni egyik lábát, mintha támaszkodni akart volna reá: ismét mások kívánják, hogy az igazságtól a' művésznek inkább távoznia kellett volna. — Azonban a' nép megelégszik „vox populi.“ pedig, — leginkább Parisban — „vox Dei.“

reá, híd gyanánt szolgálhata. A' független párti újságoknak e' hajóval sok tréfajok volt. Némellyek azt akarák állítani, hogy a' kormány ez által a' Parisiakkal a' hajózást kívánná megkedveltetni. A' Quotidienne azt gondolá, hogy ha az Angolyok Thiers (mert ő építtette) hajó-seregét el akarnák rontani, csak egy gyújtó fácskára (Zündhölzl) volna szükségök. A' Carlisták pedig elég gonoszul a' mostani kormánnyal hasonlíták egybe. A' hajó egyébiránt mint falusi menyasszony igen igen fel volt czifrázva, sőt egyik tengeri városból 12 hajós legény is hozatott, kik rajta a' szolgálatot megtevék, noha a' szegény hajó helyéből se mozdulhatott. Este felé a' nézők multságául néhány kisebb hajóktól megtámadtatott, 's a' (szinlett) quasi-harczot szép tüzi játék fejezé-be.

A' kellemes estét végre egy 500 hangászok által adott hangverseny végzé — szabad égalatt. A' hangverseny tartalma már néhány nappal előbb adatott-ki. Schneitzhoffer 1830-ki júliusi csata nevű darabot készített, melly tapsal fogadtatott. Ezt követé a' „marseille-i mars“ Valóban e' marsot csak illy társaságban kell hallani, hogy az ember a' hallgatókra tett benyomást valódilag érezhesse. Máskor a' kormány mindent elmellőzni törekedett, mi zendülési gondolkozásra nyujthata ösztönt; de a' marseille-i marsot a' néptől már el nem lehet venni. Ezzel győztek apjaik a' mult század végével; ezzel dönték-le a' fiak a' carlista-kormányt; azért kellett a' királyi táborvizsgálat alkalmával is ezt zengedeztetni. Midőn következett hétfőn színházba mentek, majd mindenhol a' marseille-i marsot kívánták.

Harmadik napon (Julius 29-kén hétfőn) számtalan nyilvános multságok adattak az elysiumi mezőkön, (Champs élysées): mint kis theatrumok, tánczok, halászat a' Seineben. Majd egész Paris mozgásban volt; igaz, hogy jó mennyiségű porral keverten. De ehhez a' Parisi már hozzá szokott; panaszkodik a' meleg és por ellen, még is minden-hova megjelen, hol összesereglés van. — Az egész innepet, mellyen egyáltaljában több izlés és pompa mutatkozik, mint eddigelé, a' Hôtel de ville-ben (városházban) fényes bál rekeszté-be. De minthogy Paris városa jelenleg nem szabadon választott magistratus, hanem királyi tiszték ál-

tal kormányoztatik, alig lehet egy városbázban tartott bált népinnepekhez számlálni.

Julius 30-kán végre minden vissza állott előbbi helyére, 's a' nép igen megelégszik ez idei julius-innepekkel. A' Carlisták és Republicánusok morgásait 's panaszait pedig olly komolyan venni nem kell.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Bolt-czimerek. A' czimerekkel élés igen régi. Már Mózes mondá Israel fíjainak, hogy kiki apja c zimeréhez és zászlójához ragaszkodjék *); 's így tőle kezdve Etelén, (ki fekete sasz viselt czimerében), és a' német turnier-lovagokon keresztül egész maig élünk a' czimerekkel. Valóban ugy tekinthetni a' czimereket, mint személy-hyeroglyphákat. Vagy nem akarja-e kiki czimere által magát személyesíteni? nem fejezi-e ki azon foglalatosságát, mesterségét, de még gondolkozásmódját is minden czimer-tulajdonos, az öt-hat mezőkre osztott hercegi czimertől kezdve egész az egyszerű csizmáig, melyet a' láb-öltöztető csizmadia ablaka elejébe függeszt? — Ha végig megyek Pest városa 's a' pesti város csinos és nem csinos utzájain, 's szemeimnek, eszemnek szabad játékot hagyva a' boltok feletti czimereknek tarka személy-hyeroglyphájit vizsgálom, ugy találom, hogy azokat — mint minden jó dolgot — három osztályba tehetni. Vannak t. i. a' pesti polgárok között **hazafiak** = liberalisok. Ezeknek czimereik csupán magyarul vannak írva 's örömeinkre naponként szaporodik számuk. Méltán megnevezzük ezek közt „Tomala Ferdinand mív, földleírás, és hang-tárát“ mint a' pesti város egyik diszét; a' már 1829-ben készült „vendégfogadót az arany sashoz;“ ifj. Kilián György könyv-áros, Trattner-Károlyi és Landerer könyvnyomtatók; Khierer, Steindl aranyművesek; Kostyál, Klaszy és Kovács szabó-triumviratus; Szilágyi és Oláh Elek, Hagn, Folget, Török, Dück, Ehn 's több számosaknak, és a' számíthatlan csizmadiáknak czimereiket. — Másokat a' szent tűz, az „infucatus amor Patriae“ nem ragad-el annyira, 's a' francia juste-milieu-hez szítanak. Ezek két rendbeliek; olyyak, kiknek két ajtajok, és olyyak, kiknek csak egy van. Az első rendbeliek egyik ajtó fölébe magyar, a' másik fölébe német czimert tétettek; 's különös, hogy amaz mindíg a' jártosabb utszá felé néz; ide tartoznak számtalan kereskedők, czukrárszok, kávéso, és patikások. A' másik rendbeliek nevöket a' tábla közepére írják; fölötte németül, alatta magyarul áll mesterségök neve, vagy megfordítva, Illyenek: a' Dámák kedves szabója Rosmanith, Mathieu és Kovács aranyvarró, Keiner, Eisner, Szager 's több számtalanok. —

(Végzet következik.)

*) L. Móz. Numeri, vagy is IV. könyvét.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 10-én az „amsterdami hóhér“ érzékeny játék adott. A czimszerepben Baranyi ur kedvezőleg lépett-fel. Pozsgai ur (Adrian) eleintén kevéssé félénken, később tüzeesebben játszott. Változóbb szövejtés (modulatio) tetszetősebbé teheti előadását. Bartha ur (Stéven báró) tiszteletre méltólag személyesíté a' jó öreg atyát; legmélyebb hangjait azonban némellykor gyengén 's értetlenül ejté. A' színészeket figyelmeztetjük, hogy a' vallamelly nagy urhoz társaságba (mint ma Stéven báróhoz) hivatalos vendég-urak és asszonyok nem azon közönséges öltözetben, mellyben otthon szoktak lenni, mennek, hanem más csinosabban jelennek meg. A' kesztyűviselés mikor és meddig szükségének megfontolását-is ajánljuk; p. o. a' tömlöczbe zárt ember nem olly könnyen fog fehér kesztyűben hosszas ideig maradni. — Oct. 12-én a' veszedelmes szomszédság vig játék után ismét a' havasi dalosok dúdoltak. Amabban kedvelt Megyerink rövid távulléte után Fips személyében előszer játszott, és pedig igen jelesen. — Oct. 13-án János kulacs, és bábajos szekrény című vig játékokban Megyeri, Bartha és Telepi urak, valamint Szöllősy ur magyar magány-tánczával különösen mulattatták a' számos közönséget.

Kátay.

Kassán az abaujvári pártfogolt dal- és színész-társaság Oct. 6-án Szapáry Pét. hazai darabbal (Szerdahelyi Józ. fordítása szerint) kezdé meg télszaki mutatványait. Felléptek ez uttal Dériné (Helena), Heinischné (Maria), Lendvayné (Zulima), Egresiné (Azora) asszony-ságok: Lendvay (Szapáry), Ujfalusi (Batthyány), Szerdahelyi, Lórintzy, Mátéfi, Szentpétery (Hamza), Szilágyi, Egresi, Marosi, Bodáki urak.

Nagy Váradon. — Sept. 22-én élénk kedvvel fogadtatott a' „Hét leány katona köntösben“ 's a' megfélemlert öbester Lőrinczi hebegését kivéve, nem is lehetett a' néző közönségnek, melly e' jeles társaságot rövid itt mulatása alatt koránt sem érdemeihez illó hazafisággal pártfogolá, valamelly észrevétele. Különösen Dériné (Káplár), kiről dicséretnél egyebet soha se mondhatunk, Szilágyi (Panganét), Szentpétery (Prics) érdemlenek említést, mint kik a' játéknak kedvező kimenetelét, mellynek darabos kifejezései különben elégszer fület sértének, egyedül eszközlötték, 's az élénk kedvet is egyedül támasztották. — Sept. 23-án Szerdahelyi József fordítása után Dériné részére adatott Zampa, vagy a' márvány-menyasszony. Maga az idő is kedvezni kívánt a' jeles művésznének; mert két heti csaknem szakadatlan esőzés után ekkor egyszerre kitisztult, honnan olly roppant néppel telt-el a' játékszin, millyenre még Várad nem emlékezik. De hogy is maradhatott volna érzéketlen az iránt, ki bizodalma't mindig megérdemleni, 's várakozását mindig megelőzni törekedett; ma pedig Camilla szerepében mintegy ön magát felülmulva, színészi tökéelyeinek egész fényében

tündöklött. Ha Zampa, ez a' sziréni bűbájjal éneklő tengeri szörnyeteg, kedvesen emlékezteti Wild urra a' Pestieket, Szerdahelyire nézve valóban nálunk is feledhetlen marad, 's mi is édesen fogunk vissza emlékezni reá, milly tiszta, milly szép, 's a' felső fokoktól csak nem a' legmélyebb bassusig harmoniában olvadó hangok ömledtek a' vad, de szerelmével nem bíró korzárnak ajkairól, melyeket most mind a' muzsika, mind az éneklői kar, czélirányos pontossággal követtek, mind Alphonzó (Latabár) Capuzi (Szilágyi) Ritta (Heinischné) és Dandoló (Udvarhelyi) dicséretes szorgalommal elősegítettek. — Sept. 24-én nagy gyönyörűséggel látók Kotzebuének a' Lantos és Törvényszék című vigjátékát, melyben Szentpétery a' Nicodemus bíró szerepét szokott természetességével zajos tapsok között, Parázsoné a' Gertrudét, Egressy pedig Guidó lantosét teljes meglegedésünkre játszták.

Jakab M.

H. M. Vásárhelyen Sept. 8-án adatott „Jetta a' tündérek királynéja, bűbajos játék 2 felv.“ — A' czimszerep különösségeit bájló kellemmel festette Kubayné; Helenát szerény viselettel 's helyes előadással Lászlóné; Boroszlót természetesen, 's erőltetlen ügyességgel Kubay; Armint vitézi tüzzel László; a' várnagyot remekül Eder, kivált ha hivebben tartja-meg a' szerző szavait. A' többiek türethetően, de kevés tüzzel játszottak. Az egész tetszett; esőzés miatt a' hallgatók száma csekély. — Sept. 10-én a' nagy zürzavarban megkülönbözteték magokat Eder (az álmos Lakostói), Lászlóné (a' férjfiás nő), Kubayné (Doris), László (Hurbol), Kubay (Major) szerepeik caractereit helyesen festvén. Szilágyi (bakter) ítéletem szerint eddigi szerepei közül ezt legjobban játszá, 's csak az illyesre alkalmazható. Nézők száma a' negyvent felül nem múlta.

J...y.

Szegeden. Sz. Mihály hava 29-én a' dús gazdag paraszt adatott. Lachrimosát Szalayné, Antimoniát Farkasné nem elégitőleg, Bustoriust Kis meglehetősen, Ajacciót Farkas meglegedésünkre, az Irigységet Szakátsy, a' Gyülölséget Király kevés tüzzel mutatták. Kilényi (Nigovitz) jól tenné, ha éneklő hangját (melly betegségben színészink nagy része szenved) már valahára elhagyná. Valóban furcsa, hogy a' színészek ezen hibát magokon eszre nem veszik. Vallyon nem kaczagnának-e, ha a' közönséges életben valamelly velek társalkodó ember illy éneklő formán, tehát természet ellen, beszélné? Mért nem szállanak tehát természetesen, 's mért nem helyezik magokat azon személynek, melyet előadnak, természetes állapotjába? — Kálmán (Schilf) valamennyire hidegen, Szaplontzay (Vurtzel) jót játszott; de kár, hogy éneklő szerepet vállalt-fel, minek meg nem felelhetvén, hangja fülsértést okozott. Szaplontzayné (Lotti) kevés érzéssel, Széppataki Joh. (Melegedés) igen jól játszott. Lipthay Klára (Ifiúság) kellemes képét tekintve hozzá illő szerepet vitt ugyan, de színészi tökéletesülése nagyon lassan halad elő, 's már szinte hajlandók vagyunk fölöle jóslani, hogy talán soha — — —. Nagy Istv. (Lórintz) ma jól játszott; de Fortunatus látásán minden nézők így sohajtának-fel: „ah ennek szerepe taval Szákfy ajkáról kellemesebben hangzott — igaz — éljen Szákfy.“

VI. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: blonde-fejkötő rózsákkal, és fehér fátýollal; canezou-mantilla blonde-ból; rózsza vagy világos zöld atlasz — vagy himzett virágos gaze-ruha. — Bécsieké: Lilla színnel bélelt pelisse — (bekes forma) felső ruha moule-ból; tülle-anglais fejkötő.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap October 20^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Merevén-y-kór (dermenet, Katalepsia, Starrkrampf). A' „L' Esule Giornale della litteratura italiana“ folyóírásban egy igen nevezetes példáját olvassuk a' merevén-y-kórnak, mellyet Bolognában Casini és Visconti orvos és Mazza-Corati patikás urak láttak, 's igazságát bizonyítják. Egy fiatal 25 esztendő s igen ingerlékeny idegű asszony m. e. September 10-én tökéletes merevedésbe esett, melly 42 egész napig folyvást tartott. Az első nap alatt rendesen délben kezdődött 's éjjel után végződött; későbbben nem tartott olly huzamosan. Előpostáji mindig számtalan ásitozás és sohajtások voltak, 's ezek akkor is beállottak, midőn a' merevedés olvadozott. Egyébiránt a' katalepsianak minden jeleit lehet rajta észre venni: tudott táplálatot magához venni mesterséges uton; képes volt minden nemű, legtermészetlenebb állásban is megmaradni, 's végre minden még olly erős külső benyomások ellen is érzéketlen volt. Egyedül csak gyomor-tájéka, tenyerei és talpai érzettek, és pedig milly furcsán érzettek!! — — Ha az ember vele szólni akart, szükséges volt ezeknek egyikét illetnie. Akkor ugyan azon (lassú, közép vagy vastag) hangon felelt, mellyen kérdezett. Hallása az említett részeken mód nélkül erős volt. De magától soha se szóllott, hanem csak ha illettetett, 's akkor is csak addig, mig tenyerét 's gyomor-környékét illetve tartá az ember; mihelyt pedig ez megszűnt, ő is megszűnt a' felelettel, ha mindjárt a' szó közepén is; ha azután ujra megillettetett, ujra elkezdé feleletét, és pedig ugyan azon szónál, mellyet félbe hagyott. Azt lehetne állítani, hogy a' feleletet belképpen folytató, a' mit meggyógyulása után maga is bizonyított. A' huszon egyedik nap után elveszté beszélő tehetségét, a' mit előre mondott; de azért még mindent olly jól hallott, mint ez előtt. Szemei huszon egy napig zárva voltak, de hogy még jobban meggyőződjenek

hogy semmit se lát, szemeit kettős kendővel fűdék; ő mind-
 azáltal minden színeket rögtön megismert, mellyeket gyom-
 rára tettek. Sokszor írást is olvashatott ekképpen, 's az
 órán órát, minutumot megmondott. — Későbbem nem is kel-
 lett a' tárgyoknak olly eszközetlen illetésben lenniük; mert
 ha gyomrát valaki illette, másik kezével pedig más sze-
 mélyt fogott, ki ismét egy harmadik és negyediknek adá
 kezét, ugy mindent meghallott, a' mit ez utolsó még olly
 lassan is mondott. Még későbbem olly tárgyakat is megis-
 mert, mellyek más szobában, vagy az utszán voltak, vagy
 ő még soha se látott. Egykor megkéréttetek, hogy a' bolog-
 nai kolostort, 's egy a' város végén fekvő pinczét irná-le,
 mellyeknek egyikét se látta soha is; ezt ő hiven megtette
 egész a' pinczében találtató hordók számáig. Egy egyetembe-
 li professor kéré őt, irná-le azon tárgyakat, mellyek labora-
 toriumában vannak; mit legott minden megakadás nélkül
 teljesített. Kérdezék, mi fekszik az asztalon! „Egy könyv“
 monda ő. És a' könyvön? „egy fej“ — Millyen? „Egy ál-
 lat fej“ Milly állat feje? — Erre azt felelé, neveznének ne-
 ki néhány állatot; ő azután minden meggondolás nélkül azt
 monda, hogy a' fej „parducz fej“ legyen, a' mi ugy is volt.
 Minden hasonló esetekben, hol valami tárgynak vagy sze-
 mélynek nevét nem tudta, csak megkellett azt előtte többek-
 kel együtt nevezni, 's ő legott kitalálta. Azt is bizonyítá,
 hogy testének bel-részeit látja, valamint másokéit is, 's
 pontosan leirá azokat. Az említett professor kéré őt irná-le
 egy asszonynak, kit ő gyógyít, belrészeit, 's ő legott azt
 monda, hogy annak némelly organonjai megvesztegetve
 vannak, 's hogy a' beteg fel nem gyógyul; meg is határozá a'
 napot, mellyen meg fog halni, 's ez valóban megtörtént.
 Hasonló könnyűséggel beszélt Romáról és Nápolyról, melly
 városoknak számos környékeit ugy leírta, mintha csak sze-
 mei előtt látta volna, ámbár ő egyikében se volt soha is. —
 Uj észrevételekre nyujtott ezen signora (asszony) okot,
 midőn szemei meredten nyitva álltak; észre vevék ekkor,
 hogy a' szem tengelye tüstént a' szobának azon részére for-
 dult, hol az orvos vagy akár ki más csak legkisebb elek-
 tricitást hozott elő. Ugyan ez akkor is történt, midőn az
 electrizáló másik egy vastag fal által elkülönzött szobában

munkálkodott. A' mágnes, vagy magnetizált tárgyak ugyan azon hatást szültk. Emlékezetre méltó, hogy a' menyecske, most is gyógyulása után, még mindig vissza idéztetik amaz állapotba, a' hányszor csak tetszik a' vizsgálóknak a' nélkül, hogy legkisebb fájdalmat, vagy kedvetlenséget érezne ez által. — Milly felséges adat ez ismét a' természet tudományából! nem is kételkedünk, hogy az ezt illető tudósok nem fogják fáradságaikat sajnálni a' rendkívüles tü-neménynek közelebről kimerítőleg megvizsgálására.

a a.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Szántó elefantok. Ceylonban az elefantokat most már nem csak tehervitelre, hanem a' riskása földek szántására, 's kávé, bors és egyéb más növényeket termő földek elkészítésére is kezdik használni. Ezen állatok nagy eszességet bizonyítanak-be ezen munkák alatt is, mellyek közben olly fáradhatlanok és szaporák, hogy egy nap alatt az ember egy elefanttal annyit vihet végbe, mint 20 ökörrel. Ceylonban egy elefant 10—15 font sterlingbe (150 ezüst forintba) kerül.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Capitolium.

Capitolium volt a' hajdani Roma legjelesebb építményeinek egyike, melly a' romai hét dombon feküdt, 's 600 évvel építették Kr. születése előtt Tarquinius görög származású király által. Ezen fejdelem az építkezéssel sokkal ismeretesb volt a' Romaiaknál, 's annál fogva a' fő városra nézve sok érdemet szerze magának számos és helyes izléssel felkészített építményei által, hova a' Capitol 's az elhiserült kloakok tartoztanak. Tarquinius építtette a' circus maximust is, melly igen jeles építmény volt, 's a' város közepén feküdt nagy terjedelmű helyen.

Ezen építményi remek nehányszor lön ugyan emésztő lángok martalékjává, de mindenkor ismét helyre állittatván végre Vespasian és Domitian alatt még nagyobb pompával, mint addiglan, készült-fel ujolag. Azon Capitol, mellyet jelenleg láthatni, 's melly a' régi templomhely egy ré-

szét foglalja-fel, Angelo architektus műtervei szerint épült-fel. E' most érintett építmény egy romai senator lakását's a' Campidoglio jobb szárnyékán számos szobákban a' capitolinum museumot, antikok, szobrok 's félmagoslatú alakok (Basreliefs) gyűjteményeit foglalja magában. — 14-dik Benedek pápa igen sokat tön ezen műcabinet diszesítésére 's nevekvésére. A' hajdani capitolinus Jupitertemplom romjain, mellyből még néhány oszlop maradt-fent, áll jelen időben egy barát-templom; azon dombot pedig, mellyen a' Capitol most áll, Tarpeji dombnak nevezik.

Novák Dániel.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Bolt-czimerék. (*Végzet.*) Legvégre a' Radicalok jönnek, kik egy hajszálnival se távoznak a' régítől, 's erőszakkal bár legszebb magyar nevök mellett is vendég nyelvűek akarnak maradni a' constitutionalis magyar országban! Ezeknek száma (noha közülök csaknem naponként hagyja-el egyik-egyik vallását) még elég nagy, 's erővel hiszik, hogy magyar buzgóságunk csak szalma-tűz; de én azt gondolom, inkább legyen szalmatűz mint semmi tűz keblünkben. — Egy dévaj ficzkó azt ohajtá minap, bárcsak a' házi urak tennének erről. „Hogy-hogy a' házi urak?“ hallom mondatni. Én ugy gondolom nem kellene ide erőszak, se Rumynak annyiszor elpanaszolt „Zwangsmassregel“je; hanem ha egykét forintot leengednének a' házbérből azért, hogy a' boltosok magyar felirást tegyenek boltjaik fölé, 's fogadom, sok radical hazafivá lesz — legalább külsőképp; mert bizony! nem vagyunk még túl a' vádon, mellyet amaz idegen mondott Döbrenteinek. *) — E' szerint tehát készen volnék értekezésemmel? Még nem! — „Minden regula kivételt szenved“ hallám még de ák koromban, ezt mint Magyar is hiszem. Czimerünk közt is van egy neutral, 's ez „D o m i a n.“ Találd-el most, magyar-e, tót-e, deák-e, német-e? vagy micsoda? — én nem tudom. Ő talán minden esetre biztosítani akará magát Shakespearnek Poloniusa szerint. Hát Mayer F e h é r h a j ó j a micsoda? — Magyar, német, zsidó, görög, olasz, franczia — kár hogy még tót nem — czimerei hova tartoznak? én megint nem tudom. Hallottam életemben valamit az ultrákról is, talán a' Tivoli genialis alkotója azoknak barátja.

G a r a y.

V. HAZAI HIRLELŐ.

P o z s o n i m u l a t ó - e r d ő c s k e. A' pozsoni városi tiztség más diszes városok példájokon, 's a' haladó időszellem nyomain indulván,

*) L. Charactert festető Anekdoták. Pest 1822.

már a' mult évben kezdett gondoskodni a' városnak egy mulató-erdőt (Park) akár honnan előteremteni, melly már most Ritter Károly urodalmi kert-igazgató vezérlete mellett sok szerencsével, 's a' mit leginkább lehet csudálni, mód nélkül rövid idő alatt létre is hozatott. — A' pozsoni Dunapartok szépsége ismeretes. Az itt igen széles Duna körös körül legszebb facsoportozatokkal prémezve, kedves vidéket nyit a' szem elejébe, mellyet felülről a' hainburgi hegységek, a' közepettők álló Hunnus-romokkal, majd homályos késsel, majd alkonyatkor a' leáldozó nap tűz-sugaraiba merülve kellemes módon fednek; alulról pedig a' messze sík, a' két ágra szakadó folyó-képzette két sziget (Alte Au, és Mühlau) facsoportozatokkal diszesítve mosolyganak a' néző szemébe. Ennek irányában az A r e n a *) szomszédságában, hol csak két évvel is ez előtt a' hely nedves, mocsáros és vad volt, — kiirtván a' kiirtandók tetemes munkával és fáradsággal — állott-fel az említett mulató erdőcske.

E' munka darab ideig nagyon magára voná a' közönség figyelmét; naponként számosnál számosb nézők gyülekeztek össze; naponként adott okot napi beszélgetésekre, és észrevételekre. De a' mester nyugodtan folytatá plánumát, 's most minden nehézségek elhárítva, a' felesleges fák kiirtva vannak, 's a' nedves, mocsáros levegő helyett kedvesség és kellem uralkodik. (*Végz. köt.*)

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 15-én a' pártosság dühében Megyery (Kocke), Bartha (Lard Henrik), Fántsy (Hamilton) urak, különösen pedig Kántorné assz. (Johanna) köz elégedésre játszottak. — Oct. 17-én Fecske Demeter és a' két feledékeny vig játékok közt a' havasi dalosok utóljára énekeltek.

Káta y.

H. M. Vásárhelyen. Sept. 14-én a' babonás szekrény című vig játékban Kubay (Braun), László (Venczel), Kubayné (Gertraut), Eder (Lámpa), Lászlóné (paraszt asszony) helyesen játszottak. Kedves dolgot tesz vala nekünk az igazgatóság, ha a' régi 's általunk többször látott, és az ügyetlen fordítók által eredeti belső becsétől többnyire megfosztott, 's csak kéziratban a'

*) Itt nyári időben szabad ég alatt színjáték szokott adatni. E' nép-theatrumok valóban néha jól adatnak. Neveli érdekét az is, hogy a' decoratiók mind természetesek; az élő fák olly kellemes árnyékkal szolgálnak, hogy már hat órákor árnyékban hallhatni az előadást. — Hogy az érdeemes publicum pipaszóval hallgatja, hogy néha napján jól megázik, 's akkor a' futkározás, tolongás némi nevetséges jelenetet — nevetségesbet mint a' szinpadon — szül, hogy a' színészek gyakran esernyő alatt játszanak, vagy az elállott eső után folytatott darab közben a' cifra ruhás színészek a' földből felhányt 's megázott sáros szinpadra kéntelenek gürdülni elájulások idejekor, 's hogy végre némellykor az előadások setében végződnek — az nem olly nagy baj, mintha még egyszer akkora volna.

színészeknél levő vig darabokat néha néha erkölcsös érzékeny, vagy szomorú darabok váltanak-fel. — Sept. 15-én a' tündér kastély ismét jól adatott; de a' mostoha idő, 's a' játékok majd nem mindenkori egyformasága okozta, hogy igen kevés néző jelent-meg. — Ezen társaság mutatóványainak folytatása következni fog. Azonban előre is közöljük, hogy e' színészek Oct. 7-ére rendelék utolsó előadásukat, 's az után Miskolczra (hova állításuk szerint levél által meghivattak) költöznek. Közülök öten, u. m. Kubayné, Lászlóné, László, Kubay, Eder minden színháznak díszére válhatnak. Eder Aloysia leány-assz. idővel tökéletes színészné lehet. Varga (fáradhatlan díszmester), Zoványi (ügyes táncmester), Török és Takáts csak fáradhatlan szorgalommal válhatnak türethető színészekké. Szilágyi, Ragály, és Eleonora e' társaságot elhagyták.

J... y.

S z e g e d e n - Oct. 5-én egy egészen ujnak hirdetett tüneményes multságos vig játék adatott illy czím alatt: a' h á r o m s z á z a d. Ezen előadás felől olly tudósítást vettünk, melly igen érzékenyen feddi a' színészeket, keserű szemrehányásokat vet szemökre, 's több hibákról, sőt magok megfélekedezésökről vádolja őket. Minthogy az érdemes tudósító szavainak hitelességük felől kétkednünk nem szabad, a' vádot se tarthatjuk igaztalanoknak; de azok olly tetemes sértéseket említnek, hogy köz hirré tevésöket nem teljesíthetjük, minthogy olly társaságot, melly illy botlásokat követ-el, érdemesnek se tarthatnánk folyóírásunk lapjaira. Ennél fogva az említett tudósítás néhány pontjai közlésénél maradunk e' képpen: „Szinészeink ezen kárhozatos darabban versenyt igyekeztek alacson extemporisatiók által ollyasokat elő hebegni, mellyekkel nem csak némelly egyes jótevőjiket, hanem az egész közönséget is megsértették. Egyébiránt Nagy Istv. (Rumpl) szép tehetsége 's előadása köz elégedést érdemle; de sértő kirugásai ellenben, mellyeket vagy elbizottságból, vagy gondolatlanságból követett-el, méltó kedvetlenséget gerjesztének. L i p t h a y Klára (Dorotya és Luiza) két szerepeiben se előadással, se helytelen ruházatjával, se szabad kacsingáisaival meg nem felelt rendeltetésének. S z a p l o n t z a y (Adolf, Rohr, és Bonvivant) meglehetősen játszá szerepét; de illetlen hánykodásaival finomtalanságot, és a' közönség iránt figyelmetlenséget árult-el. A' finom nevelés, 's aethetica szabályai közt soha sem olvasám, hogy midőn szerelmesünk elejébe lépünk, előtte jobb lábunkkal toppantani kellek. F a r k a s (Zelenai) játékával 's kellemes érzékeny énekével érdemesíté magát a' köz elégedésre; Reicher és az orvosi intézetnél reggeliző vendég szerepét is igen jól játszá. Kálmán (Rapodi) egyes magyart tánczolván jeles figurákat tüntetett előnkbe; hajlékonysága, maga finom tartása, 's átalján fogva egész táncza meghaladá várakozásunkat. S z a k á t s y (Gyarapi és Stutzer) nem rosszul, Széppataki Joh. (Donna Laura) jól, Szaplonczayné (Emilia) meglehetősen játszottak. K i l é n y i (mezei

gazda) nem volt az, minek lennie kellett volna. Ajánlom neki, tartsa-meg pontosan, mit a' közönségnek darabjal felől ígér. Adjon inkább az egész ivnyi sokat ígérő de keveset teljesítő czédulák helyett csak fél ivnyi czédulákat, 's mit azokban hirdel, lélekismertesen tartsa-meg; nehogy miatta az egész társaság bünhődjék, mintán a' szegedi lelkes hazafiak a' színhöz látogatásától el fognak idegenítettetni."

Igaz Elek.

S z a t m á r. Oct. 9-kén. Itt is tartozkodik Nagy Károlyból érkezett egy nemzeti (!) vándor (!) színész-társaság, 's mutatványait hetenként négyszer: Kedd, Csütörtök, Szombat, 's Vasárnapokon adja elő. F. h. 5-kén adák S z a t h á r y Sándor részére; számos nézők előtt: „A' hét magyar kapitányt Erdélyben, vagy a' Magyarok áldomását Erdély meghódításáért.“ 3 felv. kar- 's magány-énekekkel. Az öltözet őseink felőli képzeletünknek megfelelő, de az ének kielégítő nem vala; ámbár várakozásunkban meg nem csalatkozánk, mert e' részben úgy se sokat reménylettünk. 12 tag lépe-fel a' mai játékban, de közülök többen nem erre születtek. Keszinek termete 's ruhája megfelele Árpád személyének, de orr általi beszédje visszatsétk; 's tán ez okozá, hogy az első látásra felőle kedvező ítéletet nem hozhaték. N á d u d v a r y igen hidegen 's minden érzés nélkül adá előnkbe Lehel szerelmét. S z a t h á r y tüzzel 's érzékenyen játszá Huba szerepét; ha nem egész tökélyvel is, de ezen pályára helyes idomokat (Anlagen) árulva-el: úgy hogy a' mai játékban a' jövedelemmel őt tartám legméltóbbnak dicséretre, ki játék után egyes magyar tánczal is kedveskedék. R á k o s y olykor jól személyzé Kárel főpapot. A' kis Etele személyének helyesen felelemeg a' mintegy 7 esztendő 11. Sándor, bátor 's természetes gyermeki előadásával. A' többi tisztelt tagok említést reménylem máskor érdemlenek. — Ezeket is elragadá a' dicséret hagymázza, 's mit a' játékszinen nem teljesithetnek, azt a' hirdetésben kívánják kipótolni; ugyanis ezeket olvasám a' mai hirdetés folytában: „Az egész betevégzi egy soha még játékszinen elő nem fordult, minden más e' féle eddig megtörtént tárgyaktól egészen különböző, hozzá hasonlithatlan, valóságos olasz történet rendkívül való néma ábrázolása (pompás tableaux), fényes olasz öltözetekkel 3 szakaszban, 's több mozdulatokban, kettős görög tüzzel ezen czimalatt: az atya-gyilkos. Mellynek harmadik szakaszában lóhátán vágat (szinte megijedtem a' mozdulatlan álló papiros-szörnyetegtől) a' lelkiismerettől üldözött gyilkos, 's egy rengeteg erdőben elfogattatik, a' ki is látván bizonyos vesztét, kétségbe esve, maga magát keresztül üti, 's halva esik-le lováról a' tisztelt nézők szemek láttára, a' fentebb irt kettős görög tűz fényében, melly a' leggyönyörködtetőbb (?) meglepéssel fog bevégződni.“ — Mire az elődicséret 's vakító magasztalás? nem dicséri-e meg önmagát a' jeles és szép? vagy nem képesek-e a' nézők a' látottnak helyes vagy helytelen voltát megítélni? Én a' játékszin-

ho egy még olly magasztaló hirdetésnek következésében se megyek, hanem vagy mivel a' darabot már jónak ismerem, vagy a' darabnak új volta, vagy a' szerző neve kecsgetet, vagy hogy színésznink előmentét láthassam; 's így minden mivelte halgató: a' köznép, mellyet az öszvehalmozott dicséretnek elámithatnának — engedelmet, hogy lágyabb kifejezést nem találok — azokat úgy se olvassa; 's így e' helytelen szokás éppen szükségtelen, sőt pénzvesztegetés a' nyomtatásra. — Oct. 6-kán adák. "A' két özvegyet, vagy hűség mind halálig; 's az eleven holt házaspárt." Mind a' kettő vigját. I felv. Befejezőleg „A' vig schusterek (!) szünnapja, vagy a' kék Hétfő" néma játékot I szakaszban. Nézők tegnapi is számosabban valának, de én nem. — Oct. 8-kán „Jolántha jerusalemi királyné, vagy a' templariusok." 4 felv. Ebben Lendvainé Jolánthát, Katza' 90 évű Hugót, Rákosi az alázatos de álnok Raimundot, Szathmáry Fulques-t, Keszi az érzelgő Fridolint, némelly jelenéseket kivéve helyesen játszották. Különösen az utolsó ma sokkal több jeleit adá színészi tehetségének, 's a' méltó dicséret őt leginkább illeté. Náduvarinak játékát, szerepének nem tudásából eredett akadozása tevé helytelenné. Nézők igen kevesen valának. — Oct. 10-kére. „Hadd nyugodjanak a' megholtak" czimú vig játékot hirdeték.

H d g r.

N é m e t J á t é k s z i n.

Börner ur vendégjátéka Pesten. Ezen új vendégünk, Bécsben a' karinthiai kapu melléki udvari színház tagja, Oct. 16-án lépett-fel előszer a' mester-emberek innepében Kluk kőmives szerepében, mellyet jó, tiszta beszéddel, élénkebben játszott ugyan mint Just, de úgy látszék, mintha emez több kaczagást indított volna, 's talán ez is lehetett oka, hogy darab közben és végén a' tapsolás rendkívüles nem volt, 's alkalmasint nagyobb része közönségünknek Just-nak hódol.

VII. H A N G M Ű.

Két parádi magyar nóták, mellyeket Forteplánóra készített és a' parádi nemes vendégeknek ajánl Rosenthal Mark. Pesten Grimm Vinczénél. — Ezen hangmú két lassú magyarból áll; az utóbbi trióval van megszerelve. A' magyar nóták készítésében rég óta ismeretes szerző mult nyáron szerzé azokat Parádon, földés ideje alatt. Az első darab 2-dik részének vége nagyon emlékeztet a' „Hunnia nyög letiporva" szókkal kezdő énekre Béla futásában.

VIII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: mantilla-váll fekete blonde-ből veres szalag bokrokkal; virágos pekin-ruba; kalap veres crep-ből veres tollakkal, fekete blonde béléssel. — Vagy: Gros-Grén kalap tollakkal; virágos zöld-selyem ruha.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön October 24^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Egy Lengyelnek tudósítása toldalékul a farkas természettörténetéhez. „Én, atyám, 's még három rokonom egykor este halászni mentünk a' Visztulára, mellynek közelében laktunk. A' parton nagy tüzet rakánk, mellynek élesztése rám bizatott, míg amazok hálójik kivetésével 's t'ef. foglalatoskodtak. Már mintegy két óráig folytathattuk foglalatosságunkat a' nélkül, hogy háborgattunk volna; midőn a' tűz melegétől 's ön munkátlanságom által szemeimre lágy szendergés ereszkedék. De csak hamar felébreszte egy közlegő farkasnak rémitő ordítása, melly a' szép nyári éj csendét félelmesen szakasztá félbe. Én tanácsosnak tartám, hogy tanyámat ott hagyván sajkamba lépjek, 's a' halászokhoz evezzek, kik a' ragadozó állat ordítását már hasonlólag hallották, 's nekem azt tanácslá, hogy nálok maradván elvárjam mi történik; mert e' farkas alkalmasint csak követje egy nagy csoportnak, 's azért jött, hogy kikutatná, mi történik a' tűz körül.“

„Ezen gyanítás csak hamar igazsággá lön, mert nem sokára láthattuk, hogy a' farkas jön, 's egész figyelemmel a' tűzhez lopódzék, azt nehányszor megkerülé, 's minthogy semmi embert nem fedezett-fel — minek oka az volt, hogy a' szellő a' viz felé lengett — akkor ismét ordítani kezdé el annyira, hogy tőle az egész környék visszhangozott. Mi felettébb csendesen viseltük a' vizen magunkat, mert a' legkisebb zörej elárulhatá ott létünket, 's így a' következett emlékezetre méltó jelenetet elrontotta volna. Nem kellett sokáig várakoznunk, midőn már egy második farkas lopódzék oda, ki társával 's annyira leszegezett fejjel, hogy orra csak nem a' földet éré, hasonlóan a' tűz körül jára, 's akkor kellemes hangjokat újra hallatták, hogy a' levegő is megrezzenék. Már most bizonyosak valánk a' felől, hogy ezen ordítás egy nagyobb várakozó csoportnak meghívása, 's olly csendesen tartók magunkat, mennyire csak lehetett,

's ezt annál inkább, mennél jobban kívánta azt tőlünk az éjnek csendje.“

„Mintegy hat perczenetig várakozánk, 's ismét egy farkas jött, de már kevesebb figyelemmel. A' körjárást ez nem tevé-meg, hanem úgy látszék, mintha a' három együtt tanácskoznék; mert fejüket együvé tartván darab ideig egészen csendesen valának. De akkor ismét mind a' hárman ordítottak, 's nem kelle sokáig várakoznunk, midőn nyolcz farkasból álló csapat ügete azon helyhez, 's így az egész rabló csoport tizenegy főből állott. Most kíváncsiságunk a' legnagyobb fokra emelkedék, mi alatt mi még mindig legnagyobb csendességben valánk. A' farkasok most fejüket a' levegőbe magosan feltarták; de az említett okból semmit fel nem fedezhettek, mi nekik gyanús lehetett volna.“

„Mi történik? — Az egész csoport, ki vevén egyet, melly őrt állott, a' még mindig világosan égő tüzet (melly még igen sokáig éghetett volna, minthogy a' közelebbi erdőből igen nagy száraz fatörzsöket raktam [volt reá] megkerülé; azután egyenesen a' Visztulába rohanván szőrös bőreiket 's farkaikat jól beáztatva a' partra siettek, a' beszívott vizet a' lobogó lángok közé locsolák, 's ezt mind addig üzék, míg a' tűz végképpen elaludt, mellyre, minthogy a' hajnal hasadni kezdé, az erdőbe vissza tértek.“

Itt kísérom elhallgata, de a' történet igaz voltát ismételvén a' legszentebbre hivatkozva bizonyítá. Azon ellenve-tésemre, hogy a' farkasok inkább igen is félnek a' tüztől, sőt hogy még az aczél és tüzkö által esiholt (ütött) tűz vagy egy töltetlen fegyver pusztá elcsattantása is képes őket szaladásra kénytetni, azt felelé, hogy ez nem egyéb nevetséges előítéletnél; mert gyakran még valóságos lövés által se rettentetnek - el, kivált ha igen éhesek; leginkább a' nőszés idejében; ha megsértetnek, minden félelem nélkül rohannak a' vadászra, vagy a' ki utjukba jó, 's a' szerencsétlen nem egyszer leszen a' bősziült állatnak megmenthetlen prédája.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Szénaszáritás oroszosan. Hogy a' széna megtartsa zöld színét, orosz országban a' lekaszált fűvet nem

teritik széjjel, hanem hoglyába rakják, mellynek közepébe négy durva deszkából valamely kémény formát csinálnak. Ugy látszik, hogy a' széna forrása közben kifejlő melegség ezen kéményen felemelkedik, 's illy módon a' széna nem csak szép színét, hanem fűszerét is (aroma) megtartja.

III. R É G I S É G.

Török parancsolat.

Olay Achmet Bég simontornyai basa 1669-ben magyar nyelven következő parancsolatot adottki. (Mai írásmód szerint)

I. Az eskütt ember istenfélő legyen, Isten templomába járjon, otthon létében prédikáziót és könyörgést el ne mulasszon, hogy így mind magának, mind alatta valóknak jó példa-adásával lelkeket Istennek megnyerhesse. Ha pedig a' kívül cselekszik, az eskütségre se méltó, sem illendő.

II. Azon igyekezzék, hogy a' hazugságot eltávoztassa, józan és tiszta életű, igazmondó, és tökéletes, álhatatos beszédű legyen.

III. Az inneptörést, lopást, tolvajlást, árulást, vérontást, szitkozódást, lélekmondást, ördög teremtette, ördög adta, ördög lelkű etc. undok szitkozódást, személy válogatást, paráznaságot, latroknak pártfogását, barátságos atyafiúságot, hizelkedést, ajándéokra való nézést, törvényekhez való engedetlenséget el ne kövessen. A' ki pedig e' megnevezett bűnök közül valamelyiket cselekszi, azokon kívül, mellyeknek az Isten könyvében nyilván való büntetésök leirattatott, (mellyek szerint ő is büntetődjék) az pelengérbe tétessék, és ott egy kevéssé tartassék akár asszonyi állat, akár szolga legyen, és azután üssenek hatot a' farán. Ha ocsmány és trágár beszédű, a' gyülekezetben erősen megpirongattassék; ha pedig a' gonoszságban megátalkodván még is azokat szüntelen cselekszi, és a' felül megirtt gonoszságokban tapasztaltatik, állandó és erős bizonyosságokkal reá bizonyodván a' dolog, nagy gyalázatosan a' közönséges helyen az eklésiából kiüzetessék, mint arra nem méltó személy.

IV. Minden szombatn (ha lehet) az esküttek öszve gyűlnek a' főbíró akarattjából, és akkor mindenekről tehetségök szerint igazságot szolgáltatassanak. Ha kártételre való

kimenetel kívántatik, minden magok vonogatása nélkül annak megbecsülésére kimenjenek; kicsinynek, nagynak, szegénynek, gazdagnak. Vasárnap pedig semmi nemű külső dolgokról való gyűlés ne legyen, hanem azon a napon mindnyájan az Isten szolgálatjában legyenek foglalatosak.

V. A' panaszt mindenektől igazán meghalgassák, a' kinek mi büntetése következik a' fejére, azt közönségesen egyiránt szolgáltassák-ki, vagy külső büntetést érdemel, vagy templombelit.

VI. Az esküttek magok között egymásnak 's mind alattok valóknak érdemlett tisztességet tegyenek, hogy egyesek levén egymás között minden jóban nevelkedhessenek, tanító-joknak pedig, mint lelki pásztoroknak, fejet hajtsanak, annak jó gondviselőji, becslőji legyenek, és minden jóban neki engedjenek.

VII. Ha valaki a' prédikátziót elmulasztja, és vasárnap csak otthon hever, más vasárnap a' prédikátzió előtt a' pelengérbe tétessék, és mind a' prédikátzió végéiglen benne tartassék, annak utánna üssenek négyet a' farán, és bocsássák békével. Hasonló képpen valaki dolgai végbe vitelére kimégyen, ha nem kénytelen vele, avagy szombaton mégyen-el, és vasárnap korcsolyáz, azzal is cselekedjenek, mint a' prédikátzió elmulatójával. És a' ki csak azon a' mezőn, teleken, szőlőhegyen korcsolyáz, és nyúlászni, vadászni mégyen prédikátzió előtt, azt is el ne szenvedjék az eskütt bírák büntetetlen, mint afféle Isten napjának megrontóját megbüntessék.

VIII. A' ki a' kórságosat, dühödtet elmondja, égütöttét, kő-ütöttét, szinte mint a' lélek-mondókat, úgy megbüntessék. Ha pedig valaki másra gonoszságot költ és kiált, mellyet meg nem bizonyíthat, a' minő büntetést érdemlett volna a' meggyalázott személy, azt a' meggyalázó személy szenvedje. (*Végz. köv.*)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Aken állatsereglete. Folyó havunk vége felé érkezik le Bécsből Aken Herman urnak ama nevezetes állatsereglete (Ménagerie), melly egy időtől fogva a' cs. fővárosban csudáltatik. Minthogy ezen híres gyűjteményben a' hevesebb világ minden részeiből szerzett ritka állatok vannak, előre is figyelmeztetjük nem csak a' természeti történet kedvelőit, hanem minden embert 's kivált a' szülő-

ket, kik jó gyermekeiket ezen állatok szemléltetésével hasznosan megtehetik. Az állatsereglet Pesten a' Duna mellett a' városi tánczterem irányában fog felállítatni az éppen most készülő 18 ölnyi hosszú 's 4 ölnyi széles nagy deszka-hajlékban.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Pozsoni mulató-erdőcske. (Végzet.) A' fő bejárás a' városi liget- (Au) korcsmán keresztül vezet-be; de a' közönség inkább mellékes utakon szeret a' kedves ültetvénybe menni. Már eleve kellemes zöld és árnyékos facsoportozatok köszöntik az érkezőt, 's így végig uton, ösvényen. Végre a' fő helyre érvén a' legnagyobb nemű kép vetődik itt előnkbe! Az előszínen (Vordergrund) egy igen nagy pázsit-terület szép nagy fákkal körülövezve, mellyek igen czélirányosan hagyattak-meg, mutatkozik. A' tájkép innét messze bevonul, 's itt két tetemes fa ötlik szembe, mellyek bogaikkal a' régi ligetre vezető kilátást elfedni látszatnak; de törzsökeik alatt keresztül láthatni, 's az egész táj most már mintegy fenékszínen (Hintergrund) fekszik, melly egészen a' legtávolabb elvonuló fáknak kék csúcsaiba vész-el. A' képek a' szerint változnak, mint az ember halad. Innét egy fehér nyárfa-ligetbe érünk, melly egy dombozaton igen kellőleg áll, úgy nevezett téj-áros intézettel egybekapcsolva. Egy nagy homok tér, számos asztalok és székek vannak itta' látogatók számára rendelve. A' kilátás felséges az erdőnek minden részeire. Leginkább alkonyatkor - szép a' kép, midőn a' lemenő nap kajsza (schräge) sugarai a' rétszönyegen rezegnek, 's ez által legkellemesb festékvegyületet szülnek a' sikokon és csoportozatokon. Tovább haladva néhány gyepágy kínálkozik kellemes szállást adni. Innét kellemesen ötlik szembe a' sok fák közül az ősz pozsoni vár, 's olly meglepőleg közel, mintha csak a' ligetben volna. Illyen város felé nyíló kilátás is az ispotály-templom felé. A' szép hegység, 's a' városnak házai helyes képet adnak; de ki fesse-le valamennyi tájképeit e' valóban regényes helynek? Hallani azt is, hogy az Arenától kezdve a' Pálffy-réten keresztül egészen az oroszvári utig szekér- és lovagutat fognak készíteni aláírás segéd-mével. Az említett gróf különben igen szép mezőtérét ingyen oda engedi. 'S e' szerint a' pozsoni mulató erdő még sokkal többet fog nyerni kiterjedésére, diszére, mihez hasonlót más hazánkbeli városok aligha fognak mutathatni.

Várdombly.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct 19-én Gróf Adermal című érzékeny játék (Jakab Lajos ur csinos fordítása szerint), 20-án Arsenius (énekekkel) adott. Amannak egyik felvonása közben a' hangász-kar tapsokkal jutalmazott új keringőket játszó a' 10 évű Miller Emilia szerzeményeiből.

Emebben mind az előadás mind az énekek több darabja tapsolást nyérének, 's a' 2-dik felvonásban Udó (Pályur) és Ida (Szentpéteri-né assz.) kettős dalját ismételni kellett. Az utóbbi dalszínészné ma különösen tetszett; dicséretére mondhatni, hogy a' tactusban ő maradt legjobban. — Oct. 22 én Bartha ur részére Sajdár és Rürik nemzeti játék adatott, miről jövő levelünkben.

H. M. Vásárhelyen Sept. 22-én a' „várbeli fogoly“ czimű vigjátékkal kívánták a' sorstól üldözött színészeink (jövedelmök nálunk már nem levén) végtiszteletöket tenni, hogy ezután másutt próbáljanak szerencsét. Szerepeik belső szépségét 's érdemét külső helyes előadásaikkal jelesen képezték: Lászlóné (Csillagné), Kubayné (Aloysia) — kinek külön hasznára adatott e' darab — László (fogoly), Eder (major), Kubay (inas), E. Aloysia (Bertha). A' nagy szorgalommal és pontossággal adatott egészset egy valóban érzékeny bucsú-dal rekeszté-be. Az esős idő ellenére is nem csekély számmal megjelent hallgatók azzal kívánták megjutalmazni színészeink fáradságukat, hogy őket még 10 játékra bérlet mellet magok közt tartották, miután Sept. 25-én 74 személy (kiki 5 való forintjával) 370 v. ftot lefizetett volna. — Sept. 26-án: a' felejdékenyekben Kubayné (Julis) Kubay (Fellegi), Eder (Zavari) nem rosszul, Török (Károly) kevés tüzzel játszott — az ország uti kastély czimű szinte vigjátékban pedig, melly egész megelégedést nyert, kivált Lászlóné (komorna) igen igen jelesen képezte a' mosónét. — Sept. 28-án Clavigo szomorú játékot köz helybehagyás és tetszés követé; noha a' szerepek nem látszattak a' színészeknek természetéhez alkalmazva lenni. Itéletem szerint Baumarchais szerepére Kubay illőbb lett volna Eder-nél, noha amaz Carlos-t is tökéletesen játszá. — Sept. 29-én adatott Kovács Pál vigjátéka „magának akart, másnak kért.“ Ezen öt személyből álló darab igen jól játszaték. Varga (kertész) egyébkor csak középszerű színész ma egész tetszésünket megnyeré. Felvonás közt Kubayné, és László kettős énekkel, játék végén egyesülvén velek Lászlóné és Eder Aloysia négyes dallal kedveskedtek, melly dicsértetett.

J...y.

Nagy-Bányán. Oct. 3-án. Szabad kir. Bánya Nagy-Bánya városa, — melly mind a' mellett is, hogy kebelének nagy részét, és szinte egész környékét nem magyar nyelvű emberek lakják, a' honi nyelv előmozdítására egész készséggel törekedett, és oda is vitte, hogy kebelében, hol ez előtt nem sok idővel a' miveltebb rend németül beszélt, most ugyan azon ajkak szebben, ékesebben a' magyar szózatot ejtik; — nem kevés öröm közt fogadta, és adott helyet a' kebelébe érkező magyar színészi társaságnak. — Hogy egy magyar színész-társaság a' nemzeti mellék czimet megérdemelje, szükséges, hogy magyarul jól tudjon, és azt mit hibásan írva megtanult, hiba nélkül elbeszélje, 's olyan darabokat igyekezzék elő

adni, mellyek nemzeti kutfőből eredtek, és mellyeknek szerzői a' nyelv előhaladásába nagyobb befolyással vagynak. — Az ide érkezett társaság, Fejér Károly ur igazgatása alatt, számos tagból áll, és képes nagyobb daraboknak személyeire is szerepeket osztani, — nem mondom — hogy képes a' nagyobb darabokat is játszó tagokkal ellátni; mert hogy mennyi kívántatik a' csak középszerű játszáshoz, azt Thaliának egy ujoncz vándorával elhítenni lehetetlen. — Az első előadás Sept. 29-kén volt: A' hajó törést szenvedők, vagy az atyai részre hajlás: erkölcsi (?) vig játék, három felvonásban Kotzebuenak egy czifrára keresztelt, és öszve marczonglott darabja; mellynek fő személyét Fejér ur (Sándor, a' hajó törést szenvedett) hideg vérrel, és kedvtelenül játszotta. Pompás 's cifra öltözete, és morált hirdető szavai nem képezhették az éppen akkor hullámok közül kiuszott 's koldussá lettet, az atyját, kedvesét fellelőt, 's hajó törést szenvedőt. Fejér urnak több kedv, tűz, eltalált szerep szükséges, és ő czélt érhet! De nem úgy Pozsonyi ur, (Bushalmi Lajos), kinek kised 's csekély jelenéseiben csak annyit lehetett észre venni, hogy tud könyv nélkül tanulni, de hiba nélkül azt előadni nem látszik érteni. Méltán dicséretet érdemlett az inasa (Almásy ur), ki a' mellett, hogy sokat beszélt, azt jól, és bátran is beszélt 's adta elő; úgy látszott, hogy kedvvel játszik; mi nem csekély remény a' jövődőre! — Eránosz (!) ur az öreg Bushalmiban (Bácskából bajai fi, és tönkre tett kereskedő) nem lelte-fel szerepét, mellynek eljátszására több készség, férjfiúi türelem és színészi előadás kívántatott volna, és mellynek személyében nem a' legutolsó szerep lappang. A' játék folyamata, — a' kitünő fehér harisnyák, éppen nem emlékeztethettek Bácskára! Eránosz ur középszerűen elreszketé — eljajgatá szerepét; kár hogy jelenetjében, a' bánat és szomorúság kifejezésére olly idomtalan és rémletes arcjeleket formált, hogy minden keserűség mellett is kacagásra került! Pívári Nina (Emilia) észrevehető készüllettel játszott. Igaz ugyan, hogy sokszor egy pár csillogó fekete szem — ide 's tova helyesen lebegő kezcskék — lábacskák is tapsra indítják a' nézőket, de Nina mind ezek mellett is nem kevés gyakorlást és ügyességet mutatott szerepében mind addig, mig a' végső jelenésben régen ohajtott kedvesével ölelésre került a' dolog; mert itten igen nagy mérték heveskedést árult-el, melly mindazáltal egy fiatal színésznében helyre hozható hiba. Fejérné asszony (Norango) elénekelt szerepét egy mulat-rabnak könyörületességre indító hangjain; de nem kevés türelemmel, mi a' társaság prima Donnájáról dicséretes. Horváth Luiza (Lizi) bátran beszélt és eltalálta szerepét. Centurio halászt Bányai ur jól utánozta, és ma — ő játszott legjobban; nem csak szerepéhez illő természetesség, és annak megfelelő együgyűség, de tiszta beszéd, és az alkalmaztatott mozgások is dicsértetnek benne. Egyébiránt a' szinpad elrendeltetése, a' ki vilagosítás, az öl-

tözet a' harisnyáig, maga rendjén volt. Kár vala, hogy a' játékot hirdető lapokon hosszan és kimerítőleg leirt néma ábrázolat folytában a' halgatók egy rendetlen süvöltő disharmonia által ijesztettek-el, mellynek emlékét se a' nagyon ígért, kíváncsian várattott, de meg nem jelent lóhátas személyek hiánya, sem a' pislogó romai tüznek iszonyú füst-árjai el nem idegeníthettek a' fül organumaitól.

Keövári Gyula.

N é m e t J á t é k s z i n .

P e s t e n Oct. 14-én Grill Klára asszonyság részére legelő-szer adatott „a' Lichtensteiniak vagy az adersbachi kőszirt“ czimű történeti rajzolat 6 felvonásban Bahrđt szerint. A' dolog 1628-ban történik 2-dik Ferdinand alatt, midőn a' császári hadsereg Wallenstein friedlandi herczeg fővezér alatt Sléziában a' pártos városokat meghódítja. Ezen darab fő vonásai: „A' Lichtenstein nevet viselő ezred őbesteré Goes (Fischer ur) hív maradtott ugyan fejedelméhez, de fija a' pártosokkal tartván egy ütközetben megsebesülve Dorn név alatt (Grohmann ur) Fesselhez schweidnitzzi kereskedőhöz (Siméon ur) jut, 's nála barátságot talál és számjegyzői hivatalt nyer. Ettől Sagan városába küldetik, hogy onnan anyósát Rosen özvegyét (Denyné assz.) 's ennek hajadon leányát Annát (Gerlachné assz.) Schweidnitzba hozza. Azonban Dorn Saganban Hurka nevű cs. kapitánnyal (Posinger ur), ki ezen utóbbi két asszony-személlyel igen durván bánik 's Annát erővel feleségül akarja venni, öszve kap; Hurka mind hármokat tömlöczbe veti, 's Wallenstein (Grimm ur) előtt pártosoknak vádolja. A' herczeg azonban szabadon bocsátja őket, 's Hurkát megfeddi, ez pedig örökös boszút esküszik. Alig érnek Schweidnitzba, midőn a' Lichtenstein ezrede is oda jön, 's Hurka egyenesen Fesselhez száll-be. De ezt sejtven Rosen, és Anna megszöknek előle. Hurka, midőn ezeknek kiadatásukat meg nem nyerhetné, Fesselt elfogatja, 's felesége Katalin (Grillné assz) karjaiból két gyermekeit elragadtatja, hogy őket megölesse, mire az asszony szörnyet hal. Erre Dorn kirohan rejtekéből 's Hurkát erősen megsebesítven tömlöczbe vettetik, honnan azonban atyjának régi szolgálja Konrád (Rünnér ur) által titkos uton kivezetetik. Egyesülvén Annával és ennek anyjával az óriás havasokon által cseh országba akar szökni midőn az ellankadt anyát egy korcsmában elrejtve hagyni, azután pedig a' szinte tovább menni nem tudó Annát karjára fogva vinni kéntelen. Ekkor a' nyomába jutott Hurka és Goes (Dorn atyja) katonák kíséretével rajta csapnak, de a' gonosz Hurkát azon pillanatban, midőn a' fegyvertelen Dorn-ra rohan, villámcsapás öli-meg, 's Goes megbékél fíjával és annak eljegyzett mátkájával az elalélt Annával.“ — A' hosszas, 's nem éppen nagy érdeket gerjesztő darabnak kitüntető remek festései nincsenek ugyan, de egyszeri látást még is érdemel. Különös tetszést nyert Grillné assz. és Grimm ur; amaz a' hűséges feleséget és anyai szeretetet, gyermekei vesztén a' kétségbe esést — emez a' herczegi méltóságot 's igazságos bírót jelesen festé.

VII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyok é: moire-ruha, gallérja fekete csipkével beszegve; moire-kalap fekete tollal és fátyollal; fehér kesztyű, aranyláncz, 's a' derékszorítón is arany csat. — Bécsieké: felső ruha szürke moire-gros-de-naples-ból hátra hajtott sevignével; vagy brónsz színű satin-amalie-ből posztó pelerine-nel; fekete szalma-kalap kótyaggal, rózsza színű selyemmel bélelve, fekete csipkével beszegve.

Szerkezi Róthkrepl Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap October 27^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Mozgó hegy. Perzsa országban nem messze Kom városától egy meredek és kopár hegy találtatik, melly ha az ember hozzá közeledik, mindig más más alakot vesz fel, 's mind annyszor egészen más alkatúnak és idomzatúnak látszik. A' csúcs azonban, bár milly álláspontot vegyen is fel a' vizsgáló, mindig a' homlok-oldalt mutatja, mintha tengelyen forogna. E' megbüvölt hegy, mint azt a' Perzsák nevezik, egész területe hosszában ketté van vágva, 's a' népmonda erősen bizonyítja, hogy valahány utazó reá menni merészlene, annak folyó homokában elsüllyedne. aa.

Köd és napfolt. Julius 15-kétől kezdve egész Augustus 15-ig északi Afrikának tengermellékén igen nevezetes köd uralkodott, melly ezen egész idő közben csak néha szakadott félbe. Ugyan azt déli Európában is sőt egészen Parisig, 's New-York-ig lehetett látni. A' ago ur illy czimű könyvében: „Annuaire du Bureau de Longitudes pour l'année 1832“ következő tudósítást ad felőle: „Éppen Oranban valék, 's alkalmam volt tapasztalni, hogy a' napsugarai a' köd által annyira elgyengítették, hogy ép szemmel beléjek leheté nézni. Midőn Augustus 3-kán „La Dordogne“ hajó párkányán áltam, ismét iszonyú vastag köd ereszkedett reánk, ugy hogy a' napsugarai kéklő világot játszanak. Midőn e' tüneményt így vizsgálnók, egyszerre azt kiáltja egyik hajós legény, hogy a' napban madarat lát; a' légénység mind felveti szemeit, és sokan közülök ugyan azt állíták. Én semmit se láthattam, 's midőn nagyító csömet elővévém, a' nap közepében néhány foltokat vevék észre, mellyek keresztet formáltak. Midőn azután a' csőt letévém szabad szemmel is megismerhettem a' megjegyzett helyet, mellyet a' hajósok madárnak tartottak. E' tünemény mintegy fertály óráig tartott, 's mi legnevezetesebben benne, ugy vélem az, hogy ez első eset volt, mellyben a' napfoltokat szabad szemmel is lehetett látni.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Times ujság sebes nyomtatása. Londonban nem rég egy munka jelent-meg a' szorgalmi munkák gazdaságáról, mellyben a' Times nevű legnagyobb angoly ujságlevél intézete felől következő tudósítás közöltetik. „Ezen intézet — mond a' szerző — bizonyságul szolgál, mennyire lehet az ember a' munkának felosztása által; egyesül itt a' lélek 's az anyag (materia), hogy a' legnagyobb terv (planum) kivihetésére, 's legszorosabb belső gazdálkodással meglepő fogatok eszközlésére dolgozzék. Ama sok ezer olvasók közül, kik a' Timest világnak minden részeiben kezökben forgatják, talán kevesen lesznek, kik képzelhetnék magoknak amaz eleven képet, mellyben annyi eszes férjfiak, annyi mechanicali lángész (genie) egész éjjelenként egymásra szerte mozog, jár 's kel, hogy a' világnak tanúságot, 's mulatságot szerezzen. A' dolgozó szobák gassal vannak világítva, 's olly jól lehet azokban látni, mint világos nappal. Mindenütt csendesség, 's nyugodalmas rend uralkodik. Ezen intézetben szünet nélkül 100 ember foglaltoskodik. A' parlamenti ülés alatt legalább 12 sebesiró (sténographe) dolgozik az alsó és a' lordok házában; egy óra múlva mindeniket másik váltja-fel, ki azonnal a' nyomtatói műhelybe siet, hogy a' mit ott leirt, itt szokott írásmódon ismét leírja. Ugyan azon idő alatt szakadatlanul ötven szedő munkálkodik; némellyek a' már szedett sorokat rakják öszve; mások villám sebességű kézzel kötik egybe ingó írományaikból, mi a' papíroson még alig száradt-meg; az alatt pedig már egyik része ama beszédnek, mellynek pompás végzete még sz. István kápolnájának boltozatjairól viszhangzik, 's a' gyülekezet helyhehagyásával kérkedik, a' szorgalmas sebesirónak zsebében nyomtatásra siet. Mihelyt ennek egy része megszedetett, más kezekbe vándorol, hogy az előbbi részekkel egyesülhessen; 's mihelyt az alsó házban tartatott beszédnek végső részei is megszedettek, 's azokhoz a' napi ujságok is adtak, 24 nyomtatott hasáb (columna) áll készen, hogy gőzsajtó alá tétethessék. Négy dolgozó ember gépelyekre (masina) rakja a' nagy ivetket (árkus), hol egy pillantat alatt meg van egyik oldalok nyomtatva, ekkor félre tétetnek, 's más négy dolgozónak ke-

zeire jutnak. Ekkép egy óra 'alatt 4000 iv nyomtattatik, 's hat óra alatt 12,000 példány (exemplar) osztatik szerte a' közönség között, mellyeknek textusában 300,000 betű vagyon.

E s-e r n y ő s k a l a p. Egy londoni kalapos nem régi-ben olly kalapot talált-fel, mellynek széle bizonyos nyomás által egész es-ernyővé (Parapluie) kiterjeszkehetik, 's még is nehézségére nézve a' közönséges kalapoknál semmivel se nehezebb. Ez ugyan derék kalap volna, 's ohajtani lehet, hogy hazánkban is minél előbb meghonosodnék. De hogyan köszöntünk akkor egymásnak? Ugy, de újabb angoly izlés szerint elég köszöntés az, ha fejünket kevéssé megbillentjük.

III. R É G I S É G.

Török parancsolat. (*Végzet.*)

IX. A' ki az esküdt birákat meghamisítja, és végezésöket semminek tartja, és megkáromolja, az ollyatén vásárnapon jó regvel a' pelengérbe tétessék, 's uzsona-korig mind ott tartassék, azután pedig ütögessék-meg jól, és bocsássák békével. A' melly eskütt ember pedig a' büntetést nem javalja, szívesen, erősen afféle büntetésének nem fogván és hátra mászván a' dologban, a' kit így büntetnének a' bünért, a' bünös mellé szólván a' bünöst bocsássák-el, és a' bünös mellett szóllót, annak pártfogóját, akár ki legyen az, büntessék-meg, hogy így a' lator mellé senki se merészeljen szólani és támadni.

X. A' gyűlésbeli valami olly titkos dolgok eligazításának idején az esküttek közibe senki ne menjen hivatlan, még a' prédikátor is; hanem ha hivatlatik, úgy illik jelen lenni.

XI. Asszonyok a' gyűlésbe magokat ne avassák, patogni oda ne menjenek: a' kik pedig ez ellen cselekesznek, a' pelengérben legyen helyök.

XII. Ha az asszonyok egymást megk . . . zák, szidalmazták, rutitják, egymást gyalázzák, férjfinak tisztességet nem tesznek, előttük fel nem kelnek, avagy nekik tiszteletlenül szólnak, efféle cselekedetökért a' pelengérben megveretessenek.

XIII. Ha valaki megátalkodik a' gonoszságban, a' templomba nem jár, se prédikátzio halgatására, se hetedszaki

könyörgésekre, és a' ki a' sz. szakramentommal nem él, akár férjfiú akár asszony, és akár mi renden legyen, a' prédikátor és még az istenes hivek is az olyan emberre szorgalmasan reá vigyázzanak, és az ollyaténak a' tanító semmibe se szolgáljon: sőt ha meghal is, az ollyatén halálának emlékezetére ne harangozzanak, a' község közül senki feléje ne menjen, se sirató, se koporsó-csinaló, se sirásó; hanem temesse-el a' maga háza népe, a' mint tudja, de nem a' közönséges temető helyben, hanem egyéb magános helyen, 's még pedig távol a' közönséges temető helytől a' maga gyalázatjára.

XIV. Ha a' tanító mind ezekre, és ezeknek végbe vitelére nem vigyáz, és sem az eskütteket, sem a' községet a' jóra nem kényszeríti, hanem minden latorságban élnek a' polgárok, a' prédikátort vastag büntetéssel megbüntetjük, az eskütteket megpálcázzuk, és megbírságozjuk, hogy így minden latorság megszűnjék, minden jámborság és tiszta élet megmaradhasson. A' prédikátor e' parancsolatinkat és kiadatott törvényeinket a' templomban a' község előtt gyakorta elolvassa, hogy ezután valami gonoszság ne essék, és senki azt ne mondhatta, hogy nem volt hírével, és előbb meg nem mondták néki. Ha valakin pedig ezek szerint valami esik, és nehéz lészen néki, jőjjön panaszolni, és ha onnan hazul fél terhel jött, Isten úgy segéljen, bizonyosan elhidje, hogy egész terhel bocsájtjuk. Irtuk Simontornyan 1669. Achmed Olay Bé g.

A' pécsi püspöki könyvtárban találtató kézirat szerint
lemásolta Sztanits József.

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Csongrádi szüret. Ezen esztendőben már előre örültek a' szorgalmas lakosok, hogy fáradhatlan munkásságuk édes gyümölcsét gazdagon aratva, majdlan szokott vendég- és barátszeretetékhöz képest vidító nedvet, még pedig jó minéműségűt és többet, mint közepszerű mennyiségben, nyerendének. — A' hazának minden megyéjeiben hetekig ömlött esőzések e' város határát se kimélték-meg. — A' kedves reménységet nyújtott gerezdek majd megrepedezni, majd pedig rothadásba indulni kezdettek. — Azonban nem veszté egészen reményét a' lakosság; a' kedvezőbb napoknak elérkeztével továbbra halasztá szüretjét, kevés jót inkább, mint több rosztat nyerni vágyván, 's így a' szüret e' hónap 10-én vette kezdetét. — Nem csekély

fáradtság kívántatott a' rothadtaknak külön szedésére, de ezt könnyen teljesíthetővé tette annak meggondolása, hogy a' kevesebb jó tarthatóbb és árosabb leend, 's így a' közép termés közepette se feledték-el a' vig kedvű lakosok szokott mulatságukat, majd a' setét bőrű Miska társaságának muzsikálásai, majd a' véa Kolonyinak ke-sergően hangzó dudája mellett a' fent repdeső öröme emelkedettek elégedve az ég áldásával a' kedvezőbb jövődönök erős reménylése mellett vigan tölték szüretjeket.

Miskolczy Istv.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 22-én Bartha János ur jutalom játékára (Sajdár és Rúrik) olly számos hallgatók jelentek-meg, hogy minden helyek, egy pár páholyt kivéve, el lennének foglalva. Ezen hazai hős játék (Bárány Boldizsár ur munkája) 20 esztendő előtt adatott előszer Pesten a' rondellában játszott magyar színészek által, 's valamint akkor, úgy ma is nagy tetszéssel fogadtatott. Hogy annak stylusában némelly helyeken ujabb divatozó kifejezések használtattak, ez által a' játék érdeme nevedett, és kétszeres érdeket nyert. Az előadás alatt előfordult marsnak-török muzsikája iránt azon eszrevételünk vagyon, hogy IV-dik Béla korában török muzsika még nem volt magyar országban, és így azon muzsikát csak fúvó hangszerekkel kellett volna adatni. Kitünőleg játszanak Kántorné assz. (Margit), különösen pedig Bartha (Sajdár), Fánesy (Rúrik) Telepi (Ivánka) és Megyeri (Horógszeghy) urak; kik számos tapsokkal és kihivatással jutalmaztattak. Játék közben következő irott versezet hullott a' karzatról:

Mátyásunk, a' dicső, egéből

Alá mosolygva néz,

Mivel volt fényhelyén jelenben

Magyar virág tenyész.

E' szent tetőn egy kis magyar fény

Gyűlt a' ködből elé,

Hajh! bár követni gyujtva sűtne

Rákos-vidék felé.

Ragyogj tovább is Bartha! büszke

Te veled Thaliánk.

Ringassa lelked érzetinket

'S árasz gyönyört reánk.

Taníts barátot, hont, királyt szép

Tüzeddel tartanunk,

Gyászolni bűnünk 's önnöninkért

Nemes halált halnunk.

Majd így, ha bájeről csudát üz

Bámulójid között,

'S fejedre két társiddal^o) a' nép

Koszorút kötözött

Fényed, miként ég csillagé,

Lobogva ront elé,

'S példádra lelkesítve sűt-le

Rákos-vidék felé.

Oct. 23-án a' világ divatja czimű vig, 24-én a' Zsebkönyv
érzekeny játék adatott.

Kátai.

Figyelmeztetés budapesti t. olvasóinkhoz. Jövő
csütörtökön Oct. 31-én Budán Pály Elek színészünk részére elő fog
adatni: „Zsigmond király álma, vagy, a' siklósi leányok“ nemzeti

^o) Megyeri és Fánosy.

játék 4 felv. tánczal, karénekekkel, 's néma ábrázolatokkal. Nem mulaszthatjuk-el, hogy a' budapesti t. olvasóinkat ez uttal ne figyelmeztetnők ezen hazai darabra; 's midőn Pály urat a' két anya város magyar lakosainak tapasztalt 's valóban példás nagylelkűségébe ajáljuk, egyszersmind emlékeztetjük a' tisztelt közönséget, hogy Budapest Pály urnak köszöni a' magyar színjáteknak fővárosunkban létesítését, mert az ő fáradozása, tetemes költsége 's nagy áldozatai egyesíték a' mostani budai magyar társaságot, melly minden igaz Magyarnek örömeire kedvező sikerrel hangoztatja kedves magyar nyelvünket nemzeti szinpadunkon. Ennél fogva se kételkedünk tehát, hogy a' nemes budapesti Magyarok Pály urat kitüntető pártfogásukra érdemesnek fogják tartani.

Zilahon a' szinte öt hétig mulató színész-társaság Fejér ur igazgatása alatt Sept. 22-én adá utolsó mutatványát Kisfaludy Kár. Kemény Simonjával.

Nagy-Bányán. Oct. 1-ő napján a' Halál-Jegyese k című nagy, szomorú, vitézi történet adatott 5 felvonásban. Fejér ur (Gróf Rizberg) nyerte-el a' babért a' nagy, szomorú, vitézi történetben! Remény felett fejlődtek-ki belőle: a' készség, ügyes mozgás, 's a' néma jeleknek szerencsés alkalmazása, és nem éppen sok hibázik azon tökélytől, melly egy jól játszó személy érdemeihez szükséges. Dicséretes benne ezen felől, mint társaság igazgatójában, a' rend fentartása, mellyet a' játszó tagok szorosán követnek; méltán pártfogást érdemel azon igyekezet, mellyel a' nyelv előmozdításához, az idők mostohasága mellett is, viseltetik. A' mai előadásban Erános ur (Montetzo) szerencsésebben váaszta szerepét; benne mind azon tulajdonságok, mellyek egy fortélyoskodó és alattomban munkálkodó személynek viseletében megkívántatnak, lapangva rejtőzkedni látszottak. Bányai ur (III-ik Vilhelm fejedelem) minden aggság, és őszbe borultság mellett is, 24 esztendő ifiúnak nyers hangján szóllott. Nincs pedig szembe tűnőbb hiba, mint ha a' szerep méltóságához és tulajdonhoz képeest ellenkező jelenelek mutatkoznak. Fejérné assz. (Amalazunda) mindent meg tett, mit tenni képes volt; de közép-szerű előadásaival felül nem mulhatta gróf Fillenhofnénak (Pívári Nina) nem nagy, de jól eljátszott szerepét. Ninának természetes és nem erőltetett módja, — ha azt némellykor egy kevés könnyelműség nem akadályoztatná, — sokkal kellemesebb hatással bír, mint sem tagadni lehetne azon reményt, hogy belőle még tökéletes játszóné lehet.

E' színész-társaság, melly méltán a' jobbak közül való, — nem csak pártfogást, de segedelmet is érdemel. Nagy-Bánya városa bizonyosan mindent elkövet, 's elkövetett, hogy annak kebelében megmaradása gátot ne szenvedjen. A' kor szelleme kívánja, hogy országunk minden részeiben, a' nemzeti nyelv pallérozása, és előmozdítása szemügyre vétessék, de ez csak akkor történhetik legin-

kább, ha annak előmozdítására törekedőket pártfogással és segédlemmel ápolgatjuk. Ki nem kívánja ezt tenni, kinek hazája, és ennek nyelve mindenek felett szíven fekszik??

Keóvári Gyula.

H. M. V á s á r h e l y e n Sept. 30-án a' pajzán ifiú vigjáték adatott. L á s z l ó n é (Zsembesné), K u b a y n é (Lizi), E d e r (Mol-kus), L á s z l ó (Tüzes), K u b a y (Bivalyfi) remekül játszottak. Ohajtottuk vala, hogy a' friseur (Török) kivetése kevesebb láрма 's zörejzel történt volna. — Oct. 1-sőjén a' megosztott sziv jutott szinpadunkra, melly igen jelesen adatván Kubayné, Lászlóné, és E. Aloysia által énekelt hármás dallal koronázták. — Az Oct. 3-án (Speculatio pénz nélkül) és 4-én (kéntelenségből lett orvos) adatott vigjátékok már sokszor ismételtetvén köz elégedést nem nyerhettek. — Oct. 5-én Don Jouant, 6-án egy egyveleget adának szinművésznők.

J...y.

N é m e t J á t é k s z i n .

P e s t e n Oct. 19-én gróf Valtron adatott a' színház kivilágosi-tása mellett, minthogy felséges ifiabb kiralyunknak név-napját ezen napon gondolák lenni pesti színészeink; de hibásan, mivel ezen minden Magyarnek kedves innep Május 30 án esik, 's ez okból a' budai színész-társaság a' maga idejére halasztá hódulási tiszteletének áldozatját. — Oct. 21-én a' pesti színházban F u s s g ä n g e r leányassz. jóvedelmére Ben David új darabot adták elő, miről alább.

D a m s u r v e n d é g ü n k a' pesti szinpadon Oct. 17-én Rossini Telljében Arnold, 's 18-án Auber menyasszonyában Fritz szerepét játszá mindenkor kedvező sikerrel. Más nap hirtelen elutazott.

B ü r n e r u r v e n d é g ü n k Oct. 23-án az „alattomos kereskedők“ czimú vigjátéknak Schelle személyében, 25-én utóljára ismét a' mester emberek innepében lépett-fel.

P e s t e n Oct. 21-én F u s s g ä n g e r Emelka leányassz. hasznára legelőszér adatott „Ben David a' gyermekrabló“ regényes nézőjáték 5 felv. Spindlernek Z s i d ó czimú elbeszélése szerint szinjátékká készíté N e u s t ä d t Bernard. — A' 15-ik századból vett ezen történetnek fő személyei Zsidók, 's azt elég érdekessé teszik a' néző előtt. Ha némelly mellékes személyek és jelenetek kihagyatnak, és a' darab rövidebbé tétetik, nem fog ártani. A' darab tartalma röviden ez: „Ben David frankfurti zsidó (F i s c h e r u r) egy kis gyermeket elhagyatva talál az utszán, 's bár halál várakozik minden zsidóra, ki keresztény gyermeket visz házába, ő azt könyörületességből haza viszi, hogy idővel szülőjinek vissza adja, 's addig is 100 esztendő apjának Jochainak (G r i m m u r) és szép leányának Esthernek (F u s s g ä n g. leányassz.) gondviselésére bizza. Z o d i c k (P o s i n g e r u r) Davidnak veres hajú 's irtózatos alakú szolgája, ki ura házában sok jótételben részesült, még gyermek korában eljegyezteték Estherrel; de ez, miután már bátyja József (H a a g u r) korábban keresztény

lett, maga is utálja a' zsidó hitet, kivált mióta egy keresztény vi-
téztt Dagobert-et (Grohmann ur) látván megszeretett. Zodick régtől
fogva halálos boszút esküdött Dagobert ház népére, 's most még in-
kább dühödik ellene, úgy hogy egykor majd meg is ölte volna Da-
gobertet. Azonban Zodick sürgeti egybekelését Estherrel, de ez,
szabad választást nyervén atyjától, kosarat ad neki, 's a' nemes
szívü David tetemes pénzt nyujt kárpotlásul Zodicznak, 's házából
elküldi. Ez hogy boszút álljon, azzal vádolja Davidot és Jochait
hogy ők egy keresztény gyermeket házukba vivén megölték. A' két
zsidó tömlöczre vettetik, de ők, hogy életüket megmenték, tagad-
ják azt is, hogy házukban keresztény gyermek lett volna. Azonban
Zodick esküszik vádja igazsága felől, 's két urai halálra ítéltetnek.
Jochai bújában meghal; a' gyermek, kit Zodick titkon elragadott,
előkerül, 's vissza adatik atyjának Rhén cs. vadászmasternek (Ger-
lach ur). Zodick most Esthert éppen megakarja gyilkolni, mivel ez
felesége lenni nem akar; de azon pillanatban jönnek David, Dago-
bert 's mások. Zodick az ajtó mellé vonulva Dagobert-et reményli
első belépőnek, 's ennek tört döf mellébe; azonban ezen döfés Da-
vidot éri, ki még holta előtt Dagobert és Esther kezeiket egybe
adja. "Jelesen játszottak Fischer, Grimm, Posinger, 's Klauer
(Fridrik austriai herczeg) urak. A' darab, minden jelessége, David-
nak nemes viselete, a' jelesen utánzott német-zsidós dialectus mel-
lett is nem nagy kedvességet látszott nyerni. Játék végén senki se
tapsoltatott elő.

VI. M U Z S I K A.

Pesten a' havasi dalosok mi után a' két város színpad-
jain ismételve hallatták volna dúdoló nótájikat, Oct. 19—20-án esti
hatodfél óraker a' hétválasztók terében mulattaták a' pesti közön-
séget. Mind két estve olly számos hallgatójok volt, hogy sok va-
lódi művésznek hangversenye annyival nem dicsekedheték. Octob.
21-én ezen vándor dalosok Székesfehérvárra utaztak-él.

VII. H A N G M Ű.

Variations sur une Valse de l' opéra: Robert le Diable, de Meyer-
beer; composées pour le Pianoforte seul, où à 4 mains par Charles
Czerny. Oeuvre 320. Chez T. Haslinger à Vienne. — Az ismeretes
jelességű hangszerzőnek ezen új művére figyelmettetjük a' hangászat
barátjait.

VIII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: kék-szürke satin-crequé-ből selyem himzéssel
ékesített felső ruha; fekete csipkével beszegett pelerine; rózsaszínű selyem
kalap, ugyan ollyan szalagokkal 's tollakkal. — Most nagyon hordják a'
tülle vagy musselin fejkötöcskét, melyet a la Maria Stuart szerint két há-
rom sor fodrozattal, 's közepén pántilákkal ékesítenek.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön October 31^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Ezüst erek felfedezése Chiliben. A' topiapoi ugy nevezett Chanarcilla, és Mole hegylánczban egy csudálatos felfedezést tettek. Az ezüst erek kimerithetlenek; m. e. Május 22-kétől 16 kisebb vagy nagyobb mértékű gazdag erek fedeztettek-fel. Utazók, kik a' helyen jártak, szinte 50-et akarnak állítani, és a' felől Coquimbóból következő tudósítást közlenek. A' feltalált bányaér délileg fekszik Topiapotól, 's hosszaságában több mint 15 leguá-kra (egy órányi tér a' spanyoloknál) szélességében pedig 10-re terjed, következő helyeket érintvén: Chanarcilla, Ritacas, Pan de Azerear, Pagonales, és Mole. A' felfedezést történetből egy favágó tevé, ki szerencséjét bizonyos Godoival és Don Miguel Galloval közlé; mindazáltal a' dolgot sokáig nem titkolhaták, csak hamar nyomaikra akadának. Négy nappal ezután már tizenhat eret ismertek, a' nyolczadik napon negyvenet, 's későbbben már ötvenet — kivevén mind azon kisebbeket, mellyekre azon pillanatban nem is figyeltek. Valamelly érczfok, mellyet egy angoly 200 piasteren vett-meg, a' mint későbbben magát kimutatá, 1000 piastert ért, mert az ércz csudálatra méltó sokasága mellett még misé-gére nézve is igen jeles. Az Intendant (főfelügyező) a' belső ministeriumnak három különböző erekből próbát nyujta-be, mellyek mindnyájan igazolák azt, mi feljebb mondatott. 'S mintha már maga ezen fontos felfedezés nem volna elégséges e' hegyvidéket jelessé, híressé tenni: a' szomszéd jancosi kantonban (megye) még e' felett egy igen gazdag arany minát is találtak, 's így ezen eddig laktalan hegyvadonokat jelenleg mintegy varázstól illetve már több mint három ezer ember lakja. E' felfedezésnek kétség kívül nagy befolyása leszen jövendőben Chilinek politicája, és kereskedésére. Azonban egy részről már kárt is okozott; mivel a' bányászok miatta a' rézminákat kezdik

elhagyogatni. De itt egy más körülményre ohajtjuk olvasóinkat figyelmeztetni, tudni illik ezen ereknek 's a' Niger folyamának össze ütközött, ugyan azon korú felfedezéseikre. Ez utolsó által ut nyilik belső Afrikába; tudjuk pedig 's nevezetesen legközelebb Lander napló könyvéből a' Negereknek az ezüsthez nagy ragaszkodásukat, 's igen könnyen lehet előre látni, hogy idővel egy oda szállítandó tetemes ezüst-mennyiség száraz földünkön ezen ércnek becsét igen fogja nevelni. Valóban ugy látszik, mintha Chilinek gazdag ezüst erei által ezen ércnek nagyobb szükségessége felől előre gondoskodtak volna.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Mechanikai remek-mű. Stevenard ur boulogne-i mechanicus igen elmés mozgonyt (mozgómiv, Automat) talált-fel. Egy gyengén megezüstözött 's lombozattal ékes bronz talapon (Piedestal) egy török ruhába öltözött személyvesztőt (Taschenspieler, Escamoteur) láthatni, mintegy 6 hüvelyknyi magosan 's divánon ülve; által ellenében megaranyozott és szőnyeget képező czifrázattal ékes bronz asztalka áll; jobbjára ismét egy asztalka, mellyen három serleg (Becher, Billikom) 's egy dob állanak. A' belső mechanismus tetszés szerint Mózes, Tankred vagy a' sevillai borbély czimű operákból ouverturát játszik; ennek végével előlép a' kis alakos, 's a' közönséget háromszor megköszönti; majd a' jobbra álló asztalkáról két serleget levesz, 's három ezüst golyócskát eltüntet azon ismeretes mód szerint, hogy először a' kettő alá rejti, 's végre az asztal közepén egy alá varázsolja. Ez után a' serlegeket ismét helyökre teszi, 's most a' dobhoz fordul, arra háromszor reá üt, 's ime! egy leányka ugrik elő, melly a' mechanismus által játszott zengzet szerint tánczolni kezd. Miután ez is eltűnt, az alakos a' harmadik serleget veszi elő, 's az asztal közepére tevén majd felemeli, 's most egy tojás látszik benne; e' tojásból azután igen szép madárka repül-ki, 's mig piczin szárnyait csattogtatja, fejét ide-tova hajtja, gyönyörű áriát énekel. Az alakos végre ezt is elfödi, 's midőn így mindennek vége van, magát meghajtja 's rátartólag lépdel vissza helyére. — E' maga nemében valóban remekmű, mellyen

Stevenard ur 5 esztendeig dolgozott, 300,000 frankon adódott el.

III. I N T É Z E T.

Weimari iskola-rendelés. Szász-Weimarban az határozottatott, hogy a' négy-érzékű gyermekek mint: vakok, siketek, siketnémák, a' mennyire iskolába járható korban állnak, éppen úgy tartozzanak mindenhol a' népiskolákba megjelenni, valamint a' teljes-érzékűek. A' tanítók pedig kötelesek legyenek illy érzék-hiányban szenvedő gyermekekre különösen vigyázni, őt tehetségeihez képpest az iskolai órákban foglatoskodtatni, és oktatni.

Angoly fabrikák vizsgálata. Milly számandó 's embertelen sorsban tengődnek az angoly fabrikákban (gyárakban) dolgozó gyermekek, eléggé tudva vagyon, 's nem egy panasz keletkezik már az embertelen bánásmód ellen. Ennek javítása után sokan sohajtanak. Az utolsó parlament ezt némükép teljesíteni látszik, midőn a' minap küldöttséget nevezte-ki, hogy a' fabrikákban dolgozó gyermekek állapotja 's azokkal bánásmód vizsgálat alá vetessék. — Meghallgattatván tehát különféle dolgozók, az világléki, hogy átaljában véve már 7 esztendő s korban küldetnek a' gyermekek oda, hol azután reggeli 6 órától estéli 9 óráig szüntelen foglalatoskodtatnak, kivevén a' reggelit (fölstök) 's ebédet, melly mintegy 2 órát teszen; 's még-is csak 5 schillinget szolgál-meg hetenként illy gyermek. Iskolajárásról szó se lehet, 's mi a' vasárnapi iskolákat illeti, arra nézve egy öreg dolgozó méltán mondá, hogy nem vehető lelkére a' szegény gyermekeket, kik az egész héti dologtól eléggé elbádogyasztva levén őket még iskolába is kéntelenítse. Természetes tehát, hogy illy körülmények közt a' szerencsétlen teremtmények egészen vadak és neveletlenek maradnak, 's már zsenge éveikben a' legnagyobb erkölcselenségre vetemednek; midőn mind a' két nemű ifiúság, midőn korosabb-is, egy fedél alatt hál, 's a' két nembelieket közönségesen csak egy pár lábnyi magos deszkafal különíteli egymástól. Legnagyobb része amaz elvetemedett asszony-személyeknek, mellyek London utszájiban csavarognak, illy dolog-házakban tölték gyermeki esztendejeket. — Milly

igen méltán lehet tehát remélni, hogy a' fennevezett kiküldöttség legalább részben is orvosolni fogja e' mind az emberiségnek mind erkölcsiségnek olly tetemes kárt okozó intézet embertelen rendszabásait.

Politechnikai javítások bajor országban.
Ezen királyságban legfelsőbb parancsolat következtetésénél fogva meghagyaték már Február 23-án, hogy a' politechnikai iskolák, rendeltetésöknél fogva, ne művész, hanem mives-iskolák legyenek, mellyekbe a' művészség ugy vitesék azután. Ezen igen bölcs határozat szerint most sokkal tettelegeseb (praktischer) irányzatot kapnak amaz iskolák, mint ez előtt. — Ha erre örömmel figyelmeztetjük hazánkfiáit, nem kisebb örvendezéssel, 's vajha sikert szülőleg! jelenthetjük, hogy ugyan ez országban szabadon áll a' magosb iskolába jelenő ifiúnak minden képzés nélkül a' holt nyelveket nem tanulnia, ha különben az illendő reál-gymnasiumi tudományokban eléggé jártas. (Halljuk!) —

a a.

A' Serail könyvtára Konstantinápolyban görög kereszt formára van építve. A' keresztnek egyik ága csarnokul szolgál, a' többi három pedig a' könyvtárt foglalja magában. A' bejárás felett ezen arab szavak állnak: „Lépjetek-be békében.“ A' keresztnek közepét négy márvány oszlopokon álló kúp fedi. A' könyvek szintugy sorban állnak, mint nálunk, de azzal a' különbséggel, hogy a' könyvnek vágott része néz ki felé, 's ezen vagyon a' czim-is. Az egész gyűjteményben egy görög, deák, vagy zsidó könyv sincs. Nevezetes benne a' Koran 17 példányban, 's annak 143 commentárjai. A' mahomedról begyűjtött mondák 182 kötetre terjednek; mahomed törvény-tudomány felől pedig 324 kötet vagyon begyűjtve.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Duna gőzhajónk Oct-27-én délután Dunakeszig sétahajózást tett 's hatodfél órakor igen sok vendégeivel tért vissza.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Parndorfi löverseny (Moson megyében). Végbe ment Oct. 6—7-én.

I. Tétélek (Stakes) 2 és 3 évű belföldi (austriai birodalmi) lovakra. $\frac{1}{2}$ angoly mértföld; egyenes pálya. Mindenik futtató 20 aranyat tett-be; fele bánat. Teher 2 évű lóra 77 font; 3e. 100 ft; kancza és paripa 3 fonttal kevesebbet visz. Belföldi lovas. — Futott:

Hunyady Józs. gr. által nevezett 3e. sárga kancza *Victorine*, mellynek apja *Whitewall*, anyja *Victory*; ez volt az 1-ső vagy is nyertes.

Festetics Mikl. gr. 3e. pejkanczája, mellynek apja *Diamond*, anyja *Lady Thigh* (2-ik).

Széchenyi Istv. gr. 2e. pejménje; apj. *Diamond*, any. *Margery*. — Nádasdy Tam. gr. 2e. pejkanczája *Eveline*; ap. *Diamond*, an. *Lady Thigh*. — Károlyi Gy. gr. 3e. pejményje; ap. *Lionel Lincoln*, an. *Flam*. — Harrach gr. 2e. pejménje; ap. *Hydra* — alá voltak írva, de vissza húzattak.

II. Elegyverseny (Sweepstakes) minden lóra. $1\frac{1}{2}$ ang. mf. 30 ar. mindenik, fele bánat. 3e. 90 ft; 4e. 101 ft; 5e. 106 ft; 6e. 110 ft. idős b 112 ft; kancza és paripa 3 ft kevesebbet; telivér 5 ft többet; angoly ló $11\frac{1}{2}$ ft többet.

Liechtenstein Venczel hg. 5e. pej k. *Rosaline*; ap. *Gaudy* an. *Rosalinde* (lovagolta *Baker*.)

Nádasdy T. gr. setét pej k. *Jerta*; ap. *Partisan*, an. *Lady Thigh*.

III. Parasztverseny 3 díjért: 35—25—15 arany. Futott: *Stergerics* parndorfi lakos (az 1-ső); *Kropf* (2-ik) *Dyhanics* (3).

IV. Handicap (olgy verseny, mellynek feltételeit, u. m a' tételt, terhet 's a' t. egy nem futtató személy, kiben a' felek megbiznak, határozza-el) minden lóra. 2 ang. mf. 10 ar. mindenik, fele bánat.

Széchenyi Ist. gr. 5e. k. *Titania*; ap. *Derlin*, an. *Dahlia* volt az 1-ső.

Harrach gr. nevezte 3e. pejk. *Jenny Honnor*; ap. *Young Mystery* (2-ik).

Nádasdy T. gr. Liechtenstein Aloiz hg. és Zichy Pál gr. bánatot fizettek.

V. Vadászlóverseny minden lóra (külföldi telivért kivéve), melly par-force-kutyákkal a' belföldön austriai birodalomban) kétszer rendesen vadászott. 2 ang. mf. ismételve. Ur-lovasok. 125 ft; angoly ló $11\frac{1}{2}$ fonttal többet, ugyan annyival többet belföldi telivér-is. 25 arany mindenik, fele bánat.

Liechtenstein V. hg. setétpaj k. *Fanny Kemble*; ap. *Filhoda Puta* (lovagolta *Sir Minto Farguhar*) 's 1-ső nyertes lett.

Nádasdy T. gr. setétpaj k. *Jerta*: ap. *Partisan* lov. *Trauttmannsdorf Ferd.* gr. — 2-dik volt.)

Jerta első íz után vissza húzatott. Harrach gr. a' sárga kancaért ap. Comus bánatot fizetett.

VI. E l e g y v e r s e n y minden lóra (külföldi teli vért kivéve), melly par-force-kutyákkal a' belsődön kétszer rendesen vadászott. I ang. mf. ismételve. Teher mint a' vadászló versenynél. 30 ar. mindenik, fele banat.

Liechtenstein hg. 5e pej k. Rosaline egyedül járta-meg a' pályát.

Nádasdy Tam. gr. pej k. Jerta; Esterházy Mih. gr. pejménje Cato ap. Catton, an. Olympia; és Festetics Mik. gr. pejk. Jenny Honnor bánatot fizettek.

VII. K ü l ö n v e r s e n y (Match) I $\frac{1}{4}$ ang. mf. Trauttmansdorf gr. sárga ménje Barthorough (lovagolta a' tulajdonos) meggyőzte Sir Minto Farguhar roh lovát (Rapp) Black Devil.

VIII. P o s t s t a k e s (I n d v e r s e n y n e k nevezhetők, mert ez olly verseny, mellyben a' felek csak a' lovak korát határozzák-meg előre, és azon korú bár milly lovat futtathatnak, mellyet csak az i n d u l ó oszlophoz vezetetések tartoznak megnevezni.) $\frac{1}{2}$ ang. mf Teherre nem volt ügyelet. Ur lovasok. 10 ar. mindenik.

Traun Xavier gr. nevezte p. Tomy (lovas Traun gr. 's I ső volt).

Sir Minto Farguharnak roha (Rapp) Black Devil (2-ik.)

Trauttmansdorf Ferd. gr. roha Black Friar (3)

J e l e n t e t i k ezennel, hogy Henry Holmes e. f. e. Julius I-sője óta mint köz idomár (trainer, lovat versenyre idomító v. készítő) települt-meg Pándorfon (Pándorf), hol a' simmeringi verseny-egyesület 10 lóra istállót bérelt és alkalmaztatott számára.

R ó k a v a d á s z a t o k Fóthon (Károlyi Istv. gr. jószágán közel Pesthez) rókavadászó kutyákkal az idén még következő napokon tartatnak: Oct. 30-án a' gödi pusztán — 31-én Palota pesti táján. Nov. 4-én az ördög malmánál. 6-án Fóth mellett a' sikatori pusztán. 8-án ismét a' gödi pusztán. 11-én ujlag Palota pesti táján; kezdődik mindenkor reggeli 7 órakor. (Végzet következik.)

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Oct. 26-án Szasszeni Július szomorú játék igen felesen adatott. Különösen kitünőleg játszanak Kántorné assz. (Henriette) és Megyeri ur (Spindler). Nevelék ezen előadás érdekét Bartha (Július), Fanciesy (Ferdinand), Telepi (Hittentit), Nagy (Szennek) és Baranyi (a' herczeg) urak.

Balla ur és hitese mint vendégek Budán Oct. 27-én „Benjamin Lengyelországból“ című darabban léptek-fel először, és pedig Balla ur Froberg, hitese Bianka személyében. Nem csak az egész darab jó előadása, hanem Szöllősy urnak a' 3—4-ik felvon.

közt eljár Jele magyar táncza is nagy fetszést nyert a' számos gyülekezeti előtt. A' Budapestieknek részvétele a' magyar színjáték iránt naponként szembetűnőbb. Lehetetlen nem örvendenünk, midőn nem csak nagy számú magyarságot hanem tiszta német alakú hallgatókat is szemlélünk nemzeti színházunkban. Mai nap kétszeres érdek vonzá a' közönséget magyar Thaliánk házába. Ba ll á né assz. a' debreczeni színészek tagja, ki még gyenge leányka korában a' pesti magyar színjátékok közt lett e' művészet szenteltje, most már mint szépen kimivelt 's tökéletesült színészné lépe-fel, 's Budapesti tisztelőjiben, kik őt pályafutásának kezdetén is ismerték, kellemes érzést gerjeszte. Férjével együtt számos tapsokkal jutalmazva játék végén mindketten zájós tetszéssel hívtak elő. Más nap az „emberi szív örvényeiben“ játszottak ezen vendégeink utólszor, miről jövő levelünkben. Az előbbi játékokban játszott előszer Laborfalvi Rozália leányassz. Nina szobaleány szerepében. Szép alakja, tiszta organuma, és helyes szólejtése szép reményt nyujta jövődjé felől.

Budán a' jövő novemberi mutatók lajstromában több jeles darabok jegyeztettek-fel, mellyek az érkezendő új színész-csoport szaporodásán kívül a' magyar közönségnek kellemes esti mulatságokat ígérnek. A' többi közt két új vig játék is fog adatni Szekrényesy ur szerzeményéből „a' reá szedett atyafiak — és — a' véletlen urrá levés“ czim alatt, mellyeknek jelességök felől a' szerzőnek gyakran bebizonyított humoristicai lángesze előre is kezeskedik, 's munkájának tisztelőit váratlan izlettel biztatja.

Szegeden Oct. 20-án Jeger Emanuel hitese ügyvéd és választott polgárunknak illy czimú darabja Virginia a' borzasztó bírói ítélet véres áldozatja adatott színészeink által. Tartalma: „Appius Claudius (Kilényi) tizedes (decemvir) meglátván Virginiát, Virginius romai fő polgár (Szőke) egyetlenét, buja ingere fellobban, 's Volturiát (Szalanyé) Virginea nevelőnéjét kincsekkel, kecsgetéssel, fenegetéssel elcsábításra bírni akarja; térdén esdeklése se használván meg nem hallgattatik. Majd Virginiát kertjében meglesi, szerelme elfogadása végett kéri, fenegeti; atyjának 's kedvesének élete ellen boszút esküszik, de tagadó feleletet nyer, 's Claudius (Nagy Istv.) tanácsához fut. Virginea Antonia (Parászóné) nevelőnéje 's Lucius Itzilius (Szakátsy) jegyese körében eped, 's ezért 's atyjáért reszket, — a' gonosz feltétel elkészül, kivitele elhatároztatik. Marcus Bubulcus (Király) nemes lélekkel törekszik a' gonosz gátlására. A' templomból hazatérő Virginia Claudius által megragadtatik, 's mintha egykori rabszolgájának Virginius hitvese által megvett gyermeke volna, őt elhurczolni akarja. A' leány nevelőnéje 's a' polgárnék segedelemért kiáltanak; az egybe sereglett polgárok törvényre hivatkoznak; Itzilius által Virginia megszabadul ugyan, de a' törvény előtt Claudius vádjá kedvező ítéletet nyer. A' polgárok törvényeik értelmében atyjának megjelenését és az állítás bebizonyítását kívánják. Appius két napot enged, de alattomosan gátolja Virginiust, Bubulcus a' levelet elfogatja, 's azt a' megjelenésre behívja. Az engedettidő mulva Appius ismét törvényt tart, 's előbbi ítéletét megújítván Virginiát Claudiusnak itéli. A' kétségbe esett atya egy pillantatot kér a' tizedestől, hogy leányára áldást adjon, 's ennek szívébe tört ver, melly fájdalmas jelenet lázadásra ingerli a' polgárságot a' tizedesek-

nek vad és kegyetlen kormánya ellen.“ Kilényi (Appius) darab végén jelenté, hogy a' színész, kinek szerepét ő felválalta, megbetegedett, 's ő e' hirtelen változás miatt szerepére illőleg nem készülhetett. Király jól ecsetelte a' honfíságot 's Virginia megmentésén fáradozását, szinte ugy Szakátsy a' szerelmeit, jegyese elvesztén 's halálán gerjedt fájdalomát, 's kétsége esését. Szóke a' gondos atyát, kétségbe esett, elhatározott szabad romai polgárt ritka tüzzel játszá. Szalayné nem volt jól választva szerepére; Parázsonénak mindig mosolygó képe és szemei nem valának képesek szánakodást, fájdalmat, részvételt jelenteni. Nagy Istv. jelesen játszotta a' romai 's minden gonoszra alkalmas zsoldost. — A' darab szerkezete 's a' magyarság köz dicsérettel vétetett: egyedül színészeink bátorsága tett sokakban nem kedves érzést. Hirdetményökben illy szavakat olvastunk: „Igy a' tűz-elve két nap elszaladta alatt behajókázta a' dramaturgia sikos tengerét, mellyről némelly író esztendőök mulva tér vissza, — sőt hajója kötelei madzagokká rongyallanak, 's olly szerencsétlenül köt-ki, hogy azt se tudja, honnan indult.“ — Magosabban áll a' költő mindenkor, hogy sem annak fáradtsággal szerzett darabját olly színész bírálhassa, ki a' dramaturgia szabályaiban nem járatos. Az alig néhány iskolát végzett és színpadra lépett ifjú vallyon bir-e annyí tehetséggel, hogy a' szindaraboknak első bírálójává válhassék? Az illyen maradna bár rendeltetése határi közt, 's törekedjék inkább maga tökéletesítésére és szerepének megtanulására, ne hogy, mint ma is, a' sugó legyen minden darabnak fő személye.

VII. SZÉPMŰ.

A' Magyar Atlásnak 4-ik füzetje (bajor württembergi királyságok, bádeni nagyhercezség, austriai főhercezség, salzburgi kerület, burkus ország és a' hozzá kapcsolt tartományok) élkészülvén, az előfizetést beszedő t. urak alázatosan kérettetnek, hogy ezen hároni földképek előfizetési díjját (a' velinekért egyenként 2 ezüst huszast, a' regálókért 24 ezüst xrt) jövő novemberi pesti vásárkor beküldeni 's a' földképeket elvitetni méltóztassanak. Ezekon kívül találatnak nálam magyar, erdély ország, és európai török birodalom kis mappái alsóbb iskolabeli ifiak számára, mellyeknek lételét (legmelyebb hálámmal említve) a' pesti kegyes iskolák szerzete főkormányzója, a' nevezett iskolák igazgatója 's érdemes tanítóji például szolgálható, 's az egész hazától tiszteletet érdemlő hazafiságos buzgóságuknak lehet méltán köszönni. Ezen utóbbi földképeknek boltbeli áruk 12 ezüst xr.

Karacs Ferencz

rézmetező, a' magyar atlas kiadója.

Vajha a' tisztelt hazafiak kedves gyermekeik számára ne késnének ezen szorgalmas magyar művészünknek csinos és sok fáradtsággal készült földképeit megszerezni, ki maig se szűnt meg tetemes áldozatot tenni hazai szépművészetünk oltárának díszítésére.

A' Szerk.

VIII. VISELETI DIVAT.

4-dik divatkép a' Honművész mellé. — A' dáma blonde-fátyolt 's fejkötőt, blonde-cannezou mantillát, rózsaszínű atlasz ruhát: — a' férfi fekete ruhát, rőt-barna posztó nadrágot visel. — A' parisi asszonyok őszi hidegebb napokon selyem kalapot tollakkal 's korös körül himzett kék selyem köpönyeget viselnek bő törökös függő ujjakkal, kettős gallérral, 's hasonló színű bársonból palatinnal. — Mások ismét fekete bársonból toque-kalapot paradicsom-madár tollával, egyszerű nagy gallérral, ujjatlan köpönyeget hordanak, melly körös-körül paszaman-szővetű zsinórral 's rózsákkal czikázva ékesítettik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

L. Kehlman sc.

Divatkeji
(Parisbol)

A Honművész melle

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap November 3^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Csuda-szülemény. Franciaországban Metzben Reiff Kata nevű asszony egyszerre két nőmagzatot szült, mellyek a hátgerincz alsó végénél összenőttek. Ezeknek egyik fejetlen. A gyermekek már egy esztendő meghaladtak, 's csak nem 2 lábnyi magosak, és egészségesek. A feles magzat nagy mohóssággal iszik, eszik, 's közönségesen többet, mint illy korú gyermekek szoktak. Még fogai ugyan nincsenek, de már nyomai látszatnak. Mindketten csendesen alusznak. A fejetlen gyermek teste azonban sokkal kisebb amazénál, 's mindenik kezén csak négy-négy ujja van; egyáltalában pedig testök alsó része sokkal jobban van kifejlesztve, mint a felső. A fejetlen gyermek még soha se csinált önkényes mozgásokat, azok mindig a másiktól látszatnak eredni, ki gyakran enyelegni szokott testvére tagjaival. — Szorgoskodtak némelly tudós urak arról, hogy a gyermekek megvizsgálás végett a parisi akademiának felküldessenek.

A tenger mélységének megmérése eddig olly adat volt, mellyet még senki tökéletesen meg nem fejtett, mert a mérő-ón (Senkbley) által mind eddig csak azt tudjuk, hogy a tenger több mértföldnyi mélységű — legalább így vélekedik a híres Laplace. Tabbot ur azonban azt hiszi, ha az ember a nem régiben feltalált rázkodtató-csészék (percussion schells) közül egyet a hajó párkányáról levetne, jó kimenetelt lehetne remélni. A masina t. i. mihelyt fenéket érne, durranása által jó formán kijelentené a mélység mivoltát. Csak hogy a próbát előszer ismeretes mélységű vízben kellene megtenni. A durranás tartásáról (Dauer) nem kell aggódni; ha különben a legnagyobb pontosság nem volna szükséges. Ha ki pedig állítani akarná, hogy a hantgot olly nagy mélységből hallani nem lehet, legyen elég őt emlékeztetnünk Colladon urnak próbálatira, mellyeknél

egy harangnak hangja a' genfi tóban 9 mértföldre terjedett a' viz alatt.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Egy darabból álló férjfi-öltözet. Egy mainz-i szabó az egyformaságnak annyira kedvelője, hogy nem nyugodott előbb, míg a' sok féle darabokból állott férjfi-öltözetet egyetlen egy darabból kikerekithette. E' szerint tehát a' nyakkendő (Cravate), a' mellény, nadrág, felső öltönyeg (Kaput) és gamasch-okat egy darabból készíti, 's mentt attól, hogy vetélkedőji egy vagy más darabot lefoglaljanak. Mire nem viszi az embert a' kenyér-irigység és szorgalom! — Egyébiránt az öltözet igen kényelmes (bequem), 's alig kell egy pár minutum annak felöltésére.

Cyprusi bor. A' Cyprusiak gerezdjeiket olly pin-czékbe (Linos) hordatják, mellyek márvánnyal vannak kirkva, egészen simák, 's kevéssé homolitottak. A' gerezdek tehát itt kipréseltetnek, 's a' must valamelly kő-válúba eresztetik. Innét nagy cserép-korsókba töltetik, mellyek félig földben állanak, 's ezekben 40 napig hagyják forni, miután a' korsókat égett földdel betapasztják. — Egész Cyprus szigetén esztendő által mintegy 40,000 korsó, vagy 10,000 akó bor terem, 's igen jó kelete van. A' Velenceziek francia, angoly, német alföld, és olasz ország sok részeibe elhordják. Átaljában az egész archipelagos szigetein igen jó bor terem, 's a' mellett, hogy sok czukor-anyag van a' gerezdekben, a' cyprusi bort igen soká el lehet tartani. Így, midőn a' törökök e' szigetet elfoglalák, 80 esztendő's borra akadtak, mellyet azután a' Serailba vittek, hol orvosság gyanánt használtatott; a' belföldieknél pedig szokás, hogy minden gyermek születésénél egy korsót a' földbe ásnak, 's azt a' gyermeknek menyegzője alkalmával 20—25 esztendő mulva veszik elő, mi által igen-igen jóvá leszen.

III. I N N E P L É S.

Török lakodalom. Török atyánkfijainak társalkodási álladalmok még eddig csak külső vázlatok szerint ismertetik, minthogy az azt vizsgálni és szemügyre venni

akaró idegennek számtalan nehézségekkel kell küzdenie, melyeket még a' legnagyobb ujság-kivánás, a' legkeményebb béketűrés se képes kiállni. Az életből meritett következő pontok tehát némi újat adhatnak a' Törököknél, de leginkább főrangúaknál divatozó lakodalmi vagy menyegzői szokásokról.

Ozman trapezunt-i pascha *) polgári tisztsége mellett egy Seraskier-nek (Feld-marschall) tisztét is viselé, melyet az Oroszok ellen viselt utolsó háborúban nyert-meg. Uralkodása a' fekete tengernek partjain végig Synoptól kezdve egészen Georgiának határáig terjedett; így tehát szomszédjai Akalsik, Erzerum, Gummusch, Khané, Sivas, és Boli pascháji voltak. Nemzetsége régi és tekintetes volt az országban e' név alatt Csanadar-Oglu (kincstárnok-fi) ismertetve. Tartományának középpontja Tschartschanbey volt, hol pompás kastélya is állott, Trapezuntban csak egyszerű házban lakott, mellyben atyja is Soliman pascha sok ideig élt. Familiája feleségéből, egy fiú és két leánygyermekből állott; voltak néhány rabszolgáji, több testvérei 's egy unoka - testvére, kik az ő közben járása által mind 2 lófarkú (zászló) paschaságra emelkedtek. Mehemed-bey — így hívták fiját — elérte immár 16 esztendejét, 's az apa házasságáról gondoskodott. Noha méltósága őt az országnak legmagosb nagyjai közé helyezteté, még se tartotta őket eléggé előkelőknek, hogy a' Csanadar-Oglu nevet vele elfeledtették volna. Mindenek előtt arról szorgoskodott, hogy rangján alól ne vegyen feleséget, 's azért figyelmét Sagl-Oglu örökösnejére, Kerasusnak hajdan igen hatalmas, de most lejobb szállt ura leányára vetette. Mihelyt a' választás meghatározott, Mehemed-beynek anyja maga mellé vevén haremjének asszonyait velek ura eléjébe lépett, 's kezét homlokára tevén magát mélyen meghajtá mondván: „Uram! valamelly kérésem volna hozzád; az alatt mig mi élünk, 's életünk a' sors kezeiben van, engedd-meg, hogy Mehemed fiunkat megházasítsuk; én, kívánságom sze-

*) Nem basa; mert azon kívül hogy a' Törököket nálunk jobban ismerő Zrínyiás halhatlan költője ezt „Pascha“-nak írja: a' legujabb francia és német utazóknál is Pascha a' török helytartó-tisztek neve.

rint, Sagl-Oglu leányát kívánám neki feleségül.“ — „Legyen úgy“ viszonzza a' Seraskier, 's ezen pillantattól kezdve lépéseket tővének Sagl-Oglu egyezését megnyerni. Ennek folytában tekát Kerasud, kora által igen tisztos egyik rokona a' Seraskiernak, küldetett követül a' menyasszonyért. De Karasud jól tudta titkolni követségét; több napig csak úgy ide-tova csatangolt a' városban, és Sagl-Oglu háza felé se nézett. Az ajánlás végre a' kávéházban tétetett-meg; de Sagl-Oglu távulattól, hogy azt legott elfogadja, több napokat kért-ki magának meggondolásra; de nem azért, mintha a' fényes házzal esendő egybeköttetést kételkedett volna elfogadni, hanem a' rang, a' rang! és szokás nem engedé abban egyszerre megegyezni. (*Végz. köv.*)

IV. HAZAI HIRLELŐ.

Róka vadászatok. (*Végz.*) Nem tartjuk érdektelennek ezuttal az említett mulatságnak bővebb ismertetését, annyival is inkább, minthogy az néhány esztendő előtt hazánkban is divatra kelt. — Ezen vadászattal nagyon örömet mulatják magokat az angoly előkelők, 's csak ezen utóbbiaknak is való az, minthogy sok költségbe kerül. Mert azon kívül, hogy számos vendég szokott az illyes mulatságra egybe seregleni, kiknek a' vadászat alatt jó futó lovakon kell részt venniük, nem csak a' ló tartás, hanem a' róka üző, 's gyakran 100 számig is menő bizonyos nemű angoly tarka kopóknak egész esztendő által eltartása, futásban gyakoroltatása, a' kutyatanító (Húntsman) fizetése 's a' t. drága és költséges áldozatot kíván. Illyes vadászat következőből áll. Valamelly bizonyos helyen rejtező, vagy befogott, 's a' kijelelt napon elbocsátott róka vétetik üzőbe. (Róka helyett néha szarvast is eresztenek-el). Ekkor a' kutyamester, kevés idő múlva a' róka elbocsátása után, kiereszti ebeit, melyek nagy ugatás közben villám-sebességgel vágatnak a' róka (vagy szarvas) nyomain, tanítójuk pedig lóháton nyargal utánnok. Ezeket nyomba követik a' vadász urak valamennyin lóháton; 's árkokon, sűvényeken egyiránt ugratnak keresztül. Képzeltetni, hogy a' sebes nyargalás közben gyakor veszedelem esik. A' multság csak a' róka (vagy szarvas) elfogatásával, 's többnyire estve felé végződik. Az angoly róka-vadásznak költségeit így számlálja elő Corke őbester egy nem régiben megjelent könyvben: „Observations on Foxhunting (észrevételek a' róka vadászatról).“ Évenként fizet t. i. 14 ló takarmányáért (szüllesség, abrak) 700 font sterlinget (7000 ezüst ftot); 50 kopó eltartásáért 275 fontot; puskapor, serétre 's a' t. 50 fontot; taksákra 120 fontot; kutyamester és szolgák fizetésére 210 fontot; lópatkolásért 100 fontot; fiatal kutyák vételére 's a' vadász parthiák közt különféle kiadásokra 100 fontot; önkényes kiadásokra 200 fon-

tót; vadászati fogadásokra 300 fontot; mindössze 2235 fontot vagy is 49,675 frankot, 's a' mi pénzünk szerint mintegy szinte annyi váltó forintot.

Hazánkban a' rókavadászat 1823-ban létesítették rendszeresen Esterházy Mihály, Hunyady János, Károlyi Lajos, Széchenyi Istv. gróf urak által. Egy azon esztendő végén ugyan azoktól német és francia nyelven közre bocsátott egy ivnyi nyomtatott munkácskában a' rókavadászatról olvasni lehet a' megalapított intézetnek különféle körülményeit. Abban a' kutyák 's vadászlovak főhelyévé **J a t ó** helység rendeltetik Nyitra megyében. (Noha későbbben N. Czenkre Sopron megyébe, Széchenyi Istv. gr. lakhelyére szállítottak által.) Meghatároztatik, hogy a' vadász vendég urak lovaiknak takarmányát, mellyre a' vadászat ideje alatt (melly több napokig szokott tartani és ismételtetni) szükségök leend, kész pénzen fizessék, nehogy a' házi gazda 20—30 idegen lovat 8—14 napig magáéból tartani köteleztessek. Ugyan ott neveztetnek a' részvényes (többnyire báró, gróf, és herczeg) urak mindössze 27-en, kik 10,100 ezüst forintot irtak alá egy esztendőre a' vadászat létesítése 's esztendei költségek viselése végett. Előadatik, hogy 54 angoly kopókért (mellyeknek neveik, előbbi tulajdonosaik, korosságuk is emlittetik) és két angoly vadászlóért Tallosra Pozson megyébe átszállítási költséggel együtt 4811 ezüst forint fizettetett; két istálló, és a' Húntsman lakhelyének elkészítése került 1635 ft 25 xrba (ezüstben); Baldock William kutya-mesternek Aug. 1-től 1823. Jan. 31-ig 1824. fizettetett 1650 ezüst ft; 3 magyar ménesbeli ló vétetett 720 pengő forinton: és így az 1823-ki költség felment 8816 ft. 25 xrra ezüstben. Előadatik, hogy jövődöre az esztendei költség felmehet 6500 ezüst forintra. Végre emlittetnek a' rókavadászati törvények, és hogy a' vadászat alatt lovagló uraknak mindenike, valahányszor a' róka elfogatik, tartozik a' Húntsman-nak szokás szerint elfogató díjja (**C a p m o n e y**) fejében két ezüst forintot fizetni.

Ezen rókavadászat ez időtől fogva többnyire Nyitra és Sopron megye síkjain divatolt. (Az említett könyvecsékben a' fen nevezett négy alapító urak ajánlák jószágaikat a' vadászat-tartásra). Következék azonban az 1825-ki, 30-ki, 's 32-ki ország-gyűlés; 's az intézetet alapító fő rendű magyar urak inkább a' hont boldogító szent intézetekre fordíták előbbi multságukra szánt pénzüket, jelesen pedig a' pesti löversenyt hozák létre, 's a' róka-vadászat megszűnván az angoly Húntsman honjába küldték vissza; míg ismét Károlyi Istv. gr. ur e' kedvs multságot újabb életre hozta, 's Pest szomszédságába tevél által.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Balla ur és hitese mint vendégek Budán Oct. 28-án másodsor és utóljára léprén-fel Kisfaludy Sándornak „emberi szív

örvényeiben“ ujalag köz tetszést nyertek. Balláné assz. (Ilka) méltó helyen állott ugyan Kántorné assz. (Milla) mellett, de még is valamely nagyobb terjedtségű szerepben ohajtottuk volna ezen jeles vendégnénket mind a két felléptekor hallani, hogy hosszas tapasztaláson tökéletesült tehetségeit kitünőbbben tisztelhetők volna. Balla ur Zarándit élénken 's tüzzel játszá. Mindketten játék végén előtapsoltattak. Telepi ur (szarándok) is jelesen játszott, 's életet önte az előadásba. Ohajtottuk volna, hogy Bartha ur (Maróthy) több elevenséggel fűszerezi vala szerepét, mi által a' különben sok jelességgel diszlő, de hosszas beszélgetésekkel 's lankasztó jelenetekkel halmozott darab nagyobb érdeket nyert volna.

K á t a i.

Szegeden Oct. 23-án utóljára „a' nagy világ tónusa“ adatott, 's a' darab teljes elégedést nyere. Szőke (Világosváry) a' természeti együgyűséget 's a' nagy világ tónusától irtódzó öreget, de néha bohóságokra is alkalmas férjfiút — Szaplóczay (Károly) a' világ tónusát hiven követő, hitesét megvető, de végre megjobbuló férjet — Kilényi (Váry) a' rettegni nem tudó katonát, 's az enyelgő szerelmezt igen jól személyesíték. Parázsoné igen kellemesen ábrázolá Luizát, 's nehányszor változtatott csinos öltözete a' közönség iránt viseltető dicséretes figyelmét bizonyítá. Ezen darabban nálunk legelőször léptek-fel a' debreczeni társaságtól a' szegedihez érkezett Körösi ur és hitese. Körösi (Miklós inas) comikai tehetségét jelesen bizonyítá-be, csak a' fogaival 's lábaival tett actiók maradtak volna el. Körösiné (Paulina) az elmés férjfiak előtt tekintetét feltartani tudó, kevéssé ravasz hölgynek személyét jelesen tünteté-ki. Játék végén Körösi Mimi 7 éves leányka bámulást gerjesztett magyar tánczával. Éljen a' kicsinke! — Végére Szaplóczay ur, minthogy a' társaság Szabadkára megy, bucsút vett a' Szegediektől, 's miután érzékeny szavaiba hosszú panaszt mondott volna a' színészeti bíráló ellen, azokat „éljetez boldogul“ kívánással, és azon kérelemmel, hogy őket jó emlékezetünkben tartsuk-meg, rekeszté-be. — Éljetez tehát boldogul kedves színészek, törekedjetez magatok mind inkább tökéletesítésén, és szent célotok a' rény és nemzetisedés terjesztésének kivívásán. Mi kedves érzéssel fogunk rólatok emlékezni. De ohajtjuk egyszersmind, hogy kifejlődésünk és előhaladásunk őrangyala törülje-ki sziveitekből a' józan 's igazságos kritikának gyűlölését; mert ez az általatok erénynek tartott hibát fedezi-fel, 's figyelmeztet annak javítására, miről különben az önszeretet soha sem emlékeztetne. Ne hidjetez, hogy a' kritika törekedéstek elejébe gördített malom-kő volna, mert az inkább fáradságtoknak vezér angyala, melly valamint a' tökéletesnek megadja érdemlett jutalmát, úgy a' tökéletlent elkövetett hibájának jövődjére kerülésére figyelmezteti, 's e' szerint csak pályájának hasznára vezeti, egyébiránt pedig mindkettőnek szorgalmát 's fáradságát mindenkor méltánylani tudja.

T a v a s z y.

Szatmár. Oct. 12-kén adá az itt mulató magyar színész társaság Keszty József részére a „Molnár és leánya“ című szomorú darabot, 5 felv. Nézők számosan jelenének-meg, kiknek nagyobb részét Szatmár 's vidéke Szépei tevék. — Ha még olly kevés is a szép és jó, hol azt nem kerestük, gyakran meglepőbb, mint a sokkal tökéletesb ott, hol azt előlegesen reménylettük: így itt is, midőn igazságtalanul kívántam volna Volkmar vagy Klauer 's a derék Schröder felléptét, Konrád 's Maria személyének Szathmáry 's Lendvainé a' tőlek kitelhető mód szerint megfelelének. Rákossy olly helyesen adá Reinhold a' pénzét imádó molnár szerepét, hogy azon nevéfelejtett német színész mellett méltán felléphetett volna, ki e' szerepet vivé, midőn a' darabot a' pesti német játékszínen láttam előszer. Keszty Eváld rectort, Katz Brininget, Szalay Reiman fogadóst, Harmath Jakabot (kinek külseje nem felelt-meg a' hirdetésben említett „fiatal paraszt“ korának), Párthényi a' sirását akként adák, hogy a' mit egy vándor társaságtól szabad reménylenünk, abban nem csalatkozánk. Szinte kielégítők valának a' temetőt 's téli vidéket ábrázoló diszletek (decoratiók). — Octob. 13-kán adák: „Nevelés formálja az embert.“ — 15-kén Bátori Mariát. — 17-kén a' „Harmincz esztendő egy kártyás életéből“ vala adandó, ha ezt az alkalmatlan esős idő nem akadályozza; de különben sem a' szatmári játékszinre való. — 19-kén Párthényi János szinmester külön hasznára „Jetta vagy a' farkas kút“ babonás vigj. 2 felv. egy azon korban irt vagy fordított kísértetes történetből változtatva játékszinre alkalmazott silány darab, hol azok olly igen divatban valának; mintha nem inkább érdemlenék-meg figyelmünket a' való életből merített tárgyú darabok. Szívnek 's léleknek semmi, vagy igen ritkán adva valamelly táplálékot, egyedül a' képzelődésre hatnak; 's tartományi városinkban adatva elő a' köznépet, melly szintolly örömet meg a' komédiába, 's a' valót a' költeménytől megkülönböztetni tehetetlen, babonás vélekedésében 's előítéleteiben még inkább erősítik. Átaljában nagy játékszineken is egyedül a' jeles hangművek, szemet bájoló pompás diszletek, 's meglepő hirtelen átváltozások 's t. e' f. szoktak az illy tárgyú daraboknak, keveset kivéve, érdeket adni: de mikép eshetnek-ki ott, hol mind ezekre számot nem tarthatunk? milly foganattal adathatnék, p. o. Szatmáron a' bűbajos vadász, midőn a' mai farkasnak feje inkább d...ó főhez, többi teste pedig fiatal medvéhez hasonlita? — Mi a' darab előadását illeti: Lendvainé meglehető s hivatással adá előnkbe Jetta képmását személyére nézve, de nem találhattuk-fel benne azon heves szerelmet, mellyet ábrázolnia kell vala: 's ugyan ez legyen mondva Harmathra (Armin) nézve is, ki midőn a' legszebbeket mondaná kedvesének — hogy egy igen közsönleges kifejezéssel éljek, midőn a' tárgynak illy tökéletesen semmi szőejtés se felel meg — mindig savanyú képet csinál; kivévén ha el-

neveti magát ott, hol a' nézők is nevetnek. Boruszko (K e s z y) jegyezze-meg, hogy nem másnak, hanem mástól lehet valamit irigyleni. Groszlánfog várnagyot (R á k o s y) a' tokmány (Patrontasche) nem illette; ki különben szerepében célját érte, miután a' nézők rajta eleget nevettek. Az ugy nevezett varázstükör hamisan mutatá a' kék öltözetű Jettát rózsaszín ruhában. Különbén a' ruházat csinos volt, 's az egész személyzetre nézve jól választatott. — Ezt követé „Domi az amerikai majom“ czimű némázat (Pantomime), 2 szakaszban; a' Pétervárról jött Springer által Pesten két év előtt olly remekül adatott ugyan illy czimű darabból. A' majmot, ámbár fejét kivéve inkább kéményseprőhöz hasonlita, P á r t h é n y i a' helyhez képest jól adá. Az egész elégedést nyert, ámbár kevesen értették a' darab tartalmát, 's a' történet egybefüggését. — Ma Octob. 20-kára „A' királyi parancsolat“ van hirdetve, mellyet valamelly tisztelkedés fejezend-be Ferdinand ifj. fels. királyunk tegnapi nevénapjára.

H d g r.

VI. M U Z S I K A.

Szegeden Pintér ur hangversenye. Oct. 22-én a' tűz-próba czimű előjátékkal egyesítve tartotta hangversenyét Pintér Ádám ur a' városi hangászkar tagja. Elő adatott: 1) Auber Anatólia (Leocadia) daljátékának ouverturája egész hangászkar által, melly azonban keveset hatá-meg a' közönséget. — 2) Müllernek concertje a' hangász-kartól kalauzolja flaután a' versenylő által jelesen, mellyet az elragadott hallgatók érdemlett tapsal jutalmaztak. — 3) Kettős dal Andronico daljátékból (Mercadante műve), éneklé jelesen Latabár és Liphay Klára. — 4) Az egészet berekeszték Fischer változtatjai, mellyeket billentyűs trombitán Pintér ur ügyességének egész fényében játsza, 's a' közönségnek tapsokkal bizonyított tetszését teljesen megnyeré.

Tavaszy.

Strauss Pesten. Strauss János a' Bécsieknek ama híres táncznótájik hangszerzőjök, ki Honművészünk 8-ik számában ígért lejövetelét mult tavaszkor bizonyos akadályok végett nem teljesítheté, majd 40 személyből álló hangász-társaival Pestre váratik, hol a' városi tánczteremben Nov. 7-én adandó bál alatt hallatni fogja gyönyörű muzsikáját. Hírellek, hogy a' bemenetel díjja két ezüst forint leszén. Ennyit fizettünk Bécsben is, midőn az utánozhatlan Paganini négy év előtt a' es. redoute szalában felséges concertjeivel bájolá-el a' pénzes Bécsieket.

VII. VISELETI DIVAT.

Párisi asszonyoké: fejkötő és cannezou-mantilla himzett tüllből; zöld vagy rótbarnás atlasz ruha. — Bécsieké. Pompadour atlasz köpönyeg, felmetszettlen bársonnal; gros-de-naples capotte fekete blonde-dal, és gaze-szalaggal ékesítve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, h. lpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön November 7^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Rendkívüli nagy agyarak. Az Ohio statusbeli starkei grófságban Massillonban nem régiben két rendkívüli agyart ástak-ki. Egyik-egyik hosszúsága 9 láb és 6 hüvelyk, 's átmérője 8 hüvelyk vala. Két ember lön szükséges csak egynek is felemelésére. Külső oldalak még olly szilárd és kemény vala, mint az elefantest; de a' belsők már jobbadán porhanyók 's darabosak voltak. E' fogakat valamelly posványban találták a' föld felülete alatt mintegy két lábnyi mélységre, 's igen hasonlítanak amazokhoz, mellyeket ez előtt Kentukkyban Bone-Lickben találtak. Maga az állat, mellynek fogai lehettek e' csontok, azok szerint itélvén, legalább 60 lábnyi hosszú, és 22 lábnyi magas lehetett, csipejinek szélessége pedig mintegy 12 lábot tehetett. És így ezen állat a' képest haladná meg a' mammuthot, valamint az elefant nagysága a' közönséges ökörét.

Uj nemű selyembogár. Piquot Lamarc ur, egy francia utazó, a' bengali erdőkben néhány galandokat (Conon, gubó) talált, 's későbbben a' lakosoktól megtudta, hogy ezek e' galandokat Octobertől egész Decemberig öszve szokták gyűjteni, 's azokból selymet eresztenek, melly sokkal tömöttebb, 's jobban fizet, mint közönséges selyembogaraink galandjaik. Ugyan ezen tapasztalást már Roxburne is tévé, 's az azt készítő hernyónak (Bombyx Paphia) éghajlatunk alá szoktathatását megmutatta. Piquot ur az állatot Isle de Bourbonba vitte, hol csak hamar meg is szokott, 's a' lakosok magoknak igen nagy hasznot remélnek belőle. A' bánás-mód ugyan az, melly a' mieinknél van szokásban, csak hogy a' legombolyítás előtt a' hernyót megölik. — A' „Bolognai Repertorio enciclopedico“ szerint igen könnyű szerrel lehet az említett bogarat Európának déli részeiben meghonosítani, minthogy a' két éghajlat igen sokban egyezik egymással. Vajha valamelly ipar-szerető speculans pró-

bát tenne ezzel! vajha némely vállalkozók, kik pénzt és fáradságokat nem sajnálnak pazarlani némely elme-játékokra, szempontjaikat inkább illyesekre fordítanak! Nem lehet kétségbe hozni, hogy a' Bombyx Paphiának behozása által mind magoknak mind egész Európának tetemes hasznot hajtának.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Bombardon. Ezen új hangszer (Instrument) Riedl Wenzel, most bécsi pléh hangszermives, találta-fel mintegy 10 esztendeje Varsóban; de akkor más alakja 's 12 billentyűje (Klappe) volt. Csak a' legujabb időkben volt Riedl ur olly szerencsés azt billentyűk nélkül, mi a' tanulót mindig elijeszti, elkészíteni. — Mostani alakjában tehát billentyűi nincsenek, hanem három vonó csöve (Züge) és annyi nyomója, 's e' szerint alkalmazosabb; 's minthogy semmi nemű levegő ki nem vész az oldal lyukakon, hangja tökéletes erősségű. E' jeles hangműszerről valóban azt mondhatni, hogy az a' pléh-hangszerek közt, mi az énekesek közt Lablache és Breiting. Hangja csak nem a' menydörgéshez hasonlít, és nem akarva is a' zsidók tárogatójokra emlékeztet, mellyekkel Jericho falait össze fújták. 'S így ki van pótolva a' hiány, mellyet eddig az erős és tökéletes basshang kijelentésében érzettünk. A' Bombardont pianissimótól egész a' legnagyobb fortissimóig lehet 's pedig igen jól használni. Természeti hangja B; de a' nagy octáva E-jétől kezdve felmehet egész az egy vonalú octáva D-jéig; sőt a' contrahangokban E-ig terjedhet.

III. I N N E P L É S.

Török lakodalom. (Végzet.) A' követ kedvező válasszal tért-vissza, 's most az eljegyzés pompái következtek. Ozman pascha fija mátkájának elküldé a' jeggyürüt több schawl és egyéb drága szőnyegekkel együtt; Mehemed-bey pedig Sagl-Oglu-tól kapott gyürüt. De maga a' menyegző még három esztendőre halasztatott, melly idő alatt a' jegyeseknek egymást látni tiltva van; ha különben a' férjfi mátkáját alattomban, vagy áruhában nem látogatja-meg. Ezt Mehed-bey is megtette. Végre elfolyván a' három év a' menyegző következett. Legelőször is öszve gyűltek a' familia tagjai a'

Kadi (bíró) elejébe, ki a házassági szerződést (Nikia) elkészíté. Az irás így szól: „Mehemed feleségül vette Aisché kisasszonyt, 's őt szülőjéhez többé vissza nem küldheti a nélkül, hogy az 50,000 piasterből álló móríngot neki ki nem fizeti. Ezek után a Ridscha-k következtek t. i. a menyasszony rokonai kérték a vőlegényt, hogy házassági tisztéről el ne feledkezzék. A rokonok most egymás után megérkezének, 's kiki rokonságának közelebbi vagy messzebbi viszonyához képest, kisebb, nagyobb ideig mulatott köztök.

Mínthogy pedig Ozman pascha fíjának menyegzőjét minél pompásabbá akarta tenni, követjeit Konstantinápolyba 's minden körül-belől fekvő vidékekbe elküldötte. Az utak csak pezsgettek a sok érkezőktől, 's nem sokára Trapezunt 10,000 idegent láthatott falai közt. Az előkelők magános házaknál, a szolgaság közhelyeken szállíttatott-be. A lakozások majd házakban, de leginkább szabad ég alatt történtek. A szegényeknek, Derviseknek (papok) és Moscheáknak gazdag ajándékok küldettek. Ezenkívül daliás játékok Dj-irit, (Turnier) adattak, mellyekre a legtávolabb tartományokból jöttek bajnokok, hogy magokat a fegyverforgatásban kitüntetnék; nem különben minden nemű énekesek és varázslók. A kávéházak engedelmet kaptak egész éjelen át nyitva állhatni, valamint a muzsikások is egész éjjel csatangolhattak az utszákon; sőt még a keresztényeknek is megengedettett magokat tetszésök szerint mulatni, és számukra a korcsmák, mint alacson származásukhoz szabott helyek, megnyittattak. —

A Törököknek menyegzőjük lényegesen (wesentlich) különböznek a mieinktől, 's távul attól, hogy azoknak adójit tönkre tennék, inkább nyereséget szerzenek nekik.

A Seraskier is jól tudta ezt használni. Ő egymás után kül és belföldieket hívott-meg magához vendégségre, 's olly bölcsen tudta őket rang és osztály szerint elrendelni, hogy midőn a dolog arra került, hogy kiki pénzzel vala köteles megfizetni kijelentetését, egy se csuszhatott-ki a nélkül, hogy adóját meg nem adta volna. Mindenhol a Seraskier volt az, kire minden jelenlevők figyelmöket és szemeiket függeszték. A mulatságok, és daliás játékok őt tárgyazák. Egykor a fővivő, a Seraskier testvére, valamelly akalsiki hős által

meggyőzetett, 's ez magát más nap azzal boszúla-meg, hogy ellensége szeméibe — hamut szórt. A' Seraskier ezen idő-ponttól mind inkább kedvetlenebb és komorabb lön; a' vendégek is egymás után elszéledtek; a' lakozások mindinkább ritkábbak lettek; a' tűzijátékok fényökből naponként vesztettek. Három nappal ezután a' Dámák megérkezének Kerasudból, 's megjelenésök az innepléseknek véget vetett.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

G y á s z h i r. Pesten Oct. 29-én éjjél utáni I órakor szélütés vetett véget Kapivári K a p y A m a l i a asszonyság, csillag kereszt-es Dáma, Lossonczy G y ü r k y P á l cs. k. kamarás ur, t. Krassó vármegyei főispán szeretett hitese 32 évig terjedett életének. Az idvezült boldog házasságában 16 évet töltött; jeles műveltsége mindenben tiszteletet gerjeszte, 's ennél fogva tisztelőjit váratlan szomorúsággal lépé-meg hirtelen történt kimulása. Benne a' művészek egyik nagy pártfogójokat veszték-el. Hideg tetemei Nógrád vármegyei Kis-Terenge helységében levő nemzetségi sírboltba vitettek.

B u d a p e s t i D u n a p a r t o k. Ha szépek a' Seine partjai, ha felséges Marseille kikötője: Budapest Dunapartjai is megérdemlik, hogy az ember rájuk egy tekintetet vessen, melly különböző leszen ugyan a' durva pór, a' speculativus kereskedő 's az ugy nevezett mindennapi ember szemléléseitől; mert hány ember halad-el minden-nap e' partokon! 's hány nem lát egyebet partnál! De — köztünk legyen mondva — ha nincs Pont Royal-unk, ha marseille-i kikötő-vel nem dicsekhetünk, egy Hyde Parknak nem örülhetünk is: bizony elég nagy itt is az élet, elég szépek a' házak, elég nagy a' zaj, a' városi élénkiség, hogy arról a' szemlélődő lélek, ha sokat nem, legalább valamit merítsen; különösen illy kellemes időben, mint ez idei őszi napokban, midőn mindenik, kinek szobája hidegebb a' nyájas őszi levegőnél, örömmel siet oda, hol az ég melegítő sugaraít levegőbe építő fukar urak véghetetlen házaikkal el nem tiltják. Egyike ezen helyeknek a' Dunapart is; mert ki menjen mindig ligetszugba, vagy a' város erdejébe? De a' nélkül is, ugy gondolom, se ligetszugban, sem a' városi erdőben a' szemnek annyi élelménye nincs, mint a' Dunaparton.

Ha festész volnék, minden esetre ecsethez nyulnék, de részint Budapestünket egynél több példányban birjuk már; részint a' festész előadása mindig egy oldalúbb; mert ő képét egyszerre adja, mert ő l a p o n fest (auf einer Fläche), az író pedig egy m á s u t á n, mert i d ő b e n fest; 's így inkább szóval fogom elcsevegni mondókámat, és miben fogyatkozásom lesz, tudós olvasójim igen élénk phantasiája ugy is ki fogja, gondolám, pótolni. En legalább nem ismerek tájat, nem várost, melly az ősz hajdant, a' korszelle-

met magán hordó ifjú jelenkorral egyesített oly érdekes képet adna, fensége mellett oly igen regényes (romanti-ch) volna, mint a' buda-pesti Dunapartok.

Milly panorama ez! Az előszínen (Vordergrund) a' csak nem ötöd fél százados vár, mint valamely villámszóró sas, melly a' felleghegyen magát kinyugodni alászállott, méltóságosan, és keményen! Milly kép annak remény-színű alapja, harcú nyomain magán hordó hatalmas bástyája, mellynek óriási árnyékát a' futó habok csókdossák! Képzeljük ehhez még nagy Mátyásunk korát, a' halhatatlan Hunyady János halhatatlan fíját; a' török idő véképeit; annak viszonti megszabadulását, — 's a' kép tökéletes, nagy, és felséges! Amott a' tetemes Gellért orma, hol Árpád 's a' győző Magyarok keltek át a' Duna sebes hullámin; honnét Vatha emberei a' buzgó püspököt habsirba veték, ismét milly képeket idéznek lelkünkbe! 's a' csillagvizsgáló torony! de még a' fekete szirt hasadá-sai közt tanyázva károgó varjak is, milly reflexiókra adhatnak okot, ha Fáy varjait képzeled magadnak!

E' közt és a' vár között, mint valamely nagy kapun által a' tágas levegőn vág keresztül szemünk, midőn mintegy fenekszínen (Hintergrund) fáradtan száll-meg a' kék tavulba vesző sváb és János hegyeken. De milly szépek, milly felségesek két szárnyai is! a' jobbik egészen Margit szigetéig, e' földi paradicsom-ig miniatúrban 's a' szentendrei hegyekbe vesző Óbudáig terjedvén; a' bal pedig menedékes szálló hegyeket 's egy megmérhetlen sikot mutat, mellynek csak az övedző ég karimája vet határt hamvas felhők-ként csúcsulván-ki itt, ott a' szigetek erdőji 's a' távulabb Panonia hegyei. Nem akarva is szembe ötlenek ezeken a' part hosszanta futó házak sorai, mint meg annyi ór-bajnokok, igaz hogy nem glédai egyenes-ségben, mint az új kor szigorú katonája, se formaruhában; hanem régi szittyai daliák módja szerint, csak úgy, a' hogyan kiki legjobbnak gondolta, 's kiki a' maga ruhájában (veres, sárga fehér, zöld 's a' t.) áll, de szigorún áll „si fractus illabatur Gellért.“ Csak az egy tabán (rácz város) látszatik félénkebbnek lenni, mellynek jó nagy része, úgy tetszik, mintha úgy szaladt volna fel (alkalmasint a' Töröktől ijedve-meg) Kelemföld szirtes oldalába! *(Végzet következik.)*

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Oct. 29-én „a' bujdosó amor“ vig játékban kellemes mulatságot leltünk, különösen pedig Telepi ur (Mihály) ügyes comicai tehetséget fejtett-ki, melly köz elégedést nyert, — Oct. 31-én Pály Elek ur jutalom-játékát (Zsigmond király álma) olly számos nézők látogták, hogy minden páholy és hely tömve vala. Az előadás pompával és jelesen történt. Dicséretesen játszó Kántorné assz. (Erzsébet), Fáncsy (Zsigmond), Bartha (Bojti), Pály

(Szokol); Telepi ur (iskolamester) különösen mulatott. A' Szóliósy ur és három pár által eljárt csinos, és igaz nemzeti szellemben elrendelt magyar táncz tetszett, mellyben Szentpéteriné és Bartháné asszonyságok, 's Laborfalvi Rozália nagy örömiinkre részt vettek, és reménységet nyujtottak, hogy idővel magyar tánczjátékokat is fogunk láthatni nemzeti szinpadunkon. Az álmoképek közt Maria Therézia és felséges két királyunk jelenetét örvendetes hangos tapsolás követte; hazánk elhunyt nevezetes férjfiainak megjelent nevei közt pedig a' Szécshényi név előtünkor harsány éljen-kiáltások dicsőíték a' minden igaz hazafinak kedves nagy nevet. Hogy az előfordult karénekek olly jól, mint azt a' kised személyzettől megkívánhatni, adattak elő, bizonyosan csak Pály ur szorgalmának 's fáradozásának lehet köszönni, ki is méltó bőséges jutalmát véve igyekezetének. — A' mai előadásra olly számosan egybe sereglett budapesti közönség újra bizonyítja, milly hálásan igyekszik megismerni t. Pest vármegye Rendjeinek ama hazafiságos pártfogását, mellynél fogva a' magyar színészetet honunk fővárosában megállapítani méltóztatott. — Oct. 31-én bársony czipó czimú vitézi játékban Laborfalvi Rozália Zulima személyében ujlag kedvező tehetségeket fejtett-ki, mellyek sok szép reményekkel biztatnak. Játsszási módjából ugy látszik, hogy Kántorné asszonyságot választá magának példaképül.

Káta i.

Szege dról. — Oct. 24-dikén a' kebelünkben tavasztól óta Kilényinek igazgatósága alatt mutatványait adta színész-társaság szomszéd Szabadka városába költözött által a' téli hónapokra. — Mennyire nyerte-meg elégedésünket, 's mennyire mutatta-ki a' szép pályán magát az egész, és annak egyes tagjai, e' folyó írásnak több lapjain megjelent bírálatok elegendőleg bizonyították. Thaliának szép templomában ők nekünk számos társaságos öszve jöveleteket, gyakran gyöngyörűséget, és mulatságokat is szerettek, 's ugy látuk, csak akarni kell a' jót, a' tökéletesedésre törekedés, és szerénység, 's a' czélnak ismerése meggyőzi az akadályokat. — Csak akarni kell hát, 's midőn világító fényben áll előttünk a' dicsőség temploma, nem kell lelépni a' felkalauzoló sikos ösvényről; elfeledésből, vagy elbizottságból tett egy lépés könnyen örök homályt terit az izzadva, és fáradva szerzett érdemre akkor, midőn a' jónak, miveltnak, szerénynek, és el nem tántorultnak neve szeretve örökítettik — 's ha mit kívánni lehet — az egy, hogy Szőké, ki minden előadásában megérdemlé elégedésünket, 's ki a' Budán tartozkodó színész-társasághoz felhivatott, csendességben, szelidségben, és iparkodásban kövessék színészeink. — Ha a' szinpadra szentelték magokat, nemesen törekedve, legyenek egészen azok, miknek lenniük kellek, hogy örömmel láttassanak; 's midőn sorsuk elinti, részvétellel legyen egyé kötvé a' válás pillanatja és vissza kívánja az elkülönözöket ismét a' megelégedett közönség.

Miskoltzy Istv.

S z a t m á r. Oct. 20-kán adatott „A' királyi parancsolat“ Töpfer-
től 4 felv. — A' Ferdinand f. ifj. királyunk neve innepére tett játék
előtti kivilágítás az optikai (= papiros) csillagokkal, 's t. Kisfaludy
Fándor urnak „A' nemzetnek teste a' nép, feje annak a' király“
kezdetű magyar nemzeti éneke, a' szándék tisztaságát tekintván, ment-
tek minden bírálattól. — Az eléggé ismeretes tartalmú játék szemé-
lyeit tekintve, a' királyt, minden valódi különös sajátosságai mellett
is; S z a l a y egy kissé durva képben állítá előnkbe, kinek ruházatja
inkább egy hollészugi (Krähwinkler) rendőréhez (Gensdarmes) hason-
lita: 's még arra teszem figyelmetessé tiszt. színésznöket, hogy én
a' derék Fridriket bajsztalannak ismerem. Vendel bárónál (Har-
math) a' sok — !! vált. Ennek egyik leánya szerepében
L e n d v a i n é nemű helybehagyást érdemle. Az anya nyelvét meg-
tagadó Defolli grófit R á k o s y nem roszul adá, de avult ruházatja
egy házasulandó grófia, 's azon szélhajtó piperkőczre (Stutzer) ép-
pen nem illett, kit személyesítenie kell vala. A' félkarú huszár ör-
nagynak (K e s z y) minden őt személyesítő nyersessége mellett is fü-
let sértők valának sok ördöghordtáji: kinek fekete hosszú mentéje 's
kis süvege inkább magyar leventát mint burkus huszárt illettek.
S z a t m á r y b a n ma éppen nem ismertünk a' szerelmes hadnagyra. —

H d g r.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n Oct. 28-án G a e d e K á r o l y urnak, a' német színész-
társaság első comicusának hasznára adatott legelőszer „szegfüvecske
és kesztyű (Nagerl und Handschuh)“ czimű bábajos tréfa 3 felvon.
Nestroynak, a' Lumpacivagabundus szerzőjének munkája. Előbo-
csátván, hogy a' hasonló bécsi tréfák fontossága és elménczsége
(Raymundnak jeles műveit kivévén) többnyire a' czédulában kiczif-
rázott személyek elnevezésében áll, és hogy e' jelen darab a' hamu-
püöpke (Aschenbrödel) történetének utánozása; ezen előadás rövid
tartalma következő: „Rampsamperl (H a a g u r) számtalan tündér
urodalmak örököse apja testamentuma szerint házasodni megy, 's
leánynézőbe jön Maxenpfutsch (S c h i n n u r) romlásnak indult ca-
pitalistához, 's már a' küszöbön megszereti ennek mostoha leányát
Rózát (W i l d e n a u e r leányassz.) a' hamupüöpékét. — Vele együtt
a' nevelője Semmelschmarrn (M a c h o u r) amannak lovász mestere
személyében teszi udvarlását, 's Maxenji. saját gögös leányai Hy-
acintha (O c h s i n g e r leányassz.) és Bella (M i n k n é assz.) ezért
megneheztelvén a' leánykérőt elutasítják. Ramps. ezért boszút akar-
ván állani, maga személyében lovászlegényét Kappenstiefel-t (Gaede
ur) lépteti-fel, ki a' leányok közül soká nem tudván választani,
próbára teszi azokat, hogy lássa, mellyiknek tulajdonságai legki-
tünőbbek. Fényes sokaság előtt Hyacintha tánczol, Bella énekel;
azonban a' babonázó Semmelschmarrn egy szegfüvet ad Rózának,
mit ez szagolván mivel személyé varázsolvá ismeretlen alakban je-

len-meg az említett Inneplésre, 's kellemes éneklésével elbájolván a' leánykérőt, ez által jegyesének kívántatik; de ő az ajánlást el nem fogadva el-távozik, 's kesztyűjét elveszti, melly egyik ismerős asszonszonymemény kezére se alkalmazható. Azonban a' varázs mulik, 's midőn Maxenpfutsch régi szegénységébe vissza esve leányainak szemőkre hányja, hogy egy ismeretlen nyere-el előlök a' szerencsét, Semmelschm. megjelen 's az egész felvilágosítja. — Maxenpf. legnagyobb szorongásában elhatározza, hogy ezután leányait bár kinek is szívesen férjhez adja. Így az egyiket a' lovasz, másikat a' bűvös nevelő, az üldözött Kuchengredel Rózát pedig Ramps. veszi-el. A' tartalom tehát semmi ujjal nem kedveskedett, még is soknak jobban tetszék Lumpacivagabundus-nál (melly valahányszor még Pesten ismételtetik, mindig megtölté a' színházat); az előadás azonban a' darabnak aljas mivoltához képeest jó volt; kár, hogy kivált a' hajadon szépnem olly gyakor finomtalansággal illetetik, mi természetesen a' köz népből sok hahotát csalt-ki; diszletek jelesek, az utolsó felvonásbau a' táncz alatti tűzvilágosítás, a' genius megjelenése 's a' t. dicséretes. Az asszonyi ruhába öltözött Schunn, Macho, és Haag urak által tánczolt pas de trois, 's a' 2-ik felv. Minkné assz. éneke különösen tetszett. Gaede ur mind felvonások közben, mind játék végén kifapsoltatott. — A' színház jó formán tele volt.

VI. M U Z S I K A.

Novatschek ur hangversenye Pesten. Nov. 2-án norma-nap levén játékszini mutatóvány helyett színházunkban Novatschek György ur a' színészi hangászkar első violoncellistája muzsikai akademiát adott két szakaszban, mellynek részei valának: Ouverturák a' bűbajos vadász és Zampából — a' versenylő ur Rombergtól Andante és Rondó-t, végzetül Merktől változatokat játszott — Denyné assz. egy költeményt declamált — Larghetto és Rondo Batka urnak C-moll concertjéből, játszá jelesen Fortepiánón Kergling F. a' szerző tanítványa — kettősdal Mercadante, Elisa és Claudio operájából, éneklé Minkné assz. és Höfer ur. — Változatok St. Lubintól, hegedűn. előadá Arnstein ur — Grillné assz. a' saját szív költeményt declamálta — Schebest leányassz. a' keresztes vitéz operájából egy ariát énekelt. — Néma fehér ábrázolat „Socrates halála“ mellyet már máskor is láttunk. — Néző igen csekély számmal, a' darabok tapsokkal jutalmaztattak, jelesen Schebest leányassz. — A' versenylő ur játszása nagyobb figyelmet érdemlett volna; de Rombergnek bájhangjai még most is csengenek füleinkben.

VII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: ujtalan merinos köpönyeg himzett bárson palatinnal. — Bécsi férjfiaké: kék felső kaput selyem gombházzal, a' zsebek 's hajtókák finomul zsinorozva, schawl-gallér bársonból, 's koczkás merinos béléssel. — Vagy: szeder-színű őszi kék rövid kaput aranyos gombokkal, bárson gallérral, fekete plüsch-(kenderbárson) béléssel; fekete atlasz mellény, és csikos posztó nadrag.

Szerkezi Róthkrepl Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z .

PESTEN Vasárnap November 10^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Legszebb tavasz a' földön. A' keleti és nyugoti tartományiak mindnyájan megegyeznek azon dicséretben, hogy Cashemir tartományban, melly most Afghanistanhoz tartozik, vagyon a' legszebb tavasz a' földön. Ég föld 's levegő mind olyan gyönyörűségét nyújtanak ott, millyet sehol másutt felnem lelhetni. A' réteken és legelőken violák, narciszok, liliumok virágzanak, 's a' minden rózsákat felülmuló fényes, piros, és fehér cashemiri rózsza, mellyből a' legjobb rózsza-lét vonják-ki. A' házak födeleit kiváltképpen tulipánok ékesítik. — Így diszeskednek a' magos és sűrű erdők is, — mellyek oldalait borítják, — az Europaiak előtt ismeretlen tömérdek szépségekkel! — i — — é —

Emberi életkor meghatározása. A' „london medical journal“ azt állítja, hogy az emberi életkort a' pulsus (üter) ütési szerint meg lehet határozni. Ha felveszünk 70 esztendő, 's minden minutumra 60 pulsus-verést: ugy 70 esztendőre 2,707,520,000 pulsus-verés jövend. Már ha az ember az üter verését mértékletlenség által gyorsítja, 's véret sebesb forgásba hozza, minden percze 75 üter-verés esik, 's így az említett 2,707,520,000 pulsus-verés 56 esztendő alatt teljesedik, 's az életkor 14 esztendővel lesz rövidebb.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

L a o c c o n. Ezen hajdankori remekművet 1606-ban találtak-fel a' Titus fürdőnek földalatti boltozatjaiban. Felice de Fredis ezen fürdők romjain elterjedt szőlő birtokosa lévén, midőn abban történetből ásott volna, talált ezen alakra. Petri ad Vincula nevű cardinal a' feltalált szobrászművért 600 scudit ajánla nekie, de tőle meg nem kaphatta, míg végre 2-dik Julius pápa azt a' birtokostól megvette, 's a' Belvederben felállította. — A' műértő ezen jeles szobrászműben egy atyát szemlél, ki két gyermekével együtt kigyók-

tól átkapcsolva levén, teljes férjfiúi erővel iparkodik ezen szörnyetegektől megszabadulni. Laocoon a' költemény szerint éppen áldozattal foglalatoskodott gyermekeivel együtt, mikor a' kigyóktól megtámadtatott. A' tengerpartnál egy area volt, hol Laocoon Neptunnak áldozatot tön, 's hol fiacskáji szolgálatot tevének mellette.

Ezen csoportulatot (Gruppe) a' legtökéletesbnek tartani a' rajz, szép jelenet, 's a' márványnak mechanical bánásmódja miatt. Az alakrajz a' legtisztább, a' márvány művészileg dolgozva; avagy olly finoman 's folyólag használtatott a' véső, hogy azon az ívonások 's minden egyéb magoslat 's mélyzet helyesen és legnagyobb művészi jártassággal van kinyomva. Novák Dániel.

Legnagyobb gőzhajó kétség kívül az, melly London és Edinburgh közt szünteleni közösködésre van határozva 's „Monarch“ nevet visel. Kiszámolták, hogy Monarch az említett utat 30 óra alatt megjárja, 's így egyéb gőzhajók gyorsaságát még 6 órával haladja-meg. E' gyorsaság minden eddig látott gőz-sebességet, de még a' vasutakon haladó kocsik gyorsaságát is homályba rejti. A' Monarch hossza 206 szélessége 37 mélysége pedig 18 láb. E' szerint az angoly hadi hajók legnagyobbikát 2 lábnyi hosszúsággal haladja-meg. A' Monarch 1,200 tonnát elbir, van benne 140 ágy utazók számára, 's a' közös asztalnál 100 személy ülhet, Egy egy masinája 200 lónyi erővel bir.

III. R É G I S É G.

Szent Ágoston lakjának romjai Hipponában. Egy franczia utazó, ki jelenleg északi Afrikának tartományaiban tartozkodik, következő érdekes datumokat közöl azon épület romjairól, mellyben egykor szent Ágoston lakott volt. „Még most is tele vagyok — így szól, — öröm és álmélkodási érzésekkel, mellyeket a' gyönyörű romok tekintete éreztete velem, Egy kellemes olaj, mandola, aloe és fügefakkal beültefett völgy-menedék vezet a' régi Hippona falai közé. Számtalan árnyékos fák és cserények fedik mindenhol az utat, 's a' fejnek kellemes árnyéket tartanak, míg a' láb viruló 's virágokkal vegyes pázsiton halad. A' mint a' városba lépni, hosszú körbe szaladó karzatok, terü-

letes udvarok, amphitheatrumok lepik-még a' néző szemét. Van itt egy épület is, melly a' Rotondához igen hasonlít; falai több ölnyi vastagságúak, egy tetemes lépcső is látszik, melly emeletbe visz, de az már bedült. Nagy nemű e' tetemes omladék közben a' kripta-csend, melly csak a' le-lecsurgó víz zajától 's a' vissza hangzó lépések morájától szakasztatik félbe, 's ez, mondják, azon épület, hol szent Ágoston lakott hajdanában. Középpontján az épületnek egy karzaton még most is láthatók az ablak-boltozatok, honnét messze terjedő, igen kies kilátás nyilik. Északra a' tengert láthatni, 's a' híres Atlasnak némelly csúcsait, a' hosszú sik homok-partot és Ziburt, egy kis folyót, mellynek eredete még bizonytalan. Délre gyönyörű dombtetők, 's végetlen síkság tűnik szembe, melly 15 mértföldnyi távulságra fekvő töveinél végződik, és Sahara homok-pusztájiba vész. Néha egy-egy Arabot is láthatni e' homoktenger pusztájit lova hátán gondatlanul elhaladni; de néha hónapok mulnak a' nélkül, hogy egyetlen egy teremtest lehessen szemlélni. Keletre magas hegyeket látni, mellyek, úgy tetszik, elég erdőséggel 's növényekkel vannak ellepve; néha néha füst-gomoly emelkedik e' tetőkről, 's akkor bizonyos, hogy ott egyik másik vándor-csoport ebédjét készíti. Nyugotra Bona városának falai fehérednek, 's a' romai ut ötlük szembe, melly még jó karban állva Bonából Constantine városába viszen.

a a.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Budapesti Dunapartok. (Végtet.) Pest mindenben fiatalabb tekintetű és komoly testvérénél élénkebb, 's midőn ennek méltóságos tekintete lelkünket nem akarva is a' hajdan emlékébe meríti: az élet-teljes Pestnek láttán alig jut eszünkbe, hogy ezt hajdan a' Tatar egészen tönkre tette; mert e' teljes erő, ez élénkség inkább a' jelenlétre 's a' jövőre emlékeztet, mint a' serdülő leányka, kiből inkább azt nézzük, milyen most és mi lesz, mint az ellenkezőt. A' szép roppant házak nem vetnek itt komoly árnyékot az elsiető Dunába, hanem inkább mint meg annyi piperés, kaczer menyecske kényesen pillogatnak tetemes tükrébe. A' kilátás itt is messze terjed; de a' budainak ellen-képét adja, mert midőn azt egész hosszában hegyek kerítik, itt még egy dombocskát se láthatni, a' karimásan leboruló ég levén mindenhol szemünknek láthatára.

De lássuk hát a' pesti partok élénkségét. Ez legnagyobb minden esetre annak közép pontjánál — a' hajó-hidnál, hol V i r a g k é n t

b

jár és kél szüntelen a' sok

Ember, 's hol csak azok, kiknek nincs pénzük, adóznak;
Mert szabad a' vámtól minden majoris abollae.

De hogy fesselem-le az életet, a' vidor élénkséget, melly magán a' hidon ötlik a' vizsgáló szeméibe? A' néptömeget, melly mint valamely szélvészttől hányatott tenger fel-alá hullámszik? A' zajos tolongást, mellyet a' számtalan kocsi, targonczaak, lovaglók, tereh-hordók és egyéb gyalogok okoznak, kik fáradhatlan szaladnak inkább, mint járnak foglalatosságai után? 'S erről lehet megismerni az idegent a' fővárositól. Sebeseen és erőltetlen szalad ez végig a' sokaságon, az egész világgal nem törődik 's ezer p a r d o n-nal ezer könyökdöfést oszt az utjában állónak, mellyeket ismét ezer p a r d o n-nal udvariasan vissza kap. A' kocsi uton még zajosb minden; a' szekeresek sokszor egymásba akadnak, e' végett perbé zúdnak, néha ütletekre kerül a' dolog; a' gyalogok össze tolakodnak látni a' kocsizók vitájit, mint hajdan az olympiai szekerezőkéit nézte a' görögség, 's már akkor bizony várni kell egy kevéssé, hogy az ember keresztül vergődhessen.

De a' partokon se enged az élet. Itt van p. o. a' nevezetes rakpiarcz, a' természetesen nem parisi idomú börsével. Vásáron kívül ugyan eléggé békes, ha kivesszük a' mindennapi sétálókat az igen csinos (leendő) promenade körül; de vásári időben számtalan hajók, talpak, 's gőzhajók érkezése — elmenése; a' rakodók mozgása, lármája; a' számtalan szájtátók 's kevesebb vevők tolongása egy valódi világ piarczává alakítják, ha a' föld négy sarkaiból nincsenek is idegenek, 's vitorlás hajókon rabszolgákat nem is láthatni. A' hármaz szám: itt is meg van, t. i. három legszebb kávéházaink, 's Európának leghíreseb tánczpalotájival vetélkedő tánczteremünk (Redoute), hol a' multkor emberek és álarczosokon kívül — a' görög mythologia kiholtának daczára — Amoretteket is láttunk tánczolni, 's tél közepén halászatot, 's a' mi igen nevezetes a' Halász — virágos kertben halászott; ez idén pedig a' világnak egyik legnagyobb madarát hallottuk benne — hegedülni. Kevéssel alább a' vidékről jött kofák (kupeczek) csirkékkal, ludakkal, kenyérral és gyümölcsessel rakott szekereik nyulnak-el a' part tövében, mintha a' szekeres Szittyák módjaként szekér-sánczot emeltek volna a' Dunát ostromlók. Ezekben alul ismét egy kikötő vagyon, hova a' boros hajók szállonganak — vagy jobban szólván vonatnak nyomorú lovakon — az áldott, hegyes Pannoniából, 's Neptun országa Bachus bátya természetményei alatt szinte görbed, és a' sok érkező hajó, mint meg annyi szigetek tünnek elő Dunánk sima tükrén. E' szerint mindennel ellátnak minket a' Dunapartok. A' közép pont konyhákat; ezen alsó kikötő pinczéinket; a' felső pedig egyéb házi 's fényüzési eszközökkel, vagy mint a' köz életben szokás magát kifejezni — portékákkal kedveskedik. Méltán említettük-meg azért a' budapesti Dunapartokat; nem is hibázik rajtok semmi, mint azon ohajtásunk

teljesedése, hogy minél előbb egy álló hid által lássuk őket szorosban egybe kapcsolva.

Garay.

G y á s z h i r. Tek. K ö r ö s y J o s e p h a asszonyság, t. Diószeghi Diószeghy Thadé urnak, több t. n. vármegyék táblabírájának hitese Nov. 5-én életének 45-dik, házasságának 20-ik évében száraz betegség következtében a' boldogabb világba szenderedett által. Hideg tetemei Nógrád megyei Felső-Pencz curialis helységben levő nemzetségi sirboltba vitettek.

A' magyar tudós társaság nyilvános gyűlése Vasárnap Nov. 10-én fog tartatni t. Pest vármegye házának nagyobb termében dél előtti 10 órakor. A' terembe magyar köntösben lehet menni, a' karzatra kiki bemehet, 's ott a' dámák számára különös hely fog elrekesztve lenni.

Természet-vizsgáló egyesület jött létre Budapesten több helybeli 's vidéki munkatársakból szövetkezve. Ez a' természeti tudományoknak magyar nyelven kimivelését, előlegesen pedig egy olly kézi könyvnek kidolgozását tűzte-ki czéljául, mellyből minden magyar ajkú gyengébb nevendék kellő természet-tudományi ismereteket gyűjtendhessen magának.

V. HAZAI HIRLELŐ.

G y á s z h i r. — N. Beeskerek. Oct. 30-án. — Vidékünknek egy szép rózsáját forrázta-le a' halál fagyos keze. Királyi udvarnok 's táblabíró Ittebei Kiss Antal urnak virágkorban diszlett Katalin kisasszonya ez. E' folyó hó 27-én tüze fűrtjei közé gyászkozorúját az enyészet Szentgyörgyön Torontál megyében, 's elszakasztá bánatos szülőji 's testvérei forró karjai közül a' szelid, nyájas, nemes lelkű gyermeket az inlázza fajult, 's kinjaival az élet erejét és kellemeit 17 napig folyvást marczonglott hideglelés. Bár a' sirgörmögök nem lágyulnak is a' sajnálkozat tisztelet-könnyeire; itt még is méltán kifakadhatni Ányosunkkal:

Ó halál

Mit mutatod hatalmadat gyenge ágakon

Csak tegnapi hajnalban nyílt virágszálakon?

Bús birodalmadnak

Mi örömet adnak

Ha ezen

Erőtlen

Szálak hervadnak?

D. B. A.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Nov. 3-án a' kronsteini harczjáték — 4-én Karolina fels. koronás királynénk neve napján kettős kivilágosítással adatott „első Péter és Katinka“ érzékeny játék, mellynek 2-dik felvonása után Bartháné assz. és Szöllősy ur igen-igen csinos kettős

magyart tánczoltak, és harsány tapsokat nyertek. Játék végén a' mai tiszteletet tárgyazó ábrázolatot „a' Parkák“ követé egy eredeti karének, mellynek magyar szellemű muzsikáját R ó t h k r e p f Gábor ur készíté; 's valamint ő felségének festett képe feltüntekor örvendező éljen kiáltások zengették, ugy az ének végén zajos tapsolással jutalmazá nemzeti színészinket a' szép számmal egybe sereglett válogatott közönség. — Nov. 5-én a' „lengyel király házassága, 7-én Calis János“ czimű játék adatott.

K á t a i.

S z a t m á r. Oct. 22-kén „Zrinyi Miklós, vagy Sziget ostroma“ adatott. Örömmel 's illetődve látja mindenkor az érzékeny hazafi ezen legnagyobb hőseink egyikének felléptét a' játékszínen, 's méltán büszke lehet abban, hogy Zrinyit, a' hazánk történetében páratlan magyart, honfijának nevezheti. A' legszigorúbb bírálónak tolla is eltompul, ha azt a' kérdéses tárggyal érintésben levő személyek valamellyike iránti tisztelet vezeti; 's ki vallhatja magát Magyarnak, a' kívül, hogy Zrinyit fény-csillagként ne tisztelné magyar egünken? — Igy ma is, ámbár csak öten védelmezék a' képzelni kellett szigeti várat, 's ezekből is egy a' török fogságba, másik nem tudni hova jutván, csak hárman rohanának-ki a' végveszélyre: a' történetnek egybevetont fogalma velem együtt reményilem másokat is érdeklétt. — A' nagy névre törekedő zsarnok Solimant S z a l a y igen jól adá. De képes volna-e K e s z y Zrinyi szerepét igazán felfogni, 's annak nagylelkű elhatározása kiviteléig előforduló különböző érzelmeit elly eleven színben adni előnkbe, hogy magát a' dicsőület láthatnók szemeink előtt? kitől mindazáltal némelly közeledést a' felvett személynek helyes előadásához meg nem tagadhatánk. A' hősnök hozzá méltó hitvesét, mondjanak bár a' szoros moralisták akármit, L e n d v a i n é nem roszul adá; kinek leánya (H a r m a t h n é) nagyobb nyomatú szerepébe inkább őt kívántam volna. Ennek mátkáját a' fiatal bajnok Juranicsot S z a t h m á r y nem minden érzés nélkül játszotta. De Alapi Gáspárt P á r t h é n y i ennek egészen hijával. A' sugónak halkabb hangot ajálva, az Ujlaki Péter szerepét vitt színésznek azt sugom: hogy a' mai estvére jól vissza emlékeztek; miért? azt ő tudni fogja. A' jól választott 's ékes öltözetek sokat kipótolának a' játék előadásában. Nézők kevesebben valának mint az előbb vasárnapj játékön. — Oct. 24 kén adatott: „A' férjek ritka orvoslása, vagy az elmés asszony gyógyítása.“ Vigj. 3 felv. írta Babarcsay Imre k. tanácsos 's Csongrád vmgyei első alispán.

H d g r.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n Nov. 4-én fels. idősb királynénc Carolina Augusta neve napján a' külső szín kivilágosítása mellett bérletszünet mellett előszer adatott „Petenbeck Maria“ 5 felvonású nézőjáték Holbein szerint. — „A' virágzó Petenbeck Maria (G r i l l n é assz.) egyszerűen él szoros erényű apjával a' hercegi vadászkastély felvigyázójával

Petenbeck Györggyel (Fischer ur). Sok imádót szerzenek neki bájai, 's midőn V-dik Vilmos uralkodó nádorherczeg (Gerlach ur) Ferdinánd testvérének szerencsés győzedelmén örömtelve azt nyilatkozatná-ki, hogy most tőle kiki akár mit kérhetne, a' herczegtől többen Mariának kezéért esdeklenek. A' herczeg nem lehetvén bíró a' sok kérő közt, Mariára hagyja a' választást, de ez senkit se boldogit, mivel már szivét Robert egy köz vadász (Grohmann ur) bírja, ki most a' háborúból haza váratik. A' herczeg tehát Mariának egy gyűrűt ad azon ígérettel, hogy a' melly férjfi neki ezt elő mutatni fogja, az Maria férje leend; 's ennek Vilmos erdőszhivatalt fog adni. Ezen kívül Anna herczegné (Gerlachné assz.) arany lánczot akaszt Maria nyakába. Éppen csudálgatja drága ajándékait a' leányka, midőn őt Robert meglepi. Maria neki adja a' gyűrűt, Robert pedig a' magát vonja Maria kezére; de ez amannak eltávozása után csaknem kétségbe esve látja, hogy neki Robert ugyan azon gyűrűt adá, mellyet Maria kapott a' herczegtől, 's így ebből szerencsétlenséget gyanít. Ez alatt Vilmos rendeléseket tevén öccsének a' győzedelmes Ferdinándnak illő elfogadása végett e' végből koszorút küld neki a' legtisztább leány által, 's erre Maria választatik; ki midőn az innepies bemenetnek végével remegve nyujtja-fel a' győzőnek koszorúját, megismeri benne Robertet és elájul. Majd azután kemény apja szemrehányásai után kétségbe eséssel küszködik; apja pedig eltökéli magában, hogy leányának 's házának sérelmét a' herczegen megboszúlja, minthogy leányának a' herczeggel egybekelését lehetetlennek állítja. Ferdinánd azonban mindenkép hitesevé akarja tenni Mariát, 's mivel bátyja Vilmos szándékával ellenkezik, inkább polgári hadra vetemedik a' két testvér, mellytől azonban legifibb testvéröknek Ernest herczegnek (Klauser ur) közbejárása által elállanak. Ferdinánd végre térdre borulva Vilmos előtt lemond minden herczegi fényéről, 's előmutatván bátyjának ama gyűrűt, mellyet ez Mariának adott, az ahhoz ragasztott herczegi ígéret teljesítése végett esedezik, 's fogadja, hogy ő az erdőszséggel 's választottjával meg fog elégedni. Már e' közben Maria a' herczegné unszolására lemond kedveséről, 's magát klastromra szánja. E' két nagy nemű lemondás Vilmos szivét meglágyítván Mariát herczegi czinre emeli, és öccsével eljegyzi. — E' darabnak valamint érdekes tartalma és több meglepő jelenete, ugy előadása is jeles volt. Kitünő szép caractereket festének Vilmos, Ferdinánd, Maria és ennek atyja. Az egész morális tendenciája mellett Iffland darabjaihoz hasonlita 's tetszést nyert. Grohmann ur a' 3-dik felvonásban előtapsoltatott. Ugyan ezt érdemlette volna Fischer ur, kivált midőn a' megbántott atya sértett becsületét veti szemére Ferdinánd herczegnek. Nézők száma középszerű.

VII. M U Z S I K A.

Strauss Pesten, 's tánczinnep a' városi teremben. Fischer Péter ur a' városi új tánczteremek kibérlője, mi után Nov. 5-én dél utáni két órakor Strauss János urat, kiről már multkor emlékeztünk, üveges hintóban, 31 (tehát nem 40) társait pedig öt társaságos kocsiban (mindenik kocsiba négy ló levén fogva) nagy ostor-durranások közt Pestre bevezette volna, Nov. 7-én a' városi tánczteremben nagy álarczos tánczinnepet (mint ő nevezé hirdelményében „Ballfest“) adott, melly 8 $\frac{1}{2}$ órakor kezdődött. Az nap délig a' bemeneti bilétet I ft. 20 xron, azután estig I ft. 30 xron ezüstben lehetett váltani (tehát mint mult farsangon) 's más fél ezer embernél több gyült össze a' híres Strauss hallhatása végett. Ezen (muzsikálása közben) egész testét örökké mozgó művész legelőszér is a' Rákóczy marsával kedveskedett; ezt követték „legszebb napom Badenban — vigság a' czéлом (keringők) — cotillon és galoppe — álom üző — válogatott legkedveltebb régi keringőjei — pihenési óra alatt ama híres egyveleg (Potpourri: „ein Strauss von Strauss“) egy bokréta Strausstól — Rákóczy marsa ismételve — azután: Alexandra keringők — Robert-cotillon — galoppe — farsangi ajándék (keringők). — Valamint első felléptekor, ugy azután is játéka közben számtalan éljen kiáltásokkal tisztelé Strauss urat a' közönség, ki-vált a' Rákóczy mars és ama magyar nótákból szerkeztetett galoppok alatt, mellyeket többnyire Pannónia és Hunnia czimmal kijött magyar nóták gyűjteményéből szedett-ki. — — Vasárnap Nov. 10-én még egy bál adatik, 's Strauss ur utóljára fog játszani. — Az orchestra most nem a' szokott karban, hanem különös csinos álláson, az erkelyre vezető ajtó előtt játszott; mivel tapasztalták, hogy ama magos karzatról a' muzsika nem igen jól hallatszik-le.

VIII. H A N G M Ű.

Der Opern-Freund. Ezen czimú, időnként kiadandó, 's a' legújabb operák ouverturájiból és egyéb darabjaiból álló gyűjteménynek I-ső füzeté (Bellini új daljátékának „Norma“ ouverturája) megjelent Pesten Grimm Vincze hangmű ároznál, 24 xr. ezüstben; ki a' többi füzetre, mellyeknek 2-dika December elejére ígértetik, előfizet, mind amazt, mind a' többit egyenként 16 ezüst xrral vált-hatja-meg. Igen csinos metszés, nyolczad-rétű kis alakja különösen ajálja ezen szép munkát rendkívüles olcsósága mellett.

IX. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: virágos atlaszból vagy crepből toque-kalap strucz-tollal; felső ruha szinte olly atlaszból, blonde-dal beszegve; arany nyakláncz 's fülbe való; aranyos szélű fehér legyező. — Férfiaké: Setét barna bekes; szürke nadrág; szürke selyem mellény; fekete selyem nyakkendő; előing jabot-tal fekete battistból. — Vagy angoly szabású világos barna felső kaput; szerezsenszürke nadrág, szürke nyakkendő.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Csötörtökön November 14^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Kamtsatkai lilium. Pétervárról írják: „Végtére birtokunkba jutott tehát a' kellemes *Lilium kamtschaticum* a' Kamtschatkában, jelesül Péter és Pál kikötői kertészségben, hivataloskodó derék kertész Rieder ur által. E' liliummal eddigelé Európának még egy kertje se dicsekedhetett; ez fris magból eresztetett, melly a' kamtsatkai postával indulván csak (!) négy hónapig volt uton, 's igen diszesen fejlődik napról napra.

Nagy szőlő-tő. Bizonyos Münzel urnak Schönbornlustban van egy szőlő-tője, melly házának falán végig terjed, 's rendkívüli nagyságáról igen nevezetes. Az idén két ezer fürt találkozik rajta. Fajára nézve ugy nevezett muskatály-(szagos)-szőlő. A' fürtök átaljában igen nagyok voltak.

Bubal. Jardin des Plantes-ba egy uj afrikai állat érkezék-meg, melly fejére nézve ökörhez, testére nézve pedig teveszarvashoz (Giraffe) hasonlít; egy igen kellemes borjúcska, melly szinte vele jött, nem régiben szünt-meg élni. Illy állatot franczia országban még soha se láttak, de talán magyar országban se. Neve B u b a l.

Vizi-virágok. Amerikának még annyi ismeretlen növényei, állatjai 's a' t, vannak, hogy majd minden utazó természet-barát részesülhet az illyesekre találhatáson nyert örömben. A' szépen virágzó, 's kevesektől ismert vizi-virágok közül kiváltképpen egy tünteti-ki magát, melly legnagyobb teljességében 's pompájában az Arkansas árviz tavai és öblei közt mutatja magát. Az iszapos öblök és mocsárok néha annyira bevannak a' szarv-forma 's napernyő nagyságú levelekkel fedve, hogy a' bibiczek száraz lábbal mehetnek-el felettek. Virágjaik igen hasonlítanak a' vizi liliuméihoz (*Nymphaea odorata*), de nagyobbak, 's éppen olly csinosan képezett kelyhök, olly felséges fehér és sarga vegyi

tékök van, csak hogy ezek illatlanok. Legsűrűbben 's legnagyobb számmal találtnak a' ciprusos zátonyokban. És itt a' tavi madaraktól körül repkedve, gyökereiken a' tetemes Alligátoroktól (óriás kigyó), leveleiken pedig napon melegsző apróbb kigyóktól környezve, itt fejlík a' föld részénck egyik legszebb virága! Valóban ide illík Gray verse:

„Full many a flow'r is born to blusch unseen
And waste it's sweetness in the desert air.“

(Hány virág pirul nem látva, nem tudatva!
Hogy kedves illatját pusztán elsohajtsa!)

a a.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Tüzoltás gőzzel. Minap Glasgowban azon emlékezetre méltó próbát tevék, mikép lehetne tüzet gőzzel eloltani. Valamelly házban valamennyi szegleteket 10—15 lábnyi magosságra megrakták éghető szerekkel, 's azokat meggyújták, és a' lángokat 9—10 lábnyira hagyák emelkedni. A' készen állt gőzmasina legott elkezde munkálkodni, 's a' lángokat két perczenet alatt tökéletesen eloltá. — Ha valami, ez bizonyára figyelmet érdemel tüzvésszel annyira meglátogatott sok kis-nagy és nagy-kis városinkra nézve. Valóban nem mindig majmolás az, se külföldiség után kapkodás, ha az ember közhasznú intézeteket néha külhonból elfogad!

Tartós háztetők. Angoly országban több esztenők óta a' lapos háztetők fedésére bizonyos compositum (egyveleg) használtatik, melly az épületet az időjárásnak minden nemű káros befolyásaitól megőrzi 's igen tartós. E' compositum három rétegekből áll; az első egyedül csak mészből és kátránból (földolaj, kulimász) van elegyítve, 's mindig rugós (elastisch) marad; a' második ugyan ezen anyagból van, csak ehhez bizonyos mennyiségű durva homok vegyítették, hogy a' zsindeyek ágyául szolgálván annál keményebb legyen; a' harmadik réteget már magok a' zsindeyek teszik, mellyek a' második rétegbe, midőn az még forró meleg, belé tapasztatnak, 's így minden nemű vízbeszivargásnak ellene vannak.

III. I N T É Z E T.

Lófuttatás Angliában. Egy legújabbán angoly országban megjelent könyvből *) tanuljuk, hogy a' lóversenyzésnek nyomára már Athelstan idejében, ki Geyza vezérrel szent Istvánunk apjával volt egykorú, találhatni. A' második datumot William Fitz-Stephen adja, ki II-ik Henrik alatt élvén London leírásában említi, hogy Smithfelden lovak adattak-el, mellyeknek gyors vagy nem gyors futásaikra fogadások tétettek. János király számadó könyvében is találhatni lóversenyzés fejében tett kiadásokat. Ugy I. II. és III-ik Eduard királyok, és VIII-ik Henrik is nagy kedvelői voltak a' lópályáztatásnak. Az utolsó még napkeletről is hozatott lovakat e' célra. Az örök nevet nyert Erzsébet királyné is, bár a' lófuttatásokban maga nem igen gyönyörködött, még is nagy előlépéseket tett a' lónemesítésre. De legszámosban I-ső Jakab király alatt fordulnak elő a' lóversenyek, 's legelőször az ő kormánya alatt tartattak nyilvános pályázások Garterley, Croydon és Theobaldban. A' díj többnyire arany csengetyűből állott, 's nem egyszer történt, hogy a' nemesek magok vették által a' Jokey (lovász) szerepét. I-ső Károly hasonló kedvelője volt a' lóversenyzésnek. 1640-ben fényes lóverseny tartatott Newmarket és az ismeretes Hyde-Parkban, mellyre a' következett esztendőben megjelent „The Merry Beggars“ (a' vidor koldusok) nevű vigjátékban czélatokat (Anspielung) lehet olvasni. Cromwell még annyi országos dolgai mellett se feledé a' lótenyésztést. Így II-ik Károly II-ik Jakab és III-ik Vilmos királyok. 'S ez utóbbiknak felesége volt első a' királynék közt, ki gyűszű-pénzéből díjt tett-ki a' lóversenyzésre. A' három György király kisebb-nagyobb mértékben, de egyes emberek annál inkább pártolák a' lóversenyzést. IV-ik György, a' három évvel ez előtt elhunyt angoly király, minden őseit felül multa lótenyésztési és pályázási buzgóságával. Ő legpompásabb intézeteket rendelt e' végre, 's róla mondhatni, hogy angoly országnak Hieró-ja volt.

Ez rövid története az angoly lópályázásnak. Lássuk már most a' legnevezeteseb pályá-téreket. Newmarket a' pályá-

*) Strutt, on the Sports and Pastimes in England. London. 1833.

futásra igen alkalmas gyepéről nevezetes. Ez az Angolyoknak az, mi hajdan a' Görögöknek Olympia volt *). Vagyon rajta 18 különböző pályahely (Rennbahn), különböző korú és erősségű lovakra felosztva. Egy erős ló t. i. futását könnyebben viszi hegynek fel, a' gyengébb alkotású pedig völgynek alá; 's ez a' fogadásoknál nagy fontosság. A' pályahelyeken kívül több előkelő lordok lakásokat is bírnak, mint Chesterfield, Richmond herczeg, Exeter marquis; de még Chifney Sámuelnek a' jelenkor egyik leghiresebb lovásza (Jokey) is szép kastélyt építtetett oda, hol közönségesen Cleveland herczeg szokott megszállni a' pályázás ideje alatt. — Továbbá Newmarket-en kívül nevezetesek még E p s o n , A s c o t D o n c a s t e r és T u r f pályatérek. Mind össze 120 pálya-tér van angoly országban. — Az 1753-dik esztendő előtt Newmarket-en csak két verseny történt esztendőt által; az egyik tavaszkor, másik ősszel. Jelenleg ott hét lófuttatás tartatik, mellyeknek neveik következők: Craven, Craven Károly emlékére nevezve 1771-ben alapított, 's husvét hétfőn tartatik. 2) First Spring (első tavasz), a' következő hónapban 14 nappal később. 3) The second Spring (második tavasz) ismét 14 nappal később; alapított 1753-ban. 4) Az első October; és 14 nappal később a' második October; alapítottak 1762-ben. H u g h t o n (harmadik October) megint 14 nappal később; alapított 1770-ben. Az utolsó, ha az idő kedvez, egy egész hétig tart, 's igen számosan látogatatik-meg. *(Végzet következik.)*

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

A' magyar tudós társaság nyilvános gyűlése Nov. 10-kén dél előtti 10 órától dél utáni kettőig tartott. Számos, de a' tavalinál kevesebb hallgatóság jelent-meg e' nemzeti innepre; a' rossz idő ellenére is minden rendbeli dámák tisztelék-meg a' gyűlekezetet, 's valamennyin az ülés végéig maradtak. Tárgyai ezen

*Egy kis különbséggel, hogy t. i. Olympián a' pályázónak díjja egyedül az érdem volt, Newmarketben pedig hány ember pénze vész oda! Másodszer: hogy görög országban az olympiai pályázások többre tartattak mulatságnál; mert ha azok nemzeti fontosságúak nem valának, nagyon hibázott volna Sophokles az ő „Electrá”-jában, midőn az Orestes halálát hírül hozó követtel az olympiai pályázásnak oly hosszas és körülményes leírását mondatja.

gyülésnek: 1) M. gróf T e l e k y József előülő ur gyönyörű magyar-ságú megnyitó beszéde; mire éljen kiáltások hangzottak. — 2) T. D ö b r e n t e i Gábor titoknok előadá a' társaságnak munkálódásait 1832-ki Nov. 16-tól fogva 1833-ki Nov. 9-éig. — 3) T. S z a l a y Imre rendes tag jeles ékességű emlékbeszéde boldogult Imre János társaságbeli tag felett. — 4) Értekezés a' Duna regulázásáról; elolvasá Gy ő r y Sándor rendes tag. — 5) Emlékbeszéd idvezült Tittel Pál felett Bitnicz Lajos rendes tagtól. Olvasta H e l m e c z y Mihály. E' rövid igen szép 's érzékeny beszéd különös részvétellel fogadtatott. 6) S z i g l i g e t, rege Kisfaludy Sándortól; olvasta H o b l i k Márton levelező tag. — 7) Elolvastatott, melly munkák nyerték-el ezen esztendőben a' kitett jutalmat. Nevezetesen Kresznerics magyar szótára 200 aranyat; Vörösmarty Mih. beadott szomorú játékáért 100 aranyat; Csató Pál a' nyelvtudományi kérdésre irtt feleletéért 100 aranyat; Varga János kőrösi professor a' mathesisi kérdésnek megfejtéséért 100 aranyat nyertek. — 8) Kihirdettetett az 1833-ra kitett két jutalom-kérdés, mellyek mindenikének jutalma 100 arany leendő. A' t ö r v é n y t u d o m á n y b ó l: „Tett-e a' magyar nemzet honalkotmányában az időkhez és körülményekhez alkalmazott változtatásokat; 's ha tett, mellyek azoknak fő vonatai?“ — A' t e r m é s z e t t u d o m á n y b ó l: „Mi a' magyar ország némelly vidékein előforduló pokolvarnak természete, mellyek okaí, óvó, és gyógy módjai?“ — A' megfejtéseket 1835-ki Martius 19-éig kell beküldeni. — 9) Kihirdettetett a' tudós társaságnak jutalomkérdése: „Miképen lehetne a' magyar játékszint Budapesten állandóan megalapítani?“ A' felelet 1834-ki Junius 8-káig bevarátik, 's a' jutalom 30 arany lészen. (Megjegyzendő, hogy a' t. társaságnak részint pénztára részint igazgatósága a' budai színházban négy páholyt bérlett-ki.) — 10) Az előülő ur rövid ékes beszéddel az ülést berekeszté. A' m. előülő uron kívül jelen voltak az igazgató tagok közül m. báró Prónay Sándor, gróf Széchenyi István (ki az említett mindenik emlékbeszéd után felkelvén az idvezült tagok emlékét érzékeny rövid mondással dicsőíté), gr. Károlyi György, gr. Andrásy György, báró Mednyánszky Alajos urak, kik az előülő balján és jobbán ültek. A' közép asztal két oldalát mintegy 30 tag foglalá-el, illy renddel. É s z a k i o l d a l o n: Döbrentei Gábor titoknok, Fáy András, Szemere Pál, Hoblik Márton, Horvát Endre, Szalay Imre, Bajza József, Bugát Pál, Kállay Ferencz, Győry Sándor, Sztrokay Antal, Vörösmarty Mih. — D é l i o l d a l o n: Schedel Ferencz, Schedius Lajos, Jankovich Mik. Georch Illyés, Gebhardt Ferencz, Guzmics Izidor, Kis János, Ferenczy István, Tessedik Ferencz, Perger János, Waltherr László, Csató Pál. — Minden jelenlevők azon buzgó ohajtással hagyák-el ezen nemzeti gyülekezetet, hogy a' kegyes ég kedves hazánk javára virágoztassa örökké e' nemes intézetet, 's áldja-meg annak nagy lelkű alapítójit 's minden előmozdítójit.

Chinai 's japani ritkaságok tára. Áll ezen gyűjtemény mindenféle tárgyakból, mellyek a' Chinaiak és Japaniak szorgalmából vagy országaik terméseiből vevék eredetüket. Illyenek: a' fekete czedrus fából arany czifrázatokkal készült különféle edények, ládikák; elefant esontból faragott finom tárgyak; nagyobb 's kisebb képek riskása-papirosra vagy szőnyegekre festve; faragott bálványok, hangszerek, festékek, fegyverek, japani gyöngyház-mozaik munkák kámfor-fából készült ládácskákon 's a' t. Kit az illyes chinai művek érdeklenek, vagy ki illyes mit még nem látott, a' magyar király fogadónak I-ső emeletébe mehet, hol jobbra a' színház felé eső setét folyosón három szobába kirakott ama tárgyakat szemlélheti kedve szerint naponként estig 20 ezüst xr. díj mellett, mellyet, ha a' gyűjteménynek rendkívületlenségét tekintjük, kissé ugyan sokallunk.

Panoráma. A' pesti vásár többféle ujságokkal kedveskedik városunk közönségének. Aken állatsereglete még ugyan nem érkezék-le, de az arra készült deszka-épület megett északra egy zöld kisebb deszka-házban Panorámát nyitá-meg a' 3 évvel ez előtt Pesten, most pedig Egerben volt Rusz Mátyás ur kismártoni contribuens (igy nevezi magát hirdetményében), az az: amaz említett kir. városnak egyik adózó lakosa. Bemenetel 25 vagy 12 váltó xr. Mostani képei közt (mellyeket idővel változtatni fog, 's reméljük a' későbbiek szebbek lesznek) nevezetesebbek: Bécs vára, Ferdinand királyunk a' királydombon koronázásakor, Vezuv, Pompeji városának kiasott omladékai, Flórencz.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Nov. 9-kén Sappho adatott Pap Gábor fordítása szerint, A' czimszerepben Kántorné assz. egyik remekét tünteté előnkbe; annyival inkább sajnálták tehát pesti tisztelőji, hogy a' rossz idő miatt ezen estve jelen nem lehettek. Fán csy ur (Phaon) és Szentpéteriné assz. (Melitta) jelesen állának Kántorné mellett. — Nov. 10-én három egy felvonásos vig játékot láttunk u. m. három egyszerre; a' vig játék (mindkettő Kisfaludy Károlytól); és a' házaspár (Kotzebuetól). A' jó és szorgalmas előadás kellemes mulatságot szerze az igen számos nézőknek, kik között örömmel láttuk több páholyban a' magyar tudós társaságnak nem csak azon napon a' nyilvános gyűlésben jelen volt m. előülőjét és az igazgatóság tagjait, hanem más egyéb számos tagokat is. — Az első darabban Bartháné assz. (Adél), a' másodikban Laborfalvi Rozália (Póli) kedves jelenés volt a' nézők előtt; ezen kellemes külsővel felruházott kezdő színésznek jövődöre tökéletesbülvén bizonynyal mindenkor kedvező elfogadtatást remélhetnek. Felvonások közt pesti polgár Kostyál Ádám urnak már több ízben kedvességet nyert fija ismét csinosan tánczolt magyart;

szinte úgy a' kellemes Bartháné assz. Szöllősy urral ezen igen jeles magyar tánczművésziünkkel; 's valamennyit közös tapsok jutalmazák. — Berekeszték a' mai mutatványt Dobozy Mihály futásának ismeretes szép néma ábrázolatai. — Nov. II. évi Zsigmond király álmát játszották. K á t a i.

S z a t m á r. Oct. 26-kán. „Századok óta hamvadó nagy apáink jeles tetteit, követésül a' méltó unokáknak, sirtermekből mintegy elővarázsolni, 's a' régi omladozott várak emlékeit feleleveníteni, fő czélja a' nemzeti színésznek.“ Így szól a' mai hirdetés „Gyula erdélyi fejedelem és Sarolta a' lelkes magyar asszony, vagy Szatmár régi veszedelme a' scytha pogányság elenyésztekor“ elég hosszú című új vitézi játékot hirdetve 4 felv. Irta Szalay Benjamin, kinek részére a' darab adatott. Melly felőli ítéletemet mielőtt kijelentém, nem levén itt hely annak vitatására, mi légyen a' színésznek tulajdonképeni főczélja, a' jó és szép szándékú szerző fentebbi állítása második felét nem fő, hanem csak mellesleges czélnek lenni állítom. — A' helybeliekre nézve érdekesb tárgyat a' t. szerző nem választhatott volna; azért általam eddig helyben látott legnagyobb számú szép gyülekezetnek örvende: 's így fáradsága jutalmát megnyeré. — A' mi az új darab belső érdemét illeti; erről csak egy hozhaték vala kedvezőbb ítéletet, ha hallásom a' játék folyta alatt elhagyott volna: azért hogy azok, kik csak szemök legeltetése végett mennek játékszinbe — ámbár ezt sem igen várhatni kisebb helyeken — ma megelégedve hagyhaták-el azt, könnyen megengedem: de én az egészben semmi ajánlani valót se találok, mi a' darabnak valódi becsét illetné. — Az egész darab nem egyéb, mint némelly válogatott képes kifejezéseknek, 's helyén kívül illesztett cikornyás szavaknak, gyakran egymással ellenkező, vagy minden értelem nélküli szerencsétlen egybehalmozása; millyet, ki a' darabot előadni nem hallotta, magának nem is képzelhet, és pedig olly nagy mértékben, hogy keveset mondok, midőn állítom, hogy legalább minden tizedik sorban van olly idomtalan mondás, millyet a' számtalanok közül, ítéletem valósításául ezennel felhozok: p. o. nem tudom mi-csoda tárgy „fekete táblájának fekete táblája“ 's midőn egyik személy azt mondja, hogy „könnyeim özönével ölelem által térdeit.“ — Nem mondom ugyan, hogy ezek némellyike, a' játszó személy szerepének nem tudásából eredhetett; midőn elragadtatva (ma többnyire helytelen) hevétől, nem jól érté a' sugó szavait, de én, nem levén kezemben a' kézirat, csak arról ítélnék, mit hallottam. — Erkölcsi tekintetben véve a' darabot, hol maradt az álnok Laborczának méltó büntetése? — A' játék személyeire térve: István első királyunk (K e s z y), Sarolta, Rátold szatmári főispán özvegye, 's a' vár védelmezője (L e n d v a i n é), ennek fija Aladár (S z a t m á r y), Gyula Erdély fejedelem (S z a l a y), 's Ugron Székelyek rhabanbánja valának a' nevezetesbek, 's kik szemre valamelly érdeket adhatának

a' darabnak; mellynek fő tartalma a' hazai történetből ismeretes vallási villongás sz. István 's Gyula között. — Szembetűnő hibák valának, hogy Gyula kegyelmes királya előtt, 's Adorján öreg százas (Katz) Sarolta asszonya előtt fedett fővel jelenének-meg. Miért lépett-fel Hajna (Juliana), Bárdocz szatmári alkapitány leánya, 's Edömér, Adorján kis unokája a' játékszínen, azt velem együtt senki se tudja; mivel a' történettel semmi tapasztalható egybefüggésben nem valának. — A' játékot befejezé „Szirmai Ilona elraboltatása a' tatárok által“ egy e' vidéki, 's az Aurorák egyikéből ismeretes történetnek néma ábrázolatja: mit a' nagy setétség miatt nem jól láthattunk. — Oct. 27-kére hirdették. „A' kecskemétieket Bécsben“ vigj. 4 felv. H d g r.

VI. M U Z S I K A.

Strauss Pesten 's álarczos táncmulatság. A' városi táncsteremben Nov. 10-én 8 órakor kezdődött vásári 2-dik álarczos bálunk, melly alatt ismét Strauss játszott bandájával. Előadott darabjai szinte a' multtak, kivévén, hogy a' pihenési óra alatt más újabb egyvelegét (a' hangászis szóváltás) 's a' multkor nem játszott ez er teringette czimű keringőjét hallottuk. Az előbbi darabban ismét sok tréfák fordultak elő; egyik hangász csudálatos magosságú falsetban éneklé a' sevillai borbélyból Rosina cavatináját, mellynek allegróját ismételnie kellett; sőt egyszer rövid kettős dalt is énekelt mellette ülő társával. Ezen kívül még a' kézi orgonácska (Werkel) se hibázott, valamint az egészet berekesztő görög tűz mint multkor. Tapsolás ismét számtalan volt. Néző mintegy 1700; minden féle rendű 's öltözetű, valamint a' redoute-ban szokás, még a' görög haczukások se hibáztak. Mind az első mind ezen bál alatt a' gyülekezetnek legalább harmad része szüntelen a' hangászkar előtt állott, és Strauss urat csudálta. — Más nap a' tánc teremben Reunio (isméti gyülekezet) adatott, melly 8 órától 12-ig tartott. Az alatt míg a' vendégek az evő szobákban vacsoráltak, Str. ur különféle keringőket, az előbbi potpourrikat, operákból szedett 's más hangdarabokat játszott kedvező sikerrel. Nézője 's hallgatója volt mintegy 2500. Bemennetel díjja 40 ezüst xr. délutáni 4 óráig 30 xr-ért lehetett bebocsátó czédulát váltani. A' hallgatók úgy elfogták a' nagyobb táncteremet, hogy menni és mozogni mesterség volt. Némelly keringőkre a' hevesebb tánckedvelők forgottak is a' kisebb teremben. Számtalan zajos tapsok, és a' valódi muzsikai karzatról, hol hasonlóan nézők voltak, leszórt német versezet bizonyítá, mennyire elbájolá Strauss ur a' vidám Budapestieket.

VII. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: virágos vagy egyszínű foulard-ruha; rózsaszínű atlasz kapot-kalap; vagy fekete bárson virággal és kócsag bokrétaival.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomat. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap November 17^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Jeges tünemény északi Amerikában. E' ritka tüneményről egy angoly lap következőket közöl: „Legott az eső után keményen megfagyott, úgy hogy a' fatörzsökei átlátszó jég-hártyába burkolva látszattak; következő napon a' magosb fák ágain olly nagy menységű jég csoportozott öszve, hogy mi álmétkodásra ragadtattuk. A' törpébb fák, bokrok, és csalitok egész a' földre hajáltak a' nagy jég-tereh alatt. Az erdőnek e' tünemény által egészen elváltozott képe valóban csudálandó volt. Végre engedtek terhöknek a' nyomott ágak: minden részről leheté látni 's hallani az ágak recsegését, és üveg zuzáshoz hasonló törését, míg végre olly iszonyú zajjal a' földre hullottak, hogy az erdő viszhangoznék. Sőt egész fák is elkezdettek immár töredezni, 's 24 óráig a' legfenségesb jelenség, mellyet csak gondolni lehetett, mulattatá a' szemet. Legkisebb szél se mutatá magát, még is az egész erdők csucsai szüntelen mozgásban voltak; a' recsegés, leesés, és zugás végre olly erős leve, mint valamelly tábori tűz, az előposták egyes lövöldözéseitől kezdve egész a' leghevesb ágyú-harczig. 150—180 lábnyi magos fenyők zuhantak-le 's estök két annyit zuzott össze maga alatt; a' messze ágazott gyökerű tölgyek, a' nyulánk czukorfák, mint könnyű nádszálak töredezték. A' tünemény valóban fenséges és nagy nemű volt! 's minden természeti tünemények közül, mellyeket valaha láttam, legborzasztóbb.“

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Öltöző barometer férjfiak számára. A' légmérőt (Barometer), mint neve-is mutatja, eddig csak a' levegőnek — időnek változásai mutatására használtuk: de már ezt is kivetközteté egyoldalúságából az ujra-törekvés, a' találos ész, 's hogy a' kényelemnek (commoditas) uj eszközt ját-szék kezére, egy öltöző-barometer-t gondolt ki, melly

formájára tökéletesen hasonlít a' közönséges légmérőhöz, de a' használt idő-változások helyett az öltözetnek változását adja elő évszak és idő-járás szerint, mint p. o. köpönyeg és esernyő; felső kaput; kaput és cachemir-nadrág; frak és nyári nadrág, 's t. e' f. — E' találmány szint' olly hasznos mint szokatlan; mert az uracs, mi előtt még hálószobáját is elhagyja, csak egy pillanatot vet öltözet-mérőjének mutatójára, 's már tudja mit kell felöltöztetnie, és soha nem fog véteni évszak, időjárás és divat ellen; de leginkább ama szeszélyes (launig) Dámának, az időnek kívánatira fordítandó gondoskodástól és aggodástól leszen felmentve; 's a' mi legtöbb — az izléssel se kell vesződnie. Mi hibázik még, hogy egész masinák legyünk? a a.

III. I N T É Z E T.

Lófuttatás Angliában. (*Végzet.*) A' lovakra nézve jegyzésre méltó, hogy azok igen pontosan 's nagy előkészülettel készítettnek a' pályázásra. Régi írónál legfurcsább rendszabásokat olvashatni a' ló neveléséről és azazali bánásmódról. Igy p. o. a' néhány ötven évvel ez előtt közre bocsátott „Recreation of a Gentleman“ czimű kézi könyv sokat értekezik arról. A' híres lovag Obaldiston pedig egész komolysággal azt írja, hogy egész hónap szükséges egy lónak a' versenyhez elkészítésére; sőt ha mezőn legelt 's kövér, két hónap is bele kerül. E' célra minden nemű kuruzsló-recepteket, erősítő és hivesítő italokat, halzsir és pálinka-kenőcsöt 's több e' féleket hord-fel. De mint fogna Obaldiston csudálkozni, ha még egyszer a' föld felületére jöhetne, 's látná, hogy most egész esztendő kell a' lónak illy elkészítésére! Ha a' versenyzésnek vége van, a' lovat megszokták kímélni, hogy ismét hushoz juthasson, vagy a' mint mondani szokták, vig (lusty) legyen; hogy azután annál könnyebben álhassa-ki a' szerek által eszközlendő hashajtást. Napjában csak két óráig vezetnek-ki lassú lépésekre. Ha pedig a' hideg közönt-be, ezen mozgást fedeles pajtában kell megtenniük; mert ártalmasnak tartják a' nemes futót ilyenkor szabad levegőre kiereszteni. Hashajtól az öreg lovak 8 drachma barbados aloe-t kapnak; 4

esztendősek 6 és $\frac{1}{2}$ drachmát, és így tovább a' korhoz szabva, ki többet ki kevesebbet. Ezen has-cura után karácson táján már erősebb mozgásokban gyakoroltatnak 's a' tulajdonképi futás ideje előtt két hónappal izzasztatnak, hogy tagjaik nagyobb hajlékonyságot nyerjenek, kövérségök pedig apasztassék. Erre következnek a' próba-futtatások (Trials), mellyek annyi teketoriával 's különböző időben történnek, hogy a' község ítéletet hozhasson a' futókról 's fogadásait a' szerint intézhesse.

De nem csak a' lovak, hanem azoknak lovászaik is előre készítettnek. Ha az ember gondolóra veszi, milly iszonyú pénz-mennyiség áll az angoly lóversenyek alkalmával kockán, *) könnyen megfoghatja, hogy a' lovászok e' nemzeti multságban nem legkisebb szerepet játszanak. A' Jokey midőn futtatásra készül, egy Ázsiainak daczára böjtöl, 's nem egyszer történik, hogy másokat enni csak lát, midőn tudni illik magát soványítja; 's ahhoz, hogy 10 fonttal könnyebb legyen, sokszor három hét, némelyleknél 10 nap szükséges. Ezen idő közben fölöstökre egy darabka vajjas kenyeret 's kevés théát kapnak; délben kevés puddingot (angoly gombóc) 's még kevesebb húst; ha hal van, a' hús egészen elmarad: italuk bor két annyi vízzel keverve; délután kevés kenyér, este semmi. Ezen kívül igen nagy testi mozgásokat kell csinálniok. Fölöstök után öt hatszoros öltözetet vevén magokra 4—5 órányi sétálást tesznek. Vissza jövéen levetik az izzadságtól vizes ruhát 's ujat öltenek; kik a' sétálást nem szeretik, hashajtót vesznek. — Ezen életmód nem csak a' jokey soványítására, hanem arczának, bőrének színére is nagy befolyással van. De mihelyt azután a' futtatásoknak vége van, ismét szabad a' tartott böjt után gyomrának eleget tenni.

Newmarket után méltó említeni Epsom nevű pályatért. Elég legyen mondani, hogy az utolsó futtatáskor itt 114 fiatal csödör és 97 kancza volt jelen, 's hogy mindegyik lótól 50 guinea tétetett - le, és 25 azokért, mellyek nem futottak. A' főnyereségen (sweepstakes) kívül itt még min-

*) Minden elvesztett fogadásokat legott más nap reggel ki kell fizetni, 's néha egyetlen egy napon 50,000 font sterling is megfordul a' kezek közt.

den féle arany billikomok, ezüst edények, 's apróbb pénzsummak vannak díjúl kitéve. Lókedvelőknek itt elég alkalomok van a' lovat nem csak pályázni látni, de azt egész tökéletességében meg is vizsgálni, ki tanulni. A' hely, hol a' lovak állnak, kőfallal van bekerítve, 's egy schilling-et kell fizetni bemenetül. Sokan örömmel adják oda a' pénzdarabkát, hogy a' newmarket-i híres Jokey-okat láthassák, kiket csak nevökről ismernek.

Goodwood következik ezután. A' goodwoodi nyereségek olly tetemesek, hogy valamennyi newmarket-i fő futók ide gyülekeznek a' díjért versyengeni. A' chichester-i polgárság a' billikomhoz még 100 guineát ad, a' király egy ezüst edényt száz guineával. Maga a' pályázó hely is igen jól van elrendelve 's Richemond herczeg közel 10,000 font sterlinget költött javítására!

Vessünk végtére egy tekintetet a' yorki grófságra az újvilágnak e' valódi Epiruszára, hol jelenleg 12 futtatás tartatik esztendő't által. York, angoly országnak egyik leg-régibb pályatére, már századok előtt virágzott. A' mult évi tavaszi és augusztusi versenydíjak 14,600 font sterlingre mentek! Mikor fog magyar ország olly pénzes lenni, hogy rákosi és pándorfi lófuttatása ideje alatt illy iszonyú pénzzel enyeleghessen?!

IV. L I T T E R A T U R A.

Almanach-vizsgálata. Hazafiúi tisztünknek tartjuk honi litteraturánknak e' diszes virágaira, mint minden szépre és jóra, a' szives olvasót figyelmeztetni, 's ítéletünkkel párosítva azokat rövid kivonatban áttekinteni. A' szoros és detaillokba ereszkedő kritika nem körünk; de ítéletünk részrehajlatlan.

1) „Aurora hazai almanach. Alapítá Kisfaludy Károly. Folytatják többen. 1834. Pesten Trattner és Károlyi tulajdona.“ A' politicalai magyar hirlapok mellett megjelent több rendbeli hirdetmények szerint 's folyóírásunkból is tudjuk, hogy 1834-re két Aurora diszesíti honunknak magyar zsebkönyvi litteraturáját. Ezeknek egyike Szemere Pál szerkezete alatt ime megjelent 6 gyönyörű képpel, és szép velin papiroson, csinos nyomtatással és kötéssel. Tartalma bizonyítja, hogy ez uttal hibázik belőle a' regényes elbeszélés, a' hosszasabb epos és egyéb terjedtebb költemény. Ellenben országot 's népet ismertető kellemes darab az első Néparczok czime alatt, melly Londont, Parist, Bécsset, Pestet vevé alapul. Ennek mőtő követője: „Pesten és körüle hárman.“ — A' berakott ablak.

csinos egy felvonású vig játék. — Komolyabb izlésűek „Davy, költő, puskaporos szövetezés“ cikkekelyekben, 's I-só Ferencz fels. urunk viszontagságait festő emlékeztetésben fognak nyugpontot találni. A' költemények közt: Kun László és Mandula — szép Terka — hit-szegő — átok — fohász — alkalmasint kitünőbb részvételt nyeren-denek. — Sajnáljuk, hogy sehol a' szerzők nevei aláírva nincsenek. Ára ezen zsebkönyvnek kötve 6 váltó forint. (*Folyt. köv.*)

„Alapvonalatok a' honi nevelés köréből jelen időnk szelle-méhez alkalmazva. Irá Kunoss Endre. Pesten Trattner és Károlyi betűjével. 1833.“ Méltó helyet foglal ezen csinos nyomtatással e' napokban megjelent munka a' nevelésről irtt kevés könyveink között, 's méltán ajáljuk azt minden szülőknak, különösen pedig a' gondos jó anyáknak és nevelőknek. Értekezik a' szerző mind a' fiú-mind a' leánygyermeknek testi és lelki neveltetéséről természeti, társa-sági, házi, kellemi, nemzeti, tudományos tekintetben. Kiterjed kü-lönösen a' honunkban eszre vett nevelési hiányokra, és ezeknek czélirányos eltávoztatására. Annyival inkább érdekesebb lehet tehát e' munka minden Magyarra nézve, ki gyermekeit valódi hasznos ma-gyar polgárokká tenni ohajtja. Különös figyelemre ajáljuk ez okból a' nemzeti neveltetés tárgyának előhozott szépen oktató elveit. Ára a' munkának 1 ft. 30 xr. ezüstben.

V. PESTI VIZSGÁLÓ.

Fischer szépíró. A' Pesten létező szépírók közül behizo-nyított jeles tehetségeinél fogva méltán ajálhatjuk Fischer József urat mind azoknak, kik a' szépírási tehetséget rövid idő alatt ma-gokévé tenni ohajtanák. Az említett calligraph (szépíró) hosszas évekig szerzett tapasztalása és módja segedelmével 24 leczke alatt mindenkit igen szép magyar és német folyóírásra képes tanítani. Elfogadja minden nemű szépírási műveknek legizletesebb elkésziten-dését. Tehetségének bizonyítványául említjük Karacs, Kohlmann, Lehnhardt pesti rézmetsző urak által edzett, 's három füzetben nem rég kiadatott írásbeli csinos példányait, mellyek a' pesti szépmű-árosoknál illy magyar czim alatt találhatók: „Első oktatás az írásra, melly szerint kiki a' gyermeket ezen művészségre a' legkönnyebben érthető módon taníthatja. Fischer Józseftől.“ Találhatnak ezen füze-tekben valódi francia írás példányai is. — Lakik Fischer ur az országuton Kolbnak 530-ik számú háza 2-ik emeletében, 's 11—12 óra közt otthon található.

VI. HAZAI HIRLELŐ.

Aradi süret. Édes hazánk kebelében milly szerencsés he-lyezetéssel bir bort termő hegyeire nézve Arad vidéke, legjobban tudhatja, ki magyar szokást követve borainktól poharak közt felvi-dulást életében már érzett. — Az áldott ménesi hegyen terem szé-peink ajakit is elhódító azon édes bor, melly nem csak hazánkban,

hanem egész Európában ismeretes, 's mint ritka ital, leginkább különös, vigadalmaknál használtatik — ez, mint hegyeinknek anyja, deriti díszét a' többiekre is; Magyarát pedig, mint első magzat, többi testvéreinek, u. m. Paulis, Kovaszincz, Gyorok, Világos, Mu zka, Galsa, Kuvin, Pankota, és Radnának becsét tartja fenn, mellyeknek boraitól számtalan komorul öszveült társaság nyertem már felvidulását. — Egész szorgalommal dolgoztatjuk ezen hegyi szőlőinket, 's pontosan ügyelünk a' szüretelés idejére, hogy boraink becsé fentartása mellett hontársink meglátogatására méltó számot tartassunk. — Az idei termés ugyan elég mostoha volt, mivel Kovaszinczon a' jég több ízben jelent-meg erős csapásával annyira, hogy a' kinek négyszáz akója szokott teremni, most negyvenet nagy bajjal szürt öszve, — a' többi hegyeken pedig a' sok esőzés elrothasztván szőlő fürtjeinket, azon reménységünk, hogy az 1811-dik esztendeihez hasonló bort szürendünk hordóinkba, egészen megsemmisített. A' szüret határnapját határozza a' megye közönsége, mellynek nagy részét ugy is a' szőlőhegyvel bíró tulajdonosok teszik; ekkor megszűn mind megyei, mind városi hivatalos tárgyaink folytatása, hogy kiki házi foglalatosságainak is szentelhessen néhány heteket. A' hegyek alján egymást érő épületek vannak helyeztetve, mellyek az utazónak nem kellemetlen látványul szolgálnak. Ezen épületek a' szőlő tulajdonosokéi, 's az itteni szokás szerint, akár kisebb, akár nagyobb idomatú légyen, Kolnának neveztetnek, mellyek ugy vannak elrendelve, hogy a' prés-szinen kívül, konyhával, kamarával, több, vagy kevesebb szobákkal, 's némelylek teremmel is vannak ellátva, hol a' szőlős gazda egész háznépével négy, öt heteket szokott szőleje levélvel foglalatoskodva tölteni. E' vidéket lakó pór jobbadán szőlő mivélés által szerzi mindennapi élelmét; ugy szüretkor is a' férjfiak csübör-hordásra, az asszonyi nem pedig szőlő-szedésre alkalmaztatván, nem kevés pénzt szerezhetnek öszve.

Többnyire Aradiak birják ezen hegyi szőlőket, még pedig gyönyörűséggel; mivel itt mindenik ur a' maga részén, 's kis király magános kolnájában, hol gondtól mentt napjait elégedéssel tölti, és egész bátorsággal nézi a' tágas vidék nagy robaját; — tárt karokra tarthat a' vendég minden kolna-kapunál számot, szives elfogadtatása kétségtelen; él közöttünk a' barátság, 's a' felebaráti szeretetnek édes láncza kapcsolja öszve társasági életünket. Imrey.

VII. THEATRUM.

Magyar Játékszíni.

Budán Nov. 12-én ismét Arseniust láttuk. — 13-án a' királyi parancsolatban Farkas ur, ki még a' pesti rondellában játszott utolsó magyar társaság között kezdé színészi pályáját, 's most a' kecskeméti színész-társaság tagja, ama jeles magyar tánczos, ki a' mult esztendőkbén magyar tánczaival a' bécsi 's parisi színházakban is köz kedvességet nyert, lépett-fel legelőször nálunk a' király sze-

repében, melyet a közönség tetszésére játszván tapsokban 's végre előhivatásban részesült. Az egész darab lehetőségig jól adatott. Nagy ur azonban (Vendel báró) alkalmasint tulságig mozgott; ezen különben szorgalmas színész talán sokat nyerhetne, ha szerepét folyóbban és a szavakat egymástól nem megszagatva mondaná el. Szentpéteri né assz. a' vig Juliát jelesen, Laborfalvi leányassz. Henriettet kevéssé komolyan adá. Ezen utóbbi csinos kezdő színésznének egyenes test-tartást, több bátorságot, fentebb hangú 's elevebb beszéllést ajánlunk. Bartha ur Lindeneket élénken játszá; erős hangjának mérséklését némelly helyeken 's kezének a' kisasszony vállára ismételt tevése eltávoztatását ohajtottuk volna. — Pályné asszonyban (Ordináta), ki örömnkre naponként elevebb játszás-módot tesz tulajdonává, vidámabb arcot szeretnénk látni; mi kellemes külsejét kétszeres érdekűvé tehetné. Egyébiránt talán mai szerepét Könyvesnének lehetett volna adni. Telepi ur (Defolli) mulatott; a' franczia szók pontosabb kimondása iránt őt figyelmeztetni szükségesnek véljük. — Nov. 14-én Telepi György ur szorgalmas díszmesterünk jutalom-játékaul az önfordította havasi rémkirály adatott, mire a' mostoha esős idő végett mérsékelt számú hallgatók jelentek-meg. Az előadás, némelly éneket kivéve, dicséretes és mulattató volt.

Kátai.

Budán Nov. 19-én fog adatni Szekrényesy urnak egyik vigjátéka „a' reá szedett atyafiak“ 's 21-én a' másik „a' véletlen urrá levés“ — hacsak különös akadály azoknak előadatását nem gátlaná.

Szabadkán Oct. 26-kán. — A' mult hónapban nálunk mulatott színész-társaság Szegedről városunk kebelébe, hova várva váráték, ismét 's nagyobb erővel (28 tagból áll) megérkezett; ma gróf Essex szomorú játékkal nyitá-fel Thalia templomkáját; a' darab meglegeedést szerze. Azonban, ha még egyszer adnák e' darabot, Széppataky Johannának Erzsébet királyné szerepében nem olly nagy maga megbizottságban kellene fellépni; mert hogy ő jó színészné, éppen nem tagadjuk, sőt ugyan ez oka, hogy többet kívánunk tőle, mint mástól kívánnánk; szerepe méltóságában tündöklött ugyan, de szerelmét forróbban kell vala kitüntetnie; boszúja hideg 's lankadt volt, holott mértéket felül haladónak kellett volna lenni, mert a' megvetetett szerelem gyűlöletet, a' gyűlölet pedig lángoló boszút liheg. Szánakodásában 's engesztelődésében helyes maga viseletével minket is szánakodásra indított; itt már élénkség 's tűz lelkesíté. Szaplóczayné Notinghámot, Parázsoné Rutlandot igen helyesen tünteték előnkbe. Kár hogy ez utolsó szép arcvonásait, azon kép nem tudja változtatni a' belső érzetek nyilatkoztatásában, mint kellemes szavát! Öröm-szavai örömrre, sirása sirásra gerjesztene; de mosolygó ajkai 's tüzet lövelő szemei, még akkor is, midőn keservekre akar indítani a' természetet jól utánozó zokogásával, vidám kedvet élesztenek. Mindazonáltal a' közönségnek figyelmét, 's tetszését maga tartásával szerencsés volt megnyerni. Gróf Essexet

Kilényi igen jól adá, lord Burleghet Szaplanczay minden szorgalma mellett is türhetón; de mit tehet ő róla, ha nem reá termett szerepet kéntelen felvállalni, hiszen a' cédula se őt, hanem Szókéét hirdeté. A' játék közben mutatott néma képezet igen helyesen vala elrendelve. Néző kevés jelent-meg.

Szabadlaki Nemrut Szeraf.

Nagybányán Oct. 17-én nagy készüléttel 's nem kevés szorgalommal Moór Károly adatott Fejér Károlyné asszony különös hasznára. Eranosz ur (Moór Károly) nem fénylett ugyan a' tökéletesség pontjain, de méltán lehet felőle mondani, hogy mind azon tulajdonságokkal bir, mellyek a' készségnek felsőbb polczaira vezetnek. Helyesen használt testmozgásai, beszédjének czélirányos egybefüggése, és néma jeleinek (mimica) szerencsés befolyása nagyiták a' jelenések méltóságát. Eranosz ur nagyon derék színész. Kár hogy ma Moór Károlyt helyesen, holnap a' hebegő Malachiaszt a' komikához éppen nem tudó fájdalmas arczvonások között játszá — de helytelenül. Bányai által a' Svaitzer szerepében lappangó tüzet, 's fortélyos jelenéseket hideg vérrel, és tompa egyformasággal láttuk utánoztatni. E' színész ritkán találja-el helyét az előadott darabokban; 's ha eltalálja, az csupa véletlenség. Almásy (Spiegelberg), Szigetvári (Troller) kezdő színészek (kivált az első) meglehetősen viselék magokat. Az öreg Moórt Pozsoni ur dicséretesen adta; látszik, hogy ezen színész illy nemű szerepben maga helyén vagyon. Fejér ur (Moór Ferencz) nyeré-el ma a' köz figyelmet, 's fő meglegedést; felőle méltán mondhatni, hogy ő játszott legjobban. Fejérné assz. (Amalia) nem született ezen szerep nagyságához; fájdalom! ő ezt átlátni nem képes. Nina Herman nemes ifiút játszá; de benne semmiképen ifiat nem képzelhettünk. Lány asszonyos előadása, mindig mosolygó ajkai, szemeknek érzelő tekintete elárulták a' pseudo-legényt. Különös figyelmet érdemlett a' rendszembetünősége, nem csak a' játszó személyek közt, hanem a' szinpad eszközeinek elrendeltetésében is, 's kiki meglegedten térhetett haza.

Keöväry Gyula.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten vásárunk alatt igazán vásáros és csak a' köznépet csóditó darabok adattak, p. o. a' regiment cassája, Lumpacivagabundus, szegfű és kesztyű (Nov. 11-én 2-szor, 's bérletszünnessel, kevés nézők előtt) 's a' t. Ellenben reménységünk van, hogy nem sokára Mercatandénak felséges új operáját „ördög Robert“ — és Bellini-nek Normá-ját is hallhatjuk.

VIII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: kalap csak egy strucz-tollal; rövid boyard-köppönyeg (mi inkább bundának nevezhetjük) atlaszból, rövid gallérral, 's fehér prémmel körül kerítve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön November 21^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Állati előérzés. A' calabriai nagy földrengést megelőzőtt napon a' halak a' viz felületére jövének-fel, a' madarak aggodalmasan repkedének, kiáltozának a' levegőben; a' lovak ökrök 's a' t' pedig dobogásaik és nyugtalan vad tekintetök által árulák-el félelmöket, 's minden tagjaikban iszonyú reszketés látszott; a' macskák szőre felduzzadt 's több e' félek történtek. Az emberek nem tudták mire vélni e' jelenséget, midőn csak hamar megtaníták őket a' bekövetkezett iszonyú földrengések, mellyek által 40,000 ember veszté-el életét.

Kétfejű kigyó. Surreyban a' zoologiai (állattudományos) kert minapában igen szép példányát kapta ajándékban egy kétfajú kigyónak (Amphisboena). Ezen állatnak farka igen nagyon tompa, 's olly csalékony hasonlatossága van a' fejjel, hogy csak figyelmetes szemmel különböztetni-meg őket egymástól. Minthogy e' felett az Amphisboena előre is egyiránt tud csuszamlani, könnyen azon hibás véleményre jutottak az emberek, hogy két fejének kellett lenni, a' minthogy több régibb természet-vizsgálók hitték is ezen csuda-állatot. A' fenemlített példány Indiából hozott angoly országba, 's hosszasága 4 lábat 's átmérőjében 5 hüvelyket teszen. Egyébiránt semmi pikkelyei (Schuppen, halháj) nem levén teste igen sima, 's majd nem mindenhol egyforma vastagságú és gesztenye-szinű. Azt tartják, hogy nem ártalmas, minthogy felső állkapczájából az ugy nevezett méreg-fogak hibáznak.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Falconet, és Péter czár szobra. Falconet, ezen helveta születésű férjfiú a' nagy Péter czárnak Péterváratt felállított szobra által lön nevezetessé, mellyet ő Katharina császárné parancsára készített. Az első öntés csudálatra

méltó művészi ügyességgel, 's körülfátással elkészülve Augustusban történt-meg 1775-ben de szerencsétlenül, hibázván az öntés után valamint a' szobornál, ugy a' lónál is a' fő. A' második öntésnél a' művésznek már jobban szolgált a' szerencse, 's az érintett ércz - lovagszobor 1782-ben fel is állítottott. Ennek talapját (Piedestal) egy iszonyú granit-tömeg teszi. A' czár lóháton ül, 's alatta a' ló valamely árkon egy ugrással igyekszik átszökni, és lábaival tapodja az irigység kigyóját. A' ló két hátulsó lábán áll egész terhével, 's azon a' császár ülve könnyű 's mozdulatossá alakot mutat. Ezen műszüleményt a' legjelesbek közé számíthatni, miután ama számos művek közt, mellyek egész majglan akárhol is létre jutottak nevezetességre nézve, azt egyike se vala képes felül mulni. — Ezen lelkes 's mély belátású férjfiú elhunyt Parisban 1791-ben, akkoriban mint királyi szobrász 's tiszteletbeli tagja a' pétervári akademiának.

Novák Daniel.

Takácsság finomítása. Lotz Imre bécsi takácsmester több évek próbák után annyira vitte törekedését, hogy bizonyos előkészülettel egy közönséges szövő széken szőnyeg (tapet) és schawl nemű szöveteket készít, mellyekbe minden féle rajzványokat pontosan és tisztán be lehet iktatni, ugy hogy a' beszótt tárgy bal felén szép finom croisé-hez hasonlít a' nélkül, hogy a' beszótt festményes szálakat le kellessék vágni. Egyáltalában hatalmában vagon ez által a' legnagyobb 's legfinomabb dessein-eket (rajzványokat), bár milly ruha-anyagokból lemásolva belé szőni, mi által a' feltaláló ama nagy és nehéz feladást fejté meg: hogyan lehessen olly schawl-okat, mellyek az arabiakhoz leginkább közeledjenek, készíteni. Kapott is erre érdeméhez képest cs. kir. kizáró szabadalmat (privilegium). Lerakója Bécsben vagon Bäcker Strasse 774 szám alatt.

III. I N N E P L É S.

Szüreti inneplés Vevay-ban. A' ki megjárta Schweitzot, ismeri Vevay pompás piarczát, mellynek egy részről Jura buján-termékeny dombjai, más felől a' lemani-tóság 's Meilleraie zordon meredek szikláji olly theatrumi

's gyönyörteljes tekintetet, oly nagy nemű viszonzatokat adnak, hogy azok Napoleont is reá vevék, hogy ama diadalmas 25,000-ból állott taborát, mellyel szent Bernardon a' természetet, Marengonál pedig az Osztrákokat győzé-meg, itt mustrálná-meg.

E' helyen a' mult nyáron legalább 25,000 néző gyülekezett össze Schweitznak minden cantonjaiból, valamint a' francia Schweitzban (französische Schweiz) lakó Angolyok közül 's Európának egyéb részeiből, nem ugyan a' hadisten felszóllítására, hanem egészen más okból. A' boristen, a' gömbölyű posgás Bachus volt az, kinek hódolni jövének; t. i. ama különös szokásai 's az egésznek ritkasága végett oly nevezetes vinczellér-innepet üllötték, melly minthogy már igen régen nem tartatott, azt most Augustus 8 és 9-kén annál nagyobb pompával nyiták-meg.

Eredete ezen kellemes inneplésnek a' szerzetesektől származik még, kik hajdan a' Jura bérceknek vad vidékeit legelsőbbben kezdték mivelni. Ők t. i. hogy a' vinczellérek fáradtságos munkájokat némileg jutalmazták, minden esztendőben egyszer processiót tartának Vevayban szüretkor, hol világi és ajtatos énekek daloltattak - el, mellyre a' nives ember szerszámaival jelent-meg. Milly sokat nyérének azonban ez inneplések a' későbbi időkben, a' következőkből kiki láthatja; de leginkább ezen esztendő haladá-fel minden eddigieket fényével és pompájával.

A' piarcson két nagy, fél körű (ampitheatralis) alkotmány emeltetett több mint 4,000 helyeket foglalva magában, 's az ülésre bebocsátó egy kártya 4 frankon 50 centimen kelt-el. Ezen alkotmányok irányában színhely emelteték, melly velök egy tornác által kapcsolatban állott; a' tornác bolthajtásain kiékesítve az esztendőnek négy részei valának láthatók a' koszorúzott vinczellérek dicsőítésére.

Már reggeli heted fél órakor tele volt az alkotmány nézőkkel, kiknek csinos öltözetök valami nagy opera előadására emlékeztete. Hét órakor az innepies menet érkezett-meg szünteleni ágyú-dörgések és muzsika zengedezés közt. A' menetet egy csapat Schweitziak nyiták-meg ősi helveta ruhába öltözködve; ezek után következtek a' kék és rózsab

szinű juhászoknak osztályaik, a' kertészek muzsika-karaikkal, majd azután Pales, Ceres és Bachus istenek, a' Senerek (majorosok) marháikkal 's a' sajt készítéshez szükséges eszközökkel, fiatal vinczellérek 's piperés vinczellérnek, 's végre egy paraszt lakodalom násznépe.

E' menetnek külön nemű osztályai most elfoglalák kijelölt helyeiket a' színhelyen, melly ugy volt elrendelve, hogy az egész felettébb rajzoltos képet adott. Ezután a' tanácsbeliek előülője az alkotmányról beszédet tartva a' koszorúzott vinczellérekhez, kiknek az emlék-pénzt mellökre függeszté, 's öket az érdem-késsel megajándékozá. Midön a' koszorúzásnak vége lön, az osztályok egymás után tánczaikat és daljaikat adák elő, 's innét a' nézőkkel együtt a' város nagy promenade-jára siettek, hogy a' közönséges vendégségben részt vegyenek. Képzelve az ember magának ez egész 800 fejből álló csapatot a' de l' aile promenade felséges lombteteje alatt a' csendes és méltóságos genfi tó partján, melly csinosan ragyogó 's többnyire szép, fiatal Dámákkal megrakott hintókkal vala fedve, a' terített asztalnál ülni, 's akkor fogalma (Begriff) lehet e' felséges és régényes képről.

A' tánczok közül a' kék juhásznéké, valamint az aratók és aratonéké voltak különösen szépek és sajtatosak. Az énekek közt is elég csinost és kellemest lehet hallani, de ezt a' rimekről éppen nem lehetne mondani, kivevén a' kék juhászok karainak némelly vers-szakait. Legszebb vala a' Senerektől előadott Kuhreigen (schweitzzi pásztor-dal).

Az egész innepnek legszebb idő kedvezett; következő nap midön az osztályok tegnapi előadásait ismételték volna, a' városba mentek, 's ott énekeiket 's tánczaikat több előkelőknek mulatásául adák.

Hogy egy 4,000 fővel biró város mint Vevay 25,000 idegennek adhatta szállást, a' készségnek, mellyel a' város legtekintetesebb lakosai a' vendég-szeretést gyakorlák, köszönhetni csak. Egyébiránt a' vendég-fogadókban a' szobák igen drágák voltak; a' nagy piarczon p. o. egy ágy átalján véve két louisd'orba (Lajos aranya) kerül.

IV. L I T T E R A T Ú R A.

Almanach-vizsgálat. (Folytatás)

2) „Nefelejts almanach. Szerkezteté Kovacsóczy Mihály 1834. Kassán. Wigand György könyvárosnál.“ A' komoly Karpatok tövéről jöve harmad évi pályáját futja. Zsenge tehát a' virág; de illatkelyhe mind inkább reménnyel fejledezik. Prózai részét teszi négy novella: A' veres bajusz (Lukács Lajostól), Ellenzettek (-cs-tól), Találkozás, és az örökbe fogadás (Makárytól), 's két legenda Rosalba (Rózától), a' halvány Lovag (Öhlenschläger után E-től). A' szerkező ur izléssel választá az elbeszélő poesist Almanachjának főtartalmául, mert semmire sincs nagyobb szüksége belletristicánkknak, mint — könnyű folyamú prózára. Az adott darabokban olvasónk ezt igazolva fogja találni, még pedig mind vidor, mind komoly szeszélyéhez alkalmazottan. A' versi részben Makáry, Kovacsóczy, Matics, Hamvai, B. Palocsay, Vidéki, Szalay, B. E. J. és Pálffy Ferencztől némelly valóban jó darabokra leltünk, mellyek közt kétség kívül Matics és Hamvai fognak leginkább szívhez szólni.

A' könyvnek külseje csinos, papirosa finom, nyomtatása „szép, szép, de mit használ ha hamis.“ Én igen távol vagyok csak sejtteni is, hogy Kovacsóczy ur publikuma iránt figyelemmel ne viseltetnék; de szívből sajnálom, hogy a' diszes virág corrector urnak figyelmetlenségét csak nem minden levelén sinli, pedig tetemesen sinli. Stetős folyóírási munkákban, (mint p. o. a' Szemlélőben) ez némiképp megbocsátható bűn; de Almanachban! 's annyiszor, 's olly tetemesen!, mint (lap. 176.) kére: hire; Felő: Jelő; (lap. 192.) Ferj: jer; (123 lap.) szmélyekkel: személyekkel helyett! 's a' t. 's a' t. A' boldogult Kisfafudynk emlékének szentelt képcsarnok dicséretre méltó, és Stibor, Irene, Ilka, 's Málcsi bizonyára mind olly képek, mellyek serdülő művészetünknek 's a' kiadó uraknak becsületökre válnak; 's a' könyv illy csinossága és csekély ára (6 f. papiros) mellett ugy hisszük nagy részvételt fog nyerni, kivált, ha a' tisztelt közönség nyugtatására Kovacsóczy ur esztendőre jobb correctort fogadand. (Folyt. köv.) aa.

V. P E S T I V I Z S G Á L Ó.

Hasonlítások. Pestünk igen hasonlít egy könyvhez. A' Duna partján pompáskodó ház-sort ugy tekinthetni, mint czimlapot legalább, mert szép és sokat ígérő. Az ajánlás, mellyben hizelkedni szokás — a' vendégfogadók. Előszó az utszai ugy nevezett nagyvárosi lárma. Foglalatja házak, emberek, 's egyéb hozzá tartozandók. Mutató tábla a' bolt-czimerek. A' vesszők (,) mellyek a' betű-chaoszban rendet tesznek, az utszák. Pontos vesszők (;), mellyeket a' körbeszéd tagjai után szoktunk tenni, a' kereszt-utak. Kettős pontok, mellyekkel a' beszédet felosztjuk,

a' piarczok. Póntok (.) a' temetők. A' csillag (*), mellyel valamire utasítunk, a' házszegetek. A' paúzák (—) a' kávéházak, mert hány pipa-hős paúzál ott! A' rekesz () az iskolák. A' hézagjel (.....) a' városi világítás. A' köt-jel (-) a' hid. A' felkiáltó-jel (!) a' göröngyös utza-kövezet, kivált a' tyukszemeseknek. A' kérdő-jel (?) a' templomok. Végre a' betűk az emberek, kiket ha a' Pestre tanulni jött tanítvány jól megtanul, de nem úgy, mint némelly deák iskolákban szokás; hanem értelemmel és itélettel tanul-meg, többet fog tudni a' syllogismus cornutusnál.

Garay.

Aken állatsereglete nagy részint már Pestre érkezék, 's reménységünk ezen nevezetes állatgyűjteményszemlélhetni, melly már is csökkenni kezdett, teljesedésbe indul.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Nov. 16-án „Frigyesi Elek“ adatott. Ebben talánkezőbb sikerrel válthatták volna fel szerepeiket Bartha (Abavári) és Baranyi ur (Tornallay). Labórfalvi leányassz. ugy látszott, még korán vállalá-fel Lórikának kis terjedtségű ugyan, de heves szerelmet, majd kétségbe eső indulatot festő szerepét, melly, hogy kedvezőleg hasson a' nézőkre, jártasabb színésznét kíván. Mért nem volt Lórikának kesztyűje, miután a' grófné mindenkor abban jelent-meg, nem látjuk által. Farkas urnak (Rotti) ugy látszik nem a' cselszövőnyes szerepek vitele szokott rendeltetése lenni. — 17-én láttuk „a' hivatlan képirót.“ Telepi urnak ezen eredeti vigjátéka az igen számos nezőket jól mulatá, ha bár a' gyakori eséseket, kiűzést, 's veszekedést sokallottuk is. De a' darab vasárnapra jól volt választva. Telepi ur (Walter) a' czimszerepnek jól felelt-meg 's festői ügyességének tetsző bizonyosságát adá. Bartháné assz. (Henriette) kedves jelenet volt a' szinpadon, 's ujabb bizonyosságát adá igyekezetének, mi jele, hogy szerepét érdeklél 's tüzzel ohajtja előadni. Csinos öltözete 's nemes maga tartása dicséretes emlitést érdemel. — A' 2-dik felv. után Farkas ur rövid egyes magyar tánczot járt-el, mellyet zajos taps és kihívás követett. — 19-én Bátor Maria adatott.

Kátai.

Szabadkán Oct. 27-kén „A' nagy világ divatja“ adatott. Nem tudom a' játékot vagy a' játszókat dicsérjem-e? Szőke Világosvári földes urat, Szaplóczay Károlyt, Parázsoné Károly nőt, Kőrösné Károly özvegy sógor-asszonyát, Kilenyi Vary őrnagyot, Nagy István Sportula, ugy nevezett világ fíját, legnagyobb szorgalommal játszák: Kőrösy (Miklós inas) bohóskodásaival egész a' tulságig ment; de a' játék vig levén, és ő azt még tréfájival is fűszerezvén, igen kellemes estvét szerze. A' játékot Kőrösy Mimi 7 eszt. leányka szép magyar tánczával rekeszté.

De kérjük az igazgató urat, soha ne ígérjen oly valamit, mit nem adhat; soha ne hirdessen olyat, mit maga se hiszen-el. Halljuk csak! „Bámulásra méltó tánczot“ hirdete, — 's mi volt? szép, gyönyörű mintegy öt helyesen lejtett figurákból álló táncz, de azért nem bámulásra méltó! Nem akarunk gyalázóji lenni a' kis művészeknek, mert táncza valójában gyönyörködtető vala, 's megelégedésünkkel dicsekkhet, de rossz neven ne vegye, ha nem bámuljuk. A' színház nézőkkel tömve volt; de vajha ne lett volna, legalább azok maradhatának-el, kik nem a' játékot nézni, hanem zajt ütni, 's a' nézni és hallani vágyóknak figyelmüket elvonni jelenének-meg. — Oct. 28-kán Valburg éjszakáját adák, de vele a' legjobb játszás, 's a' költséges jól elrendelt díszletek (decoratio) mellett se nyerheték teljes elégtelenségünket. A' jó szándék meg vala, ('s most az egyszer nem panaszkodunk), csak az izlés nem volt eltalálva. Valburg éjszakája ha az előkornak azon szakában adatott volna, mellyben még a' bűbajos képzetek foglalák-el az élők elméjeket, legnagyobb öröm-tapsok fogadták volna azt, de a' mostani kor szelleme valószínűt keres, és kedvét csak oly darabokban lelheti, mellyekben erkölcsé épül; 's elméje világosodik. *)

Szabadlaki Nemrut Szeraf.

Nagybányán Oct. 19-én adatott a' testvér-gyilkos, szom. ját. 5 felv. szerkezte Pergő Czelesztin. Ezen fellengős darabnak szerzője maga is színész levén, úgy látszik, csupán maga személyére írta darabját; mert a' többi szerepekben vagy éppen semmi, vagy igen kevés hallani való vagyon. Almásiban az öreg Guelfót, Fejéren Fernandót amannak egyik fiját, Fejérenében Amaliát, Ninában Camillát láttuk — de csak — láttuk! Egyedül Grimaldi (Bányai) szerepében láttunk is, hallottunk is. — De fájdalom! a' híres olasz főlovag sárga papiros sarukat, fityegő 's három lábnyi szélességű kurta palástot láttunk, és oly sértőleg habozó szavakat hallottunk, mellyek kényszerítnek azon utasító esz-

*) Ne legyünk egoisták. A' bírálóknak már több ízben említett hasonló jegyzeteikre a' színész-igazgató urak védelméül bátorkodunk figyelmeztetni az érdemes tudósítókat, hogy a' hasonló tartalmú daraboknak is vannak kedvelői, 's olyanok most is játszatnak nem csak Pesten, hanem Bécsben is, 's a' külföldön mindenütt. Csak oly nagy városokban, hol több színház van egynél, lehet azt kívánni, hogy egyik színházban csupán ilyen, másikban csupán amolyan darabok adassanak, és a' köznépet csiklandozó darabok egészen elhagyattassanak. A' melly színészi igazgató csupán szoros értelmű erkölcsi vagy remek darabot akarna színpadján adatni, bizonyosan nem sokára banqueroute lenne. A' tapasztalás bizonyítja ezt Bécsben, Parisban, Londonban. Látjuk Pesten is, hogy a' Lumpacivagabundus mindig egészen megtölti emberrel a' színházat, 's ezen előadásnak egyetlen jövedelme többet behoz a' színház bérlőjének, mint hat Stuart Maria, Essex, Sappho 's a' t. A' csupa moralisták csak akkor tarthatnak-el magok izlésők szerint egy theatrumot, ha annak legalább egy millio ftot adnak pótló segédelmül.

A' szerkező jegyzete.

revélt tenni, hogy a' színésznek színpadra léptekor mentnek kell lenni a' lelki szorongatásoktól — és minden kábitó erő szeszektől. — Eránosz ur játszotta a' mai darabnak hőst az ifjú Guelfot a' maga nemében tökéletesen *) adott szerepben. Eránosz urnak tehetségei ennyire még soha ki nem fejlődtek. Nem csak hiba nélkül tanulta-meg ezen valóban hosszú szerepet, hanem azt tökéletesen is adá elő. A' jól és helyén alkalmazott méltóságos tartást, a' lélek tehetségeit nagyobb 's kisebb mértékben érdeklő jelenéseknek szerencsés alkalmazását, 's a' kétségbe esésnek dühösen feltünő pillantatait oly készséggel adta elő, hogy azokat — most az egyszer — jobban előadni lehetetlennek látszott. Eránoszt ez uttal igen megkedvelték, és felőle bátran lehet mondani, hogy a' szerző lelkével 's műveivel birt.

Keöváry Gyula.

VII. M U Z S I K A.

Taborsky Quartettjai, melyek több esztendő által a' két végső hónapban mulattaták a' kamara-muzsikának budapesti kedvelőit, folyó évben Nov. 17-én kezdődtek dél utáni 4 órakor Pesten Pfeiffer Ignátz urnak Duna fürdője épületében, 's folytattnak Nov. 24-én, Dec. 1-jén 's 7-én. Mind a' négy előadásra két ezüst ft a' bérlet; egyes előadás bemeneti díja 40 ezüst xr. Bebocsátó jegyeket Grimm, Miller, Tomala szépműárosoknál válthatni. A' quartettisták: Taborsky (Viol. I.), Adler (Viol. 2.), Pfeiffer (Viola), Wagner (Cello). Említett 17-én két quartett Haydn és Mozarttól, és egy quintett Beethoventől játszott, mely utóbbiban a' 2-dik Violát Javorsky ur vállalá-fel. A' mintegy 50 főre ment hallgatók e' classici művek hallásában kellemes másfél órai mulatságot lettek.

VIII. H A N G M Ű.

„Eredeti Népdalok klavir kísérettel; gyűjtögette Rar-tay András. I-ső füzet. Pesten Grimm Vincze tulajdona. Bolti ára 24 kr. előfizetési ára 16 kr. pengőben.“ Ezen czim és csinos színes boríték alatt kis formában jelent-meg a' mult héten hat magyar népdal u. m. „Lóra Csikós — a' kis Vénus — sirtál anyám (Döbren-tei-től) — három féle szeretóm — ó gyönyörű Kanahán — nini hát ez a' szerelem.“ Ha bár a' textusban néhány nyomtatási hibák maradtak is, 's néhol a' szerző az énekszó alkalmazásával nem maradt-meg a' nép éneklési módja mellett, azonban hálával tartozunk a' kiadóknak, hogy a' magyar népdalok közrebocsátását muzsikákkal együtt eszközlik, és így azokat a' késő kor számára fentartják más nemzetek példája szerint.

*) Ne legyünk oly pazerlők a' tökéletes nevezettel. Sok kívántatik arra, hogy valamely színész tökéletesnek lehessen nevezni. Illyest vándor magyar színészink közt most még nehezen — hanem csak Europa hiresebb fővárosainak színpadjain fogunk találni. A' szerző jegyzete.

IX. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: Turbán kócsag-tollal; fehér atlasz bál-ruha; Ali-Baba köpönyeg színes caschemirből hasonló nagy gallérral, 's kettős kisebb nyakgallérral skarlát-veres bársonból. Ezen új ékes köpönyegnek alapszíne aczél-kék; ékesítő színei égszín, fűzöld, kanári-sárga, karmazsin-veres. — Más ilyen szabató úgy nevezett Braganze-köpönyeget is viselnek. — Bécsieké. Felső ruha Satin Algérien-ből nagy gallérral 's fekete blonde-al beszevge; capote moire-ből.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap November 24^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Hallás finomsága. A' Londonban megjelenő havi irás „A' természet muzsikája“ többi közt az emberi hallásról azt mondja, hogy azt gyakorlás által szinte hihetetlen fokra lehet finomítani, 's élességétől némi szerencse, mint játék-, tolvaj-, sőt szerelem-szerencse is függenek. Az angoly pénzváltók igen nagy tökéletességre vitték hallásuk finomságát a' pénznemek megismerésében. Így észrevevék, 's feljegyzék, hogy egy $\frac{1}{2}$ koronás tallér azt a' hangot adja, mellyet a' muzsikai alt A, 's a' pénzváltók legkisebb változását meg tudják itélni. Éppen úgy a' játékosok, kik csupán hallásból is megmondják, mellyik részre esett valamely feldobott pénzdarab. Későbbi felfedezések szerint olly testeket is ismerünk, mellyek a' hangot jobban terjesztik, mint a' levegő (?) Így p. o. ha az ember egy villa nyelére valamely czérna szálat köt, 's rajta a' villát levegőben hagyja függni, a' czérna másik végét pedig kis ujjára tekerve füléhez viszi, úgy a' legkisebb zajt 200 yard-nyira (angoly öl) megfogja hallani. A' szénbányákban szinte csak a' hangról ismerik-meg a' bányászok, hogy minő kövekre akadnak. Némelly emberek a' legkisebb mozgást képesek hallani, 's a' közlő még hálósapkáján járkáló légynek mozgásait is hallotta.

a a.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Villámhárító oszlopok és gerendák. — Dr. Tavernier Amerikának és Ázsiának nagy részét bejárta mint orvos 1818—1823-ban, midőn t. i. pestis és cholera viszonylagosan dühösködének a' népek között. Sok helyett megfordulván elég alkalma volt az electricitásnak időre, éghajlatra és lakosok egészségére hatásait észre vennie. Itt egy physical játék-eszköz, egy tűzok-tollból és viaszos tafotából készült és rézből csinált bogas (zackig) koronával ékesi-

tett elektromos sárkány azon gondolatra vezeté, hogy új nemű villám háritókat készítsen. A' mongoli tatárság fergetegtől igen látogatott egyik síkján e' sárkányt egykor felereszté a' felhővel terhelt levegőbe; de csak alig ért-fel, az ágas koronán 's annak lelógó réz-vonalain legott lángocskákat lehete látni; még egy erős dördület, 's a' fergeteg tovább huzódva csendes esőre változék. Ezen örvendetes és meglepő felfedezés a' gondolkodó orvost tehát arra határozá, hogy a' mozgékony sárkányt szilárd oszloppá változtassa. Ez meglön; tetejére veres rézből készített 's jól meg-aranyozott koronát, 's ebből lefolyó rézszalagokat, mint conductorokat az oszlopra körül tekerve egész a' földig huzott. A' feltaláló azt állítja, hogy az illy módon 200 lábnyi magosságra felállított oszlop, ha ezen kívül a' koronának még nyolcz félre hajló 's az elektromos folyadékot minden felől beszívó tövisei (villáji) vannak, mellyeket mint Franklin villám-háritójit az idő nem oxidálhat (savíthat), hogy mondám az illy oszlop egy fertály (francia) mért-földnyi távulságot biztosíthat a' menykő-csapás ellen. Sőt, így vélekedik a' feltaláló, ha azt még egyszer olly magasra csináltatva valamelly toronyba kapcsolnók, 's valamelly fedező párkányzattal (Balustre) öveznők; (mint ő ezt Ispanhanban téteté a' persa Shah parancsolatjára), akkor ez obelisk egy messze sugárzó koronával a' városnak nem csak biztos villámháritója, de valódi disze-is lehetne. Neve ezen építménynek „Colonne antifoudroyant d'Alcibiade“ lenne; párkányzat nélkül „Mat antifoudroyant d'Alcibiade.“ —

III. R É G I S É G.

S z e g s z á r d i r é g i s é g e k.

1.

R o m a i m a r a d v á n y o k.

Alig érdemel említést, hogy hazánk azon részét, melyet mi Dunántúlinak nevezünk, hajdan a' Romaiak birták, 's Pannonia névvel nevezték legyen. Hogy Szegszárd is gyarmatjok volt, bizonyítják számos földalatti romai stílusban épített kripták, 's az ezekben találtató latin felirások, koporsó-kövek 's pénzek, mellyek a' setét föld gyomrából

nem egyszer gördülének már a' szorgos munkás ásója elejébe. Csak az imént mult 1825-dik esztendőben is Schneiderbauer Antal szegszárdi lakos kutat ásatván talált e' féle két követ, mellyek a' nemzeti Museumnak bővebb megvizsgálás végett Pestre fel is küldettek. E' mellett régi monda, hogy a' Romaiak e' gyarmatot „ad Sex Aras“ neveztek legyen azon hat oltárokról, mellyeket itt — talán hat főisteneiknek — emeltek, 's innét vélik némelleyek a' városnak mai névezetét is származtathatónak, melly okból Szegszárdot „Sexard“nak írják.

2.

B é l a s i r j a.

Miután I-ső Béla királyunk Visegrád és Esztergom közt levő Dömösön gyulést tartván, ott a' gyülesteremnek szerencsétlen leomoltával halálát lelte; a' szegszárdi Benediktinusok kolostorjok bőkezű alapítóját az ottani templom kriptájába temetteté 1063-ban. — Ennek ugyan már időnkben semmi nyoma. Alkalmasint azt a' török pusztitáskor vesztők-el; mert Szegszárd közel esvén Mohácshoz, a' Török első dühének volt kitéve: emlékezni méltó mindazáltal arról, hogy itt helyben 1818-ban némelley szegszárdi lakos pinczét ásván két ujnyi szélességű, gyöngyökkel 's drága kövekkel ékesített, arany koronát 's ugyan olyan királyi pálczát ásott-ki. Magyar koronának csak azért is állithatni, mert a' helyen több magyar pénzek is találtattak, 's a' korona magyar szabású volt. E' clenodiák közelebbi megvizsgálása kétség kívül világot gerjesztett volna, ha egy Horvát István, egy Jankovich Miklósnak értő kezeibe kerül vala! de a' pórelme csak pénzt imád, 's drága találatit zsidó kézre ereszté!.... Igy veszténk már sokat hazai kincseinkből!

Vagy nem kellene-e a' régi Szegszárdot feljebb nyugot felé keresni? 's B e l a c z falva nem vehette-e Béla királyunkról névezetét — —?

3.

B a t. B a t i v á r.

Igy nevezik a' szegszárdi délyngoti határban elvonuló hegláncz egyik magosb ormát, mellyről szóbeli hagyományok állitják, hogy ott hajdanta erősség volt; de bizonyít-

ják ezt a' csak egy tized előtt fen volt romok, 's a' maig látható sánczok is, mellyek a' hegy körül vannak felvetve. — Azonban, mikor állott az erősség, ki volt ura, mikor pusztult-el? azt a' bizonytalanság 's feledés takarója rejti; ha csak némelly anyóknak nem hiszünk, kik regéjeket mindig összekapcsolják a' csak nem egyforma ugyan ezen vármegyében fekvő romokkal Leányvárral és Nyanyával (Janyával), 's csak annyit mondhatnak: „hogy Nyanyában az anya, Leányvárban a' leánya, Batban pedig ennek bátyja lakott, 's a' török (többszer tatár) - háborúkor ugy védelmezék magokat, hogy a' megtámadásra gyertyagyújtás által adának egymásnak jelt, 's ugy az ellenséget elűzték.“ De ezt hihetőleg csak az analogiából szótték 's költötték össze, és az a' hibája, mi többnyire minden magyar regéké, hogy t. i. különböző lakosok különböző várakról ugyan azon regét beszélnek, 's így a' vizsgálat inkább kételkedni tanítják. (*Végzet következik.*)

IV. L I T T E R A T U R A.

Almanach-vizsgálat. (*Folytatás és Végzet.*)

3) „Aurora. Hazai almanach, alapítá Kisfaludy Károly folytatja Bajza. 1834. Pesten ífj. Kilián György költségén.“ Valamint vágytársa igen csinos külsővel: szép velin papirossal, csinos nyomtatással; finom selyem kötéssel 's hat gyönyörű (B. Vesselényi Miklós. Omár és Ída. Emma. A' pesti Rakpiacz. Hidfő, és Coriolan.) képekkel ajálkozik; tartalmára nézve hiv a' Kisfaludy-alapította Aurorához, 's a' nélkül, hogy vetélkedő társát a' maga érdemétől megfosztanók, valóban ezt is pompás és jeles almanachnak vallhatjuk. A' novellák: Egy nap Szliácson (Csató Páltól); a' tétényi éjszaka (Fáytól); kihitte volna (Kovács Páltól) vidám tekinetet adnak a' zsebkönyvnek. Toldy Budapestje, Vajda Othman ünnepe Eskiudarban sok széppel birnak, de leginkább a' Kecskébőr fogja meglepni olvasóinkat, koszorús költőnk (Csaba) ezen általa még nem gyakorlott nemben annyi szerencsével látván haladni. — A' poetai rész igen szép virágokkal kedveskedik olvasójinak: Bajza, Bústavi, Csaba = Vörösmarty, Gaal, Székács, Kovács Pál, Szabó József, és Cz.-tól. — Czuczornak epicai töredékei nagy reményre szabaditanak. — Ha kritikát írának, hosszabbak leendnénk; de célunk csak rövid ismertetés levén azzal fejezzük-be sorainkat, hogy a' két Auróra semmi esetre se botránkoztató jelenet litteraturánk egén; mi részünkről tizenkettőnek is örvendénénk: csak a' kiadók leljék-meg calculusaikat.

„Rajzolatok az élet köréből. Irta Munkátsy János. Pest. 1833. A' magyar kir. egyetem betűivel.“ — Alig örvendénk a' szép Auroráknak, midőn nyomban követé őket az említett munka kétféle alakban finom posta papiroson csinos borítékkal, és kettős velinen selyem kötésben. A' nyomtatás mindkettőben egyforma; a' munkának almanach nagyságú hosszas formája, a' velin példánynak valóban pompás külseje vagyon. A' szerző ezen könyvecskét „Karczolások 1. ső füzetjének“ nevezi, és így reménységet nyújt, hogy azoknak 2. dik füzetjét is közre bocsátja. A' mű tartalmát teszik humoristicai czélzások mai életkörüinkre; a' figyelmes olvasó esipős elménczségeket, sok kaczagató gondolatot talál benne, ha bár allegoricaik alakban is. Buda czikkelyében a' budai magyar színészetet érinti, 's azt különösen figyelemre ajáljuk nem egy tekintetből. A' szerző korábbi pályájának egyik viszonyzata, valamint Regélőnk egyik elbeszélése is érintve vagyon, de humoristicai finomsággal. Ki Jean Paul-nak kedvelt munkájiban gyönyörködik, kellemes egy pár órai multságot lelend M. urnak ezen eredeti nemű művében, mellyhez hasonlót újabb litteraturánk láthatárán még nem ismerünk. Meg lehet szerezni 1 ft. pengőn Pesten Eggenberger könyváros urnál, és a' szerzőnél Dorottya utszai 10. dik számú házban. Erdélyben a' rendelések elfogadására barátságosan felszólítja a' szerző ur:

Kolosvárárt m. Soósmezei Vajda László fő kormánysszéki titoknok, vagy professor Szilágyi Ferencz urakat.

Nagy Szebenben t. Molnár Kár. és Mihelyessy J. gyógysszeráros urakat.

Gyula Fehérvárárt t. Janka Lajos ügyész urat.

Zalathnán t. Karaszek Ignátz levéltárnok urat.

Abbrudbányán t. Szabó István pörmester urat.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Bajai intézetek. Baja városának lövész-társasága, melly mintegy 30 év óta a' városnak epres kertjében egy elég tágas fate-remben tartá tánczos és vigalmi multságait, más fakészületű hajlékban pedig, különben kertetlen helyen, tevő lövészetét — a' mostani csinosbultabb szellemmel haladni akarván diszletesb helyet választott magának mulattató térül a' Zomborba vezető ut felé a' város igen kies pagonyának éppen közeli irányában, hova mulatozó népünk vasárnaponként leginkább szokott tódulni kedvtőltsül. Az egész tér, melly ekkorig legelő volt, teszen 80 öl szélességet 's 200 öl hosszát (10 hold), mellyet majd égett téglanyagból készüendő három épület diszesitend. Kettő már fedél alatt is van. Egyikében mintegy 14 öl hosszóságú csarnoknak három termei oszlopzatokkal elválasztottan szolgálnak a' vigalmas vendégek elfogadására. A' másik épület szánva vagyon egy kertésznek lakául, és a' lakomákra 's lorántokra (uzsóna) szükséges eledeleknek 's italoknak táránl. A'

harmadik épület jövő tavaszra fog felemeltetni, honnan majd a' lövészetek és hempőczözetek (Kegelscheiben) történnének. A' többi része angoly kertté fog idomittatni. — — Városunk tisztli előjárósága se mulaszt-el semmit, mi a' városnak diszesbitését előmozdítaná. Igy minekutána az utszáknak magyar neveket adott volna, és két főbb utszájit kiköveltette, az idén behozta az éji világítást; a' város házát jövő tavasszal újabb izléssel egy emeletre építetteti; mult Augustus havában egy állandó rajznoki széket (Zeichenschule) alapított 's a' t.

R.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Nagybányán Oct. 22-én Schillernek „fortély és szerelem“ című szomorú játéka adaték Eránosz József külön hasznára. A' halhatatlan szerzőnek remek darabja, és a' kedvencz színésznek különös haszna okozák, hogy ma a' színház tömve vala nézőkkel. Bányai (Walther) ma eloszlatta azon homályt, melly őt kevéssel ez előtt meglepve környékezte. Szerepének érdeméhez képeztapsra méltólag viselte magát, és végső jeleneteiben ujra megszerzé azon enyészni kezdett gondolatot, hogy Bányai jó színész. Ferdinandot Eránosz eleinte akaratlanul hidegen 's lépcsőként nevedő tüzzel, végre eltalálva adta elő, és ugy annyira utánozta a' szerepének végső jeleneteiben lappangó mester-mozdulatokat, olly hibátlanul alkalmaztatta a' halállal küzdő testnek néma jelekbe temetett visszányait, hogy azokkal czélirányosabban élni szinte lehetetlen. Eránosz ur ezen szerepében — egy keveset vigyázva — a' honnak akármellyik szinpadján bátran felléphet. Érdekelve említettik, hogy az illy nemű szerepekre született színészekkel nem kellene ma Abellinót, holnap Mandolinót játszani. *) Marschal Kalb (Fejérur) szinte helyén volt, 's ha az őszintés és együgyű fortélyoskodást kevesebb tréfajelekkel egyeztetette volna, több helybehagyást érdemlene. Müller muzsikust az itten vendégszerepeket játszó Gódeur látszatott utánozni nem éppen legszerencsétlenebbül. — Aloysiát a' játék hősnéjét Fejérné asszony kedvetlenül beszélte-el az utolsó jelenetekig, hol is a' szomorú kifejlődés méltóságához képepest még a' kedvetlenség is nagyította érzékeny előadását. Nina (lady Milford) nem csak teljes megelégedésre, de pompásan is játszott; és ha soha se játszanék ezen színészné jól, mai előadásai még is bizonyítanak, hogy igen jó színészné. Ez ollyan szerepnek látszik lenni, mellyben az önkény szelidséggel, becsületesség fortélyal, ártatlanság tettetéssel zavarva tűnnek elő, és ezen zavart Nina szerencsésen alkalmaztatta. Almásy (Vurmer) jól viselé magát. Ezen színésznek is minden

*) Ezt csak akkor lehet kivánni, ha ezen aljasabb szerepekre is jó és alkalmas színész vagyon helyben, mert ezeket is szinte jól kell játszani, hogy az előadás tetszést nyerjen.

A' szerk. jegyz.

nap szembe tűnőbbek érdemei, — és ha szerepeit szerencsésen választhatva kaphatná, nem sok időre tökéletesen felelné meg a várakozásnak. Egyébiránt a mai előadás várakozáson felül tüntet, 's így minden nap bizonyosabbakká kezdünk lenni, hogy színész társaságunk derék tagokkal van ellátva.

K e ö v á r y Gyula.

S z a b a d k á n Oct. 29-én „a királyi parancsolat“ vig játékban K ö r ö s i (2-ik Fridrik) characterszeres játékával 's czélirányosan választott öltözetével a féketlen hatalmú nagy királyt 's parancsnokot remekül tünteté elónkbe. Rajta kívül jeleskedtek még Nagy Istv. (Wendel), Sz é p p a t a k y leányassz. 's Sz a p l o n c z a y n é (Wendel leányai), és Sz ő k e (Major). — Oct. 31-én a s z e b e n i e r d ő jöve szinpadunkra. Sz ő k e (Kovár) K ö r ö s i n é (Siva) Sz a p l o n c z a y n é (Olfride) igen jelesen játszanak. K i l é n y i (Almarik) bő nadrágjában 's kopott felső köntösében fejedelmi völegényt éppen nem gyanittata velünk. P a r á z s ó n é (Elisene) szavának hangzatja, mellyen uralkodni nem bir, 's képvonalmai miatt, mellyekről a vidorságot még a legtragicusabb helyzetekben sem üzheté-el — érzékeny szerepek vitelére, úgy tetszik, nem igen alkalmas. Sz a p l o n c z a y n e m annyira a jó szívű szelid Szokolt, mint Bohó Misit tünteté elő. — Színházunk többnyire tömve volt. Örömtelvé látjuk, mikép sereglenek öszve piperétlen, de csinos és izletes öltözetben Szépeink, kitűnő vonzalommal csüggvén az adott daraboknak érdeklőbb jelenetein, felvonás-közökben pedig élénk és szives szóváltásokkal valódi közös barátság templomává szentelvén Thalia lakját. Idvezlet és hódolat néktek szülő földemnek szebb lelkű asszonyai! T i v a g y t o k a' p o l g á r i e r é n y ' s n e m z e t i s é g v é d a n g y a l i , m e l l y n é l k ü l e t e k , h i g y j é t e k , s o h a k i n e m f e j l i k , v a g y n e m s o k á r a e l h e r v a d ; m e r t t i v o n t o k m i n d e n k ö r ü l b á j t ' s é l e t e t ! — Nov. 2-kán Raupachnak „Molnár és gyermeke“ czimű szomorú játékában Nagy István az elvetemült, megaszott pénzimádó molnárt, kiben minden nemesb emberi érzelmek után a gyermek-szeretet is kihalt, zajos tapsú helybehagyással — leányát Sz é p p a t a k y leányassz. — a' birónét Kőrösine jól adák. — Nov. 2-án egy kimondhatlan E g y v e l g e t ; 5-én pedig Schiller h a r a m i á j i t láttuk.

P o l g á r f i .

VII. M U Z S I K A .

A r a d i h a n g v e r s e n y . — Mindszent hava 25-én játékszinünkben nagy hangverseny tartatott következő renddel. — 1-s ő r é s z : 1.) Maestro Frasi eredeti ouverturája, az egész hangászkar által. 2.) Változatokat Jansától hegedűn jelesen játszott K o h l m a n Antal ur a' muzsikai Conservatorium professora, ki a' közönségnek tetszését ez uttal is megnyerte. 3.) Változatok Pianofortén, Czerny Károlytól egész hangász kar késéretével N í g g J ó z s e f T e m e s v á r i születésű 10 esztendő s ifjú által olly jelesen előadva, hogy a' hallgatók

figyelmét egészen magára vonván harsány tapsokkal jutalmaztatnék.

4.) Straussnak „Tausendsapperment“ című Keringője az egész kar által. — II. rész: 1.) Ouverture Oberonból, Weber Károlytól, az egész kar által. 2) Polonaise Violoncello, és Pianofortén, Pinkova Alajos, és Nürnbergger József urnak által, helyesen. 3) Változatok, Pianofortén, quartettel. — A' Pianofortén Nigg József remek ifiúnak játéka ismét oly kedvessé vált, hogy játék közben is számtalan tapsokat nyert, játéka utáni eltávozásával pedig az öröm-zajba keveredett közönség által újra kihivattatott. 4) Lanner József „Caroline“ című keringője az egész hangász kar által mulattatólag játszattott. — A' bemeneteli díj ismét az út létesült, 's Nimsgern Péter tanító ur által alapított muzsikai conservatorium pénz tárának gyarapítására fordított. Ez alkalommal ugyan a' hallgatók száma ellenkezni látszott azon szép vélekedéssel: hogy az Aradiak, mint a' szelid tudományok, és művészetek valódi barátjai, hajlandók minden műveltségi előléptekhez járulni; mindazonáltal, valamint az intézet biztosan hiszi hallgatóinak szaporodását: úgy nem is csöken reményleni, hogy ezen jeles intézet teljes divatba fog jöhetni; mivel költségeinek pótlásáról a' szükséges rendelések meg vagynak téve, és az egésznek pártfogását megyebéli főispán ur, midőn az intézetet megtekinteni kegyeskedett, tetszésének jeléül magára vállalni méltóztatott. „Nehéz mindenben a' kezdet; de állandóság, szerénység, 's igyekezet kívánt célra segínek.“

I m r e y.

Strauss Sopronban. Kugler Jakab a' Sopron városi casinónak bérlője előlegesen hirdeté a' pozsoni hírlapok mellett, hogy Nov. 13-án az említett casinóban nyilvános táncmultság fog tartatni, melly alatt a' Pestről eltávozott Strauss ur hangászkarával fog muzsikálni.

VIII. H A N G M Ű.

„Nemzeti nóták. Készítette és Piano-Fortéra alkalmaztatta Rosenthal Mark. I-ső füzet. Pesten Grimm Vinczénél.“ A' népdalokkal hasonló áron, formában, 's egyszerre jelent-meg ezen gyűjtemény ajálva nagyságos Lenhossék Ludovica asszonyságnak. Közöltetik e' füzetben 3 lassú 's ugyan annyi friss magyar nóta az ismeretes szerző urnak legujabb munkáji közül. Az I-ső lassúnak 2-dik része nagyon hasonlít ugyan a' szerzőnek korábbi művéhez, 's néhol a' bassust teljesebbnek ohajtanók; de általában véve eredeti jeles gondolatokra 's kivált a' frisekben élénk tüzre találtunk. A' 2-dik füzet jövő hónapban fog megjelenni, mi a' hasonló művek kedvelőjinek kedves lehet. — Mind ezt mind a' népdalok kótáját Schmid Eduard Pesten oly csinosással metszé, hogy bár melly külföldi munkával is mérkőzhetik.

IX. VISELETI DIVAT.

Párisi férjfiaké: Barna posztóból ujas és (mint tavai) nagy galléros köpönyeg; felül prémes kis gallérral; a' köpönyeg belső oldalai szinte prémbőrrel vannak ékesítve; a' csipőkén fölül posztóbozlár (Spange) szorítja testhez a' ruhát. — Kék bekes; szürke nadrág; göröcsös erős pálca.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiartcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön November 28^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Pille-tünemény. Rouen-ban Julius 18-kán alkonyatkor a' lakosokat különös egy tünemény lepé-meg, midőn a' levegőből számíthatlan apró pillerajok esének a' földre. Napnyugtától kezdve egész mély éjfélig myriadjai repkedének ezen állatkáknak a' házak körül, 's egymás után leesve mind eldőglöttek. Mi legyen ezen ritka tüneménynek oka, az a' természetvizsgálók gondja. Talán ezen insectumok is a' mi Tiszánk virágjának rokonai. a a.

Béka-vándorlás. Az észak-amerikai zöld békák seregesen indulnak-ki néha lakhelyökből, annyira beszívták az őket környező embereknek vándor-szellemét; azt azonban még nem tudjuk, azért tesz-e, hogy a' nomadicus-századok barátjai, vagy azért, hogy civilisatiót keresnek. Csak a' minap indult-ki Windham városa alól egy derék, gyalog-dandár (Brigade), 's ősi lakát hitetlenül elhagyván az oda egy magyar mértföldnyire fekvő Connecticut-ba tolúltak 's aligha rosz kedvvel, mert szemtanúk bizonyítják, hogy egész utjokon a' lejtőt (de nem m. lejtőt) járták. 'S ez lehetett oka, hogy éjféltre megérkezvén az említett városba, abbóli kitakarodások idejére egy egész órát használtak-el. Az ugynevezett ökor-békák, mellyeknek hangja olly erős mint valamely bórjúé, vezérként haladának, a' többiek nagyság vagy rang szerint (mert ez még a' békák országában is divatozóbb az érdem szerinti osztályozásnál) következenek egymás után. Viz szükségéből-e, vagy hogy a' végső bucsú-dalt brekekték, bizonytalan: de fültanúk bizonyítása szerint itt egyszerre olly iszonyú hangversenyre fakadtak, hogy az első álom lány karjaiban szendergő városiakat mind felriaszták, kik már az ember evő Caraibokat hátokon gondolák lenni, 's kiugorva ágyaikból „illa berek nád a' kert“ lön jelszavok. Csak reggel vevék észre a' nevetséges ellenséget. a a.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Architektus. Ezen nevezet alatt általján fogva azon művészt értik, ki az architektoniai tudományokat úgy annyira tevé sajátivá, hogy képes akár milly czélra is készü- lendő építményt feltalálni, ahhoz a' megkívántató műter- vekeket készíteni 's azt azok szerint végre hajtani avagy va- lósítani. — A' hajdankori építő művészek (architektusok) magok a' királyok 's a' nép szerzetesei valának. Később olly férjfiak léptek-fel, kik az építkezéssel kirekesztőleg fog- lalatoskodtanak. Építőmestereik iránti tisztelet olly nagy volt a' hajdani nemzeteknél, hogy ők azokat tudósaik közé számíták,

Néhány Görögöket kivevén, a' történet nem tartá-fen építőmestereiknek neveit. Azon kis számú Görögök közt, kiket a' hajdankorból ismerünk, következők nevei áradtak reánk: Daedalos a' Kreta szigeten levő tévely (labyrinth) építője, 's Eudokos nevű tanítványa; Trophonios és Agamedes Delphiben a' legrégebb templom építőmestere 's Hyriaeos, ki a' kincstár-épületet készíté; Hermo- genes, kinek Kariában a' magnesia Diana-templom 's a' Bachus-templom köszönék létökét; végre még következő 3 építőmester: a' megarai Eupalinos, a' samosi Rhókar, 's Theodoros. — A' Pisistratidek alatt következő építő- mesterek tünteték-ki magokat: Antistades, Kallaes- tros, Antimachides, és Porinos, ki az athenei Ju- piter-templomot építette. E' most érintettekén kívül még ezek is méltók nevezetre: Memnon és Spynaros, kik- nek egyike a' delphi-i Apollo-templomot építette, 's Agat- hos, ki művészi ügyességét színházak feltalálása 's fel- készítése által bizonyítá-be. *(Végzet következik.)*

III. R É G I S É G.

S z e g s z á r d i r é g i s é g e k.

3.

B a t. B a t i v á r. *(Végzet.)*

Részemről mindig hajlandóbb vagyok hinni, hogy e' váarak a' tatár-járáskor 's nem a' török időben omoltak- el; mert igen különös a' szegszárdi pórban, hogy daljaiban, meséjiben, emlékezéseiben mindig a' tatárjárást emlege-

ti, midőn a' törököt alig említi, melly még egy pár száz esztendővel később történt; 's azt merem belőle következtetni, hogy szörnyű 's mély sebeket kellett Szegszárd vidékének a' Tatártól kapnia, minthogy olly kiirthatlanul tapadtak ivadékról ivadékra emlékezetükbe. Azután, ha a' török időben pusztulnak vala el, egyik vagy másik írónk, 's kivált a' detaillokgig menő Istvánffy, legalább csak említést is tennének rólok; de tudtomra egyik historicusunk sem emlékezik e' különben roppant — a' mint látszik — várakról.

Bat jelenleg részint szőlővel, részint erdővel van beültetve, 's neve az alatta elterülő pusztának is nevet adott.

4.

C s a t á r.

Neve ez egy pusztának a' szegszárdi határban Bátaszék és Szegszárd város vége közt, hol 1442-ben a' nagy Hunyady János az Albert halála utáni király-választás végett kiűtött polgári háborúban, mint I-ső Ulászlónak fő hadvezére Erzsébet királyné fő hadvezérét Gara Lászlót megverte 's az országnak csendét helyre állította.

Engel ugyan azt mondja „bey Báltaszék“ Fessler pedig „zwischen Báta und Czikador“; de Thuróczy egyenesen „ad monasterium Czikador“ mondja 's ez megegyez Heltay állításával „Szegszárdnál ütköztek - meg a' pártosok.“ 'S ezenképen sehol nem lehetett, mint a' Bátaszék és Szegszárd közti ugy nevezett Csatári sikságon. Az is igen hihetőnek látszik, hogy neve „csata-árból“ származott; mert a' nép itt is sok török és tatár háborúkat emleget. Lásd alább.

5.

B a l o g f á j a.

A' fenemlített csatári pusztának elején a' várostól alig 40 ölnyi távulságra, a' közönséges ország- és posta-uton még maig is áll egy tetemes nagyságú szilfa magánosan és egyedül az idő viharának 's az országos fuvarosok röpke porának kitéve, melly „Balog fájának“ neveztetik, azért ugyan, minthogy Balog Ádám I-ső Rákóczy Ferencznek egyik fő hadvezére a' császáriakkali harcztot Alsónánál elvesztvén, futásában e' fánál fogatott-el.

Balog innét Eszékre vitetvén ott feje vétetett. Cerusával irt végrendelménye az ezen nevet viselő nemes familia levéltárában maig őriztetik.

Ugyan e' szilfa a' Belgrád és Bécs közti közép utnak is tartatik, 's innét származott, hogy azt némellyek majd a' világ majd magyar ország közepének is mondják elég hibásan. — A' babona és előítélet e' fáról egyebet is tart, mi nem ide való; de sokan megesküdnének reá, hogy e' szilfa körül hajdanta olly vérengző háború volt, hogy a' hősek térdig jártak vérben.

Agg emlékes fa! feletted is ellebegett az időknék viharos járása, többféle borút 's vihart kiálltál, mert azt mélyen bevésve hordozod százados kérgeden. Virulj, mig virulhatsz: én is nyugodtam árnyaidban, 's egy véres multnak kora borongott-el lelkem előtt, melly a' vidor jelennek béke-ölén biztos jövőt hagy reménylenem — — —

Garay.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Aken állatsereglete alig nyitattott-meg a' mult hétnek végnapjaiban, már is számos nézőktől látogattatik. Ezen állatsereg két felé van osztva. A' Duna mellékén álló deszka épületben láthatók a' gyönyörű oroszlánok, tigrisek, leopardok, parducz, parducz-macska, oroszlán-tigris, hyéna, jégmedve, gnou-bivaly, zebra, vad juh, farkatlan juh, känguruh, az erdei ördög 's a' t. Bemeneti díj itt első helyre 30 ezüst kr. — másodikra 20 — harmadikra 10 pengő kr. Gyermekek a' két első helyen felét fizetik. Ezen kívül borra valót is kéregetnek. Az első helyen legjobban látni. Legérdekesebb ide menni dél előtt 11 órakor, estve ötkor, a' midőn Aken ur maga magyarázgat, 's eteti az állatokat, mellyek illyenkor leginkább mutatják vadságukat. — Másik fele az állatseregnek vagyon a' nagy Kristóf patikának irányában Róth ház 1. ső emeletében (hol nem régiben amaz irtóztató eset történt). Itt négy szobában láthatni két pelikánt, és strucz madarat, mindenféle papagályt, ritka szajkót, pintyét és magnyitókat a' világnak különféle részeiből, többféle majmot, négy kigyót (mellyek közt a' király-csörgő-és óriás-kigyó), és egy fiatal krokodilt. Bemeneti díj itt 20 ezüst kr. 's borra valót is kéregetnek. Etetik ezen állatokat 12 és 4 órakor. Az egész gyűjteménynek nyomtatott német leírása a' pénztárnál árulatik 14ezüst kr-on.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Nov. 21-én a' bak óz adatott. Igaz, hogy ezen régi kedvelt darabban sok mondatott, mi kétséges értelme mellett néha

s némelly hallgató előtt elhagyandónak ohajtaték, de átalján véve az előadás a' számos közönséget nagyon mulatta annyival inkább, minthogy rég óta nem látott kedves *Megyerink* (Kapari) ismét fellépett, 's igen-igen jelesen játszott. Nevelék a' játék érdekét *Kántorné* (grófné) és *Szentpéteriné* (báróné) a' szembetűnőleg javulva játszott és diszesen öltözött *Bartháné* (Nani) asszony-ságok, *Bartha* (gróf) és *Fáncsy* (báro) urak. — Nov. 23-án *Moór* *Károlyt* láttuk, mellyben *Károlyt Bartha*, *Ferenczet Megyeri* szokott ügyességökkel adák. — Nov. 24-én három vig játék adatott u. m. két czédula (I felv.); a' reá szedett atyafiak (2 felv.) és a' leégett ház (I felv.) Az elsóban, és kivált az utolsóban *Szentpéteriné* assz. (*Argentine*, és *Sibilla*) a' közönségnek különös tetszésére játszá szerepeit. A' leégett házban *Nagy* (csizmadia) és *Megyeri* (*Tót Marczy*) urak ismét kellemesen mulattaták hallgatójikat. — A' reá szedett atyafiak czimű rövid vig játék (*Szekrényesy* ur első színészeti munkája) ma adaték legelőszér. A' darab egyszerű tréfán alapul. „*Dúzs völgyi* gazdag agg legény t. i. (*De mjén* ur) meghitt barátja *Baráti* (*Somogyi* ur) segedelmével atyafijainak iránta viseltetett vonzalmokat akarván kikémleni hazulról a' városba utazik, 's barátja által kihirdetteti, hogy ott őt a' szél ütémeg 's meghalt. *Baráti* koporsót vitet *Dúzs völgyi* házába, ki titkon barátjával vissza tért. Az atyafiak öszve hivattatnak, 's közülök *Ügyfalvi* (*Megyeri* ur), *Kórházi* (*Telepi* ur), *Mérföldi* (*Nagy* ur) egymás közt elvégzik, hogy megholt atyjokfija jószágának osztásán magokról leginkább fognak gondoskodni. A' titkos beszélgetésen az asszonyrokönök felindulnak, 's amazok végzése ellen protestálnak. *Baráti*nak ajánlását, hogy a' megholtnak legalább szép koporsót csináltassanak, átaljában valamennyin megvetik, végre az egész rokonság öszve vesz, 's a' koporsó felett (mellyben *Dúzs völgyi* fekszik) iszonyú lármát tesznek. Csak *Lina Dúzs völgyinek* unoka huga (*Laborfalvi* leányassz.) és *Albert* fiatal földes ur (*Szalkay* ur) védik *Dúzs völgyi* becsületét, ki ekkor, megnyittatván a' koporsó, felkel, rokonait elüzi, és *Lina* 's *Albert* kezeit öszve adván hűségöket megjutalmazza.“ A' darab folytában több mulattató gondolatok, a' világ némelly viszonyzataira elmés vagdalódzások fordulnak elő, mellyek kétszeres érdeket gerjeszthettek volna, ha *Dúzs völgyi*, *Baráti*, *Albert* szerepeik *Bartha*, *Baranyi*, és *Fáncsy* kezeikre bizatnak vala, melly figyelmet a' szerző urnak ezen első munkája és az által a' társaság iránt bizonyított szivesége méltán várhatta volna. Ennek helyre hozását *Sz.* urnak másik és érdekesebb tartalmú darabjánál biztosan várjuk és ohajtjuk, hogy így más szerzők is eredeti darabok készítésére ösztönöztesse; mi csak akkor remélhető, ha az illy uj darabok a' legjobb színészek által fognak előadatni; mert gyengébb színészek kezeiben a' legre-

mekebb színjáték se fogja kielégíteni a' hallgatókat, és különben a' szerzők további munkára nem buzdíthatnak. — Néző számos volt.

Káta i.

Szabadkán Nov. 7-kén koszorús Fáy Andrásunk régi pénzzeivel leptek-meg színészek; Szőke az uzsorás Kardost tetszésre adá ugyan (mert ő ügyesen viszi a' néki idegen szerepeket is); de az ábrázolt személynek comica i characterét utól nem érte: Nagy Istvánt amannak helyén szivesebben láttuk volna. Orsolyát Kőrösiné, Prézlit Kőrösi remekül; Mindszenti Károlyt Szaplóczay, Vaszílnét Farkasné igen jól adák. A' nagy elménczszéggel írtt remek szindarabnak minden jeleneteit hő részvétellel követtük, tulajdon kincsünket annál többre becsülvén, minél ritkább az nálunk. Kivánatunk legfeljebb is csak az volna (ha szabad az őszinteség), hogy az uzsorásnak comica i caractere hazugsággal sőt igazi pénzrablással is terhelve ne lenne. Azonban szives hála 's hazafiúi hódolat neked kedves Litteratorunk, 's koszorús munkatársidnak! Ti hoztok homály-üző derűt hazánk borús egére! Ti adtok reményt, hogy el ne csüggedjünk, hogy a' hazának dicsősége, a' boldogabb utókor, örök fényre derülend. — Nov. 9-én láttuk a' nem igen nagy érdekű kis káplár rövid darabot, melly azon jeleneten alapzik, midőn Napoleon gyermekkori fizetetlen adósságát a' brienne-i gyümölcs áros asszonynak lefizeti. — Nov. 10-én Ál-Catalani, 12-én Bársonczipó, 14-én a' jelszó jövőnek szinpadunkra. 16-ikára a' gőzhajósok vannak hirdetve, melly darabnak végén a' gőzhajó valóságos voltában megjelenend. Nagyön kétkedünk ugyan megjelenhetésén, 's nem is tudjuk, ha vallyon a' Pest felőli homok dombokon által jó-e.

Polgárfi.

Szabadkáról Nov. 8-ikán. *Felelet Igaz Eleknek a' Honművész 58-dik számában közlött kemény bírálatjára.* (Né melly rövidítésekkel.) A' valamelly művet vagy tudományos tárgyat bírálni akarónak nem csak, sokszor ön meghittségéből származott, ítéletét követni, hanem másokat is hallgatni és azoknak véleményét is hallgatni kell, kik nálánál több vagy kevesebb miveltséggel bírnak, és csak akkor, ha emezek ítélete megegyez az övével, midőn az övé ellen senki sem emeli-fel szavát, csak akkor irhatja alá ön ítéletét a' tárgynak érdemes vagy érdemtelen voltáról. *) Igy kellett volna Igaz Elek urnak is tennie az említett bírálat közlése előtt. Azt tartom, ha ő is a' nagy lelkű és csekélyebb hibát szivesen megbocsátó szegedi közönséget előbb kihallgatja vala, olly kegyetlen bírálatot nem írt volna. Nyelv-mívelési állapotunk most olly helyzetben van, mint valamelly nagy épület, mellynek falai ugyan felrakva, de a' szükséges öszve kapcsoló erő híjával van. Ezt pedig

*) Ha ezen rendszabály áll, ugy ritkán vagy soha se irhatná alá ítéletét, mert ellenkező véleményűekre mindig fog találni.

legpontosabban elérjük társalkodásink által; mely hol eshetne-meg célirányosabban, mint a' játékszínekben? Ezeket tehát öszve vetett vállakkal kell támogatnunk, ésszel és tettel segitenünk, nem pedig keménységünkkel azoktól honfitársinkat elidegenitenünk: hogy így lassanként javítva mi is elérjük azt, mit más mivel nemzetek előnkbe tükröznek. Színésznink mindazáltal bírálatlanul ne maradjanak; mert ez előrehatásuk ingere 's próbatükre.

D i a n o v s z k y J á n o s.
posta-ügyelő.

N é m e t J á t é k s z i n.

P e s t e n Nov. 15-én legelőszér adatott „az ördögös; vagy Peregrin képzelménye és szenvedései“ vig játék a' német ó korból 3 felv. francziából fordítva. „Peregrinus (Klauer ur) svéd köz katona a' 30 esztendő s háborúban haza szökik anyjához Glogauba; itt éppen azon sopánkodik, hogy pénze nincs, 's ha a' gonosz lélek azzal segitené, örömet neki adna magát. Azon pillanatban jön-be az ablakon az ellenségétől üldöztetett Flamming, glogai főbíró (Gerlach ur), 's Peregrinusnak egy erszény pénzt ad azon kérésse', hogy váltsák-fel egymás ruhájikat. A' meglepett Peregrin reá áll a' kívánatra; de Flamming ruhájában kimenvén a' városi öröktől elfogatik, mivel ruhatolvajnak tartják, és a' főbíróhoz viszik. Midőn itt legnagyobb félelmében, hogy ő az ördög rabjává tevő magát, ártatlanságával menti magát, 's látja a' bíróban ördögnek vélt barátját; ez lánczait levéteti, 's midőn Peregrin kedvesét Zsuzsannát (Fussgänger leányassz.), ki éppen a' bíró házában tartozkodik, előmutatja, Peregr. által valóságos gonosz léleknek tartatik. Így tart Peregrin véleménye 's lélekismereti nyugtalansága szinte a' darab végéig; midőn az elcserélt ruháját leveti, 's katona köntösébe öltözik, hogy látná, megszabadítja-e majd őt ördög barátja, ha mint szökött katona elfogatik. A' darabnak másik része az, hogy Flamming titkon egybe kel Blankával (Gerlachné assz.) 's őt gyámtyja Finström svéd óbesternek (Posinger ur) hire nélkül elszök-teti maga házába; ide jön Selbitz kapitány is (Grohmann ur), 's megegyezik a' házasságban. Azonban Finström Glogauba jön, Flammingot és Selbitzet már is halálra akarja vitetni, midőn Glogau segédsereget nyer, 's Finströmnek minden terve füstbe megyen. Éppen ekkor fogatik-el Peregrin, de Finström szabadságot ad neki, 's egy írást kér tőle vissza, mely nagy fontosságú Finströmre nézve. De ezen írás Peregrin másik ruhájában maradt, melyet Zsuzsanna elrejtett: ezen eset Finström vesztét okozza, 's eltávozik, Flamming, és Selbitz megszabadulnak, 's általok Peregrin, ki csak nagy nehezen hitheteti-el magával, hogy minden kalandjai természetes uton történtek.“ A' darab nem éppen a' legmulattatóbbak közül való ugyan, de még is némelly homályossága mellett meglehetősen érdekű, mit kívált a' jó előadás, különösen Peregrinnek szorgalmas és kitapsoltatással elismert játéka nevelt. Nézők sokan.

Pozsonban a Pestről jött Hirschmann leányassz. Oct. 16-án Olga szerepében lépett-fel. Folytatá előadásait 17-én a kronsteini harcjátékban (Elsbeth); 19-én Raphaela, 21-én d'Arc Johanna személyében játszott. Ezen darab jutalmi játékaul adatott, 's ebben fején viselé azon babér-koszorút, mellyet Pesten nyert volt: de a 4-dik felvonásban itt is hasonló koszorú 's egy versezet repült elejébe. — 24-én mint Donna Diana, 26-án „a' legjobb tonusban“ mint Leopoldina utóljára lépett-fel szinte kedvező sikerrel.

Pozsonban Oct. 23-án a' szegények intézete javára Raupachnak gyámtyja adatott, mellyben Korn Maximilian ur a' bécsi udvari színészek egyik legjelesbike, és pozsoni tiszteletbeli polgár a' czimszerepben játszott zajos tapsolások közt. Korn ur minden esztendőben részt vesz az említett intézet javára adatott darabokban, 's ezért tisztelteté meg Pozson városától a' polgári jussal. — Hát magyar színészing közül mikor lesz valakinek szerencséje nem mondom valamellyik külföldi, hanem csak hazánkbeli város által polgári czimmal megajándékoztatnia?! — A' pozsoni arena Oct. 27-én záratott-be Aubri kutyája játékkal.

VI. M U Z S I K A.

Taborsky Quartettjainak másodika Pesten Nov. 24-én 4 órától 6-ig tartott számosabb, mint multkor, hallgatók előtt. Elsőbbben Beethovennek egyik quartettja; 2-or Pixisnek (67. munka I-ső számú) triója Fortepianón (Br. F-né szül. Pf. assz. jeles klavirjátészónénk által igen jelesen adatva) hegedű és violoncello kísérettel (Taborsky, Wagner); 3-or Onslownak gyönyörű quintettje adatott két cellóval. A' második kobozt Haertl ur a' színházi muzsika-kar tagja játszá.

VII. H A N G M Ű.

„Fantasie über die beliebtesten Motive der Oper Norma für das Pianoforte von Carl Stöber. Wien bei Mechetti.“ Fiala hazánkfiának ezen újabb művét, melly nyájas kellemmel kérédik, mindenkinek ajáljuk.

„Ungarischer National Tanz für das Pianoforte Op. 13. (12 xr. Conv. Mze) von Friedrich Fahrbach“ — és „Zwey Frischka und ein ungarischer Marsch f. d. Pianof. Op. 11. (24 xr. Conv. Mze.)“ ugyan azon szerzőtől. Mind a' két mű Bécsben Mechetti szép műhárosnál jelent-meg; szerzőjek egyike ama bécsi táncznóták szerzésében elhiresült triumvireknek: „Strauss, Lanner, és Fahrbach.“ A' magyar szellemű hangművek kedvelőit azokra ez uttal figyelmeztetni sietünk.

VIII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: crep kalap tollakkal és blonde-al ékesítve; ujas és nagy galléros atlasz köpönyeg, mellynek felső kis gallérja és szélei mindenütt hasonló színű bársonból vannak. — Bécsieké: lila-szürke gros-de-tourból, vagy zöld gros-grainból készült nagy galléros és ujas köpönyeg fekete bárson-mantillával; atlasz kalap virágokkal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Vasárnap December 1^{jén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

A' kigőzőlgés azon ut, mellyen a' természet folyvást vizet hajt-fel a' levegőbe, hol azután némi czélokra fentartatik. A' növények, állatok, emberek, vizek — mind tetemesen gőzölnek-ki. — Sz. Márton észrevételei szerint egy közép nagyságú fa nyári napon közel 30 font vizet gőzöl-ki. Egy megnőtt ember naponként mintegy 2 fontot vesz a' gőzőlgés utján. — Kiszámolták azt is, hogy azon vizmennyiség, melly egy olly felületről, mint mekkora a' közép-tenger felülete, csak egy nyári napon, gőzőlgés által fel felé száll, többre megy 52,800 millio tonnánál. 'S mi a' föld-közi tenger nagysága az atlanti, és csendes tenger vagy déli oceanéhoz képest? — De még a' szárazon levő vizekből is szüntelen szállnak gőzek felfelé. — Milly nagy lehet e' szerint azon gőzek sokasága, mellyek folyvást a' levegőben léteznek!? — Mig azonban ott gőzalakban tartzkodnak — ott létüket nem veszszük észre. 'S ezen állapotban a' viz nem csak láthatlan, de még nem is nedvesít meg semmit! —

i — — é —

Gyümölcs-fák másodszeri virágzása. Bonlogne-ból (francia ország) Nov. 2-kán költ lapok hirdetik, hogy ott a' mostani évszakhoz képest rendkívüli langyos idő jár. Körtvély-alma-fák, 's a' zanót-bokrok (cytibus) olly teljes virágzásban diszlenek némelly helyeken, valamint Aprilisben.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Architektus. (*Végzet.*) Cimon alatt 79 évvel később következő építőmesterek szerzének magoknak nevet jeles izléssel készült építményeik által: a' korinthei Archias, a' samosi Mandrokles, 's a' mileti kormánytudós Hippodamos.

Athenében Perikles korában mintegy 450 esztendővel Kr. születése előtt jutottak az öszves művészetek diszletbe, virágzatba. Ezen lelkes férjfiú 's nagy polgár kormányzása alatt készíté Iktinos nevű építő művész Arkadiában az Apollo-templom műterveit; Eleusisban építé-fel ő a' Ceres és Proserpina templomait és számos más izletes deli építvényeket görög országnak több városiban. Ő általa készitété Kallikrates az Akropolison a' szüzleányházat, 's Menesikles mestersége szülte a' Propylaeumokat. Nagy Sándor alatt az athenei Philon és Epimachos, a' rhodusi Diognetas, az aradosi Kallias tünteték-fel különböztetőleg magokat, Phyteos és Satyros alkották ama világ szerte ismeretes 's elhiresült sir-empléket (Mausoleum), melyet Karia királynéja, Artemisia, építettett hitvesének Mausolusnak.

Elenyészvén végre görög ország 's teljes felhöként közelgvén a' borongó jövendő minden napkeleti tartományokra, az öszves művészetek is elhagyák azután azonáldott földet, hol addiglan diszlettek, 's Romában találtak menedékhelyet, melly gazdag 's fényes város minden képzelhető pompához 's fényezéshez (luxus) mutatá vágyát. A' romai caesarok alatt következő építő művészek tűnek-fel: Vitruv, ki Augustus alatt élt, 's ki az architekturáról 10 könyvet hagyta hátra latin nyelven írva; Cossutius, ki Hadriannal egy korba jut, 's Detrianus, ki Romában az aagyalvárat építé, végre Apollodorus, ki Trajan elhiresült diszteljes forumát készítette. — Azon nevezet „architektus“ csak 11-dik Lajos Francziák királyának uralkodása alatt használtatott előszer, 's az időtől kezdve lön divatúvá Europa jelesb művészei közt.

Novák Dániel.

Uj mód tudományokat szerezeni. Egy edénygyártó Parisban az ujabb nemzetek történeteit a' tálak és tányérok fenekére kezdé rajzolni, 's így az ember evés közben istágithatja ismereteit. Ez valóban a' kor szelleméhez alkalmas mód, midőn minden ember fáradozás nélkül szeretne tudományokhoz jutni! — Udvary.

III. ÉPITMÉNYI JELESÉG.

Saint Michel erősség. Több rendbeli political bűnhödők (Sträflinge), kik nem régiben a' franczia kormány parancsolatjára Saint Michel erősségébe hozattak, hogy itt büntetésök idejét kiállják, ismét felkölték a' figyelmet ezen a' mi időnkben már szinte elfeledett országos tömlöczre. A' hegy, mellyen az erősség helyezve vagyon Normandiának leg-szélsőbb végén áll. Szomszédjai: északról Grandville városa, észak-keletről Avranches, délre Pontorson és Dol, dél nyugotról Canceal, nyugotról a' két órányi messzeségre terjedő tenger. E' granit-hegy épületeivel együtt mintegy 500 lábbal haladja-meg a' körulte fekvő hegy-tért; egyedül 's elszigetelve (isolirt) áll itt közepén egy széles, fehér 's egyforma 8 négy-szeg órányi felületű tengerpartnak, mellyen több patakok folynak keresztül. Ha a' tenger dagad, a' mi időszakonként reggel és este hold tölte előtt és után négy nappal történik, akkor e' hosszú partot egészen elfödi hullámmal, kiterjed az egész hegy körül, mellette sebesen elhalad, zuhogva tódul a' folyók ágyába, 's vizöket felfelé nyomkodva az egész földet előnti; midőn így legnagyobb fokát elérte, ismét természeti korlátai közé vonul vissza, 's maga után egy el-láthatlan tért hagy szárazon, hol kevés órákkal ez előtt Saint Michel hegye mint valamelly óriás pyramis a' tenger közepén messze földre ellátszott. A' legbátorságosb ut azok-nak, kik Saint Michel-t Avranches felől látogatják-meg, a' tenger melléken egész Arderonig van; ott találni már vezetőket, kik az órákat tudják, mellyekben a' tenger dagad és apad.

A' főkapu nyilásában mind két részről két régi ágyút láthatni, mellyeket 1423-ban az erősség ostromakor az Angolyoktól foglaltak-el. Ezen ágyúk egyikében volt amaz óriás nagyságú kő-golyó, mellyel a' várt lödözték. E' kapu egy udvarba vezet, hol az örök találkoznak. Miután innét két kapun keresztül haladott az ember, egy hosszú utra ér, mellyen több korcsmákra talál. Lehet ugyan más uton is a' várba menni, de kényelmesb ez uton a' feljárás, vagy a' sánczokon fel, mellyek végén több lépcsők egész a' kapuig vezetnek, melly két granit toronykával van erősítve.

E' valódi labyrinthban vannak a' föld alatti teremek, a' pinczék, puszkapor-és golyó-raktárok, a' megmérhetlen

bolt (hol ama gépely (masina) találkozik, mellyel egy 70 lábnyi magos falon felhuzzák az élelmet), a' halálkamrák, irtóztatós börtönök, mellyeknek bemenetele keresztbe megy, 's a' világosságot rézsutosan eresztibe. Leginkább magára vonja ezek közül az utazó figyelmét a' halálteremek feletti csapó lépcsőnek (Falltreppe) bolthajtása, 's Montgomery széles földalatti üregei és a' refectorium (ebédlő), mellyek 200 láb hosszúsággal és 18 láb magossággal függenek össze egymással. A' földszin (Erdgeschoss) a' tisztviselők lakásait foglalja magában, ugy szinte a' kicsin és nagyobb Exilt, a' konyhákat, refectoriumot, a' szerzetesek hálószobájakat, a' könyvtárt 's a' kórházat.

A' különnemű épületek között, mellyek a' bérz fokát meghaladva egyik a' másikba vagyon boltozva, szinte közép ponton a' templomot láthatni, mellynek hossza 170, magossága 68, szélessége pedig 150 lábra terjed. E' templomban lehet látni Krisztus kápolnáját, hol az ereklyék, a' templom kincse, szent Mihálynak nagy festett képe, annak arany levelekkel fedett szobra, 's az oltár felett egy nagy czimer azoknak neveikkel, kik 1423-ban az Angolyok ősstromát vissza verték, találatnak. Legfelségesebb egy meredek, csalittal fedett, szirtnek tekintete, mellynek csúcsára az ugy nevezett Merveille építettett, melly 36 támaszokból áll 's arra van rendelve, hogy egy 230 lábnyi hosszú vastag falat, mellynek magosságára a' képzelő tehetség visszaborzad, erősítsen.

Saint Michel hegye régi időktől kezdve országos foglyoknak volt zárhelye. I-só Ferencz Noël Bedát a' sorbonnai facultas syndicusát 's a' montaigne-i collegium előülőjét ide küldötte, mert a' királyt rágalmazta. Noël e' fogtságban halt-meg. — A' vas kaliczka, mellyről annyit beszélték már, (mellybe XIV-ik Lajos egy hollandi ujságirót azért tétetett, mert a' nagy király ellen beszédeket merészelt tartani) egy uj, iszonyú gerendákból készült, fa kaliczkával váltattott-fel. A' rémszázadokban ezen apátság több mint 300 papoknak volt foghelye, kik koruk vagy gyengeségök végett nem deportáltathattak. Jelenleg a' vár teremei az apátság, de még a' templom is központi foghazzá levé-

nek. A' belső részekben műhelyek állittattak - fel, melyekben a' számos szerencsétlenek dolgozni kéntelenek.

IV. L I T T E R A T Ū R A.

„Zrinyi emléke Szigetváranak Sept. 7-kén 1833. évben mint eleste napján tartatott nemzeti ünnepére. Kaposváratt Perger Ferencz betűjivel 1833.“ 9 oldal negyed rétbén. — A' politicalai hirlapokból tudjuk, milly érzékeny inneplés tartatott Szigetváratt a' mult Septemberben halhatatlan hőünknek Zrinyinek, és bajnok-társainak emlékére. Ezen diszes innep nagyobb magasztalására adá-ki egy névtelen író a' fen említett emlékirást, mellynek csinos hexameterekbe foglalt tartalma Szigetvár vesztét, 's ama hősek dicső halálát tárgyazza. Némelly nyomtatási szembetűnő hibákon az értelmes olvasó nem fog felakadni. Nem tartjuk érdektelennek ezen versezet végzetét közleni, melly így hangzik:

Akkor seregéhez imigy szól

Zrinyi utólján még: „Magyarok szent Istene vélünk!
A' ki kegyelmet kér, legyen átka fejére azonnak!
Halni hazáért kész Magyarok! — most jertek utánam!“
Könnyen üvedzve valának mind; — megy Zrinyi előre,
A' deli szép Juranics zászlót hordozva utána,
Papatovics, Kobak, és Patacsics jeles érdemű hősök,
Csáki, Bajon, 's Istvánfi nemes születésű leventák
Nyomba követték őt. Az öreg harcz-szülte Novákot
Lábai gyengébben vitték Kaprárival együtt.
Harczol Zrinyi erős kara, és hol fegyvere csillog,
Ott a' sárga halál bizonyos fáklyája emészt, ront,
Harczol Zrinyi; — török testek halmozva körülé,
A' ragyogó kalpag már vérrel festve homályban.
Újra körül vetetik; de halál a' bére, ki hozzá
Mer közelíteni; halál, kit fegyvere éle elérhet.
Harczol Zrinyi, 's amott egy cső rá pattana: ismét
Itt egy más sül-el, és melljét emez, érte fejét az,
Izmos markából kihanyatla halálos aczélja,
Dúl maga is, 's vele szép Juranics lelkelten elájul.
E' két oszlop után az egész vár ser'ge lehullott.
Igy dült áldozatul éretted, szép haza, Zrinyi!
Ó mondj sirja felett áldást illy hősi fiadra,
'S engedd: visszavonás ne legyen rontója Magyaroknak!

Zrinyi dicső hunytát üllő polgári Szigetnek!
Boldogok, — élelmet kiknek természet az azon föld,
Melly e' nagy hősnak véréből ázva dicsőült.
Ó legyetek Magyarok szívvél, tettekkel, ajakkal,
Ezt óhajtja ti töletek ő, ezt vére kifolyta,
Sirja fölé csak imigy hinthettek hála-borostyánt,
Igy leszték méltók azon áldott földre lakások.

„Közhasznú esmeretek tára a' Conversations-Lexicon szerént magyar országra alkalmaztatva. 8-dik kötet. Pesten 1833.

Wigand Otto sajátja.“ Ezen óriási nagy munkának jelen kötete terjed Mahagoni — özvegyi jog czikkelyig. A' P — Pytho-nig terjedő 9-dik kötet már korábban jelent-meg, 's a' 10-dik kötet még ezen esztendőben kerül-ki sajtó alól. — Ama temérdek költség, mellybe ezen nagy munkának kiadása kerül, 's nem csak a' kiadónak igyekezete, hanem maga a' (bár nem tökéletes) műnek érdeke is élénk részvételt érdemel annyival is inkább, minthogy ezen nembn nagyobb tökélyű műről, melly iszonyú költséget kívánna, hazánkban még reménységünk nem lehet. Minden kötetet két ezüst fton lehet megszerezni.

V. PESTI VIZSGÁLÓ.

Nagy Kristóf szobra. A' váczsi utszának kelet-északi szeglet-házát ez előtt Nagy Kristófnak festett képe jelelé-ki, melly a' háznak utsza felé gömbölyödő szeglet-oldalán látszott. A' ház mostani tulajdonosa a' régi disztelen festményt levétette, 's helyébe Bauer pesti képfaragó által homokkőből csináltatá Nagy Kristóf szobrát, melly talpalatjával (pedestal) együtt 4 öl 's egy láb magosságra emelkedik, úgy hogy Kristóf feje most a' 2-dik emeletet érinti. Városunk a' kőszobrokban nyilvános helyeken teljességgel szükölködik; nem kellemetlen tehát éppen a' legjártasabb utsza homlokán illyes óriási műnek, ha bár nem olasz országból jött is, szembe tűnése. A' szobor tegnap előtt szabadították-meg a' felállítása végett elejébe rakott deszka-állástól, és az előtte egybe seregülő sokaságtól mindegyre bámultatik.

Csinos bolt. Gyakran említettük már, mikép csinosbulnak Pesten a' különféle boltok. Különös említésre tartjuk érdemesnek Kher n Therézia asszonynek nem rég a' legujabb izlés szerint diszesített boltját Nürnberg városa czim alatt (a' váczsi utsza nyugoti oldalának alsó végén Almásy házában), mellyben mindenféle asszonyi fejdisz, himzett ruhák, gallérok, előingek, tul-anglais 's más szövetű portékák a' legujabb divat szerint árultatnak. A' boltnak nem csak csinos elrendelése, hanem diszes külseje és belseje, hol a' vásárlók kényelmére szép pamlagok, a' portékák elrakására csupa kemény fából és fényesített almáriomok állanak, szemlélésre valóban méltó. A' szorgalmas asszonyság esztendő által több ízben szokott kijárni a' császári fővárosba, hogy onnan a' legujabb divatú asszonyi díszneműeket lehozza, 's mennél előbb kielégitse a' tisztelt közönséget. Vásár idejében a' nagy vásárpiaircon is különös bódében a' Duna felé szolgáló előszínen (Kraus háznak 's Burgman nagy kereskedési boltnak irányában) szokta árulni díszmiveit. Lakik férjével együtt a' vasas tuskó ellenében (kishid utsza) Dogali házban. — Férjének Kher n József urnak nürnbergi portékákkal megrakott boltja amannak tőszomszédságában vagyon. Nála találtatnak amaz új találmányú pakfong érezművek (kalanak, asz-

tali edények, gyertyatartók 's a' t.), mellyek ezüsthez hasonlók, 's mind csinoságukra, mind tartósságukra és uj izléssel készült formájokra nézve köz figyelemre méltók.

VI. HAZAI HIRLELŐ.

Előmenetel és városi tanács ujitása Szegszárdon. Mindeddig Szegszárd mező városának tanácsa (törvényhozó teste) a' bíróból (kit itt öregbirónak neveznek) 12 esküttekből, 's 60 választó polgárokból (Wahlbürger), kik közös névvel Hatvanosoknak neveztetnek, állott. Minden lakos, ha a' sorra került tartozott nem csak ezen hivatalokban részt venni, hanem a' kis bíróságot is, mi nem vala egyéb alrendű poroslónál, minden személy-válogatás nélkül fel kellett vállalnia egy egy esztendőre, 's ha másképp nem, erővel fogák-meg. Láthatni, hogy ha az első nem is, ez utolsó mindig nagy alkalmatlansággal járt 's legalább a' honoratióknak terhére vala, 's azon kívül is a' fogdózásnak mindig valami kellemetlen oldala van. Igen is elfogadandó volt tehát azon gondolatnak létesítése, hogy a' városi tanácsban némi változtatás hoztassék-be, melly mind a' törvényhozó testnek, mind a' lakosoknak álladalmát jobb karba hozná; 's így lön, hogy e' f. e. Mindszent napjától kezdve, (valamint a' szab. kir. városokban) állandó törvényszolgák határozattak-meg, kik egyszersmind liberiát viselnek, 's már nem kisbiráknak, hanem Panduroknak neveztetnek, főjek pedig Hadnagynak. Az esküttek helyett 8 rendes és 6 tiszteletbeli Senatorok iktattak a' bíró (most Kristofek Ferencz) mellé. Az ujitást leginkább ifjú Maguri August Antal urnak Tolna vármegye aljegyzőjének köszönhetni, ki anyavárosának csinosbulását, 's előmenetelét hazafias lélekkel ohajtván, már a' mult évben a' választó polgárság közé ereszkedett felvételni; a' mi Szegszárdon olly szokatlan tünemény volt, mint Pesten ez előtt három évvel nagy Széchenyink azzá léte. Dicséretes gondolat valóban a' jobbra törekvésre 's a' hasznos ujitások elfogadására Magyarinkat szoktatni; hol lehetett volna pedig ezt célirányosban kezdeni, mint ott, hol önszeretetőknek kedvezünk? Mennyit nem fog most tenni p. o. a' senator, mit eddig mint eskütt nem tevé! — Csak úgy legyen! — Egyébiránt „je vous le donne pour le prix, qu'il me coute.“

G y á m f y N e p o m u k.

VII. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Nov. 26-án a' talált gyermek czimű vigjátékot (Bárány Péter munkája szerint) láttuk, mellyben Szentpéteriné assz. (Mariska) Telepi (Ferkó) és Megyeri (iskolamester) ur különösen megnyerék a' közönség elégedését. Szentpéteriné asszonyt igen kérnők, hogy némellykor igen csendes beszédjét kevéssé erősebb hangon

'a több tüzzel ejtené-ki, és hogy arczát kissé plosabbra festené, mivel többnyire nagyon is halaványan lép-fel, mi csinos alakjáról sokat leró.— Nov. 28-án Nagy József ur jutalom-játékául „Hedervári Cze-
czilia a' magyar amazon, hősjáték 4 felvonásban, és Somló néma
ábrázolat Kisfaludy Sándor regéjéből adatott, miről jövő számunk-
ban bővebben.

Káta i.

Játékszini értesítés. Budán December 5-kén Fánecsy
színész ur jutalom-játékául Fáy András ur koszorús irónknak
Két Bátor y című nemzeti szomorú játéka 5 felvonásban fog adati-
ni, mire ezennel a' t. budapesti közönséget előre figyelmeztetjük an-
nyival inkább, mivel mind ezen nemzeti darab érdekét köz figyelemre
méltónak, mind Fánecsy urnak bebizonyított szorgalmát a' t. közön-
ség kegyes pártfogására ajánlandónak véljük.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pozsonban Hoch Maria leányassz. vendégjátékai.
A' természettől kedvező tulajdonságokkal diszesített, 's Berlinből
vissza jött ezen fiatal színészné tetszőleg lépett-fel mint vendég Oct.
28-án (lejelőszer) Hans Sachs darabnak Kunigunda szerepében; 30-án
a' „zavar feletti zavarban“ mint Polixena; Nov. 1-jén mint Heilbroni
Katinka (igen tetszett). — Emlitendő, hogy Turany Károly ur
Pokorny ur mellé segéd hangászkar-igazgatóvá fogadtatott.

VIII. H A N G M Ű.

„Wiener musikalisches Pfenning-Magazin für das
Piano-Forte. Redigirt von Carl Czerny. Wien bey Tobias Haslinger
1834.“ — Illy nemű muzsikai folyóirat fog jövő évben Bécs-
ben megkezdetni a' világ szerte hirlelt fillértárak példája szerint.
Tartalma leszen: mindenféle rondino, phantasia, változat, Ouver-
tura, romancz, gyakorlatok, potpourrik, marschok, opera-darabok,
tánczok 's a' t. Minden szombaton egy iv jelen-meg, 's egész esz-
tendőre 4ft. 30kr. ezüstben fizettetik előre az austriai birodalomban
minden könyv- és hangmű-árosoknál, hol azután a' kijött példányok
annak idejében által vétethetnek.

IX. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: zöld selyem kalap, zöld kócsaggal, fekete fá-
tyollal; tarka virágos ruha tibeti caschemir-ből; fekete bárson-mantilla, mely
lábig lógg, és fekete széles blonde-csipkével van beszegve. — Vagy: rózsza
szinű kalap fekete kócsaggal, szalma-sárga merinos-ruha pelerinnel. — A'
téli kalapok ernyője fel felé kanyarul. — Az uj, meleg, gyapjú-szövetű ken-
dők feketék, sokféle nagy virággal ékesített szegéllyel. — A' legújabb köpö-
nyegek satin grec (görög atlasz) és cachemirből készítettnek; ujjai majd
két rőfnyi bőségűek; bekes-gallérjok van, 's kapocs helyett selyem zsinór,
bujtokkal, lógg-le.

Szerkezi Bóthkrepl Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csötörtökön December 5^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

India dicsősége. Ha eső van, ott anyira szaporodnak a' férgek, hogy mindeneket be kell fedni. A' meleg olly hévséggel fojt, hogy az ablakokat kell ki nyitni. A' fehér hangyák is ezen idő-szakaszban elő másznak és felette sok pusztitást okoznak. A' szobákban és ház-fedeleekben károkat tesznek; bátorságban semmi sincs előttük, mert a' sátorokat, kocsikat, szőnyeget, és más egyéb ruhákat mind elpusztítják.

Udvar y.

Madarak éneke. Egy állat se bir különféle érzelmei kijelentésére a' maga nemében olly sokféle hanggal, mint az éneklő madarak. Ezen éneklés azonban éppen olly kevésbé születik a' madarakkal mint az emberrel a' szóllás; — csak a' természettől birnak mind ketten arra való hajlandósággal és tehetséggel, — 's tanulniok kell azt. Egy fiatal madárnak énekelni-törekedése szépen hasonlitható olly kisdéd gyermek törekedéseivel, ki szóllni akarna. — A' madár szintugy utánoz mint az ember; a' mit több izben hall, ő is utánna énekl. — Egy közönséges veréb, korán levetetve fészkéből, 's egy kenderike és tengelicze küzeletébe záratva — e' két madár énekéből származott egyveleget vette-fel. — Sőt emberi szókat is hallhatni madaraktól utánozva. —

i — — é —

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Vizből mentő műszer. Sir Sidney Smith angoly admiral a' boulogne-sur-Meer-i philantropiai társaságnak bemutatá minap találmányát, egy el nem süllyedhető műszert, mellynek czélja a' törést szenvedett hajók embereit, vagy veszélyben forgó uszókat a' vizből kimenteni. E' műszer igen hasonlít a' seres-kocsihoz, melly hosszanta hordócskákkaal van megrakva, azon kölönséggel, hogy amaz csak egy gerendából áll 's a' hordók dongafával erősen hozzá

vannak alkalmazva. Kerekei szinte vannak, 's külőjén hasonlag dongafák nyulnak-ki, mint az evezők. Azt mondja Sir Sidney, hogy e' műszeren a' legdühösb özőnek ellene lehet magát szegezni; ő maga tön vele próbát, 's még lábai se vizesedtek-meg, noha a' tenger igen háborgott.

Canova emlék-szobra nem régen készült-el Romában Fabris szobrász által. Talapján (pedestal) a' szobrászat, festészet és architectura áll testesítve, és nagy partolójának elvesztésén a' legnagyobb szomorúságba merülve. Lábainál az öszhang (Harmonic) geniusza szomorún nézeget a' hur nélküli lantra. — Maga Canova Minervának mellképe felé fordulva van kiképezve, 's látszólag a' genius által ihletve éppen kinyújtja teremtő vésőjét halhatatlan művére. —

III. ÉPITMÉNYI JELESSÉG.

A' luxori obelisk. Az őskornak legrégibb 's talán legcsudálatosb emlékei nem sokára Paris közepén fognak állni. Minden időkor tisztelettel viseltetett Egyiptusnak óriási emlékei iránt. Augustus romai császár volt első, ki azokat a' világ fővárosába kívánta hozatni; ő Romát téglakból építve találta, 's azt, a' mint mondani szokta, márványból akará maga után hagyni. Elvégre egy uj 's még eddig nem ismert kővel akará ékesíteni, a' granit kővel, melly mint mondák, a' nap sugarait visszaveré, 's arany cseppekkel látszatott behintve lenni. Átszállítására egy irtóztató nagy hajó építették tehát, melly is Alexandriából két Obeliskot hozott; egyike ezeknek a' nagy Circusban, másika pedig Mars mezején állittatott-fel. Alkalmasint kikutatni akarák a' Romaiak, hogy és miképpen tudtak az Egyiptusiak illy óriás kődarabokat tovább szállítani 's felállítani. De minden kutatás hijába volt; semmi nyomra nem találtak; és maga a' szóbeszéd is annyi századok óta kihalt. Ptolomäus Philadelphus építő mestere más módot nem talált ezen obeliskok egyikének Thebe - hől egész Alexandriaig elhozhatására, mint hogy a' Nilustól egy csatornát egészen az emlékkő alá ásatott; két annyi nehézségű nyomatékkal, mint az obelisk; két hajó vízbe nyomatott, mellyek azután felényi tehertől megkönnyebbítvén az eldült oszlopot

felemelék 's tovább szállíták: ez valamint igen hosszas úgy igen sokba került mód vala. Diodorus Siculus ferde lapokról, csinált hegyekről beszél, mellyek a' különmemű kő-tömegek felemelésére szolgáltak. Több a' művészetben még elő nem lépett keleti népek még most is illy módokkal emelnek-fel nehéz terheket. Azt, a' mit Plinius mond, hogy egy Obelisk felállítására 20,000 ember volt szükséges, a' mesékhez lehet számlálni. Igazságtalanok lennének valóban az Egyptusiak iránt, kik emlékszoبراikról huzván következtést, a' mechanica titkaiban sokkal előbbre haladtak volt, hogy sem illy csekély eszközökhöz nyultak volna; ők nem csak 700,000 fontot nyomó emlékszobrokat emeltek-fel könnyűséggel, hanem egész templomokat, mellyek egyetlen egy kőből voltak faragva mint p. o. a' Sais és Butos-iak, mellyek 7—8 millio fontot is nyomtak.

Augustus nyomán indulva Caligula egy harmadik obeliskot vitetett Romába, 's a' hajó vagy is inkább talp, mellyen átszállított, olly iszonyú nagy volt, hogy maga elégséges vala az ostiai kikötő egyik részének építésére.

Constantin felül akará múlni elődjait, 's az obeliskok egyikét Thebe-től Byzantzba szállíttatni. Szerencsésen el is hozatta Alexandriáig; de fíja Constantinus apja halála után azt inkább Romába akarván vitetni, e' végre olly nagyságú talpat (tutajt) építtetett, melly mindent, mi eddig e' nemből láttatott, felül mult; 300 evező hozá mozgásba az egészet 's két ember nem tudta körül ölelni a' főarboczt. Végre szerencsésen elért egész a' Tiberis partjáig; de hogy a' szárazra kiemelhessék, arra hallatlan erőködések kelletek: mi a' mechanikának akkori igen nagy tökéletlenségére mutat Romában. Ammianus Marcellinus tanácslatára t. i. egy igen nagy állás (Gerüst) alkottatott, melly inkább egész erdőhez hasonlított; a' gerendák, kötelek elboríták az eget, 's több ezer ember foglalatoskodék ezen irással fedett hegynek, hogy ön szavaival éljünk, felállításában.

Egy másik Obelisk felállítása Konstantinápolyban Theodosius kormánya alatt még nagyobb ügyetlenségre mutat; ehhez 32 nap kellett.

A' barbarok betörései az obeliskokat is eldönték, 's több század folyt-el, míg azoknak felemelésére gondolt volna vala-

ki. — V-ik Sixtus volt első, ki Caligula Obeliskját felállítani törekedett, 's a' vállalkozásra nagy jutalmat tett-ki. Több javaslatok terjesztettek elő, 's a' díjt Fontana nyéré-el; de milly javaslat! egy hajszálnyival se jobb mint Ammianus Marcellinusé: 800 ember, 30 ló, 400 emelőcsiga 's egy erdő gerendákból! Három annyi erő pazéroltatott reá, 's még is mint csuda ugy tekinteték, és a' késő világnak 20 rajzolatban átadatott.

Ezen időtől fogva szó se volt többé az Obeliskokról, 's megelégedtek némi nyomorult kisebb utánozásokkal, melyek ezen emlékszobrok characterét egészen megmásíták. Századokig volt Egyptus barbárságban, 's csak igen kevés utazó jöhetett e' tartományba, hol hajdan Pythagoras és Plato tudomány után vizsgálódott.

Végre Napoleon született. — Ennek győző serege egész Thebe-ig nyomult elő; itt rögtön megállott 's álmélkodva nézé a' hajdankor csuda-műveit. Napoleon enthusiasmusában legott Parisba küldötte volna valamennyit a' meggyőzött ellenség zászlójival; de az Angolyokkal folyvást tartó háborúságok minden közlekedést elmetstettek. Harmincz év mult-el azóta, 's nem maradt volna e' nevezetes expeditióból legkisebb emlékün, ha azon szerencsés gondolatra nem jőnek Parisban, hogy az Obeliskokat francia országba kellene hozni. Kié volt az első gondolat? Sok jeles férjfiak vetélkednek rajta, de a' legnagyobb érdem még is azé, ki azt olly ügyesen és szerencsésen ki vitte, ez pedig — a' francia tengerészet (Marine). *(Folytatás következik.)*

IV. L I T T E R A T U R A.

Néhány szó a' lelkes Nőnemhez e' most megjelent 's nevelést tárgyazó remek munka felől:

„Alapvonalok a' honi nevelés köréből jelen időnk szelleméhez alkalmazva. Irá Kunoss Endre. Erdély 's Magyarhon lelkes fíjainak, és leányinak ajálva.“ Vegyük figyelmünkbe kedves Nőtársnéim e' nekünk is ajánlott, 's hozzánk olly igen méltó ajándékot; czélja emberi méltóságunkat ismerni, magunk, házunknépe, embertársink, hazánk iránti kötelességünk teljesítésére minket elkészíteni. Isteni czél ez kedvesim; igyekezzünk azt elérni, 's hogy elérhessük, fogadjuk kebelünkbe, és fejünkbe e' tiszta kebelből, és világos főből irt munkának boldogító tartalmát, Főkép

leányink neveléséről irt részét fogadjuk munkás szeretettel; mert csak ennek principiumi emelhetik nemünket önnön helyére.

Takáts Éva.

„Die Kunst zu gefallen. Kurzgefasste Lebensphilosophie für die aufblühende Jugend von A. Szekrényesy. Pesth bei Landerer. 1834.“ Alig bocsátá-ki a' szorgalmas szerző fáradhatlan tollalól a' Reichstadi herczegnek magyarra fordított élet-történetét, midőn legközelebb az említett (60 lapból 16-od rétből álló) munkáját német nyelven adá sajtó alá. Már 1830-ban olvastuk szinte hasonló alakban Pesten Wigand Otto költségén megjelent könyvecskéjét illy czim alatt: „Das Lachen; oder das einfachste Mittel das Leben zu erheitern, das Gesicht zu verschönern, und zugleich das aller-einfachste Geheimniss die Hypochondrie gründlich zu heilen“ — melly szinte olly kellemes mint hasznos munkában a' nevetésnek és vidám szeszélynek haszna és fontossága az emberi életben bebizonyittatik. Nem ok nélkül dicsérték tehát a' német ujságírók mind ezt, mind ama legujabban megjelent könyvecskét, melly a' tetszés mesterségéről értekezik. Ajálva vagyon m. Mészáros Johanna asszonynak özvegy Teleki grófnénak. Három részre oszlik ezen, az ifúság számára irtt, munka u. m. 1) Senkit se gyűlölj. 2) Senki iránt se viseltess hideg indulattal. 3) Igyekezz mindenkinek tetszeni. Ezekre alapítja a' szerző a' szép és kellemes élet-philosophiának elveit, 's ezeket gyönyörködtető hasonlításokkal, példákkal, és az életből merített valódi igazságokkal nem csak logikai hanem józan erkölcsi, és meglepő aetheticai előadásban fűszerezi. Vajha minden jó szülők, kik kedves gyermekeiknek a' csinosabb világban előhaladhatásukat ohajtják, ezen finom emberi társalkodásra kellemesen oktató könyvecskét adhatnák gondolkodni kezdő magzatjaiknak kezeikbe! Mert ha az abban fejtegetett tanításokat közönségesen követnénk, általános szeretet 's atyafiságos egység boldogítná az emberi társaságot, és így valóságos paradicsomban élhetnénk. — Hogy e' minden tekintetben hasznos munka nem magyarul jelent-meg, alkalmasint az lehet oka, mivel akkor talán minden haszna és csinos nyomtatási alakja mellett is kevesebben olvasták volna.

V. PESTI VIZSGÁLÓ.

Farkas magyar tánczművész. A' budai színész társaságnak nem rég érkezett ezen uj tagja 's egyszersmind tánczművésze, ki magyar tánczával a' külföldön dicséretes hirt szerze magának, a' magyar tánczolásban, különösen pedig az általa feltalált négyesben (quadrille), mellyben a' lassút öt izben sebes járás váltja-fel, kész tanítást adni a' budapesti tisztelt fiatalságnak. Ha tehát ezen czélra négy pár tánczos (mivel ennyinek kell lenni a' négyes tánczban) össze állott, 's a' tánczolás helyét meghatározta, ez iránt a' budai játékszin pénzszedőjét értesíteni ne terbeltesék.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Theatrumi kesztyű. Én a' lovag századbeli dámákat kesztyűsen festve nem igen láttam: akkor a' kesztyű a' leventáknak bajvívásra szállító jelök volt: ők azt nem kezök elpuhítására, vagy hideg és meleg ellen védelemre huzták-fel; hanem ujjaiknak és kezök fejének védelmére, az ütések kiállítására. A' közelebb mult feszes, és ultrázott században kezdtek mondani: „Sandalia et chirothecae sunt honestatis ergo“ (a' saruk és kesztyűk becsületére válnak az embernek); mintha a' becsület vagy szerénység karjainknak és lábainknak végén csüggne. Ezen hamis elvből szinpadjainkon már annyira divatoz a' kesztyűzött kéz, és fényes csizma vagy saru, hogy dáma, kisasszony, szobaleány, szolgáló, koros ugy mint fiatal, akár mellyik századbeli legyen is, kesztyűbe dugja ujjacskájit, kivevén azon esetet, ha hogy azokon féltutzat brillian-tos gyűrűt fitogtathat. Ezen kesztyűsködésben szint' olly nagy, sőt még nagyobb a' férjfiak dühe. Láttam grófnét a' palotában kesztyű nélkül: ellenben inasa, lovásza, hajdúja mind bőrözött kézzel, és fényesre kent lábcsővel fetrengett parancsoló asszonya körül. Szeretném okát tudni; miért? *)

Az idealis darabokban, caricaturákban, hol sem idő, sem hely, sem valódi festés nincs, az efféle kontraszt elnézhető; de az ollyakban, mellyekben a' század, a' hely, körülmény, állomány, character pontosan meg vannak határozva, ott a' színészt önkény szerint öltöztetni nem lehet, nem illik, nem szabad: illyen féle darab pedig Frigyesi Elek is. **)

B.

Budán Nov. 28-kán Nagy József ur jutalom-játéka „Hedervári Czeccilia“ (Katona József munkája) szép de nem felesleges számú hallgatóság előtt adatott. Páholy kevés volt elfoglalva. Ezen darabnak némelly gyengébb oldalairól p. o. a' sok haza-szeretet és magyar lelkesedés említése, Ujlaki (Bartha ur) characterének olly hirtelen elváltozása és ellágyulása, András királynak (Barany ur) igen nagy leereszkedése felől a' pártos Ujlaki iránt, kit kétszer meg is csókol 's a' t. szállni nem akarunk. Elég legyen említenünk, hogy a' játék szorgalommal 's diszes öltözetekkel adatott. Bartha ur mai szerepében igazi helyén volt, 's midőn a' megvívott bástyáról lezuhant, kitapsoltatott. Kántorné asszonynak (Czeccilia) mai elő-

*) Talán mivel ez csinosabbnak tartott, vagy a' tiszta grófné mocskos, undorodást gerjesztő kezekkel, piszkos lábbelivel nem akarta maga körül cselédjeit látni.

A' szerk. jegyz.

**) Igaz, hogy a' színészek nem mindig, 's nem minden helyzetben szükséges a' kesztyű: de az is igaz, hogy nagyobb városi színházakban a' dámák olly szerepeknél is kesztyűt viselnek, mellyekben hajdankori 's még kesztyűt nem viselt személyeket képeznek, mivel illőbb 's csinosabb.

A' szerk. jegyz.

adása egyike volt jelesebb műveinek, és az előhivatásra méltán érdemesítettett; csak fijának Aladárnak (Fáncsyur) viszontlátásakor az anyai örömmek nagyobb kitörését kívántuk volna általa tükröztetni. Szentpéteriné asszonyban (Olivia) ismét kevesse több tüzet ohajtottunk. Nagyur Drágyt szorgalmasan játszá. Megyeri ur (Palóczi) dicsereget érdemel, hogy a társaságnak javát, a mutatóványok nagyobb tökélyét szíven viselven, mai csekély szerepéből magát vissza nem vonta. — Hedervár ostromakor hogy ágyuztak, 's a katonák puskákból lőttek, ítéletünk szerint tévedés lehetett. Mert a dolog 3-dik Andráskirály alatt történt, ki már 1301-ben meghalt: a puskapor, puskák és ágyúk pedig csak a 14-dik század közepén kezdtek használni háborúban az európai nyugotbeliek által; a 13-dik században tehát Magyarok nehezen éltek puskaporral, bár ennek némi korábbi nyomára a keleti világrészekben találhatni is. — Berekeszték a mai előadást több csinos ábrázolatok Kisfaludy Sándor Somló című regéjéből, melyek után Telepi ur szorgalmas diszmesterünk kitapsoltatott. — Szépek ugyan magokban tekintve a néma ábrázolatok, de úgy véljük, hogy azoknak a budai színpadon olly gyakori előfordulásuk talán felesleges is, 's némi kisvárosiságra mutat. A pesti 's külföldi nagyobb színházakban ollyanok igen-igen ritkán adatnak, és csak akkor, ha valamely rövid játékot pótolni akarnak. A budai színházban 6-7 számig egymásra következő ábrázolatot annyival is inkább sokallunk, mivel azoknak előadása többnyire fél órába sőt három fertályba is kerül; mi okozza, hogy a pesti közönség 9 óra helyett csak 10 órakor érhet haza Budáról; pedig most hetedfélkor kezdődnek a színészeti mutatóványok, és a Pestieknek már 6 órakor meg kell indulniok. — Az olly ábrázolatok a költséget is szaporítják, mitől a színészek még most óvatnáknak magokat; de azt is szemügyre vegyék, hogy a néma ábrázolatok, ha gyakrabban adatnak, elvesztik érdeküket. — Nov. 30-án Szapári Péter adatott. A czimszerepet Tóth István a kecskeméti társaságnak volt, jövendőre pedig a budainak új felvett tagja, legelső felléptere választá, 's a tömve volt színházi hallgatóság tetzését bőven aratta. Hallottuk őt már a múlt nyáron a pesti színházban, midőn a Kecskemétre utazó Komlóssy ur társasága abban két mutatóványt adott. Tóth ur kétségtelenül a legjobb magyar színészek egyike; kedvező külseje, tiszta ugyan de nem nagyon erős szava, illő kézmozgásai ajálják őt. Ha mind ezekkel több hanglegyest (modulatio) párosít, vagy is a beszéd kívánatához, indulatokhoz képpes szavainak menetelét jobban változtatja; ha a hosszabb szókknak végső két tagjait hirtelen nem ejti, 's így azokat érthetőbbé teszi; ha hős szerepeiben nem feszes hanem természetes declamatiót követ; egy szóval, ha jeles Megyerink remek játszás-módját igyekszik magáévá tenni, bizonyos lehet, hogy ő is nem sokára a színművészet első fokára jutand. Mai dicséretes játékát első felléptekor tapsolás, a darab után előhivatás jutalmazá. — Kántoriné assz. (Ilka) férjével első találkozását Budán kitünő érzékenységgel adá; vajha ő is jeles actiójival több hangváltoztatást 's érzékenységet, feszetlen beszédet párosítana; mert ez okozza, hogy ő a komoly szerepben mindenkor egyforma, 's így nem mondhatni felőle, hogy ő minden szerepnek más caractert képes adni. Bartha ur a durva Hamsabégnál valódi helyét lelta, 's a sok tapsot meg is érdemlé. Szentpéteriné assz. (Zulima) valamint máskor, ugyan ma is, azt sejteté velünk, hogy érzékeny szerepek adására nincsen hajlandósága, de mind az ő, mind Barthané asszonnynak (Azora) igen csinos török öltözete említést érdemel. — Nevelék az egésznek diszt Megyeri (Batthyány), Fáncsy. (Beleznay), Barany (Forgács) urak. Hogy Beleznay, első felléptekor sisakját le nem

vette, holott a' többiek mind fedetlen fővel udvaroltak Szaparynek, semmi tekintetből se lehet menteni. Ilka és Hamsa játék végén kihivatták. K á t a i.

VII. S Z É P M Ű.

„Nemzeti ABC Szalay Imre nyelv-tudománya szerint. Ön terve szerint írta Tauber Károly Imre a' pesti kir. nemzeti fő iskolában szép írás tanítója.“ — Ezen szorgalmas, és különös szépírói tehetséggel felruházott művész nem csak több írásbeli 's közre bocsátott példányaiban, mellyek közt a' nem régiben egy velin ivre írt gyönyörű 15 sorai (mellyeknek mindenike más magyar és német betűkkel diszeskedik) kitünőbbek, bizonyítá-be ritka ügyességét, de leginkább koronázza művészi tehetségét az említett nemzeti abc, melly remek a' maga nemében. Nagy regal iven tűnnek itt szembe a' több rendbeli apró 's nagy betűk; de különös figyelemre méltó rajta a' csak három fővonásba mesterségesen össze huzott kis magyar a b c néhány felső és alsó lábon három ovállal, mellyben a' b d p r és z kétszer is látható. Különös érdeket szereznek pedig az egésznek a' két oldalon álló csupa magyar koronákból és czimerekből egybefűzött gyönyörű nagy betűk, mellyek már a' váczai utzában Domian szabónak czimzábláján csudáltattak, melly hasonlag Tauber ur munkája. Ő készitette többnyire a' most Pesten olly nagy divatba jött szép bolti czimzáblákat, mellyek mind meg annyi bizonyágai ritka jelességű művészetének, mellyet mind inkább nagyobb tökélyi fokra emelni törekszik, és így nem ok nélkül nyer-meg a' pesti fő iskolában a' szép írás tanítói hivatalt. Ki az említett urnak szép műveit látja, bizonyodva fogja találni állításunkat, 's őt velünk együtt méltán ajánlandja Budapesten mind azoknak, kik munkáját szép írás tanításra és ama gyönyörű czimzáblák festetésére használni kívánják. Lakik Tauber ur a' váczai utzában Gabler házában.

VIII. M U Z S I K A.

Taborsky Quartettjainak harmadika Pesten Dec. 1-jén még számosabb hallgatók előtt, mint multkor ment végbe. Előadott 1) Haydn 76-dik munkájának 1-ső quartettja, G dur. 2) Mozart 4-dik quartett-munkája A dur. — 3) Onslow 38-dik munkája, vagy is 15-dik, ugy nevezett lövés-quintettje C moll. — Bár az első két classica múnék csendes menetele andalító ábrándozásig várászlá is vissza a' figyelmes hallgatót a' hajdankor remek szerzőjeinek világába, de az utóbbi felséges quintett, melly ellentállhatlan hűvvel ragadta 's tüzelé-fel az embert újabb koszorús szerzőjének dicsőítésére, alkalmasint a' mai mulatságnak koronája maradt.

IX. VISELETI DIVAT.

V-dik divatkép a' Honművész mellé. — Menyegzői magyar öltözet. — A' menyasszony fehér atlaszból uszó atlas ruhát, veres bársonból fűző vállat, francia petinetből kötényt, fehér hosszú kesztyűt: — a' vőlegény bárson vagy posztóból fehér mentét, veres dolmányt 's nadrágot visel. Mind kettőnek öltözete arannyal gazdagon megrakva. (Kostyál és Mindseuty pesti polg. szabómesterek közleményök szerint.)

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomat. Trattner-Károlyi urak utzája 612.

L. Kehlman

V.

Divatkép

A. Honmüvész

10

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap December 8^{kán} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Erdőégés. Svéd, norvég, és finn országokban sokszor megmérhetlen darabföldeket láthatni, hol minden az enyészet 's pusztulás nyomait mutatja magán. Itt hajdan felséges erdőségeket, kövér mezőket, vagy szántóföldeket lehetett látni, mellyek most egy átaljában mind elemészttve vannak. Nem látni most egyebet itt, mint egyes fekete, a' földből csak néhány hüvelyknyire kiálló fatörzsöket, kőszén darabokat 's több e' félieket. Ezen szomorú maradványok mellett egy messze terjedő kopár 's kiaszott síkság nyulik-el, mellyen a' szem hijába vágy nyugvó pontra találni. Ezen tüzvészeknek több okai vannak. A' svéd pórnak szokása, hogy ha valamelly erdődarabot ki akar irtani, azt felgyujtani, mi által nem csak hamarabb czélt ér, mint ha ugy vágná-ki; hanem a' hátramaradt hamu egyszersmind földét kövériti. *) — Ezen szokás még nem volna olly káros, ha az a' felette szükséges vigyázattal 's előre látással történnék-meg; de a' svéd paraszt arra keveset ügyel, 's innét vannak azon rémséges és felettébb szomorú pusztulások, mellyekről nekünk alig vagyon képzeletünk. Sokszor egész mértföldnyi erdők, mezők 's vetemények gyulladnak-meg egy pillanatban. Ezen jelenet felséges-iszonyatos! Fű, moha, növény, egy szóval minden tüzzé leszen, mintha valamelly tüzfolyam hullámanak fel 's alá a' telkeken; a' gyantás fenyők mint fáklyák lobognak. De mi a' tüneményt irtózatosabbá teszi, az a' vad állatok iszonyú össze bődülése, mellyek erdei tanyáikból kiüzetve a' falukba rohannak, 's embert marhát egy iránt támadnak-meg dühökben. — Ama nagy természet vizsgáló Linné egykor csak nem áldozatja lön

*) Így tesznek a' stajer országiak is a' magasabb hegyeken, hol az erdőt mivelés alá fordítják, 's hova a' szegény földmives ganejt nem hordhat.

egy illy tüzvésznek. Ő valamely erdő-területben járdalt, mellyet egyszerre, most ugyan nem emberi tudatlanság, hanem a' villám gyújtott-meg. Az idő járás szerfelett száraz volt, 's minthogy a' tüzzel szél szokott járni, annak segedelmével csak hamar az egész erdő lángban állott. Linné ezen történetet munkájában igen szépen leírja. „A' fáknak pattogása — mond ő — messze kihangzott, valamint mikor két tábor egymásra durrogatja ágyúját. Egy részről az iszonyú füst zárá-el az utat, más részről a' mindig nevededő lángözön, 's a' le-lezuhánó fák minden pillanatban halállal fenegettek. Csak a' vak esetnek 's kíséroidimnek köszönhetém, hogy a' pusztító enyészetnek áldozatja nem levék.“

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM,

Gőz-Omnibus. Az Angolyok a' nyugtalan elméjű 's feltalálásokban kimeríthetlen Angolyok meddig mennek még? Valóban az őskor Titanjai ma holnap Pigmaeusokká törpülnek ellenökben. Elméjük és műszereik már mind a' négy elementumon (tűz, víz, föld és levegő) uralkodnak, még pedig nem gyalog, hanem igaz szittyai módra mind a' négyet felnyergelték. Együtt fanultunk hajókázni; de ők mindenben a' friseséget *) szeretvén restelték a' vontatást 's lovaikat nemesb czélra használva levonák azon elemet, mellyet a' régiek legfőbb isten gyanánt imádtak, — a' tüzet, 's azt, vagy inkább annak fiját, a' gőzt fogtak-be lovul, 's ime! hajójik gőz által hajtva víz mentébe 's víz-ellen egy iránt szaladnak, még pedig kettőzött sebességgel, 's haladásuk ugy áll hozzánk mint 1:4 vagy mint a' hideglelésnek ütere (pulsusa) az egészséges emberéhez.

Hogy a' levegőt szinte olly könnyűséggel hatalmok alá hajthatják, az is régi igazság; mert bátor Mongolfier volt az, ki első kezdett e' mérhetlen ürességben hajókázni, még is övék marad a' dicsőség; mert ők nem csak hajókázni tanultak-meg, de utat is építettek benne, 's így kocsival-lóval, vagy magyar országiasan mondva hosszú fuvarban is járhat-

*) Mutatkozik ez az Angolynak járásában — kelésében; de még nyelvében a' szavak kimondásával is gazdálkodik; azokat ugy eldarálja, harapja, hogy mig én 15 minutumig kérődzöm, ő már 8 minutum alatt elhabarta mondókáját.

nak — a' levegőben. Értem a' liverpooli vas-utat, melyet a' város felett építettek. 'S most mondja valaki, hogy levegőbe építeni — chimaera, vagy csupa csak poesis.

A' mi végre földön járásukat illeti: igaz, hogy mi is tudjuk; de ime! az Angolyok ezzel sem elégedtek-meg, 's megunván a' föld és víz felett járni, már azon törekeshnek, hogy alatta járjanak. Vagy mire való a' Tunnel? *) De ez még mind nem elég; az Angoly itt sem akar úgy járni, mint mi. A' lovakat úgy látszik vagy igen kimélik, vagy csupán csak verseny futásokra nevelik, mert már a' kocsi elejébe sem akarják fogni, 's így lön, hogy a' gőzomnibusok születtek. *(Végzet következik.)*

III. ÉPITMÉNYI JELESSÉG.

A' luxori obelisk. *(Folytatás.)* Ezen két Obelisk Luxorban a' templom előtt állott 's Kleopatra tőjének is neveztetnek. A' nehézségek, melyeket meg kellett győzni, három félek voltak: 1) Az Obeliskokat a' Nilus partjáig hozni, 's ott hajóra tenni 2) a' folyón egészen a' tengerbe hajózni, és 3) az átszállítást az egyiptusi tenger mellékektől egész a' francia kikötőig, onnét pedig Parisba elintézni.

Besson ur francia tengeri tiszt 's az alexandriai arsenál (fegyvertár) kormányzója tanácslá: építtessék egy igen nagy talp, mellyen az Obeliskokat Thebe-ből a' tengerre lehessen szállítani; a' talp pedig akár egy vitorlás hajó, akár gőzhajó által vonattassék. Ezen tanácslat egy arra rendelt kiküldöttség által megvizsgálva se gazdasági tekintetben se elegendő bátorságra nézve nem elfogadhatónak ítéltetett. Az végeztetett tehát, hogy Toulon-ban szállítóhajó (Transportschiff) építtessék, melly elegendő nagy legyen egy egy Obeliskot ölébe fogadni; e' mellett teknőjének (Kiel) igen laposnak és kivájottnak kelle lenni, hogy elegendő magossággal maradjon a' vizen, mi leginkább a' Niluson szükséges, 's különösen ama veszedelmes szirtfoknál, melly ezen folyó torkolatjánál Rosette alatt találtatik. A' hajó 1830-ban elkészült 's Thebe romjain emelkedő egyik falu nevével Luxor-nak neveztetett. Kormányoztatása Verninac de Saint

*) I. Honművész 53. számát.

Maur hajós kapitányra bízott, kinek tapasztalásaitól, bátorságától és ismereteitől minden jót lehet várni. Az Obeliskok körüli munkálatok pedig Lebas urra, ki a polytechnicai iskola tanítványa 's a tengeri genie-corpsnál al-inzsenér vala, hagyattak.

1831-ki Majusban a hajó kiindult; az idő igen kedvező volt elannyira, hogy a franczia tenger-mellékről egész Egyptusig csak 18 nap kellett, noha egy hónapot számítottak rá. Nem olly könnyen ment Nilus folyamán, mellyen egész Thebe-ig fel felé a viz ellen kellett evezni; 's minthogy a hajó bár a lehetőségig megkönnyebbitetett, még is mindig két mètre-nyi (8 láb) mélységre süllyedt, csak Juliusban indulhatott-el a Niluson; de ezen időben csaknem mindenhol csupa iszap volt a part, 's így a vontatás mód nélkül nehezitve lön, valamint a zátonyok (Sandbank) által is Kairo alatt; 's ide még azt is kell számlálni, hogy a hajón sok Europaiak voltak, ezeknek pedig Reamür 30—40° hévsége alatt így dolgozni kissé nehezökre eshetett.

Mig Luxor (a hajó) itt így küzdött, az alatt Lebas ur az ingenieur 8 dscher m-ákat megrakatott munkásokkal, faeszközökkel, kötelekkel, 's egyéb az obeliskok átszállítására szükségesekkel, 's elhajókázott (1831-ki Julius 12-kén) Alexandriából. De csak alig indult-ki helyéből e kis hajós sereg, midőn már a dscherme kereszt vitorla-faja (Queer-segelstange) szélrohanás által ketté törtetett, mi a tovább menést egész napig hátráltatta; Lebas tehát vissza megy, 's a megtett javítás után ismét kiindul és Rosette-ig ér; de itt ismét valamennyi eszközeit még laposabb 's könnyebb talpakra kell szállitania, mint az al-egyptusi dschermek valának; végre Junius 19-kén ezen nehézség is meg van győzve, 's a kis flottilla viz elleni evezéseit Kairo felé folytatja. *(Folytatás következik.)*

IV. THEATRUM.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Budán Dec. 1-jén Donna Diana adatott. Tóth ur Don Caesar szerepét, valamint előbbi napon, kedvező sikerrel játszotta. Sokat reménylünk tőle, ha multkori eszrevételink iránt figyelmetlen nem maradand, 's kivált ama feszes megszaggatott szőcjtéstől el fog állani; mert akkor declamatiója nyájasabb 's természetesb leend.

Játék végén kitapsoltatott Dianával együtt, klt Kántorné assz. szokott jelességgel személyzett; öltözetei, 's átaljában valamennyi színészeké mai darabban különös szépségűek valának. Don Luis (Fáncsy ur) a' kézzel tenni szokott complimentet kerülje; mert ez már nincsen szokásban. Perin (Telepi ur) ugy látszott inkább tréfás, mint finom cselszövényes szerepet öntött személyébe, pedig véleményünk szerint az utólsót kellett volna választania. Kivánjuk végre, hogy a' színészek az a z t a t e z t e t szókat a z t e z t helyett ne mondják olly gyakran; az ugy nevezett ik-es igék helyes használásához szoktassák magokat; a' szükségtelen egyre halmozott a z é n , a' t e , a z ő toldásokat kerüljék, hogy ily nyelvcsinosítási tekintetben is előbbre legyenek a' fővárosban játszó nemzeti színészek; mert vajmi idomtalanul esik az illyes mondás: „az én szívem csak a' te nemes lelkednek 's az ő tehetségeinek hódol“ holott ezt szebben így ejtethjük: „szívem csak nemes lelkednek 's tehetségeinek hódol.“ — Egyéb iránt a' mai előadást ismét szép számú közönség látogatá-meg, 's a' szinte majd valamennyi páholyok megtölte nyilván bizonyítá a' budapesti előkelőknek is magyar színészetünk iránt viseltetett kegyes pártfogását, mi ha olly szépen nerekedik, mint eddig tapasztalni örömünk volt, ugy fő városunkban alapított magyar színházunknak boldog jövődöt jósolhatunk, minek szeretett ősi nyelvünk tisztelőji örömtől repdeső szívvvel tapsolhatnak, 's t. Pest vármegye hazafiságát buzgóan áldhatják. — Dec. 3-kán a' „testvérek ellenkezése“ című erkölcsi játék — Dec. 5-én Fáncsy Lajos jutalom-játékaul Fáy András urnak „Két Bátorija“ adatott, miről jövő levelünk bővebben tudósítand. Ká t a i.

Nagybányán Oct. 27-én adatott az ércz-rabló, eredeti érzékeny rajzolat 3 felvonásban, szerzette Törökfalvi Pap Ferencz. Ezen játék jövedelme Almásy István felségelésére levén hirdetve, — nem csak azért, mivel ezen színész több előadott darabokban célirányosan tudá készségét és előadási tehetségét alkalmazni, hanem leginkább, mivel már a' játék érdeke és körülményei ezen bányászi vidék szokásaihoz és rendjéhez szorososan szabattak, — a' néző helyet számos hallgatók foglalák-el. Eránosz Bertzi Károlyt igen érdeklően adván ismét bizonyítá, hogy ő derék színész. Bányászi helyes öltözete, és az igen jól eltalált személyesítés célirányos mozgásokkal párosítva, kellemes kimondással vegyítve tünteték őt ki a' színészet pályáján. Czelesztin, kinek ő tanítványa, benne ma holnap rokon társra találhat azon uton, mellyen sokan cél nélkül élnek fiatal korukat. — Vámosy Lőrincz személye Fejér Károlytól pontosan szinte hiba nélkül utánoztatott. De okát nem látom, miért játszá Fejérj ezen egyébként durva rabló személyt Moor Ferenczhez illő finom alattomosággal? Egyéb iránt ezen igazgató ujra megmutatta e' darabban, milly szembe tűnő dolog a' színpadon a' helyes játékrend. — Hegyesy Antalt Góde vendég-színészünk meglehetősen játszá ugyan, de hideg egyformasága, és tüztelen jelenetjéi em-

lékeztettek, hogy más nap elutazand. — Emiliát Nina jól adhatta volna, ha nem nagy szerepét megtanulni képes vala. — Zsófiát Fejérné nagy tapsok közt játszá. Bár csak elhinné, hogy az illy nemű együgyű (naiv) szerepekben ő tündökölve ragyoghatna. — Almásy Aranyosnak személyét szépen, hiba nélkül játszott. Különösen tünt elő a' bányászi dalok eléneklése alkalmával kellemetes hangja. — Befejezé a' játékot Hátszeg vidéki hatos oláh táncz, mellyben a' többi közt Szaklányi ifiú vendég-színész is elő állott; a' táncz igen érdeklően adatott. Éljenek a' derék színészek!

Keővari Gyula.

Szatmár. Nov. 25-kén adák színészink „A' tatárokat magyar országban. — 26-kán, itt mulatásuk ideje alatt adott mutatóványikat befejezőleg: „Kemény Simont“ mindkettő Kisfaludy Károly munkája. — Hunyadiban a' hazáért vértanúként (martyr) magát áldozatul kitett czim-szerepű bajnokot Keszy, lelkes nejét Lendvainé, az atyai fájdalom 's nemes eltökeletnek méltánylata közt küszködő öreg atyját Szalay, Hunyadi fővezért Rákosy a' helyes előadáshoz közel 's távolabb esve, de általjában várakozásunkat kielégítőleg adák. Náduvdary a' kémnek szerepében, sugói segedelemben bizakodva, gyakran habozza; ki e' hibáját elhagyva, már ajánló külsejére nézve is magát nem utolsó színésszé alakíthatná. Az öreg Keményen, fíján, 's ennek nején, közép sorsukhoz képest igen is fényes öltözet tündöklék. De miért volt Simon kis fíjának fején kalpag a' szobában, még mikor aludt is? Azt akkor is illett volna levenni, midőn atyja holt teste mellé térdepelt. Hunyadi a' szerző szavai szerint páncélzban említettett, holott a' nélkül volt jelen. — Ezt követé a' szomszéd Szigetre menendő társaságnak bucsúvétele Keszy által; valamint a' Katz színész által más nap ugyanazon teremben adandó táncz-mulatságnak hirdetése: 's így az eddig Thaliának szentelt helyen, következő nap már Terpsichore ülte innepét. Az egész betege befejezé az adott darabnak helyes néma ábrázolatja, szinte két szakaszban. Nézők számosan valának, kiknek nagyobb részét a' szépnem tevé, mi itt általjában közönségesen történni szokott, 's mit máshol nem tapasztaltam. Ha a' nürnbergi szépek egyesülete Regélőnk 59-ik számában említésre méltatott, miért volna helytelen nekem is városi 's vidéki szépeinknek azon dicséretes viselkedését érdeklenni, hogy koszorú formán homlokuk felibe illesztett csipkefonattal megelégedve, többnyire kalap 's fejkötők nélkül voltak játék alatt? — Színészink nem a' publicumnak hideg részvétele, hanem játékszinnek alkalmas hely nem léte miatt kéntelenítettének távoznia, minthogy az eddigi játékszin, a' közeledő farsang alatt tánczteremmé változtatik.

H d g r.

N é m é t J á t é k s z i n.

Pesten Nov. 29-én Töpfernek 4 felvonású vig játékát „a' nagybátya ellen viselt haború“ legelőszer láttuk. — „A' gazdag öreg

Sprenkel (Fischer ur) megholt hugának fiját, egy vig, 's életét könnyen élő fiatal embert Lajost (Gerlach ur) semmiben sem akarja segíteni, mi okból ez ellene tréfa-háborút akar viselni. Megegyezt. i. Bern kapitánnyal (Haag ur), kívül éppen párviadalra akart kelni, és ennek, hogy a' párviadáltól elállott, megígéri, hogy szeretett Agnesának (Fussgänger leányassz.) Sprenkel egyik gyámleányának birtokához segíti. Mind ezen tervet, mind pedig ön hitelezőjeinek kielégítését kivinni akarván Lajos mint herczeg jelen-meg Sprenkelnél, 's hat hitelezőjeit, kik őt mindenütt kísérik, udvari szolgálójának adja-ki. Az öreg nagyravágyó és fúrge Sprenkel szinte magán kívül van e' megtiszteltetésen, kivált midőn észre veszi, hogy a' herczeg másik gyámleányát Emiliát (Gerlachné assz.) jó szemmel látja. A' buta házi kasznár Mispel (Gaede ur) a' jövevényekben lappangó haramiákat sejt, és a' gazdasszonyt-is Wichtignét (Klimetschné assz.) elámitja, mi sok tréfát okoz. Az ő szavára fogatik-el a' ház körül leskelődő Bern; de ezt a' herczeg hozzá érkezett kurirnak 's hiv emberének mondja, és így Bern következőéjjel Agnesát könnyen elszökteti, miután a' két leány Lajos titkába avatatták. Végre Lajos a' hitelezőket haramiáknak öltözteti, kik rajta ütnek, 's őt szinleg megfosztják. Az öreg Sprenkel más nap nem bocsáttatik-be a' herczeghez, 's ez okból szinte kétségbe esik, mivel véli, hogy a' herczeg kegyelmét elveszté. Mispel segedelmével megtudja, mennyi volna a' tolvajok által okozott kár, 's ő ezen nagy summa pénzt titkon berakja a' herczegnek üres ládácskájába, melyet emberei a' terembe ki-állítottak. Lajos a' pénzes ládát elfoglalja, és hitelezőjeit kielégíti. Az öreg ismét kegyelmet talál, 's bár Lajos, Emiliának kezét megnyervén tőle, értésére adja, hogy ő volna az unoka öccse, de Sprenkel ezt hinni 's megfogni nem akarja, mivel azon mámora miatt, hogy ő egy herczegnek barátja lett, egyebet se akar hallani. — Sok tréfás jelenetekkel van ezen mulatságos darab diszesítve, 's egy a' legjobb vig játékok közül. Jelesen játszottak Fischer, Posinger, Gaede urak, 's az asszonságok. A' két első, játék közt, kitapsoltatott. Posinger ur (Mózes az egyik uzsorás hitelező) zsidó dialektusával és uzsorás characterével különösen mulatá a' közönséget.

Pozsonban Nov. 23. 24. 25. és 26-kán kedves estvéket szerzett nekünk Fenczel János, Bécsben a' Leopold városi játékszinnek balletmestere, Fenczel József, 's Ziegelhauserrel ugyan azon színház tagjaival néhány apró divertissement-jai által, mellyeket Fenczel János maga szerkezett öszve, 's bár kénytelen vala olly személyeket is felvenni, mellyek a' művészség e' nemében nem gyakorlottak; még is tudta őket belátólag, 's ügyesen úgy elrendelni, hogy e' miatt szembe ötlő zavar nem történhetett. Maga Fenczel János mind Arlequin szerepében, mind más characterekben úgy tűnt-fel, mint amaz ügyes, 's nevezetes tánczos, kinek e' talentuma régóta megszerzé helyét a' főváros művészei között. Ki-

vált kellemes volt első esti meglepetésünk magános magyar táncza által, mellyet remekül vitt-ki, 's melly a' nagyszámmal öszvegyült közönségnek zajos helyben hagyása közben osztatlan tetszést nyert. Nem kevesebbé kedvező oldalról ismerők-meg, 's mutatá magát Fenczel József, ezen ifjú művész, ki naponként tökéletesbiti erejét pályáján; azon szerencse, és siker, mellyel Domi majom szerepében megjelent, darab időtől fogva ismeretes a' fővárosban; 's most ismét örülve látjuk, hogy ő mint Policinell is felülmulhatlan; benne lát-hatja Carelle túlhaladva magát. Ziegelhauser, kit egy esztendő előtti itt mulatásakor jeles mutatóványaiért megkedveltünk, most ujlag mint egy igen ügyes grotesk-tánczos jelent-meg, 's azon taps-zaj, mellyet gerjesztett, bizonyosága lehet érdemének. Springer assz. ki szinte Bécsből jött-le a' fen nevezett művészeket mutatóványaikban gyámolítani, minden lehető megtett, hogy helyét betöltse; egyéb iránt sajnosan kell megvallanunk, hogy a' játékszini igazgatóságnak azon részvétlensége, langyossága, melly mindennemű, 's nevű előadásokban világosan mutatkozik, káros befolyását itt is kimutatta; mert a' muzsika-kar kivált 24-kén Vasárnap olly nyomorult volt, 's a' játékhöz tartozó darabokat olly hibásan adta, hogy rosszabbul adni, 's hallani nem lehetne. Átaljában véve kedvetlenül mondhatjuk, hogy nézőjatekunk igen-igen tökéletlen, 's operánk a' szű értelmében éppen nincs. Ilyen körülállások közt, hol találjon estvéként csinos mulatságra 's meglegedésre okot, és tárgyat a' közönség? Operában Sommer; hely-furcaságban (Local-Posse) pedig Zöllner Maria azok egyedül, kiket méltó, 's kell említeni. Nézőjatekban sem áll jobban a' szín — a' szépem közül csak kettőt nevezhetni, Melchiornét, mint érett, 's gyakorlott színésznét, 's Hillmer leányasszonyt naiv, 's ifjú szerelmes szerepben. Ez kedves egy jelenet a' színpadon, 's a' közönség kedvence, minthogy deli, 's kellemes termettel élénk tehetséget párosít, 's játékaiban édesen lép-meg szép zengésű szavával. Azonban bár milly tökéletlen 's hibával teljes is néző jatekunk, a' darabok gondosabb megválasztása által még is, kivált ha tekintjük az előadó személyeket, sokat el lehetne fedni, és több jó adathatnék; — de erre az igazgató nem ügyel, ellenére mind azon igéreteknek, mellyeket a' közönségnek nyilvánosan tett. Nov. 18-kán, midőn Zöllner Maria leányassz. külön hasznára Maria című opera adatott, világosan kitetszett a' nézők elégedetlensége, és nyilván éreztették az igazgatóság gondatlanságával rég érdemlett díjját, melly kellemetlen jelenetekre indító okoknak illy nyilvános helyeken mindenkép szorgosan eltávoztatását az igazgatóság szent kötelességének tartsa annyival inkább Pozsonban, hol a' közönség élénken pártolja a' játékszint. G. W. M.

V. H A N G M Ű.

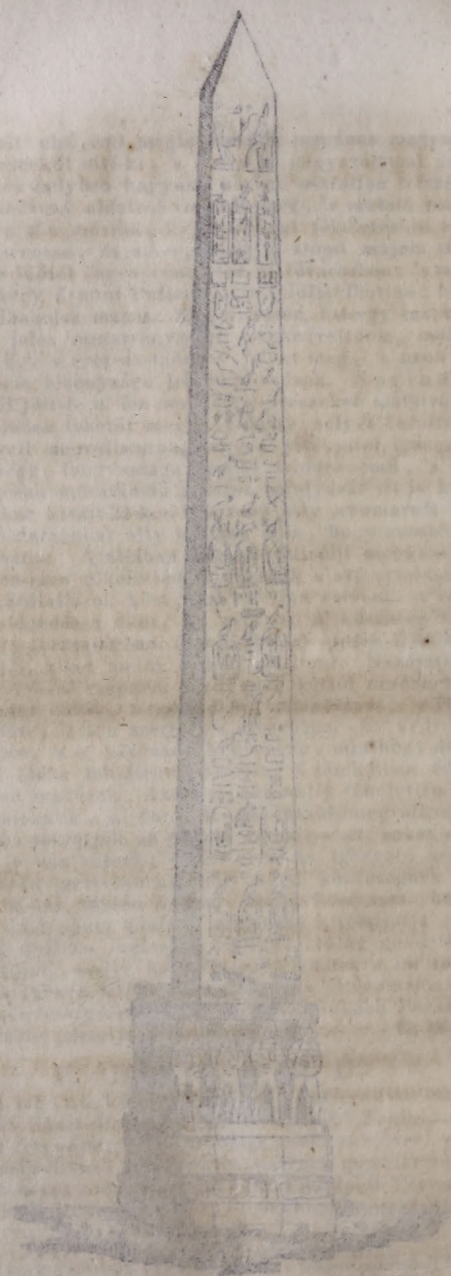
„Nemzeti nóták, készítette és Piano-Fortéra alkalmaztatta Rosenthal Mark. 2 ik Füzet. Pesten Grimm Vinczénél.“ Foglal magában három lassú és két frís nótát, melly utóbbiak közül az elsőnek eredetisége szembetűnő; a másodiknak kezdete már ismeretes gondolaton alapul. — A szerző magyar nóták játszására leczkeket is ad; lakik Pesten az ország uton a' kék bak mellett Miller házában Remekházy szomszédságában.

VI. VISELETI DIVAT.

Parisi 's londoni férjfiaké: zöldes fekete posztóból felső kaput, mellynek zsebei lefelé részatosan vannak metszve; bő pantalon rőt barna posztóból. — Vagy: setét viola színű felső kaput a' másikkhoz hasonló szabással, gallérja 's oldal-szegélye plüschből. — Vagy: setét viola színű frak bárson gallérral; selyem szürke mellény; szürke selyem-drap nadrág plüsch-szegélyel a' két oldalon.

*Kisebb luxori obelisk
észak-nyugoti oldataról.*

Obelisk of Luxor, Egypt
Height 75 feet

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csütörtökön December 12^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

A' hiv uszkár. Bizonyos kereskedő, ki esztendőt által többszer utazott B-ből Londonba, mindig magával szokta volt vinni uszkárját (Pudel); de legközelebbi útjára sajnálta elvinni, minthogy anyai reményben volt az állat. Csudálkozva látá azonban már az első státióon kutyáját lélekszakadva a' kosi után törtetni; megállittatá tehát lovait, 's a' jó állatot magához vevé. De az alatt mig Londonban tartzkodott, az uszkár öt kölyket vetett, 's minthogy az anyai örömek igen elgyengíték, elhatározá ura, hogy a' vendégfogadásnak illő pénzösszeséget adva őt addig nála hagyja, mig ismét eljövend. Ez meg is történt; de ki írja-le a' jó kereskedő álmélkodását, midőn haza érkeze a' legközelebbi reggel kutyájának ismeretes nyivogásat hallja ajtaja előtt. Sebesen indul az ajtó felé, 's azt kinyitván ime! elejébe ugrik uszkárja, lábaihoz egy kölyket tesz, körül ugrálja urát farkesóvalva, 's hizelkedve, és ismét mint a' villám ki-rohan az ajtón; majd nem sokára ismét megjelen, ismét egy kutyát hoz, és ismét eltűnik. Az ur most meghagyja inasának, hogy látna utánna, mint van az uszkár dolga körülményesen, ki is a' még hátra levő kis ebeket egy a' várostól nem messze fekvő árokban találta, hova őket az anya Londonból egyenként hordotta, mert a' vendégfogadás bizonyítása szerint a' kis ebek közül egyik a' másika után tűnt-el, mig végre az anya-uszkár is elmaradt. — B. Londontól 20 mértföldnyire van, 's így az urát 's kölykeit szerető hiv állatnak kevés napok alatt 2000 mértföldet kelle megtennie, 's a' tért mindegyik magzattal kétszer megfutnia.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Gőz-Omnibus. (*Végzet.*) A' gőz-omnibus nygan akkora, 's kivevén a' lovakat egészen hasonló a' közönséges Omnibushoz. Bénne 14 személy alkalmatosan elfér a' kor-

mányzón 's ennek segédjén kívül. A' masina (gépely) egészen a' kocszi - derékon 's így a' kocszi közepén vagyon, és minden erőködés 's csak nem zaj nélkül munkalkodik a' nélkül, hogy a' hévség valakinek alkalmatlanságot szerezne. A' lekéneztett (abgeschwefelt) szénnek, mint égő szernek használása a' füstnek minden kellemetlenségeit elveszi. A' gépely egyébiránt nem hat a' tengelyre, hanem egy a' tengellyel közösülésben álló támaszra, mellyből kimenő két lánccal pedig a' kerekeket hozza mozgásba. Mi a' gőz- omnibust félnék embereknek is kedvessé teheti, az, hogy az explosio általánosán lehetetlen, még akkor se, mikor a' gőz legfőbb fokára hajtatik, minthogy a' víz több vas csőbe (forraló szobákba) vagyon elrendelve, mellyek mindegyikén egy-egy a' felesleges gőzt elhárító légesap (ventil) találtaik.

„Valóban — mond egy szemtanú — alig van valami, mihez az álmétkodást lehetne hasonlítani, melly az embert megszállja e' ló nélküli kocszi látására, midőn azt majd sebesen, majd lassan haladni, most mindenféle kanyarodásokat csinálni, megállni, vissza tolni, ismét előre menni, szóval egy nagy városnak mint Londonnak annyi ezer nemű kocsijai közt a' legnagyobb könnyűséggel és ügyességgel elhaladni látja.“ Az első gőz- omnibus a' gőz- kocszi- társaság műhelyéből indult- ki csupán csak D á m á k k a l, Eleinte 6 mértföldet haladott (két mértföldet egy órában); de midőn az ember- tömegen keresztül hatott, sebességét annyira nevelé, hogy egy óra alatt 10 mértföldet futott- meg. Sőt újabb tudósítások szerint 20 (angoly) mértföldet is halad már most egy óra alatt.

aa.

III. ÉPITMÉNYI JELESSÉG.

A' luxori obelisk. (Folytatás.) Itt új és nem várt nehézségek adák elő magokat; a' Rei- ek t. i. vagy is az említett talpak tulajdonosai, hogy mennél tovább a' vizen maradván annál tovább fizettessenek, minduntalan a' zátonyokra menének, 's ott nyugodalmasan elvárak, míg az aradó viz ismét felszabadította őket; csekély apadt helyeken pedig vonatni kellett eme talpakat, mire a' szomszéd falukból Arabokat kelle felfogadni rend kívül drága áron; sőt Kairobán egy eltörött kormány- evező végett is ki kellett

szállniok. Itt Lebas ur panaszt tön a' kairoi kormányzó-nál a' Rei-ek magok viseletéről, 's a' kormányzó elég kegyes lön őket megfenyíteni, sőt négy Janitsárokat is adott melléjek, kiknek vigyázniok kellett, hogy amazok a' haladást önként ne késleltessék. Igy egészen Bon-Sedah nevű hegyláncz fokaig szerencsésen elérkeztek Julius 3-án, midőn itt estvéli 10 óraker egyszerre heves szélrohanásokkal vegyes orkán támadja-meg őket, 's az egész hajósereget elszéleszti; mire ismét szélszend állott-be. „Ezen szélvész — így írja Lebas ur — melly a' hegyekből forgótánczban zúgott-le reánk, 10 percz alatt valamennyi compas-vonalt keresztül szaladt, 's egyik dscherme — (mert kettőt megtartottunk) nagy arboczát ketté töré; az Agabák (tutajok, talpak) elveszték vitorlájikat 's a' t'. Három óráig tartott dühösködés után végre csendesült, 's miután szenvedt kárainkat helyre pótoltuk, más nap utunkat folytathattuk,“ 's valóban már Julius 31-kén Luxor előtt kikötének. Lebas ur legott gondoskodni keze egy raktár építéséről eszközeinek, életneműinek 's embereinek biztosítására, ezek után pedig az Obeliskhoz látott.

Mig Lebas ur itt így foglalatoskodék, az alatt Luxor hajó kapitánya, kit Alexandriában hagytak, mindig várá, hogy a' viz nevedése utját előfogja mozditani. Szerencsére az alexandriai kikötőben Navarin felé induló egy hadibrigg találkozott; ennek kapitánya szives lön Luxort hajókötéltre venni, 's a' Rosette-nél találkozó veszedelmes örvényen keresztül vontatni. Hat napi utazás után végre Kairo alá ért Julius 17-kén; itt új vezetőket kapván 19-kén ismét tovább indult 's 25-kén már Sintban volt. Lehetetlen leirni, mennyi nehézségekkel küzdöttek, mennyit álltak-ki ezen utban a' Francziák, néha három nap egymás után, minden nap 18 órát kellett dolgozniok, hogy $1\frac{1}{2}$ francia mértföldet haladhattak, mig a' nap-hévség 53—55 graduson állott. Valamennyi vontató kötél, csónak elromlott a' fáradságos munkában; a' folyónak utolsó kanyarodásánál Thebé-től mintegy 5 mértföldnyire már csak egyetlen-egy jó csónak 's két három fonatékú csak nem egészen felbonyolódott hajó-kötél volt-meg. 400 Arab vontatta 11 óráig, hogy 4

mértföldet haladhatott. Végre Augustus 15-kén Luxor falvánál csak ugyan megszállott.

Most kezdődtek az Obelisk körüli munkálkodások; de itt ismét nehézségek találtak: az Obelisk nyugoti oldalához egy egész sor ház vala ragasztva, ezek közül tehát 4,000 frankon megvettek, 's ezeknek eldöntése is néhány napokba, az Arabok naponkénti fizetése 35—40 centimekbe került. Midőn végre számtalan munkálkodások és nehézségek után az Obelisk kiásatott, arról kelle gondoskodni, hogy azt most hajóba helyeztessék. Szükséges volt erre egy utat, vagy menedékes ösvényt kiásni az Obelisk-tól kezdve egészen oda, hol Luxor állott. Hogy ezt végbe vihessék, le kellett hordani csupa romokkal elfedett két dombot 's valamennyi házakat elrontani, mellyek utban állottak. E' munka 800 embert három hónapon által foglaltoskodtatott. Más részről pedig az ácsok tartós és erős faboritékot készitének az Obelisk számára, hogy az mindennemű sértésektől ment maradjon.

Közepette ezen munkálatoknak kitört a' cholera. A' betegség eddigelé csak a' belföldieken mutatá dühét 's a' Francziák már hízkelkedni kezdenék magoknak, hogy kimélve maradnak; de már October 4-kén a' Luxornak két hajós legénye megbetegedett. Könnyen gondolhatni, milly aggodalomba ejté ez a' tiszteteket, 's leginkább a' földmérőt. Nem tudták, folytassák-e a' munkát, vagy abba hagyják; ugy de akkor a' Nilus kiömlése előtt nem lettek volna készek. Ez utolsó tehát arra határozá őket, hogy minden félelmet megdaczolva munkájokat a' seregenként haló Arabok mellett is folytassák. Szerencsére volt náluk egy igen ügyes tengeri orvos Angelin ur, 's ennek munkálati és a' természet kedvezési által lett, hogy 15 Francziák közül — mert annyi támadtaték meg a' cholerától — egyetlen egy se halt meg.

Végző, kevésbé nehéz ugyan, de sokkal merészebb része az expeditionnak az volt, hogy a' földközi tenger és a' zajos oceanon keresztül vissza evezzenek francia országba. Ez is véghez ment a' művészet minden barátinak nagy öröme. *(Végzet következik.)*

IV. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Dec. 5-én Fán c s y Lajos ur jutalom-játéka „a' két Báthory“ Fáy András ur szerzeményéből számos nézők előtt adatott. Örömmel láttuk a' budapesti miveltebb közönséget, bár a' sáros idő sokat vissza tartoztatott, egybe seregleni a' kedvelt szerzőnek ezen szindarabjára, mellyet már nyomtatásból ismerünk. Ez okból, 's mivel az már, mint értettük, Miskolczon egyszer eljátszatott, annak tartalmáról nem szöllumk. Az előadás igen csinos készüllettel, válogatott diszes magyar öltözetekben történt, melly utóbbiakból említendő Kántorné (Dóczy Julia) és Pálné (Kendy Maria) asszonyoké. A' darab mind a' mellett, hogy a' szerző által néhol a' mai előadásra meg rövidítettett, négy egész óráig tartott; mi okozta, hogy bár abban az egyre változó jelenetek érdekesek valának, 's nem untattak, de az egészt csak ugyan rövidebbnek ohajtottuk, mit jövendő előadásra remélünk is. Igy véleményünk szerint a' szobaleány egészen elmaradhatna, Darabásynak szerepét pedig sokkal rövidebbre lehetne vonni, 's átáljában a' dialogusoknak legalább egy harmadát 's az astrologust kihagyandónak véljük. A' három fertály óráig tartott első felvonás volt azonban egyedül az, melly némi unodalmas szerzett; mivel nem csak hogy abban hosszas dialogusok, egyes elbeszélések fordulnak elő; de azon kívül az abban elő fordult színészek, mint ha össze esküdtek volna, átáljában olly csendesen, vagy szavaik utólját elharapdosva, beszéltek, hogy a' földszinti nézőhely közepén beszédjeknek legalább felét nem értettük. (Talán ennek az is volt oka, mit már többszer vettünk észre, hogy a' színészek többnyire a' szinpad hátulja felé fordulnak és beszélnek). Nem a' legszerencsésb gondolatnak tartjuk, hogy ezen első felvonásban hosszas és fontos tartalmú beszélgetéseket magokban foglaló két szerep éppen két gyenge mellü és igy kevesbbé érhető személynek Kún y v e s (Kovasóczy) és Szólló s y (Darabásy) uraknak adatott; ez okozta leginkább, hogy beszédjek érthetlen levén az 1-ső felvonás hatása semmibe ment. Helyökbe talán Telepi, Baranyi, vagy Pály és Farkas urakat jobb lett volna használni; mert a' hosszas beszédek csak akkor nem unatók, ha erős hanggal, érhetőleg és érdekes előadással declamáltatnak. Egyéb iránt hosszabbítá a' mai előadást az öltözködés és pompás csemegetár (credenz) elkészítése által a' 4-dik felvonás előtt okozott hosszabb időköz. A' sok gyertya gyújtogatás is sok időt elfoglalt. Különbén a' csemegetárt kisebb szobává nem pedig olly nagy teremmé kellett volna tenni, mivel a' benne történt jelenetek hatása nagyon elveszett. Hiba volt az is, hogy a' tánczteremből azon csemegetárba kijött személyeknek játéka hidegen, akadozva, nem pedig folyvást sebtén (rasch) és elegendő természetes zajgással (Hastigkeit) ment volt, mi különben az akkori jeleneteknek, sőt az egésznek érdekét nagyon emelte volna. — Az

utolsó felvonás, hogy különös érdeket gerjesszen, igen jó előadást kíván, különben erőtlén marad, 's ma csak ugyan így is történt, mit leginkább Farkas ur (Astrolog) okozott. A' csillagbűvészi jóslatát, melly jambusokban vala írva, inkább csak felmondva beszéllé-el, hogy sem annak bizonyos megrendítő fenségét adni képes lett volna; pedig éppen ennek (a' darab végén) kellett volna különös végső hatást szereznie. — Az apróbb hibák közé számíthatjuk a' szurkos fáklyák nagy füstjét (holott szinpadra gyengébb lángú viasz fáklyát szokás használni) — a' végszavakra kevés ügyelést — 's az egymás szerepébe helytelen vágást — minek ismét a' szoros próbatartásnak elmulasztása, és kinek kinek ön szerepe jól meg nem tanulása lehet az oka. — Azonban jól felfogák szerepeik szellemét Kantorné és Pálné asszonyságok, Megyeri, Tóth, Bartha, Fánecsy, Nagy (Kendy) és Szöllősy urak. Megyeri ur (Geszty) kised szerepében ismét disze volt az előadásnak. Tóth ur (Báthory Zsigmond) actiója jeles volt ugyan, de beszédje iránt ismételjük előbbi észrevételinket, mellyekben az egész közönség megegyezni látszik. Mire való feszes, erőltetett, 's affectált szőejtése? Hiszen nem ez, hanem a' természetes beszédmód, 's az alkalmas szóhangoztatás szül a' színészek művészi koszorút! Több színésztől hallottuk már ('s ezek alkalmasint egy ugyan azon szerencsétlen iskolából keletkeztek) ezen természet elleni declamatiót, valamint ama boldogtalan módosságot is, hogy a' t, gy, ty 's több betűk mellé a' h betűt is közbe szurják 's p. o. így mondják: gyhermek. Ezen affectatio szinte kellemetlen ama német színészeknél is kik a' morgen helyett morhent mondanak. Már Tóth ur megbocsásson, ha ön javát ohajtván, 's jeles individualitását a' tökéletesség legnagyobb fokára léptetni szeretvén, őt figyelmeztetjük, hogy ő is az említett módosság métegyében szenved. — Bartha ur (Báthory Boldizsár) amannak nagy bátyja volt ugyan, de ha bajusza nem lett volna, szinte fiatalabbnak lehet vala őt tartani Zsigmondnál. Kántorné assz. élénken tükrözé a' boszúra vágyó megsértett asszonyt. Ő is kétszeres érdeket szerzend jeles dramaticai tehetségeinek, ha mondásainak értelméhez szabott hanglejtést adand, 's gyakran a' két különféle értelmű mondandót egybe nem köti, hanem azokat különböző hangon ejti, és kivált az interpunctiókra figyelmezend; mivel (ne vegye rossz néven őszinte vallomásunkat) gyakran úgy tetszik, mintha némelly declamált körbeszédjének értelmét felfogni képtelen volna, mit régi dicséretes igyekezete felől feltenni nem is bátorkodunk. — Pálné assz. szembetűnőleg javult móddal játszott, és szerepét szorgalommal tanulá-meg. Csak az első felvonásban beszéllt kevéssé gyengén. — Játék után Kántorné assz. Fánecsy és Bartha urak kitapsoltattak.

K á t a i.

Nagybányán Oct. 29-én Kisfaludy Kérőjiben jelesül játszá Fejérné Lidi szerepét: ellenben Máliét Nina leányassz.

éppen nem találta-el. Mire valók voltak a' rendkívüles hidegség, idom-
talan test- és szem-mozdulatok? Valóban illyesekre az igazgató fi-
gyelmezethetné színésztársait. Egyébiránt azt is vettük észre, hogy
ezek még a' színpadon is éreztetik egymás iránt a' színen kívül ger-
jedt különféle indulatokoskodásaikat. Peröldit Fejér ur jól utánoz-
ta; igaz hogy ő róla nem tehet, ha a' deák szókat tökéletesen ejteni
képtelen. A' Baltafit türethetően játszott Bányai vallyon miért
használja a' vállakat verő bajuszt minden szerepeiben. Almásy
nem fogá-fel ítéletem szerint Székházy szerepét; mivel a' darabnak
halhatatlan szerzője abban nem egy barázda billegető francia gaval-
lért, hanem mai utazott világfit teremtett. Eránosz, a' Theseus,
a' fél lábú Ferencz kaplár szerepét akarta volna játszani, de hogy?
— Adelino-Mandolino; Móor Károly-Malachias. Ezen szerepek olly
különböző characterűek, mint ég's föld. Eránosz pedig ezeket —
ugy látszik — egy nála már megrögzött bátor elv után igen rendet-
lenül használja annyira, hogy mit tegnap mint Guelfo, vagy Jaro-
mir legérdeklőbbben fényre hozott, ma mint Ferencz káplár, vagy
lepetsételt polgármester iszonyú setéségbe zavarja. Hósváry óbes-
tert (Szigethvári) se láttuk se hallottuk. Pozsonyi dicsérettel
adá Károly szerepét. Ezen színész igen jól öltözik, mi őt nagyon
ajálja. Luizát (Kukorotziné) méltán hivta-ki a' közönség. — Nov.
3-kán Pozsonyi Alajos urnak felsegállítására „Benjamin lengyel ország-
ból“ adatott Fejér (Commissarius) helyén volt; csinos öltözete,
feszes és szerepéhez illő rátartása elvont találva. Korne tanácsos
(Bányai) sehol se volt; úgy látszik ezen hős csak akkor lép-fel,
mikor neki tetszik. Lám orvost Szigetvári meglehetősen; Froh-
berg Lajost Pozsonyi jobban; Biztos-tanácsost Almásy még
jobban; Biankát Fejérné legjobban adá. Amaliát Nina hideg
egyformasággal mondá-el. Emiliát Luiza igen jól's dicséretesen
játszotta. Benjamin (Eránosz) személye méltán nyeré-meg a' publi-
cum tapsait. — Követé a' játékot egy néma ábrázolat e' czim alatt:
„A' kibujdosott magyar fi lengyel országba, vagy a' lászki
muravári halál-harang“ Eránosz József színésztől szerevve: de
a' kilencz feljegyzett személy közül csak négy állott a' színpadra,
és nehány nyaktörés-esés után, mellyeket a' szerző maga igen me-
részen próbált, és egy képzelt haragnak fülsértő félre verésén ki-
vül semmi se volt érdekes. Ezt követé egy magyar verbungtáncz
Bányai Józseftől igen dicséretesen elugrálva. Emlékezetre méltó,
hogy a' kihirdetett chemiai zöld lobogó görög lángos-
tűz helyett egy közönségesen pislogó mécs-világ jelent-meg; mit
minden esetre a' chemicus és a' szerek hamissága okozhatott. (Ezen
társaság további mutatványairól még szólni fogunk, itt azonban
előleg jelentjük, hogy Nov. 16-án színészink a' szomszéd városba
költöztek, honnan két hét múlva vissza jönni szándékoznak.)

Keóvári Gyula.

N é m e t J á t é k s z i n.

Engelbrecht ur vendégjátéka Pesten. Dec. 5-én ezen vendégünk a' lembergi színház tagja legelsőbben lépett-fel Vogelnek „megbánás és kárpótlás“ című nézőjátékában mint Baum Károly. Jó termete, fiatal kora, tiszta érthető szava, jó mimicája által megnyeré a' közönség tetszését, 's egyes akarattal kitapsolták. Csak az öröm-jeleit másképp illőbben ohajtanók általa kijelentni, mint sem ma tette, midőn a' 2-dik felv. végén Juliát (Grillné assz.) örömeiben nagyon is fel találta emelni, 's vele keringett; a' 3-dik felvonásban Herznével (Klimetschné assz.) szinte hasonlót akart tenni, de alkalmasint ezen utóbbinak nehezebb teste végett azt felemelni nem bírta, mi zajt és kaczagást okozott. Grillné asszonynak valamint mindenkori ugy mai módos játékát, és Klimetschné szorgalmas előadását, valamint Grimm urnak (Fest) jeles játszását is dicséretes említésre tartjuk méltónak. Grimm ur a' 3-dik felv. után előhivaték.

V. M U Z S I K A.

Servacsynsky Szaniszló hangversenye. Az austriai birodalombeli legjelesebb violinistáknak ezen egyike kellemes mulatságot szerze a' hangművészet kedvelőjének, midőn Dec. 5-én délután 4 órakor Budán a' hétválasztók teremében számos hallgatók előtt hangversenyt adott. 1) A versenylő ur Kreutzer szerzeményeiből violin-concertet játszott, mellyben rendkívüli nehezségekkel mérkőzék-meg. 2) Kundt ur Maurertől flaután változatokat fujt. 3) Serv ur hegedűn változatokat játszott Reisch szerzeményéből. — 4) Battka ur szabad phantasziát játszék az Aeolodicon hangszeren. — 5) A' versenylő ur magyar változatokat játszott ön szerzeményéből (E-moll). Ezeket, ha jól emlékezünk, már hallottuk tőle Budán a' színházban Hessman ur hangversenyében. — A' kísérő hangszerek csak huros hangszerékből állott, melly okból a' concertjátészó annál fogatosbban tüntetheték-magát. Kundt ur jelesen játszott, csakhogy közel levén a' hallgatóságához, fúvása kissé nagyon is hallatszott, mi a' hangok tisztaságából sokat megvon. Az Aeolodicon bús hangjai az idegekre nagyon érzékenyen 's talán nem is kellemlen hatnak, kivált ha sokáig egy huzomban moll hangokban tartanak. Így azt véljük, hogy ezen hangszer, mellyet multkor Pesten a' Duna fürdői teremben is hallottunk, talán nem is kelleme hangversenyben használni. Egyéb iránt valamint Kundt ugy Batka urnak szorgalmas játéka tapsokkal koszorúztatott. Zajos tapsolás jutalmazá több ízben a' derék Serv. urnak mesterséges játékát. Ohajtanók, hogy vajha őt mindenkorra magunk közé csatolhatnók, és jövődében igaz eredeti magyar themákat választana jeles változtatjai alapjául.

Taborsky Quartettjainak negyedike Pesten Dec. 8-kán ismét szép számú hallgatóság előtt ment végbe. Játsszatott 1) Mozart 4-dik quartett munkájának 1-sője G-dur (egyike a' Haydnak ajánlottak közül.) — 2) Haydn 4-dik számú quartettjainak 4-dike B-dur (egyike az Erdődynek ajánlottak közül.) — 3) Beethoven Friesnek ajánlott 3-dik quintettje C-dur (két violával). Ezen jeles munka a' halhatatlan szerzőnek legnagyobb quintettje. — Örömmel tudósítjuk ezen classica mulatságok kedvelőjüt, hogy Taborsky ur azokat továbbra is folytatja, és még négy quartettot fog adni az előbbi előfizetés vagy bemeneti díj mellett. Biléteket válthatni a' szépmű árosoknál, mint előbb.

VI. VISELETI DIVAT.

Bécsi asszonyoké: magos ruha virágos szürke atlaszból prém-palattinnal és karmantyúval (Muff); fekete atlasz kalap gaze-szalaggal és virággal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612.

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap December 15^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Torf-föld *) égése Hollandiában. Az idő szárazsága — mond a' Journal de la Haye f. e. Jun. 11-én — melly Junius elejétől fogva tartott, nagy segedelmet nyújtott, hogy Gröning tartománynak magosabban fekvő torfos vidékei a' vetésre alkalmasakká tétessenek, mi közönségesen az által történt-meg, hogy az éghető torfot meggyújtották, melly azután a' maga utján égdegélt a' nélkül, hogy valaki tovább aggódott volna róla, minthogy az illy égések néha már egész nyáron által is eltartottak. Már be volt vetve az ezen égés által mivelhetővé lett földnek egy része, a' másik pedig még égett, midőn Jun. 11-kén délutáni két órakor egyszerre sebes szél kerekedik délnyugotról, és süvöltő orkánná nevekedve a' tüzet neki hajtá a' vetésnek 's minden nemű éghető tárgyoknak, és az egész vidéket rémséges tűzbe borította.

Ezen szerencsétlenség a' tartománynak több részeiben egyszerre esett. Nem képzelheti az ember eléggé a' nyomorúságot, mellybe azok ez által helyeztetének. Sok familiák már csak alig értek reá tulajdon személyöket megmenteni; mert alig hagyák hátok megett házaikat, midőn ezek minden vagyonyokkal semmivé lettek. Mások meg akarván menteni holmijeket árkokba hajták azokat; de itt is minden az emésztő lángoknak áldozatja lett. Ismét mások, kik a' tüztől távolabb estek, nem is álmodtak veszélyről, midőn egyszerre csak lángoktól valának környékezve. Némelly

*) Torf, Torfmoor alatt a' földnek valamelly éghető neme értetik, melly leginkább északi tartományokban találtatik, 's nem egyéb, mint félig elrothadott mocsár-növények gyökereiből álló föld égő anyaggal (mint: kén, földi gyanta 's a' t.) vegyülve. — A' nevet megtartottuk, mert sajátságos; noha némellyek azt magyárosan turfa, törf, gyeptőzeg, földtőzök nevekkel is jegyzik.

napszámosok, kik éppen a' torf-földeken dolgoztak, nem menekedhettek-meg másként, hanem a' vízbe ugráltak, 's így ruhájikat megnedvesítvén árkokba vonultak, mellyekben hévtől és füsttől csaknem elemésztve 24 órát állottak-ki. Másoknak egészen a' vízbe kellett bukniok, hogy a' fejek felett elhaladó lángok prédájává ne legyenek: de csak hamar ismét fel kellett emelni fejeiket, nehogy a' vízbe fullanak; 's így csak e' két ellenséges elemekkel küzdve tartathaták-meg életöket.

A' torf-árkokba futamlók közt, kiknek ugy szólván a' lángokon kellett keresztül uszniok, egy viselős asszony is találkozék, ki következett napra teljes egészségű fiat szült. Egy másik anya nagy üggyel bajjal menekedheték-meg 8 napos csecsemőjével; de futtában másik gyermekét veszte-el, noha a' veszély után az is épségben találtaték-meg egyik torf-árokban.

Az égés mintegy 5 óra járásnyi földön dühösködött, 's az orkán süvöltése, melly a' lángokat édig csapdosta, a' sűrű füst-gomolyok, a' szüntelen hulló hamu-eső, az éj bekövetkezése, a' tudomás, hogy az ember képtelen ezen iszonyú vésznek gátot vetni, — mind e' jelenetek rettegéssel és kétségbe eséssel töltének-el minden keblet. Ha az orkán éjjel támad vala, ugy valamennyin áldozatívá lettek volna a' sebesen emésztő lágözönnek: így azonban a' nagyobb rész megmentheté életét, igaz hogy csak javának 's holmijának elvesztésével. Még is azonban három ember veszte életét, hat pedig tetemesen megsérült. Minden nemű segítség hasztalan volt. Widerwankról hajón egy fecskendezőt küldének; de legott mind a' kettő elégett: e' mellett mint egy 2,273,692 tonna torf-föld, 72 ház, 17 torf-kunyhó, egy malom, 8 hajó, 's két hid lettek a' tűz prédájává; nem különben sok marha, 's nagy mennyiségű gabona. Mostan tehát 328 személy hajlék nélkül vagyon, és 319-nek mindene oda veszett. A' szenvedett kár öszvesen mintegy 174,613 forintra becsültetik.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Buza-nemesítés. Sir Robert Ker Porter angoly consul Caraccában Humboldt ur által ama mind szaporaságára, mind rövid ideigleni érlelésére nézve annyira dicsért vic-

toriai buzából mustrát küldött angoly országba. Victoriában, tulajdonképi hónapban, egy illy nemű buzával bevetett holdföld (14,520 négyszeg láb) 2,160—2,560 font buzát ad, míg a' hasonló nagyságú földből francia országban csak 800—900 fontot nyer az ember. Ha egyéb iránt e' buza-faj más éghajlat alatt is olly sebesen érik, mint hazájában, úgy az azzal Februarius 15-kén bevetett földet már Május 1-jén aratni lehetne, 's csak hamar kicsépelve már Május 15-kén ismét el lehetne vetni, Julius 29-kén pedig learatni. Nálunk ugyan Februariusban nem igen lehetne vetni, de lehet Martiusban, 's így a' második aratás Augustusban megtörténhetnék.

Répa-papiros. Egy Sinisen nevű Svéd, ki már eleve számtalan próbákat csinált, hogy répákból papirost készíthessen, e' felől minap egy értekezést irt, 's azt ki nyomtatva közhírré tétette.

Mozgó czimer. Egy régi és eléggé ismeretes vendégfogadás Londonban nem régiben igen különös 's mechanikai tekintetben nevezetes czimert tűzött csapszéke elejébe. Ez egy colossalis egyetlen egy darab fából készített, 3 mázsát nyomó, emberi alak vándor öltözetben. Az alak 5 perc alatt 300 lábnyi sebességgel forog, még pedig olly sebesen, hogy arcza mindig az utfelé van fordulva. A' műszer, melly azt mozgásba hozza, egy egész hónapig munkálkodik a' nélkül, hogy fel kellene húzni, 's T. Lowe urnak találmánya. Ime! Londonban már a' czimerek-is mozganak, 's mi még is egy helyben állunk! vagy is a' régiben!

ä a.

III. ÉPITMÉNYI JELESSÉG.

A' Iuxori obelisk. (Végzet.) Mind a' két Obelisk csudálkozásra méltó mű, 's tökéletes és jó állapotban vannak tartva. A' nagyobbik 75, a' kisebbik 72 lábnyi magos. Hogy e' különbséget, mennyire csak lehetett, elfedezzék, a' kisebbiket magosb talapra (Sockel) állították, és pedig a' magosabb elejébe. Hieroglyphák fedik három függőleges sorban mindkettőnél a' két oldalakat, a' középső sor 15 hüvelyknyi mélyen, a' többi kettő csak könnyen vagyon bevésvé. A' sokféle foglaltványokban (Einfassung) Rhamesses vagy is

Sesostris királynak mindannyi nevei, 's egy hosszú dicsérő beszéd és tetteinek leírása található. A' talap északkeleti és délnyugoti oldalán négy kutyafejű majmot láthatni, melyek melljén ugyan azon köriratok vannak: „Ammontól szerelve, a' naptól helyben hagyva 's a' t“ mellyeket az emlék alapkövén is láthatni. Nehéz bizonyosan meghatározni, milly időkorban élt ezen uralkodó; de annyi bizonyos, hogy ő ugyan azon bajnok, kinek győző fegyvere egészen felső Egyptus, Nubia, Syria, Aethiopia, sőt magára görög országra is kiterjedett. Tacitusnak egyik helye szerint nem lehet kétleni, hogy ezen Rhamesses ugyan az, ki Sesostris Herodotnál és Strabonál. Képe, viselete, neve, és előnevei a' legnagyobb emlékszobrokon található, jelesen Isambol és Derri emlékeken.

A' szóban levő két Obelisknak egyike Parisban de la Concorde piarczán (az előbbi revolutioi piarczon), a' másik az invalidusok háza előtti téren fog felállittatni.

Ez alkalommal nem leszen érdektelen a' legnevezeteseb Obeliskok magosságát közleni, mellybe az alapkövek 's talapok nincsenek számítva:

Romai obelisk St. Giovanni in Laterano előtt	99	francia	láb
Ugyan ott Péter piarczán	78	—	—
Ugyan ott Piazza del popolo (nép piarczán) .	74	—	—
Pétervárárt III-dik Pál által építettett (uj) .	73	—	—
Parisban a' luxori	72	—	—
Romában Monte Citorio-n	63	—	—
Alexandriában Cleopatra tője	63	—	—
Konstantinápolyban a' Hippodromusban . .	56	—	—
Arles-ban régi obelisk	47	—	—
Romában Monte Cavallo-n	45	—	—
Ugyan ott Trinità di Monte előtt	44	—	—
U. o. St. Maria Maggiore előtt	43	—	—
U. o. Mattei Villa-jában (major)	36	—	—
U. o. Rotonda piarczán	19	—	—
Münchenben a' Glypthothekában	19	—	—
Romában Minerva piarczán	17	—	—

IV. L I T T E R A T U R A.

Kunoss Endre hazafiságos áldozatja. A' nevezett urnak kívánságára örömmel közöljük a' nemes hazával az alább kö-

vetkező lelkes nyilatkozatát, 's mindenkinek hazafiságos figyelmébe ajánljuk.

„Nem haszonvágy, hanem forró érzete hazám iránti tartozásomnak buzdított még az 1831-ki év nyarán készült munkámnak legközelebb — *A l a p v o n a t o k a' h o n i n e v e l é s k ö r é b ől 's a' t.* — czim alatt kiadására. Hiedelmemben, hogy a' 19-dik századnak sokoldalúság után törekvő gyermekei a' nevelés tárgyát is kellő figyelemre tudják méltatni, 's az ennek körében feltűnendett munkát szives részvétellel fogadandják, nem egészen csalatkozám. De más részről viszont teljesedve látom hazánk egyik nagy fíjának intő szavait, melyeket munkám kiadására nézve egykor hozzám intézett. Csekély veszteségemet azonban legkevesebb se fájlalom; sőt, ha pénz-erőm birná, édes örömmel viselnék illyent többet is; mert reményem szerint kamatjaival együtt visszanyerendi azt honunk (erkölcsi értelemben véve) idővel. Hogy e' remény valóságát annál bizonyosabban eszközölhessem, és a' gyümölcsözésre szánt magvakat messze terjedtebben elhinthessem: bátor vagyok a' testvérhon minden vármegyei törvényhatóságát munkámból 1-2 példánnyal ajándékozólagon megkínálni, bizodalmasan kérvén, méltotassanak azt könyvtáraik számára tőlem elfogadni. De olly vármegyei törvényhatóságoknak is szívesen kedveskedem, mellyek talán mindeddig könyvtárral nem díszkedtek, szerényen esdekelvén: méltassák csekély ajándékomat azon kitüntetésre, hogy ez, egy jövendőben felállítandónak kezdetűl szolgálhasson, időközleg pedig levéltárukból az olvasóknak, tértvény (reversalis) mellett, mindenkor kiadassék. — Reményem, hogy a' tekintetes megyék hazafiúi igyekezetem tisztaságát elismerendik, 's ennek bizonyosságául kedveskedésem tárgyát elfogadásra érdemesítendik; mellyet én, bármilly — magát igazolhatandó — alkalmatosság által mindenkor a' legnagyobb készséggel kiszolgáltatomok. — Pesten 1833-ki December 6-án.“

Kunoss Endre.

Feldunasor 7-dik számú házában.

V. HAZAI HIRLELŐ.

Szegedi érzékeny inneplés. — Szegeden sz. András hava 25-én. — Városunk tanátsa és választott községe mindenkor valódiilag ismerte, hogy a' religio azon szét nem oszolható láncszem, mellynek szelid tudománya az erény és morál hasznos szabályait oktatta a' miveletlenebb lelkeket is a' köznek javára, a' szükségésre, isteni 's emberi kötelességekre erősen leköti, — 's hogy illy sok jónak lakást emelhessen, teljes törekedéssel volt, hogy Rókus külvárosunkban hajdan szabados polgárink által a' ragadó pestisnek megszűnése alkalmával hálaadva emelt, 's az idő viszontagságai által már majd elemésztett szentegyházat omladékaiból kivehesse. A' nagy méltóságú magyar királyi udvari kamarától nyert kegyes engedelem mellett a' városi kincstárból építtetett és szent Rókus tiszteletére szentelt templom így létesítettén mindnyájunk

köz öröme tegnap főtiszt. Róka János püspök-makói lelkész és alesperest ur által nyerte felszenteltetését, melly alkalommal sz. Demeteri fő egyházunk lelkésze alesperest Kreminger György ur igen esinos magyarsággal készített beszédet mondván majd az ágyúk szakadatlan durrogásai között szónokunk Beró János urnak fíja tiszt. Beró János ur igen számos gyülekezet előtt legelső sz. mise áldozatját mutatá-be a' mindenek Urához, — a' midőn is hold-mező-vásárhelyi lelkészi segéd tiszt. Benitzky Mórítz ur a' szónoki székéből olly igen jeles beszédet mondott, hogy majd minden jelen voltak-nak könnyeit megindítá. Az isteni szolgálatnak és felszenteltetésnek ekképpen megtörténte után a' köz lakosoknak számukra ételek osztattak, 's három tiz akós hordóból bor bocsáttatott. Curialis épületünk táncz-teremében azon szónokunk mintegy 140 személyekből álló társaságot gazdagon megvendégelt: estvére pedig ezen rég szív-sovárogra várt örömben leendő részesülhetés végett még számosabb vendégeket híván-meg, kettős táncz-mulatságot ada. Kebleink a' tüzesítő pezsgő bornak ereje által még inkább élesztette az öröm és vigasságnak legnagyobb kitörését mutatták, még inkább pedig az, hogy választott polgáruink táncz-teremében az egyedül hazai nótákat zengő muzsikai hangzatok mellett ifiaink és szépeink közül sokan a' figurák özönét ügyesen teremtve minket magyar tánczokkal gyönyörködtettek.

Miskolczy István.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Dec. 7-én „Rolla halála“ adatott. Azt tartom két szomorú játék egymás után talán sok is volt. Azonban hallgatók szép számmal jelentek-meg. Ha ezen színész-társaságnak pénztára olly állapotban volna, hogy minden játékhoz illő ruházatokra költhetne, úgy kívánhatnók, hogy ezen darabban az Indusok valamennyin a' korhoz illő öltözetben jelentek volna meg. De így most még el kellett néznünk, hogy a' királynak Atalibának (Barany i ur) kék seiyem köpönyege, az indiai asszonyoknak tiszta fehér ruhájok, az indiai katonáknak kék és veres öltözetök, topánkájok és bajuszok is volt, de a' kézív és tegez mindeniknél hibázott. Pizarro-nak (Megyeri ur) is nem napkeleti hosszú, hanem rövid spanyol palást illetet volna. Szembetűnő volt a' 4-dik felvonásban a' Pizarro által szállított örök meg jelenése, melly hibák gyakran történnek. De a' részeg spanyol katonának (Telepi ur) az 5-dik felvonásban a' kis gyermekkel tréfálódzása is elmaradhatott volna, melly az érzékeny jelenet alatt kaczagást okozott. Kántorné assz. (Kora), Bartha (Rolla) és Megyeri urak jelesen játszottak. Szentpéteriné assz. (Elvira) is élénken adá szerepét, csak több méltóságot öntött volna belé. — Dec. 8-án a' szebeni erdőt láttuk, mellyben előfordult oláhtáncz Farkas ur utmutatása szerint ügyesen tánczoltatott ifiabb színésznink által, — 9-én a' nagy zürzavar — 10-én

a' sokat tudó — 12-én „a' Kérők“ — 13-kán a' budai asszonyi egyesület által ápolt szegények javára „Bocskay István“ adatott, miről jövő levelünkben.

K á t a i.

Kassán az abaúji pártfogolt dal- és színészi társaság a' dicséretesen ismert 's Budára ment Megyeri, Pály, Bartha urak, Kántorné 's a' Miskolcra költözött kellemes énekesné Kubainé asszonyságok elszakadtával tetemes veszteséget szenvedett. Magok az újabban jött tagok, mint Ujfalusiné, Lendvayné asszonyok, Lendvay és a' nehézkes német tánczos Uhlich urak se képesek legjobb akarattal is ama hézagokat betölteni, és így az egész öszveséget, mikép az mult télen egybe szerkezve állott, félig is kipótolni. Mert csak azon esetben tartható vala fel magát kedvezőleg jeles nemzeti társaságunk, melly szorgalom és ügyesség által alapult-meg, ha közte szakadás (eme minden társaságnak mirigye és sirja) nem történik, és így az egész egyesülve marad, mi által szerzett jó hírét fen tarthatta volna. — Egyébiránt mostani társaságunknak van még több derék művésze, mint Szentpétery, Szerdahelyi, Szilágyi urak, a' valóban dicséretes említést érdemlő és a' nézőjátékban különösen jeleskedő Ujfalusyné, és Dériné asszony. Az utóbbinak ének-hangja tetemesen csökkent ugyan, de színészi ügyességét lehetetlen el nem ismerni. Mi azonban a' fiatal naiv szakmányt illeti, mellyben őt többnyire látjuk, igaz, hogy nem egészen hozzá illő. Az opera dolgában nem jól állunk. Tökéletes daljátékok éppen nem adathatnak, minthogy tenoristánk 's első énekesnénk hibázik. Lendvay ur, ki nem tanult 's gyakorlott hangász, illy tetemes színpadon tenorista képen nem yétethetik. A' közönség látogatása nagyon mérséklett, és így a' t. igazgatóság ezen télszakon által tetemes pénzmennyiségből álló segéd áldozattal lesz kénytelen alkalmasint a' pénztár hézagját pótolni.

K a s s a i.

S z a b a d k á n Nov. 16-kán András és Béla; más nap pedig az elmaradt gőzhajósok (Calais János, drama 3 felv. Castelli szerint) érkeztek-el színpadunkra. Tudtomra az első gőzhajót Fulton Robert Oct. 3-kán 1807. ereszté vizre Amerikában New-Yorkban, 's csak 1819-ben hajózták által Európában az atlanti tengert előszer gőzhajóval. Ezen történeti igazságnak daczára Calais János (Kilényi) már Alphons portugalli király idejében gőzhajóval kötöki a' portugalli partokon nagy bámulatára a' partvidéki lakosságnak; kik közül egyik annyira elbámult (Kis), hogy a' meglehetősen számú publicumnak egész naivitással hátat fordítana — a' mit megbocsátunk ugyan neki, mert a' játékszíni értesítő szerint ő készíté a' gőzhajóhoz megkívántatott erőmivet. Egy uttal sajnáljuk is, hogy annak egyik legnevesb részét — a' kötelet, mellyen a' gőzhajót színpadra huzták — az igen alacson partok szemink elől el nem takarhatták. — Kilényi urat az elhaladt fiatal-kor, — azon baj, hogy jobb kezét nem használhatja, hanem baljával végzi minden actiójít,

— szavának a' rekedtségig tompa hangzatja, melly legnagyobb erőködésre se válik zengeteggé, — azon körülmény, hogy szerepét (nehányat kivéve p. o. Móor Károly, Hamlet 's a' t.) ritkán tudja, 's ilyenkor vagy lélekszorogó pillanatokot vet a' különben igen derék sugóra, vagy beszédét holmi szókkal örökké toldezza, vagy éppen a' sugó ellen hangos 's illetlen kifejezésekre fakad, — mind ezekhez azon észrevételünk, hogy ha ő nagyobb szerepet visz, akkor a' szinfalak megett lárma, zöreij van, 's a' játzók elmulasztják fellépésök idejét — — nem annyira primo-amorosónak, mint directornak és pedig ollyannak teszik alkalmassá, ki ritkábban 's csak szükség esetén lépjen a' szinpadra.

Polgárfi.

Nagybányán Nov. 5-én adatott: „ha sok a' pénz, sok az atyafi“ vig ját. 5 felv. — Luiza (Martha falusi asszony) igen jól játszott. Ezen fiatal színészné sok prima donnákon kiteszen. Fejér (Antal) és Fejérné (Rózi) nem csak előadásaikkal, hanem helyes öltözetjeikkel is ujra érdemet szerzének magoknak. Kivált Fejérné assz. mindenek felett volt a' mai játékban, 's mióta elismerni kezdi, hogy az illy nemű szerepekben tündöklök, ő, nincs hozzá fogható. Eránosz Mérész Jánost ismét jól, Maxot a' fiját Almásy ismét meglehetősen, Sybillát pedig Nina ismét igen gyengén adá. Emlékeztetjük a' színésznéket, nehogy valamiképpen — talán felejtékenységből — fél fehér, fél fekete topánkában lépjenek a' szinpadra. — A' számos atyafiak közül Vincze mint kezdő színész igen csinosan, Varga pedig meglehetősen játszott. Ezen utóbbinak ajánlatik az egyenes nyak tartás. Bányai (hajós kapitány) szavait habarva, rendetlenül öltözve, fertelmes rozsdá-ette karddal jelent-meg. — Nov. 9-én „a' kigyós vitézek“ adattak nagy készüllettel, semmi bölcseséget nem kimélve (mert így lehetett a' hirdető lapokon olvasni) Pivári Anna felsegélésére. A' játzók éppen nem elégték-ki hallgatójikat. — Nov. 12-én Tell Vilmos játzatték Fejér felsegélésére a' botránkozásig rozsul. Mi lehet ennek oka?! — Nov. 15-én „Kemény Simon“ Horváth Luiza felsegélésére. Eránosz szerepét mai nap Fejér játszotta és el nem találva Simont. Keménynét Fejérné assz. sirva adta elő. Kék arca, ömledező könnyei, fájdalmas kénszerített mozgásai kivított csatákat gyantítottak, melyeket azonban felfedezni nem ide való. Keovári Gyula.

Német Játékszin.

Engelbrecht ur vendégjátéka Pesten. Vendégművésznünk Dec. 10-én lépett-fel ismét Stuart Maria szomorú játék Mor timer szerepében, 12-én mint Hans Sachs, mellyeket csinosan 's tüzzel játszván ismét sok tapsot aratott. Mind a' mellett, hogy mellye gyenge, minden szavát igen jól lehet erteni.

VII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: felső ruha gros des Indes-ből; selyem kalap fekete csipke-szélű szalagokkal ékesítve. — Vagy: ruha veres bársonból, mellynek eleje hasonló színű zsinórokkal és paszománt szövötű virág-levelekkel díszlik; nyakgallér fekete blonde-csipkéből; selyem vagy gros-de-naples kalap tollvirágot kal.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612:

HONMŰVÉSZ.

PESTEN Csütörtökön December 19^{kén} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Tarantola-pók szelidítése. Ezen óriás pók (mint már egyszer érintettük) közönségesen száraz 's heves éghajlat alatt lakik és hüvelyknyi nagy szövetekben tartozkodik, mellyekhez fa-rostból (Fasern) és sárból egy 1½ hüvelyknyi csőt ragaszt. Ezen a' föld felett kinyúlt csőken által leskelődik az elmenő férgekre, és olly erős rohanással kap utánnok, hogy illyeket elejébe tartván az ember őt kicsalhatja, 's megfoghatja. Java szigetében (egy angoly utazó bizonyítása szerint) olly nagyok ezek, hogy első lábaik körmeit a' belföldiek aranyba foglalva fogpiszkálóknak használják. Ha az embert megszurja, halálos leszen; de a' Javaiak ezt úgy orvosolják, hogy azon helyen őt össze zuzzák, 's a' seben fekve hagyják, mi általa' mérég hatása gátoltatik. (Tudva van, hogy nálunk is így tesznek, midőn a' méh vagy darázs valakit megcsip.) — Duffur ur ez állat-nemet igen jól ismeri, 's tapasztalásainak minapi következményét (Resultat) a' parisi tudományok akademiájának be is adta, mellynél fogva a' tarantola-pókot (Tarantel) is meg lehet szelidíteni. Egy illy pók, melly papiros által bezárt üvegpohárban fogva tartatott, annyira hozzá szokott börtönéhez, hogy urának kezeiből is elfogadta a' férgeket. Ő ezeket nem szivta - ki a' szerint, mint egyéb pókok cselekszik, hanem egészen megette. Ugy látszik, hogy éjjel jobban látnak mint nappal a' tarantolák; mert az említett fogoly, midőn egész napon át csendesen viselé magát, éjjel szüntelen karczoló papirosát; a' mint hogy egykor éjjel el is szökött.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Muzsikai nyelv. Valamelly nyelvet muzsikai eszközök hangjai által létre hozni már 1817. óta foglalatoskodtatta Sudre urat egy francia muzsika-mestert; végre csak ugyan olly tökéletességre hozta, hogy nem régiben már

próbát tett vele a Mars mezején, mely részére szerencsésen ütött-ki. Sudre ur elejénte e' muzsikai nyelvet csak a' hegedűre vonta, 's erről Arago, Raoul-Rochette, Cherubini, Catel, Boieldieu 's több más mű-értők előtt próbát tarta. Sudre ur 's egy tanítványa két különböző szobákban voltak, mellyek egy harmadik által választattak-el. Most Sudre urnak szavakat mondtak, mellyeket ő hegedűjén visszaadott, 's a' tanítvány ezeket ismét szavakban adá vissza. Kiviláglik innét, hogy a' muzsikai nyelvvel mint telegraffal is lehetne élni. Després general, kíta' találmány megvizsgálására kineveztek, kinyilatkoztatá Sudre urnak, mennyire czél irányosb volna e' muzsikai nyelvet egy harsány fuvó eszközön kiadni, mint p. o. a' klairon-on, mely már mindannyi franczia ezredeknél divatozik. Ugyan is a' klairont tiszta időben egész órányi távulságra, ellenkező szélben pedig és ágyú dörgés alatt fertály órára lehet hallani. E' szerint tehát sokkal sebesebb telegrafra lehetne számolni az eddigieknél.

A' nehézség, minthogy a' klairon-nak csak három kótáji vannak, nem vala közepszerű; de Sudre ur a' feladást még is megfejté, 's mihelyt készen volt, a' Marsmezején próbákat adott. A' parancsolatok, mellyek e' szerint adtak, következők voltak: „Reggeli négy órakor indulóra készülni, — reggeli hat órakor a' hid szakasztassék-el, — puska-por hibazik“ — 's t' e'félék. Ezen parancsoknak egyike a' klairon-on kifuvatott a' Mars mezejének egyik végpontjától Trocaredo dombjáig, hol is mindent jól megértettek — 's ez mind 15 perczekben történt. Az e' muzsikai nyelvnek hasznos következményéről szolló 's a' hadi ministerhez intézett tudósítás e' szavakkal végződik: „Mi a' hasznot illeti, mellyet e' muzsikai nyelvnek háború idején lehetne venni, úgy gondolja a' kiküldöttség, hogy azt sikerrel lehetne használni, hogy valamely tábornak seregeit, mellyek valamely folyó vagy völgy által el vannak válva, együvé lehessen hívni, valamint a' tábor 's annak előpostáji közti egyetértést 's t' e'féléket eszközölni.“ Hasonló próbák tettek a' touloni kikötőn is, hol tapasztaltatott, hogy a' tengeren még használhatóbb mint szárazon. A' kiküldöttség úgy találta, hogy három parancsolat két minutum alatt

1,500 toise-nyira terjesztetett. Igen alkalmasnak találtaték különösen éjjel 's ködös időkben jeladások eszközölhetésére.

Sudre ur az óta azon dolgozik, hogy e' muzsikai nyelvet mind annyi nyelvekre alkalmazná, 's már hat szókönyvnek adá elő-rajzát, t: i: francia, olasz, spanyol, angol, német, és orosz — de magyar nyelvből még nem, — hol minden szó mellett annak muzsikai magyarázata is találkozik. Igy még csak egy fő szókönyv vagyon hátra e' muzsikai nyelvből, melly szerint lehetséges leszen mindenkinek, ki a' hangtudomány 7 jegyeit, azoknak a' lineakon vagy azok közti állását ismeri, hogy mindent, mi a' fennevezett hat nyelven irva van, olvasni, és áttenni tudhassa.

III. I N T É Z E T.

A' török kert és az elysiumi mezők. — Paris a' mult nyáron uj mulatságokat nyert, t. i. muzsikai estéket a' szabad ég alatt. Ezen esti hangversenyek két különböző helyen tartátnak, az elysiumi mezőken t. i. és a' török kertben a' du temple-i boulevardon. E' szép kert minden aranyozottsága, pagódjai (indiai bálvány templom) kioskjai (török mulató kerti hajlék) 's egyéb czifrázatai mellett is régtől fogva elfeledtetett, mint a' sir elhagyatott, 's unalmas valamint a' vele határos Marais; és a' reá költött száz ezer frank a' migueli költsönzéssel egyirányos sikerű lábon állott. — Semmi se tündéresebb Parisban mint az ujság, és semmi elmaradhatlanabb mint az utánozás; e' két-tő foglalatoskodtátja szüntelen a' parisi népet: egyik a' másikat szüntelen rontja. Csak alig tetszettek a' közönségnek az elysiumi mezőkben adott esti hangversenyek, már a' török kert (Jardin turc) tulajdonosa is azon gondolatra jött, hogy beteg Islamismusát az elysiumi mezők utánozása által felemelje. A' Jardin turc is fog tehát hangversenyeket adni; lomb-sátorait, kioskjait, pagodjait, félholdjait, festett szobapadlatait 's ezer féle állat-és ember-alakjait két annyi színeket játszó gyertyákkal fogja kivilagosítani, az elysiumi mezők példájára uj orchestrát (hangáskart) és pedig nyolcz szegletű templom formájában fog emelni, 's belé egy karigazgatót három rőfnyi titulussal állítani, ki a' közönségsen ismert mesterek, mint Rossini, Auber 's a' t. műveibe

ön talentumival magosb szellemet tud varázsolni; ez meglevén, nem fogja feledni a' szorgalmas vállalkozó (Unternehmer) mind ezeket valamely méz-szavú jelentésben a' legolvasottabb hirlapok egyikében a' nagyon tisztelt közönséggel megtudatni; semmi se haladja már felül intézetének gyönyörűségét, pompáját, 's az istenek lakása csak kietlen pusztaság az izletesen és kitünőleg diszes Jardin ture mulató helyhez képest. Az ujság író éppen nem fog gazdálkodni szavaival; ő tudja miért; a' rendelő maga is inkább szereti a' nagyitást mint a' hideg igazságot; ismeri ő vendégeinek természetét, és siet a' jelentés pillanati benyomásától a' leglehetősb nyereséget remélni. — E' szerint tehát elkészül a' nyilvános jelentés, mellyben sok számtalan özönlő édességek közt következőket olvashatni:

„A' bemenetelnél gyönyörű színvegyes világosítás ragyog a' látogató elejébe. A' kertnek belső részében pedig a' vendéget ágas bogas Porticus (tornác) előtt széles és jól ki-fövenyezett ut fogadja, melly fűvel és virág-ágyakkal van körül ültetve, honnét a' szem mindenhol kies zöld bogokon legelve egész a' fenék-szinen fekvő karzatig ellát, melly egészen átlátszó tükrökből és szépen festett üvegtáblákból áll; egy felvilágosított dombterületről (Terrasse) az egész Boulevardot láthatni, melly a' mulatságnak e' közép pontjáról eredő élet-hangjait elfogadja. A' kert közepében egy nyolcz szegletű Pavillon (kerti gunyhó) emelkedik a' maur stilben épített kávéházhoz igen megfelelő irányzatban (proportio), 's elég magos, hogy boltozatjai alatt szabad járást adhasson; teteje csinos és színvegyes, melly gömbölyű reflectorként arra van alkotva, hogy az alatta játszó orchestra hangjait vissza adhassa. Nyáron nyitva leszen két benyiló és szint annyi kivezető ajtaja; télen pedig szép foglalmányokkal képekkel és színvegyes ablaktáblákkal fog diszeskedni, 's táncz vagy mulató teremmé váland; nem leszen hasonlatlan egy arab sátorhoz, vagy ama moscheákhoz, mellyeknek mintájit Grenada és Cordova fentartá.“

„E' muzsikai középpontról szüntelen zengedezni fog az egybe olvadó orchestra, 's csak azért halgat-el néha, hogy egy másiknak hallattassa szívvidító melodiáját. Az újabb partitúrák közé néhány a' mi régi nemzeti dalaink közül

fog vegyülni, hogy ezen innepeknek mintegy francia bélyeget adjanak, midőn a' partitúrák majd könnyen, majd fenégesen, kellemesen vagy komolyan contratánczokra oszolnak, vagy galoppe-ban lezognak, vagy változatokban (variatio) ragyognak, vagy méltóságos ouverturákba terjeszkednek.“ — Ezek szerint láthatni, miképpen szemléli magát a' mulatni szerető városi ember a' közel fekvő lombozatok alatt illatok és fűszereknek közepette a' proféta hazájába varázsolva a' nélkül, hogy kiadásait sokszoroznia kellett volna. Ő Bosporus és Propontisról álmodozik; a' fekete tengeréről, zöld szigetekről, megaranyzott Minarettek (török tornyok) 's Bajaderekről (indiai tánczosnék); választhat a' Ganges és Euphrat, a' langy Ázsia és hév Syria közül, sőt magok a' pyramisok 's hosszú karavánok, valamint Tygrisnek szép vizei Bagdad csillagos éjeivel, mind jobbágyai lesznek ideájának. Ő Ázsiát és Afrikát, szóval Parisba áthelyezé az egész keletet, melly a' luxori obeliskok 's a' török kert közt fekszik. (*Végzet következik.*)

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Nagy Kristóf szobra. Folyóírásunk 70-dik számában már említettük Nagy Kristófnak ama colossalis szobrát, mellyet Pauer József képfaragó ur Pesten a' vácsi utszának észak-keleti egyik szeglet-háza előtt nem régiben felállított. Sokan a' Nagy Kristófot csak gyermek-ijesztő képzeményes rémnek tartják; holott óriási nagysága 's azon alakja, mellyben a' festők és szobrászok őt szemünk elejébe tüntetik, történeti hagyományon alapul. Nem tartjuk tehát érdektelennek ezt olvasóink előtt röviden felvilágosítani. — Nagy Kristóf a' közönséges anya-egyháznak szent vértanúji (martyr) közé számítatik, 's innepe Julius 25-én tartatik. Szent atyák irományai szerint a' kereszténység első századiban, a' keresztények üldöztetése korában született ő Kanaánban (mások szerint Lyciában) 's Adocimusnak (istentelen) nevezteték. A' görög írók szerint 12 lábnyi magossága, csudálatos szépségű arca volt, 's iszonyú vastag póznával (bot helyett) járt. Belső menyei sugallásból férjfiás korában ide 's tova utazott, és egy ajtatos keresztény remetéhez jött, ki őt nem csak a' keresztény erkölcsösségre tanítá, hanem meg is keresztelé, 's hogy Adocimus érdemeket szerezzen magának Isten előtt s egyszerű-mind könnyebb életmódot viselhessen, (mivel a' remeteségre magát elszánni nem akará), javasla neki az ajtatos remete, hogy a' közel levő ragadó sebességű patakon, mellyen hid nem léteben senki veszedelem nélkül által nem járható, ő vinné által csekély díjért az utazókat. Adocimus ezen ajtatos szolgálatot már is üzte egy ideig,

midőn egy szép gyermek jött hozzá, ki őt az átvitetésért kérte. Adocimus vállára tevén a' gyermeket által vitte. Midőn vele a' tulsó partra ért, monda: „Fiúcska, te engem nagy veszedelemre tevél ki, mert olly nehéz valál, hogy alattad majd öszve rogytam. Ugy rémlett előttem, mintha az egész világot vállamon hordóztam volna.“ Erre a' fiú válaszolt: „Te nem csak a' világot, hanem annak terem-tőjét is válladon vitted. En vagyok Krisztus az Isten fija, 's te leszel nevemnek és az igaz vallásnak hirdetője 's a' t.“ — Ekkor a' fiú eltűnt, 's Adocimus ez után Christophorus vagy Christopherus (Krisztust vivő) nevet visele, és több csudát fevén számos pogányt térített az igaz hitre (némmely írók szerint 48 ezeret): melly okból Decius romai császárnak Lyciában volt Dagnus nevű helytartója őt elfogatta, többféle kinokkal ostromoltotta, hogy a' pogány hitre vissza térjen; de minden igyekezete sikertelen maradt, sőt a' szent embernek állhatatossága és intései a' nép közül mindig több embert térítettek a' keresztény vallásra. Végre midőn őt nyilakkal öszve lövöldözni nem tudnák, Dagnus parancsára lefejezték. Minthogy még halála is csudatételt és újabb megtéréseket vont maga után, az ajtatos keresztények őt éhség és döghalál idején Isten előtt esedező közbe járóul és segédül hívták imádságaikban. Óriási ábrázolatja alá ezen írást szokták volt hajdan tetetni:

Christophori sancti speciem quicumque tuetur

Ista nempe die non morte mala morietur.

(Ki szent Kristóf képére tekint, azon nap gonosz halál nemével nem fog kimulni.)

V. THEATRUM.

Magyar Játékszi n.

Budán Dec. 13-án a' budai asszonyi egyesület gondjai alá tartozó szegények javára a' nemzeti színész-társaság t. n. Pest vármegye jóvá hagyásával hazafiúi indulatból, 's emberi szeretetből *Bocskay István* czimű nemzeti darabot adá elő. Minden érzékeny Magyarnek szívét valóban mély illetődés lepe-meg, midőn már heted fél óraker minden helyet ugy tömve látá emberrel, hogy sokan kén-telenek valának haza térni mind a' mellett is, hogy az első emeleti páholyok 10 fton, a' többiek 8 váltó fton adattak. Mondhatjuk, hogy az emberszeretet kezét fogván mai napon magyar nyelvünk geniusával olly érzékeny innespiés estvét szerze a' Budapestieknek, millyent csak a' hazafisággal egyesült nagylelkűség teremthet. A' mai előadás nem csak hogy ritka pompával, de a' színészek részéről is különös szorgalommal ment végbe. A' czimszerepben *Megyeri ur* újabb diadali koszorút szerze magának. Vajha ezen valódi értelem-ben nevezhetendő művész ritka talentumának olly gyümölcseiben is részesülhetne, mellyek egész életét megnyugtató jövődövel biztat-hatnák. Mindenkor egyforma szorgalma, tüze, a' természet utáno-zása, helyes declamatriója, szerepeibe öntött méltósága, szóval, igazt

művészi tehetsége őt valóban a magyar közönség különös pártfogására teszi méltóvá. Kántorné assz. (Maria) a büszke stajer hercegnét méltósággal és helyesen játsza. Pálné (Bocskayné) és Szentpéteriné (Borbála) asszonyok kised szerepeiknek szorgalmok által érdemlett érdeket szereztek. Tóth (Báthory) és Bartha (Czobor) urak hasonlóan igyekeztek nevelni az előadás díszét. Nem hallgathatjuk-e ezen fő személyeknek pompás öltözetjeiket, a helyes díszleteket, a győző seregnek diadali bejöttét török muzsikával (csak hogy nem a kápolnából kellett volna kijönnie, hol éppen az ifjú parasztnak egybekelése tartatott), a Szöllősi ur és tanítványai által (kik közül a már több ízben köz tetszést nyert ifjú Kostyál említendő) elő adott magyar tánczot, melly alatt a színpadon magyar könnyű ruházatba öltözött Bakos Antal és társai muzsikáltak, a 24 katona-trombitásból álló orchestrát, a néző helynek pompás kivilágítását. — Játék után az asszonyi egyesület által sorsjátékra (Lotteria) rendelt 100 nyeremények (Gewinnste) számainak kihuzása a szerencse-kerékből (a kis Telepi Máli által) ment végbe. Sorsokat egy pengő huszason lehetett váltani. A nyerendő tárgyak a színpadon díszes szőnyegezett és megvilágított állásra valának kirakva, s előtte ült a huzást és számjegyzést intéző megbizottság, mellynek két tagja a nyerő számot és nyert tárgyat csupán magyarul (és pedig ez most előszer történt) hangos szóval nevezé. Valamint ezen újabb bizonyága magyarodásunknak, úgy a nemes asszonyi egyesületnek nyelvünk iránt viselt ama buzgó figyelme, mellynél fogva magyar játékszini előadást méltóztatott választani jötevé gyengéd érzelmének kitüntető eszközül, különös figyelemre méltó: úgy említendő az is, hogy e szép egyesület már 1830-tól fogva jegyzőkönyvét magyarul is vezetteti, mai napra a nyeremények lajstromát magyarul is kinyomtatá, és a mai innepies magyar előadásnak pompát s érdeket minden módon szerzeni törekedett, minek eszközlőjéül jelesebb s buzgóbb hazafit az egyesület érdemes titoknokánál valóban nem választhatott volna. — Egyébiránt fővárosunk nemes asszonyainak kedves magyar nyelvünk iránt bebizonyított illy jeles figyelme édes remény-nyel kecsegtet, hogy hathatós gyengéd munkálkodása még több hasonló magyar intézetnek is fogja alapját vetni, jelesen pedig a jövő új esztendei köszöntéstől magokat kiváltóknak névlajstromát magyarul fogja czimeztetni. Melly buzgó törekvését a jelenkor kész utánozásra, az utókor pedig áldva hálás emlékezetre fogja méltatni.

K á t a i.

Szabadkán Nov. 19-én Rolla halálát adták. A ezimszerepben Kilényi lépett-fel, s főképen az utolsó jelenetet igen jól játsza. Tetszett még kivüle Szóke (Ataliba), Johanna (Cora), Szaplontzay (Alonzo), Szakácsy (Pizarro), Farkas (vak Indus). Elvirát Szaplontzayné ítéletem szerint helytelenül adta. Szerepe nem tudásán kívül szózatján hideg részvétlenség, moz-

dulatjaino egykedvűség, maga viseletén aljasság ömlött-el. Mert Elvira Pizarrót nem veti-meg, nem bocsúli kevése, — ő utálja a' gonoszt, — szinlett nyugalma rosszul fedezi háborodott belsejét, — gyarlóságát egy gonosz tettel akarja jóvá tenni — ő nem egy közönseges kaczer asszony — sőt pitongva érezvén botlását most meg akarja életmódját változtatni, ugyan azért küzd indulatjával 's a' dolgok folyamattjával akarja magát egyesíteni. — 21-én a' kísértő hegyi lélek — 23-án az örökségi egyezés jöve szinpadunkra. Az utóbbi darabban Nagy István (Daniel) ismét tündöklött: mi okból zajos tapsokkal fogadtuk őt, 's úgy is bocsátottuk-el főkép a' második részben minden fel és leléptekor. — 24-én a' történet tréfáját adák színésznink.

Polgárfi.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten az operák köréből utóbbi időkben semmi újat nem láttunk. A' szevillai borbély, Donna del lago, Montecchi, inganno felice (szerencsés csalódás), iakatos és kőmives 's a' t. egymást váltották. Dec. 6-án Rossini hamupüppökjét láttuk tūrhetőleg előadva. Férjfi énekesink felől sok szépet írunk nem lehet; de Schinn urnak (Magnifico) szorgalmas mai játékát méltán említhetjük. A' számtalan tapsokkal megtisztelt Schebest leányassz. (Angelina), és a' szinte kedves Minkné assz. (Clorinde) olly jelesen vis-lék magokat, hogy benne valóban büszkéek lehetünk. Ha folyó irásunk nem magyar volna, szinte félnék őket magaztálni, tartván nehogy a' külföld őket tőlünk elragadja, mert ők valóban a' legritkább német énekesnek közé tartoznak. Az ifiabb Schebest (Nina) leányasszony ma ismét fellépett Thisbe személyében, 's gyenge beszédje de csinos hangja mellett névelé ezen daljáték érdekét. — Nező és vig játékok közül semmi különös sem adá elő magát. A' jutalomjátékoktól, mellyek néha hetenként kétszer is adatnak, már előre is félni szoktunk, mert azokra többnyire nem sokat érő darabok választatnak, mint legujabban Genoveva, és a' dühödő Roland Denyné és Gerlachné assz. javára. Nem csuda, ha illy előadások alatt a' páholyok üresen maradnak.

VI. M U Z S I K A.

Taborsky Quartettjainak ötödike Pesten Dec. 15-én minden rendből számosan egybegyűlt hallgatók előtt ment végbe. Előadatok: 1) Haydn 76-ik munkájának 3-dik (C-dur) quartettja az Erdődyek közül. — 2) Beethoven 2-dik (G-dur) quartettja a' Lobkowitziak egyike. — 3) Onslow 39-ik munkája, vagy is 16-dik quintettje (E-dur) két cellóval.

VII. H A N G M Ű.

„Zwey ungarische Tänze und zwey Walzer f. d. Piano-Forte, componirt, und den Ertrag zum Besten des in Pressburg gebildeten Kirchenmusik-Vereins gewidmet von G. Scharitzner 20 xr. C. M.“ — Találtatik Pozsonban minden könyvárosnál.

VIII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: Atlasz kalap tüllel boritva 's tollakkal. Ruha pamut-musselinból; bárson pelerine. — Bécsieké: ruha satin-phrygiennelből metszettlen bárson-gallérral; rózsaszínű atlaszból beret-kalap tollakkal.

Szerkesztő Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612:

H O N M Ű V É S Z.

PESTEN Vasárnap December 22^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Nagy jég eső. Folyó esztendő Julius 16-kán a' to-bolski kerületben Nachratschin nevű falutól nem mesz-sze jegyzésre méltó természeti tünemény adta elő magát. Délutáni 3 és 4 óra közt nyugot felől egy felhő kerekedék, mellyből iszonyú nagy szélvész közben olly nagy jég esett, mint egy-egy ludtozás, 's közben-közben 4 koczkahüvelyknyi nagy kövek hullának, mellyek az említett faluban minden ablakot összezuztak, 's a' fákon és veteményeken tetemes kárt okozának.

1833-ki tél. Ama minap egyik német hirlapbanközzé tett kérdésre: „Honnét vagy az, hogy a' fenyves madarak, mellyek különben már October és Novemberben szoktak megjelenenni, közép német országban Thüringenben még csak Februárban mutaták magokat; vallyon olly rendkívül gyenge volt az europai északon ez idén a' tél, hogy e' madarak annyi ideig késtek?“ egy berlini lap következő igen emlékezetre méltó jegyzést irt, melly egyszersmind kielégítő feleletül szolgálhat az említett kérdésre. Az europai északon igen kevés hideg járt. Daniában már gyertyaszentelőkor szolt a' pacsirta! Északi orosz országban a' hideg igen csekély volt, és Pétervárat csak egyetlen egy nap volt 18 grádusnyi hideg; az egyéb téli fagy rendkívül csekély volt, 's 12 nap alatt se nevededett feljebb 10 foknyinál. Hasonlóképpen igen lágy tele volt közép Európának is, ritkán hullott hó, sőt számtalan tájakon éppen semmi havat se láttak. — Ellenben egészen ellentiségben állt ezzel a' kelet; 's közép Ázsia volt hazája, ugy látszik, az idei téli fagnak. Már europai török országban is olly erős volt a' tél, hogy a' felett igen panaszkodtak; az ázsiai-ban pedig még nagyobb, 's ugy látszik, mint a' „Moniteur Ottoman“ se titkolja, nagy befolyása volt az Egyptus és török ország közti harcra, 's talán egyedüli oka, hogy Ibrahim pascha hadi munkálatit több hetekig felfüggesztette. De példa nél-

kül kemény volt a' hideg Perzsiában 's déli orosz országban. Tiflisben és Eriwanban, hol különben Januárban már a' rózsák virágoznak, a' hideg 30° Reamurra hágott, melly fokat még az eurpai északon is ritkán éri-el.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Bécsi mulatókocsi (Lustwagen.) A' „bécsi Theater-Zeitung“ 239-ik száma figyelmetessé teszi olvasóját a' Hoffinger Vincze és társa által feltalált új kocsira. Ez egy három kerekű kocsi lovak nélkül, egyedül csak emberi erőből hajtva, 's azt miőd mechanicájának ujsága, mind külső csínossága első pillantatra kedvessé teszik. Sok e' féle kocsikat csináltak ugyan már, de mindig céliránytalanoknak találtattak részint nehézségök 's izlés nélküliségök, részint a' végett, mert mindennemű fordulásokra nem használtathattak, de ezen kívül is többnyire mindig igen nagy erőbe kerültek, 's egyedül csak csinált vagy vas utakon használtathattak. Mindezen hiányoktól Hoffinger ur találmánya menten maradott. Különösen pedig könnyűsége meglepő; mert sokkal könnyebb a' közönséges kabrioletteknél; és ámbár két személy alkalmasan elfér benne a' nélkül, hogy a' kocsit kormányzó karmadiknak terhére legyenek, még is képes jól készült uton közép-szerű ügetéssel haladni, és szint olly nagy kerekek diszesítik, mint akármelly más kocsit. A' haszon, mellyet e' kocsi nyújt, kézzel fogható; mivelhogy e' kocsival az ember csinátlan uton is járhat, csak hogy természetesen lassabban. Volnának csak, mint angoly országban, vas-utaink, akkor azon mindenhova lovak és gőz nélkül sebesen és kényelmesen haladhatnánk.

A' mi e' kocsit továbbá jelessé teszi, az fordulásainak különféleségében fekszik, melly semmi más kocsiban fel nem találtatik. Az ember éppen olly sebesen 's legszorultabb helyen megfordulhat vele, mint lovával a' lovag; vele éppen olly sebesen lehet előre vagy hátra menni; sőt mondhatni, hogy mintegy a' szóra is engedelmeskedik. Egy jól gyakorlott katona nem teljesitheti pontosabban commandóját mint ezen kocsi. De a' legnevezetesebb benne az, hogy a' legmagosabb helyekre is képes felmenni; 's mi a' műértők

méltánylásait léginkább megfoggja érdemlenni az, hogy völgynek eresztve semmi kerék-kötésre nincs szüksége, hanem valamelly egészen egyszerű 's alig észrevehető igazítás által lassabban jár, 's akárhol, még a' hegy közepén is rögtön megállhat, mit semmi más kocsival nem tehetni, ha már egyszer futóban van. Kiralyi felségünk ezen találmányt 15 évekre terjedő szabadalommal (Privilegium) méltóztatott kijelelni.

III. I N T É Z E T.

A' török kert és az elysiumi mezők. (*Végzet.*)
 'S ha azután a' speculáló Aristippus megörülve ez új tünémenyen a' török kert felé siet, hol keletnek minden örömei mosolygnak elejébe, 's hol alkalmasint magok Mohamet Hour-i-jai (égi leányok) nyujtandják neki a' mokat, ime! akkor sokfélére bukkanik, miről elébb sejtése se volt, miről az említett jelentés írója se tesz bizonyos okokból említést; sok félét egészen másképp talál mint irva volt, sőt igen sokat éppen nem lel, 's alkalmatosságot nyer azon mesterségről bővebben gondolkodni, hogyan lehet semmiből valami nagy dolgot csinálni; ezen alkalmatosságot neki az ujságíró adá szép leírása által, 's ezen gondolkodásban tettségére áll neki magát még tovább kiterjesztetni, 's egészen más körbe átlépni, mint a' melly neki a' Jardin turc dicséretében elő adatott. Midőn végtére e' kertbe belép, talál ugyan egy kávéházat a' kelet és nyugotnak, török és franczia országnak, pillangók és arabeskeknek tarka vegyületéből; de a' melly egészben még is eredeti tekintetet, ujságot 's pompás tekintetet nyujt. Némelly csekélyebb körülményekre nem is kell olly pontosan vigyázni, mint p: o: legujabb divatú franczia edényekre 's több e'félékre. A' terem 's annak fedeles bolthajtása az egész intézetnek legszebbjei. Ezen bolthajtásból láthatni egy kertet, melly egészen rendetlen formában, alkalmasint ez is maur stylusban vagyon össze vissza hányva. Az egész kert területe alig több fél holdnál; ez mint kereskedési tárgy Parisban igen sok, mint mulató kert igen kevés. A' Boulevardok felé magosodik a' hely 's dombterületet formál, mellyről az élénk utzára láthatni; ez legkellemesb ülés a' szabad ég alatt.

A' fenékszinen több karzatok 's templomkák vannak, mellyek a' világosítás által szép különféleséget okoznak. Ezen épületek a' kert legnagyobb részét foglalják-el; végre közepett volna még hely, de ezt is a' Pavillon vagy is az Orchestra hajléka foglalja-el. Látja tehát kegyed, hogy sok másként van, mint az ujságíró mézes lapocskája hirdeté, leginkább pedig az elő-utról nem tudtam kitanulni a' messze terjedő kilátást, a' mit alkalmasint rossz szemeimnek tulajdoníthatok. Am füleim sem elégedének-meg a' mai estvével; hol vannak a' nagy partitúrák méltóságos hangjai? hol a' fényes változatok, hol a' kiterjedő ouverturák? Hasztalan reménység! Egy muzsikát hallék, mellynek legfőbb eszköze a' nagy dob, trombita és klarinet voltak. A' játszott darabok — kontratáncz, quadrille, galoppe 's katonai marsok — mindannyin igen közepszerűen voltak kivive. Nem tudom, mi sajátsága van ezen muzsikának; semmi szellem, semmi harmonia benne! Utszáról utszára bolygó prágai muzsikuskink hozzájuk képest virtuosok, mesterlegényink legközönségesb éneke tökéletesség mellette. Semmi se multságosb, mint azon fontosság, azon mélység, mellyel e' muzsikának karigazgatója valamelly conservatorium vagy opera igazgatójának nagy formájit 's fontosságát utánozza, hogy ön szerzeményének néhány nyomorult darabjait eljátszassa, mellyek többnyire kezdet nélkül vannak, közepök nincs, 's a' végét megvárni nem lehet. Éppen úgy jártam mint sokszor a' Vaudeville-kben, hol a' melodiák örökös egyformasága 's az azzal még is egybekötött zavar és egyveleg miatt nem tudtam kivenni, vallyon ez vagy ama darab mellyikében legyek. Egy szemtelen rablás minden gondolható ouverturák symphoniák és ariákból keresztül kasul hányva és sippal dobbal kísérve — ez ama kellemteljes szerzemény, mellyet a' török kertben lehet hallani!

A' török kertben voltam, de oda alig megyek-el még egyszer, 's feltételem az volt, hogy legott a' másik este az „elysiumi mezőkre“ menjek elhibázott mai járásomat jóvá tenni. Midőn itt előszer hagyám-el a' hangversenyt, kedvetlenül hagyám-el, mert nem voltam még a' török kertben, hogy amazokat illőleg méltányolni tudhattam volna. 'S va-

lóban ezen esték az elysiumi mezőkben e' felséges fák alatt, körülvéve ezen élettől, melly a' Tuillériáktól, Seineről 's a' luxori obeliskokkal ékes revolutioi piarczról fel 's alá hullámszik, ezen éppen olly számos mint válogatott társaság — mind ezek mondám valóban kellemes behatást szülnek az emberre. Itt minden fenséges! a' kör, az elrendelés, a' közel és távol fekvő kilátás; maga a' kör, hol az orchestra játszik, 's a' hallgatók találkoznak, kétszer nagyobb mint az egész török kert. A' muzsika is sokkal jelesebb, 's válogatott darabjai által művészi gyönyört iparkodik szerezni publikumának; de éppen ezért itt 20 solt a' bemenetel azon feltétel alatt, hogy egy dámát hoz magával az ember, míg a' török kertben csak 10 solt-t kell fizetni. A' társaság száma pedig esténként mindig nehány ezerre megy ezen díszes elysiumi mezőkben.

IV. L I T T E R A T U R A.

„Familiae Clericorum Regularium scholarum piarum provinciae Hungariae et Transylvaniae pro anno 1834. Pestini typis Josephi Beimel.“ Az ajtatos szerzet, mellynek megbecsülhetlen érdemét honi ifiúságunk bölcs nevelésében és tanításában minden jó hazafi hálával ismeri el, az említett czim alatt legközelebb bocsátá-ki a' szerzet tagjainak, lakhelyeinek, tanítványainak számát és lajstromát csinos nyomtatásban. Ki tetszik a' könyvecskéből, hogy a' munkás szerzet által mult iskolái évben 7939-re ment tanítványainak száma, tagjaié pedig 402-re. Lakhelye a' testvér két honban 28 házban vagyon, mellyek jámbor alapítóknak köszönik létüket, kik az említett könyvecskében nevezve vannak, mint: ó felsége apostoli királyunk, I-só Leopold, III-dik Károly, Maria Theresia b. e. fejedelmink, Lubomierszky Szaniszló lengyel herczeg, Esterházy Miklós herczeg, Kanin Francisca grófné Pálffy Pál gróf 's nádor özvegye, Koháry István gróf, Steinvill István gróf, Károlyi Sándor gr., Lövenburg János gróf, Esterházy Miklós gróf, Batthyány Lajos gróf és nádor, Szeleptsényi György primás, Batthyány József primás, Matyasovszky László nyitrai püspök, Volkra Otto gróf veszpremi püspök, Kolonits Zsigmond gróf váci püspök, Bakó János makari püspök, Olasz Pál almissi püspök, Pest, Szeged, Szeben városok ns tanácsa, Pikóczi Eleonora asszonyság, Zidanits Istvan mosoni fő adószedő, Deseöfy István fő tábornok-helyettes, Bibits Jakab k. tanácsnok, Marczibányi nemzetség.

V. T H E A T R U M.

M a g y a r J á t é k s z i n.

Bu dán Dec. 14-én „a' két gályarab“ czimű érzékeny játék Magyar Károly fordítása szerint adatott, Kántorné assz. (Thereszia)

François (Tóth ur) nemes tettének megvallása után szép mimicával párosított érzékenységet mutatott. Tóth ur szorgalommal játszik, 's úgy látszott, hogy a' köz ohajtásnak engedvén szokottabb beszéd-módot választá, mi által szerepébe nagyobb érzékenységet 's több szint öntött; e' szerint művészi jeles tehetségét kitünőbbé tette; magát 's igyekezetét a' publicum pártfogására kétszeresen érdemesíté. Bizonyítá ez által, hogy miután a' fővárosi színházban fellépett, hol a' színjátszási mód sokféle tekintetről 's oldalról ítéltetik, ő koránt se tartozik ama kisvárosi színészeknek osztályához, kik erősen elhitegetik magokkal, hogy színészi sajátságuk és mimicai tehetségök a' tökéletesség ama fokán áll, mellyről már feljebb emelkednie nem lehet; és így Tóth urnak e' szép bizonyítványát csak szerény indulatja dicséretes bélyegének nevezhetjük, 's méltán örvendhetünk, hogy e' szép reménységgel kecsegtető művésszel nevedek fővárosunkban nemzeti színész-társaságunk személyzete. A' kis **Telepi Máli** (Louis) sok tapsot nyert. **Megyeri ur** (Ismeretlen) a' kétségbe esett 's ereiből fogyott szökevényt olly jelességgel játszá, millyet csak egyedül tőle remélhattunk. **Telepi ur** (Jean) helyesen 's élénken adá kised szerepét. — 15-én a' hét-leányt forma-ruhában láttuk — 16-án Kisfaludy „pártütőjit.“ Ebben **Megyeri** (kántor), **Telepi** (kisbíró) **Tóth** (Elek) **Szóflósy** (notarius) kitünőbbek voltak; **Telepiné** (biróné) **Bartháné** (Rozi) assz. és **Laborfalvi** leányassz. (Mili) is dicséretes említést érdemlenek. — 17-én a' „napi parancsolat“ adatott, mellyben **Megyeri ur** (király) rég szerzett koszorúját ujjolag kivívá.

Kátai.

Marmaros-Szigetre egymást váltá-fel a' különféle tárgy és csuda-látvány mulattatásunkra. Alig ment-el ma egy vándor, megynkben úgy is szám felett létező, medvéjével — 's egy, mint ön maga állítá, híres alakos: már a' másik, hosszú jelentésében, silány vázlatit szoba-utazásnak — egy kitömött tengeri kutyát, két fejű borjút, 's egy aszott krokodilt természeti csuda-tárnak — egy szeptesi borzot 's egy mindennapi rókát, alkalmasint magát is bele számítva, állat-seregletnek hirdette-ki. Türedelmünk már-már enyészni kezdé, ha **Thalia** szenteltjeinek egy vándor csapatja be nem küszönt vala. — Itt, hol a' nemzeti szellem köd-dulta sugarait bár hérczek-korlátozta megynkre is hathatósan löveli, — hol hosszas borújl után, hála a' kegyes végzésnek, derű mosoly ég-körén, — hol a' Szép-nem bibor ajkain is hazai bájhang zeng; — itt nyitá-fel templomát **Thalia** 's **Karácson** hava 4-ik napján tanítványai által **Hunyadi László** szomorú történetét elmondotta. — Bánat-örömmű érzést gerjeszt e' darab minden igaz Magyar keblében, 's könnyek rezegnek szemein, midőn vissza pillantván a' felette ellebegett viharos időkre, magát az előkorba, ama dicső előkorba helyeztetve képzele. — A' nélkül, hogy e' színész-társaságot nem érdemlett gunnyal sérteném, kötelesség a' szigorú bírálat szavait kimondani, 's azt arra eszméltetni, hogy ama bájló képzemény csak akkor létesül, ha a' da-

rabot nem csak elmondva, hanem játszva is, még pedig úgy előadva halljuk és látjuk, hogy a' szerepekből maga a' hős, nem pedig a' színész tűnjön-ki. Nem hitethetjük-el magunkkal, hogy 5-dik László (Harmath) azon gyenge's minden ál-tanácsra olly hajlékony király parancsképpen ajánlotta volna barátságát tanácsnoka szolgálatjának jutalmául. Harmathné (Klára herczeg-asszony) kezei mozdulatlansága és egész szerepének egyhangú elmondása által még gyakorlatlan színésznét árult-el. Keszia' czimszerepet érzéketlenül játszá. Benne a' színész czélját, mellyet játék végén érintett, valóban fel nem találtuk. Benne csak a' felhevült képzelet képezhető Hunyadi Lászlót. Parthényiné (Szilágyi Rozália) kis szerepét meglehetősen elsápitotta. Rákosi (Czillei)'s Lendvainé (Izabella) nyérék-meg a' közönséges meglegedést — de csak meglegedést. Az utóbbi, ámbár szerelme vallását és borzasztó boszújának kifakadását egy hangon mondá, csak sok jeles mondásainak és szerepe fontosságának köszönhető, hogy játék végén kihivatott. Parthényi (Gara Miklós), Szatmáry (Gara János), Náduvvari (Forgáts), Katz (Bánfi) inkább csak öltözetjeik által tüntetik-ki magokat. Reméljük egyébiránt, hogy miután e' társaság már első darabjában mind elő mutatta csinos öltözeit, nem fogja jövendőre illy nagy darabokba vágni fejszóját, hanem társalkodói játékok által igyekezend utóbbá' közönség figyelmét megnyerni. — Dec. 5-én Kotzebue zsebkönyvét láttuk, melly szeretve tisztelt első alispánunk Boronkay Miklós ur névnap-i tiszteletére e' czim alatt „Fejedelméhez, 's hazájához hív hazafi“ hirdettetik-ki. Örömmel valljuk-meg, hogy a' jelen alkalomra különben is jól választott darab, melly legnagyobb szorgalommal 's pontossággal adatott, nekünk igen kellemes estvét szerze. Minden színész helyesen 's tüzzel játszván tökéletesnek mondhatnók az egészt, ha Náduvvari (adjutans) a' legérzékenyebb jeleneteket igen szembetűnő pislogásaival nevetségessé nem tette volna. — A' darabot követé a' dicső névnap tiszteletére igen díszes kivilágosítás mellett elénekelt kar-dal, melly a' köz öröm kifakadásának nyitott utat, 's minden jelen volt Magyar szittya rény-bélyegezte alispánunk iránt viseltető tisztelettel telt kebellet hagyá-el a' teremtet.

Szerényfi Lajos.

N é m e t J á t é k s z i n.

Pesten Dec. 16 án Grohmann Vilmos ur javára előszer adatott „Antonia, vagy a' szerelem szenvedései.“ — Tartalma: „Germaninak (Fischer ur) Mayland körüli birtokát a' Franciaák megtámadják, de Torezzo (Klauser ur) az ellenséget elveri, 's ezen gerjedt örömeben Germani neki leányát Antoniát (Grillné assz.) feleségül igéri; Antonia azonban már egy ellenséges tisztet Victor Dorsant (Grohmann ur) szeret. Se kérés, se jajgatás nem lágyítja-meg a' kemény atya szívét, 's midőn ujra híret veszik az ellenség kiütésének Germani és Torezzo elmegy, 's Antoniát a' megtámadtatott Victorja megmenti. Éppen egymással ömledeznek, midőn az apa és vőlegény vissza jönnek, mi uj ellensgeskedésre ad okot, mellyben

Victor halálosan megsebesítve az ország uton késő éjben Antoniatól megtalálják 's a' halál utolsó vonaglásából életbe hivatik. Alig válhat meg tőle, hogy vissza érkező apjától meg nem lepetik, ki most a' menyegzőre rendeléseket tesz. Antonia a' vas kéntelenséget látván csak még kedvesét akarja megmenteni, 's ezért vőlegényétől annak kegyelmét kikéri, mellyet megnyervén az oltárhoz mennek. De Victor éppen az oltár előtt vitetik-el, 's kinjában magát és szabadítóját elárulja, mire nézve az Olaszok dühösségökben Torezzot agyon lövik, Victort pedig tűzbe vetik, honnét őt ismét Antonia menti-ki; de ez szemeitől megfosztatik, 's apja átkával terhelve örökségéből kiűzetik. Őt év mulva Grenobleban látni őt mint elhagyott vak leányzót hiv szolgájának Pedrónak (H a a g u r) kíséretében. Ott látni atyját is lelki ismerete furdalásától bántva. Victor azonban fogságából kiszabadulván mint ezredes, generaljának leányával házasságra készül, de szívében mindig hív levén Antoniaéhoz, midőn ezt feltalálja, kész minden kötelekeket eltépni 's a' szerencsétlen vak leánynak nyujtani kezét. Melly viszonyokat midőn a' general meghallja, Victort felszabadítja, 's a' két hiv szerető oltárhoz vezettetik. " A' ház közepszerűleg volt tele, alkalmasint a' rozsidő végett. Grohmann ur az 1-ső felvonásban maga, 2-ban Grillné asszonnyal, 3-ikban ismét maga kitapsoltatott. A' publikum, ugy látzott megelégedett.

Engelbrecht ur vendégjátéka Pesten. Ezen vendégünk Dec. 14-én János finnlandi herczeg czimű néző játéknak gróf Richers szerepében — Dec. 17-én Kotzebue nagy atyafiságában mint Antal lépett-fel, 's mindenkor érdemlett tapsokat nyert.

VI. SZÉPMŰ.

Tauber Imre szépírásbeli művei. Folyóírásunk 71-dik számában említettük már Tauber urnak a' pesti nemzeti iskolák mellett a' szépírási jeles ügyességű tanítójának legújabb szépírásbeli két nagy tábláját, mellyek valóban ezen művész remek eszközének mind meg annyi aesthetikai bizonyítványai. Ujlag ajánljuk azokat minden rendbeli olvasóknak, szépírást kedvelőknek, iskoláknak 's nevelő intézeteknek, annyival is inkább, minthogy azok ráma és üveg alá tétetve szoba és intézetek teremeinek ékességül is szolgálhatnak. Az említett 15 soros példairat (mindenik sor más-más betűkkel) két láb egy hüvelyknyi magosságú 's 1 l. 6 h. szélességű. Ára 20 kr. ezüstben. A' nemzeti ABC 2 láb széles, 's 2 l. 8 hüv. magas. Ára 1 pengő ft; mit a' reá fordított tetemes költség, ritkaság 's külföldi hasonló művek drágasága tekintetéből valóban olcsónak tarthatunk. Találhatni azokat a' művész urnál Pesten (váci utca, Gabler ház) Müller, Tomala és Conzi — Bécsben Paterno és Neidl szépművészeknél. Végre csupán Tauber urnál lehet megszerezni korábbi szépírási-példányait magyar, német, latin nyelven, a' közönségesbeket 18 — a' finomabbakat 30 pengő kr-on. Azon kegyes pártfogás, mellyel az említett iskolák nagy érdemű igazgatója 's tanítója Tauber ur szorgalmát kitüntetni méltóztattak; a' részvételt, mellyel a' budapesti közönség művei iránt viseltetik, ösztönzik őt, hogy most kisebb formájú példa-iratok kiadásán dolgozzék, mellyek olly csekély jutalomért fognak árultatni, hogy azokat minden szegény tanítvány is magának megszerezhesse.

VII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké: fehér selyem kalap hasonló tollakkal; ujas vitchour (vildschour) barna gros de la reineből hasonló színű prémmel körül foglaltva, és szinte olyan maffal. — Vagy: zöld bárson kalap tollal, galamb szürke cachemirienne köpönyeg himzett virágos szegéllyel.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiaroz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612:

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Csötörtökön December 26^{kán} 1833.

I. TERMÉSZETI TÖRTÉNET.

Varjak okossága. A „Glasgow-Chronicle“ következő hiteles történetet beszéli. Egy fiú Castlemikban nem messze Glasgow-tól két varjú-fiát emelt ki fészekből az anyamadarak jelenlétében, 's kosárba tevén még az napon az oda 6 angoly mértföldre fekvő Petershill nevű helységbe vitte, hol egy üres galambházba záratlak. Következő reggel már az első szürkülettel egy egész sereg varjú ült a galambházon, 's úgy látszott, hogy nagy lármájok azt határozá-el, mit kellessék csinálni. Végre ketten, alkalmasint az ott bezárt fiak nemzőjei, bebujtak, 's nem sokára a fiakkal együtt kijövének — A fiak még repülni nem tudtak; az anyavarjak tehát egyet középre vettek, 's azzal Castlemikbe vissza repültek, míg a többi az alatt a másik madárfi mellett őrzetül maradt. Egy pár óra mulva az öregek ismét megjelentek, 's most másik fíjokat is elvivék, és az őrsereg utánok nyomulva károgatva éneklé a diadalmi dalt.

a a.

Uj drágakő. Bisserk környékében az Ural bércei közt valamelly ásványt fedezének-fel, mellyet a granátok fajához számlálhatni. Olly szép zöld ez, mint a legszebb smaragd. E zöld színe 's átlátszósága (Durchsichtigkeit) a legdrágább kövek sorába emeli. Mindedig a kristalizált darabok, mellyeket találtak, igen kicsinyek; ha ne talán nagyobbakat fognak találni, nem lehet kételkedni, hogy szépségre 's értékre nézve a smaragdot is felérik.

Rendkívül szivós élete a macskának. Nem régiben Leith-ban egy csomó len bontatott széjjel, melly St. Péter várában az ismeretes portéka-sajtó által kötteték össze, 's 28 napig volt uton; és ime! egy macskát találnak benne, mellynek, minthogy a rendkívüli szorosság végett lehetetlen csak gondolni is, hogy úgy lopódzott volna oda, az egész 28 nap alatt levegő 's étel nélkül 's e telett csak

mintegy emberi ökölnyi nagyságú helyben kellett lennie. Midőn kiszabadított, nem csak hogy életben volt; hanem egyet nyújtózával, mindeneknek nagy csudálkozására, elég frisen 's élénken forgolódott ide 's tova.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Theatrumi megvilágításnak nemesítése.
A' függő theatrumi lámpák alkalmatlanságától felszabadítani a' publikumot már jóval ez előtt próbálgatta Locatelli. Ezen sebesen abba hagyott próbát talán némelly csekély változtatások mellett sikerülhetett volna. Velenczében a' st. benedetto-i theatrumban a' lámpákat a' felső párkányra körös körül illesztett gyertyákkal akarák pótolni, de az alkalmatlanság még nagyobb lön az előbbeninél. Most Japelli földmérő egy új világosítási módot tanácsol, azon Japelli, ki Paduának egyik kávéházát a' világon legszebbé 's legcsinosabbá tévé, 's kinek műveiben mindig a' legfinomabb izlés mutatkozik, akár midőn a' természetnek elszórt szépségeit egy körbe állítja-fel, akár palotákat építsen, vagy szobákat rendeljen-el, Tanácsa az, hogy a' szélső páholy-rendtől kezdő boltozat párhuzamossá (parallel) tétetve mesterséges márványba burkoltassék, hogy a' világosság olly erősen, mint csak lehetséges, visszasugározzék. A' focus-ban egy a' theatrum nagyságához szabott gyertya-mennyiséget kellene helyezni, a' tüdőklő fényözönt pedig valamelly festett 's a' boltozat alatt elvont függöny (Vorhang) által mérsékeltetni.

Épületnek odább szállítása. Creşcentinoban (Piemont) f. e. September hónapjában egy tornyot helyéről több meter-nyi távulságra fekvő más tartósb alapra szállítottak által, még pedig igen egyszerű mechanizmus által, melly annál nevezetesebb, minthogy az egész művet csak egy közönséges építőmester vitte véghez, ki a' technicában és genie-művekben csak igen mérsékelt jártasságú lehetett, de azért olly bizonyos volt dolgában, hogy egyetlen egy fiját a' haranghoz állítja, kinek az egész munkálat folyamatja alatt harangoznia kellett; a' mi meg is történt. — Hasonló történt New-York-ban is. Az ottani püspök Dubois szent József nevére egy templomot kezdé építeni, melly-

nek alapzata 102 lábnyi széles lett volna, azonban úgy találattott, hogy a földszine nem eléggé száraz. Az építő mester tehát tanácslá, hogy az épület fala 80 lábbal meszszebb eső másik helyre vitetnék által, 's valóban szerencsésen is véghez vitte. — Nem vétkeznek talán, ki hazánkfijait ezen erőművel megismertetné, akkor talán nem lesz már szükségök a' B—nyaiaknak borsón odább tolni templomukat, 's köpönyegöket se csippengetné-el jó kedvében egy második dévaj katona-ficzko. a a.

III. I N N E P L É S.

Szent János innepe Florenczben. Florencza a' természetnek szintugy mint a' művészetnek kezeiből mindent kapott, mi egy pompás várost ékesíthet, szebbíthet; mert Arno folyam virágos partjain fekvé éppen olly dús, mint kellemes vidéktől van körül ölelve, míg belsejében palotájának gyönyörúsége, templomainak kellemes és még is méltóságos stilje az utazónak szemeit csudálkozással tölti-el, mellynél nagyobbat Roma és Velence se nyujthat. Igaz ugyan, hogy Roma fenséges érzeményekre költi az embert; Velence pedig eredetibb bennyomást szül; de mindazáltal a' gyönyörű és csalékony Florencznek, melly virágokkal koszorúzza márvány szobrait, melly város is kert is egyszerre, olly szelid 's bájoló ingere van, millyet olasz országnak bár melly akar miként diesért helyeiben az ember hijába fog keresni. Romát 's Nápolyt az ember csudálja, de Florenczet szereti. Éghajlata mérsékes mint lakosainak caractere, kik illendő állapotban élve vigak, béke-szeretők 's józanok. Muzsika, játékszin, költészet, pompás cerimoniák, 's csak nem mindig allegorikai innepek azok, mellyeken kedvet találnak. Ezen innepek száma elég nagy; de itt csak egyet akarunk említeni, mellyet sz. János napján szoknak ülni. Ennek eredete még a' Medici-k ősz korszakába esik.

Mihelyt a' szent János napját megelőző est beköszönt, Arno kikötője, melly gyönyörúséges épületekkel van megrakva, mint valamelly varázs-erőtől illetve egyszerre lámpa és fáklyafényben tündöklék, mellyet a' ragyogó Arno tükrözve sugároz vissza, 's minthogy ezen évszakban a' víz igen csekély szokott lenni, e' végre a' város két végeinél

mind két részről töltés által elrekesztetik a' folyam, hogy a' hatás annál fényesebb 's tündöklőbb legyen. Ezen mesterségesen esinált víztükrön a' Ponte vecchio 's ponte alla carraia közt mindenféle hajókat, csónakokat muzsikussal kíváncsiakkal 's mulatókkal megrakva szünteleni fel-alá hullámszásban láthatni. Az egész florenczi népség a' hidakon 's kikötőkön találkozik ezen este; minden ablakok rakva vannak emberrel. A' fül minden felől muzsikát, éneket 's vidám hangvegyületet hall, míg az alatt a' szem számtalan világ-özöntől 's ember-hullámtól kápráztatva merül-el; 's hogy semmi se hibázzék, mi a' tekintetet valódi tüneményessé tegye, a' gyönyörű Cacino dei nobili nevű dombterületen (Terrasse), melly félkörben emelkedik e' jelenet felett, minden kellemes, a' mit Florenz szépségből 's fényből övének mondhat, itt látszatik. Ugy gondolja az ember, hogy az egész város olyan, mintha valamely varázs által egy nagy bál-palotává változtatott volna által. A' házak lapos tetőjén különféle csoportozatokban égő serpenyők állnak, mellyek setét égen felfüggesztett girandolákat (kargyertyatartókat) képeznek.

Ha ezen mulatságok egészen késő éjig tartottak, 's a' közelgő nap a' számíthatlan világosítást sugár-fényével elnyomni fenegeti, a' nép akkor csoportokra oszlik, 's vacsorához lát; a' csónakok trombita-harsogás közben partra sietnek. Az illatozó bokrok, a' kis fácskák, a' casinóktól (vendéglő hajlékok) megtömött rétek a' vendégeket mosolygva fogadják, és a' kellemes mező székké 's asztallá leszen a' vidám mulatók számára. Majd lassan lassan szét oszlanak, 's kiki a' városba megyen, melly fakadó reggel jó formán veszt előbbi fényeiből illy tündéres est után.

IV. I T T E R A T U R A.

„Kérdezősködő magyar nyelvmester 's a' t. nevendékek számára K. Cs. D. magyar nyelvtanító által. Pesten Trattner és Károlyi betűivel. 1833.“ Ajálva vagyon e' könyvecske a' pesti angoly szüzek leánynevelő intézetének, mellynek használatára iratott. A' munka egyéb magyar hirlapinkban már dicséretesen említett, és így annak további becsét elhallgatván csak azt említjük, hogy könnyen érthetőleg, gyengébb nevendékek megfoghatóságához alkal-

mazva, kérdések 's feleletekben, az iskolabeli grammatikák szokott módjához vagyron szerkezve. Találatik minden pesti könyvárosnál 40 ezüst kr-on.

V. PESTI VIZSGÁLÓ.

Ludovica. A' ki három esztendeig nem látta Pestet, 's oda most akár Pannoniából Tétény felől, akár Dunán innen a' kerepesi vagy soroksári kapu felől nyitott szemmel jön, az bizonyára meg fog ütközni, 's még talán szemeit is dörzsöli, hogy ott, hol előbb a' híres Orczy-kertnek égre mosolygó sudarai suhogának, milly roppant tündér-kastély keletkezett, — 's mit csinál az a' városon kívül — meg nem foghatja. „Talán — fogja mondani — csak nem jött megint katonaság látogatóba Pestre? vagy nem elegendő az a' sok kaszárnya? — De jöjjön csak kegyed' végig az' üllői uton — a' sárral ne gondoljon — szívesen szolgálók tudósításommal. Látja e' véghetetlen falat itt balról? Hányszor mentünk mi itt keresztül, hányszor lapdázunk rét-ingre vetkezett társinkkal! 's ime most Festetics uraság azt bekerített; 's csupán ama nagy ház diszesítéséért kerített-be. Mi lesz belőle? proféta nem vagyok, 's azon kívül sem adnak sokat ezen XIX-dik században a' jóslónak szavára. De nézze csak e' felséges sikot! mintha csak ugy gyalolták volna le! milly tekintet! A' sok bokor, domb, árok hogyan eltűnt, 's most legszebb terrasse, legkellemesb promenade! — Hát ha még e' fiatal hársfák megnőnek, milly felséges allée leszen itt! 's ez mindkét év alatt jött létre ama roppant kastéllyal együtt.

Már 1808-ban nagy pénzmennyiséget gyűjtöttek egybe országon az összegyűlt Rendeink szabadsádományokból alapítandó nemzeti katonai akademiára, 's minthogy az akkor megkoronázott királyi felség Maria Ludovica is méltóztatott azt bőkezűsége által nevelni, az országos Karok és Rendek a' még embryóban fekvő intézetet nevével Ludovicéának határozták nevezetn. Az intézet helyesítésül *) a' vácsi Theresianum épületei eladattak, 's a' bevett pénz az alaptőkéhez kapcsolatott, valamint a' Pest városa részéről adatott 17,440 pengő forint is. Igy cselekedve még 1830-ban megvették a' KK. és RR. mélt. Orczy báró familiának Rákos mezejen fekvő tágas és gyönyörű kertjét, 's Pollak Mihál pesti építő mester terve szerint az építés ugyan azon esztendőben el is kezdetett, és így keletkezett — a' mint látni méltóztatik — e' roppant, e' szép épület az említett kertnek előrészn.

Alapkövét ugyan azon év Juniusa 28-kán szeretve tisztelt nádorunk ő fensége tette-le. Abba minden nemű folyamatban volt arany és ezüst pénzeken kívül czintáblára metszett következő emlékirás téteték:

*) Ha mondom létesíteni, mért ne mondhatnám helyesíteni.

Magyar ifiaknak
 a' hadi tudományban való oktatására
 dicső I. Ferencz császár 's király kedvezéseiből
 az 1808-ki országgyűlésben
 rendeltetett
 Maria Ludovica ugyan akkor
 megkoronáztatott
 Királynénkről neveztetett
 annak bőkezűségével
 és minden karbeli hazánkfijainak
 adakozásával gyarapítottatott
 Ludoviceának
 alapkövét letette
 József a' császár és király öccse
 m. országi nádorispán, ezen intézet
 törvényes főigazgatója
 1830-ik eszt. szent Iván hava
 28-ik napján,
 midőn böles előülése alatt
 hazánk közjára
 a' törvényesen arra választott férfiak
 ezen városban tanácskoznának.

Most tehát csak az leszen még hátra, hogy a' kétszáz 13—15 évű
 nevéndékek (kik közül 120 az intézet, 80 pedig tulajdon költségén fog
 neveltetni) tanulásukat elkezdjék, melly hat esztendeig fog tartani, 's
 elfolyásuk után kiki tetszése szerint akár katonai akár polgári statusba
 léphet. Mi pedig méltó örömmel tekintsüök Rákosnak e' szép mo-
 numentumára, 's feledhetjük — legalább darab ideig — t. Boráros Já-
 nos urnak, Pest városa érdemes veteran-senatorának azon tervét:
 melly szerint ő a' Rákosunk szent mezején találkozó királydo-
 mon (hol a' kaczagányos ősek gyüleseiknek fő pontja vala) egy
 diszes emlékszobort akart emeltetni tiszteletül az ősek szendergő
 hamvainak, diszével a' jelenkor érdemet becsülni tudó és hálás buz-
 galmának; mert lehet-e ezélirányosb a' h a d a k o z ó ő s e k e t dicsőítő
 emlékszobor olly intézetnél, melly a' késő unokát apjainak nyomaiba
 lépni tanítja? Elő oszlop ez, 's már az idő régen porhányóvá fogja
 rágni a' kemény márványt, midőn ezen intézet ujulva, előhaladva
 még mindig virítHAT. Garay.

VI. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Dec. 19-én „az örültek háza Dijonban“ című érzékeny
 játék adatott bérlet-szűnés mellett. Tóth ur (Eberhard) a' szeren-
 cesétlen eszelőst olly jelesen játszá, hogy játék végén egyes akarattal
 legelsőbbben kitapsoltatnék, ki is ezen érdemlett kitüntetést rövid
 érzékeny köszönettel viszonzá. Megyeri ur Duffost szokott ügyes-
 séggel adá, valamint hitesét is (Ernestina) Kántorné assz. Fán-
 csy ur Darbois-t élénken, Bartha ur az orvost méltósággal,

Telepi ur a' hebegő Lőrinczet szorgalommal 's vidító szeszéllyel játszák. A' mindenkor igen csinos öltözetű Bartháné assz. (Nanette) és Laborfalvi leányassz. (Amalia) naponként megerősíté- nek jövődő használhatásuk felől kijelentett reményünkben. Játék végével Tóth uron kívül Kántorné assz. 's Megyeri ur is kitapsolaték. Nézők meglehetősz számmal, kik a' játék végén ama kettős magyar tánczot, mellyet Farkas ur és Anasztázia leányassz. igen csinosan adtak elő, kedvesen fogadták. — — Decemb. 20-án „Lucza széke“ (érzekeny játék idvezült Katona József munkája) adatott. A' magyar színészet egykori barátja, ezen darab szorgalmas szerzője, azt leg- előszér a' pesti rondellában játszott magyar jeles színészek által adatta elő. Érdekekkel nézték tehát az említett korbéli színészet ba- rájtjai ezen darab ismételt feltűnését magyar Thaliánk ujonnan alapi- tott házában, 's az előadással meg is elégedhettek. — A' darabnak mulattató jelenéseiben Megyery (Körtés) Telepi (Martonka) Somogyi (czigány) és Posgai ur (tót deák) különösen előtűn- tek: a' komolyokban Fánesy ur (Lázár) méltán nyere-el a' koszorút jeles játéka által, 's méltán is tapsolaték-ki előadás után. Pálné assz. (grófné), kinek neve a' czédulából tévedés által kihagyatott, kised szerepének megfelelt, és ujlag bizonyítá, hogy érzékeny szerepekre leginkább alkalmasok tehetségei. Bartháné assz. (Agnes) mai játékán szivből örültünk, 's neki jövődő színési pályájára sze- rencsét kívánunk. Természetes erőltetlen 's bátor mai játéka szinte elhiteté velünk, hogy ő már gyakorlott 's régi színészné. Ha ő illy szépen 's illy kettőztetett lépéssel halad elő, ugy belőle egykor a' legjobb színésznék egyikét reméljük; csak azt ne hitesse-el soha is magával (mire különösen kérjük), hogy bizonyos színészeti eszten- dők mulva már többé tanulni nem lehet, sőt mindig szeme előtt tartsa, hogy a' jó pap is holtig tanul. Budai színészingk iránt eddig kimondott itéletünk mindenkor részrehajlatlan volt, és a' kétkedők által ha nem mindjárt is, de későbben még is helybe hagyatott: bi- zonyosak vagyunk tehát, hogy Bartháné assz. iránti szép jóslatunk is be fog teljesedni, minek előre is tiszta szivből örvendünk.

Kátaí.

N é m e t J á t é k s z i n .

Engelbrecht ur vendégjátéka Pesten. Dec. 19-én Engelb. ur „a' szegény asszony végintézete“ czimű érzékeny játék Morin Károly szerepében lépett ismét-fel, és szorgalmas játékát a' nézők méltó tapsokkal jutalmazák.

Pesten Dec. 21-én Höfer Ágoston dalszínészünk javára Rossininak Semiramide czimű nagy operája adatott legelőszér 's olasz nyelven, miről majd bővebben fogunk szólnani.

VII. M U Z S I K A.

Budapesti táncmulatságok jövő farsangban. Fischer Péter ur pesti műczukrász 's a' pestvárosi redoute-teremeinek bérlője a' budai országház teremeit is kibérelte. Legközelebb nyomatásban adta tudtára a' budapesti közönségnek, hogy a' jövő 1834-ki farsangon mind a' két említett teremekben öt-öt táncmulatságot fog adni, és pedig Pesten Januarius 12. 19. 29. 's Februarius 2. és 9-én: Budán Jan. 16. 23. 30. 's Febr. 6. és 10-én. A' pestiekre 4 a' budaiakra 2 pengő forinttal lehet előbérteni, különben a m a z o k r a egyes bemeneti jegyek mindenkor délig 1ft. 20 pengő kr-on, estve pedig 1ft. 30 ezüst kr-on: e m e z e k r e 1 pengő fton lesznek válthatók. Pesten a' bérlet ideje Dec. 22-től Jan. 6-ig; Budán Dec. 24-től Jan. 10-ig tart. Mindkettőre bérteni lehet Pesten Fischer ur író szobájában (hajó utsza 627-ik szám alatti házban; a' pénzszedőnél (Cassier) a' városi tánczterem épületében: Budán a' várban Haller N. J. — ráczvárosban Gross. J. — yizi városban Reischel Károly fűszeráros uraknál.

T a b o r s k y Quartettjainak hatodika Pesten Dec. 22-kén ismét számos muzsika-kedvelők előtt ment végbe. Előadatott: 1) Beethoven F-dur quartettja a' Lobkowitziak elsője. 2) Hummel E-dur klavir-terzettje. A' fortepianót igen jelesen játszá kedvelt műkedvelőnének Br. Fer.-né szül. Pf.-er assz. Kisérék őt **T a b o r s k y** (violin) és Wagner (cello) urak. — 3) Mozartnak gyönyörű G-moll quintettje két violával. A' második violát Javorski ur játszá. — Ezen hangászati jeles mulatságok még csak a' két következő vasárnapon tartatnak.

VIII. H A N G M Ű.

Der Opern Freund. Ezen czimú idő szak hangmfűnek, melyről már folyóírásunk 64-ik számában emlékeztünk, 2-dik füzetje is megjelent Pesten Grimm Vincze szépműárosnál. Külső 's belső csinosságára nézve hasonló az előbbihez. Foglalatja: Bellininek Montecchi és Capuletti legujabb operájából a' két legszebb aria u. m. Tybalté és Romeóé.

IX. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyok. Fejkötő fekete blonde-ból színes virágokkal; fekete bárson mantilla atlással bélelve, és széles fekete csipkével körülszegve; a' mantilla két végei térden alól lógnak-le; virágos pompadour ruha. — **Bécsieké:** Színes virágokkal himzett fekete gaze-ruha narancs színű atlással bélelve; a' gallért széles fekete csipke keríti-körül és fekete bárson bokrok ékesítik; a' nyakon széles fekete bársonból csipkével beszegett szalag lógg a' mellig, hol bokorban végződik.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utszája 612:

HONMŰVÉS Z.

PESTEN Vasárnap December 29^{kén} 1833.

I. TERMÉSZET-TUDOMÁNY.

Észak-tengeri tünemények. A „Journal du Havre“ minapában egy ottani czethal-halásznak utazásáról értekezett, mellyből következőt vonunk-ki. — Midőn a' hajó az északi szélesség 72° alá ért, azon már máskor is, noha ritkán tapasztalt eset adá magát elő, hogy a' legénység nagyobb része megvakult; t. i. valamely ködös fagyreggelen mindenkor jégvárta huzódott szemekre, melly őket a' vakokhoz egészen hasonlókká tevő, mit azonban ismét le lehet olvasztani, noha némelykor nem kis nehézségekkel vala egybekötve. Alig lehet megfogni — így szól továbbá ama tudósítás — miképpen tud egy 5—600 tonna nagyságú hajó magának iszonyú fűrészeivel 4—5 órányi időköz alatt egy jég-siknak közepette medret csinálni? Ez még a' tengeri hajósok előtt is csudának látszik lenni. Egy másik tünemény, melly a' jégtenger hajózhatását még veszedelmesebbé teszi, a' szünteleni jégtorlatok, a' magnestőnek szünteleni változása; t. i. a' földszark (polus) közelében megszűnnek az északmutatók (compass) a' széljárást mutatni, 's a' tőnek bizonyos irányzata már nincs, úgy hogy 20 közül, mellyek egymás mellett függnék, mind-egyik más délirányzatot mutat, 's a' hajó mintegy csak ösztön után kormányoztathatik. — Az ügyesség, mellyel a' czethal-halászok a' szüntelen egymásra torló jégcsoportok között, mint valamely ügyes kocsis egy népes városban az ezerféle tódulások között, csudálkozásra gerjeszti az embert, 's csak a' megszokás és szükség azok, mellyekből e' rendkívüli tüneményt meg lehet magyarázni. Az éles látás, mellyet e' féle hajózásokban a' legénység kap, csaknem a' hihetlenségig megyen.

Vizundor. (Hydrophobie, Wasserscheu). Dr. Buisson a' franczia akademiának egy értekezést nyújtott-be a' vizundorodási kórról. Elbeszéli ő, miképpen támadtatott-meg

maga is ezen irtóztató nyavalyától, 's azután egyedül csak a' gőzfördő használata által gyógyult-meg. Egy e' kórban fekvő asszonnyal bánásakor t. i. valamely kendőhez nyult, melly a' szerencsétlen asszony nyálával volt fertőztetve, 's a' nyálnak egy cseppje a' kezén volt kis karczolásba hatott. Már 11-ik napon, midőn éppen kikocsikázott, fojtogatást érte torkában, szemei pedig szerfelett égtek; a' test pehelykőnyűvé lön, a' hajak pedig olly érzékenyek, hogy azokat a' nélkül, hogy látná, megolvashatni vélte; a' nyál egyre folyt szájából, a' levegő neki iszonyú fájdalmakat okozott, 's egy ellentálhatlan ösztönt érte futni és harapni. A' viztől mód nélkül irtózott, de még is, ha szemeit bezárta, ihatott. Végre elhatározá magát valamely gőzfördőbe menni, hogy magát abba fullassa. Midőn a' melegség 40 foknyira emelkedett volt, észre vevé, hogy minden fájdalmai megszűntek, 's magát igen jól érzé. E' mód szerint később azután több mint 80 személyt kigyógyított, mellyeket dühös állatok haraptak-meg. Buisson ur ezen értekezését ama jutalomkérdésre készítette, mellyet Montyon tett-ki, 's gondolni lehet, hogy közhasználata végett első helyet érdemlett.

II. MESTERSÉG, MŰVÉSZET, SZORGALOM.

Torony. A' tornyok rendszerint magas és keskeny építmények, mellyek gömbölyűk lehetnek vagy pedig szegletesek, 's helyesen végződnek. Ezen nemű építmények tesszik közönségesen a' városok 's helységek fő diszét, mellyekben a' felvigyázó lakását, a' torony-órát 's hangokat találni-fel.

Mi okból készültek vályyon az első tornyok, vagy mi nyújtott alkalmat azoknak feltalálására, azt egész maiglan mysticai homályos lepvény (Schleyer) teríti-be. — Ha talán, mint gyaníthatni, a' régiek azon okból építék tornyaikat, hogy az által sirkertjeiket jeleljék-ki, melly bánásmód a' 12-dik század körül divatúvá lön egész Európában; ugy már a' felépült tornyoknak kettős czéljok volt, miután azok valamint sir-kertek, ugy egyházak is voltanak egyszersmind. Ha akkorbéli építőmester azon piramisokra függeszté figyelmét, mellyeket a' föld legrégibb lakosai építének-fel

sir-kertjeikben, úgy már nem lehet tőle távol azon idea: hogy a' kimultaknak nyugalom-helyeik hasonlókép kijellettessenek. — Bárha jelenkorban a' tornyoknak rendeltetésök egészen más is mint akkor vala: azoknak eredetét mindazáltal hitelesen onnan származtathatni. Ezen építvények hajdan német természetűek és származatúak voltak, miután szerkeződések (Construction, Structur) azt világosan elárulják. Az egész építés lassanként egy hegyesen végzett pontba fut össze; a' részek mindig vékonyabbak nyulánkabbak lesznek, mennél inkább közelnek annak csucsához: ellenkezőleg annál erősebbé 's tömörebbé (massiv) válnak, mennél közelebb jutnak annak bázisához. — A' tornyoknak aránya az, hogy valamit diszesítsenek, elevenítsenek, az egyformaságot pedig félbeszakasszák 's elűzzék. Ha az építőmester ezekre nem ügyel illy építvények felkészítésénél, úgy már a' kitűzött czélt mulhatlanul elhibázza, 's a' vizsgáló vonzódást nem érez.

Milly behatást szülhetnek vallyon a' Törököknek izletlen minaretjeik? milly pompásan emelkednek ellenkezőleg a' goth-egyházak fenséges tornyai! ollykor kanyarokkal, rózsákkal 's több más diszesítvényekkel borítva ugyan, mindazáltal szívesen mulatoz a' szem ezen diszességeken, értvén a' mesterség nagyságát 's nem feledvén, hogy azon ékeség és drágaság által, mellyet a' művész azoknál használt, az egész elragadtató, méltóságos (imposant) tömegeit el nem veszté szeme elől.

Azon kis tornyoknál, mellyek a' főegyházakon ollykor diszességül használtatnak, nem áll mindenkor tehetségünkben a' közép korban felkészült főtemplomoknak méltóságos tömegeit alkalmazhatni, 's ennél fogvást egyedül a' tetszetes formák, kellemes alakzatú kúpok mellett maradunk, mellyek néha disz-korladékokat nyernek. A' bölcs mérséklettség határi közt tartzkodván szerényen, nem vágyunk felkészülendő építvényinkkel elérni a' felhőket, valamint azon építőmesterek, kik által a' strassburgi, bécsi, maylandi 's több más goth izlésű főegyházak a' középkorban készültek-fel.

Novák Dániel.

architektus.

III. R É G I S É G.

Pompejusiak sirja. Nem régiben Baena mellett Andalusziában (spanyol orsz.) a' hajdankori romai Pompejusiak familiájának sirja találaték-fel, miről az ott lelt felirások kételkedni sem engednek.

Régi kincs. Strengnäs mellett Eskilstunában (svéd orsz.) egy napszámos, ki éppen egy tónak kimérésével foglalatoskodék, mult Jul. 5-én nevezetes kincstre talált. Ásás közben t. i. egy cserép-korsóra akadt, melly midőn érintették, széjjel dőlven ezüsből álló kincsét elárulta, melly különféle nagyobb 's kisebb karperczekből, mesterséges munkájú ékességekből, és számos pénzekből állott, mellyek nagy részint angoly-szász pénzek valának; ezek közül sok volt Ethelred királyé, Otto német császár 's királyé, mellyek Colonia Agrippinában verettek; — mások ismét kufiak voltak, 's majd valamennyin romlatlan állapotban. A' találmány 109 lat ezüstöt nyomott, 's a' városi polgármester őrizetére bizaték, ki azt a' koronának kiváltás végett fogja ajánlani.

Catullus kedvesének sirja nem régiben, mint vélik, feltaláltatott. Monte Cacillo alatt Tivoli mellett t. i. egy csatornát ástak, hogy ebbe az Arno folyamot mostani ágyából lecsapolják, 's itt egy nagy romai sirböltöt fedeztek-fel, mellyben igen ritka pénzekre 's nevezetes felirásokra akadtak. Az utóbbiakban ezen név *Lespia* gyakorta fordul elő, 's minthogy a' sirbölt Catullus majorja közelében fekszik, gyanítják, hogy itt temetteték-el ezen költésznek szerelmese. Azt is vélik, hogy ama helyet feltalálták, mellyen hajdan egyik Pollió-nak palotája állott.

Egyptusi sarcophag. A' már előttünk ismeretes luxori obeliskkal együtt Parisba egy hajdankori egyptusi koporsó hozattaték, melly egészen zöld bazalt-kőből van, 's a' Rhamasseum vagy Sesostris palotája megett 125 láb mélységre fekvő sirböltben találatott. Kivül belől hieroglyphák 's egyéb czifrázatok vannak bele vésve. A' koporsó földelén levő alakok középsője Athyr-t, az egyptusi Venust képezi. E' koporsót Amasis király felesége temetkező helyének állitják, kinek mumijával (kiaszott holt-test) Herodot bizonyítása szerint, Cambyses igen csufosan bánt volt. Csak agyan látszatnak is e' koporsón némelly nyomai a' ko-

rábbi megcsufításnak 's a' benne volt mumia elégetésének; innen gyanítani lehet, hogy a' fertőztetés Cambyses parancsára történt. Ezen királynak halála Kr. előtti 367—325-dik esztendőök közé esik. Cambyses Kr. utáni 524-dik évben Thebában (Egyptus) volt, hol a' régi egyiptusi királyok sirtoltjaikat széjjel hányatta.

IV. PESTI VIZSGÁLÓ.

Gyász h i r. Alig olvastuk egyéb magyar hirlapinkban f. m. Esterházy Miklós herczegnek Comóban történt halálát, midőn Pesten is a' főrendűek közül még m. Szent-Királyi László cs. k. udv. tanácsnok és septemvir elhunytá előtt Dec. 15-én a' boldogabb világba költözött által mellbeli vizkórság következtetésében mgos St u b e n b e r g Gustáv ur cs. k. kamarás, magyar országi indigena és birtokos, austriai főherczegség, stajer, karinthei és karnioli herczegségek országos fő rendbelije élteinek 41-dik évében. Elhült tetemei a' pesti czinterembe vitettek Dec. 16-án. Siratja elhunytát gyászoló özvegye S t a u d a c h Francisca báróné, 's két alkorú árva gyermeke József és Anna.

V. THEATRUM.

Magyar Játékszin.

Budán Dec. 21-én „Lanassza“ szomorú (ítéletünk szerint inkább érzékeny) játék Kazinczy Fer. szerint adaték. Kántorné assz. (Lanassza) M e g y e r y (fő bramin), F á n c s y (al bramin) és B a r t h a (Montalban) urak vivék a' játék főszerepeit, és gyakori tapsokra 's kihívásra érdemesítették. Nézők szép számmal. Ugy látszik, mintha az elementumok is kegyeskedésöket akarnák magyar színészetünk iránt bebizonyítani, minthogy olly rendkívüli lágy Decemberünk van, hogy az uralkodó idő inkább tavasz mint télnek lehetne előkövetje. Ez okból hajóhidunk még most is áll, noha a' folyó hónap első fele végén volt két napi erős fagy és víz nevedésé miatt a' hidnak két gyalog oldalai már Dec. 14—15-én kiszedettek. A' hid eddigi állása tehát a' szinte naponként uralkodó észak-nyugoti erős szél ellenére is kedvezőleg segíti elő magyar budai Thaliánk sorsát, minthogy a' pesti lelkes magyar hazafiak minden budai előadásra számosan jelennek-meg. Vajha soha se kellene félnünk a' hid kivételése miatt, 's bár örökös hid lánczolná valahára össze a' két testvér-várost, hogy így több felállítandó hasznos intézetink Budapesten annál sikeresb előmenetet remélhetnének. — Dec. 26-án a' rémkirály adatott némelly dalok megrövidítésével.

Német Játékszin.

Pesten Dec. 21-én Rossininak Semiramisát, mint multkor érintettük, olasz nyelven 's előszer hallottuk. Ha bár a' textusból sokat értenünk nem lehetett is (de ez a' német operákban is közön-

ségesen történni szokott), még is Höfer urnak (Assur), ki e' darabot jutalmi játékaul választá, köszönettel tartozunk, hogy ő hozott legelőször szinpadunkra olasz daljátékot, és így a' Pestieket is megismerteté az olasz operák bájosb menetelével. Átaljában az egész személyzet szorgalommal tanulá-meg az idegen nyelvű dalokat, és az egész előadás felől mondhatjuk, hogy meglepő ügyességgel ment végbe. Hibázott ugyan a' kettős orchestra (egyik a' színen), a' darab pompáját öregbitő számosabb kardalnokok és népség csoportja, mint ezt a' szerző kívánta volna; kihagyattak az eredeti munkából több ének-darabok, többi közt a' 2-dik felvonásból Assurnak gyönyörű F-moll ariája, és az azt előző felséges megrendítő karének; az operának rendkívüles hosszasága miatt több rövidítések történtek ugyan; az ouverturában botlott bár a' piccolo; a' darabban hibázott a' hárfá: de mindezeket jóformán enyhítették a' meglepő gyönyörű ouvertúra, a' szép karénekek, felséges duettek, quartettek, az óriási első finale, de kivált Schebest leányassz. (Arsace) és Minkné assz. (Semiramide) gyönyörű egyes és kettős énekeik. Höfer urban bár Lablache nem tündöklött; de még is az olasz textust Schebest leányasszonnal ő mondá-ki legjobban. Grohmann ur (Ninus lelke) ma legelőször hallatta magát mint énekes, de kitetszett, hogy ő nem dalszínész. Schinn (Oroe főmágus) és Wandlerer (Idreno) urak tehetségök szerint igyekeztek a' négyes és ötös daloknak kellemeit kiemelni. Zajos tapsokat és többszeri kihivatást nyertek a' két jeles fő énekesnek, valamint Höfer ur is. A' színház tele volt emberrel. Reméljük, hogy Rossininak ezen nagy és felséges művét többszer fogjuk hallhatni, mert az abban rejtező kellemteljes muzsikának becsét csak többszeri hallgatás képes eléggé méltánylani, és bámulni. Ismételt előadás tüntetheti csak elő az 1-ső felv. introductióját; Assur és Arsace duettját (F-dur); Semiramis és Arsace két gyönyörű kettős dalját (Es és E dur); a' muzsika nélkül énekelt quartettet (Es dur), mellyben az ouverturában előforduló rézkürtök andantéja ismételtetik; Assur és Semiramis (B dur) duettját; Arsace (E dur) ariáját, Semiramis preghieráját, 's az utána következő rövid de bájos terzettot Semiramis, Assur és Arsace közt, mellyek ezen operának mind meg annyi megbecsülhetlen gyöngyei, 's Rossini koszorújának hervadhatlan virágai. Kellemes gyönyör-izletben részesültek tehát mai estve az olasz operák barátjai, és méltán bámulták Schebest leányasszony felséges éneklési módját, ki a' recitativót ritkán hallható bájjal 's művészi tökélyvel adta elő, Minkné asszonnak pedig a' legnehezebb bravour-menetekben rémületlen ügyességét 's kellemes szavát. Méltán ajálhatjuk a' muzsika kedvelőjeinek, hogy e' szép operát mennél többszer hallgassák.

VI. M U Z S I K A.

Czwrczek ur hangversenye Pesten. Dec. 22-én a' karácson innepek előtti norma-napok kezdődvén játékszini előadás

helyett béreltszűnés mellett Czwrzek József ur a' színház első kürtösének külön hasznára hangverseny adatott. Tartalma volt az I-ső szakaszban: 1) Zampa ouverturája. 2) Kettős dal Rossininak Semiramide operájából olaszul jelesen előadva Minkné assz. és Höfer ur által. — 3) Változatok St. Lubintól, elő adák Czwrzek József és Hawlisch urak chromaticai gépely-kürtön (Maschine-Waldhörner). Méltó tapsokat nyertek e' jelesen előadott változatok, millyeket a' Pestiek ezen hangszeren még nehezen hallottak. — 4) „Der Disputier Hansl“ tréfás költemény Castellitól, elmondá austriai dialectusban Gaede ur jelesen. — 5) Svéd énekek változatokkal's rondo formában Riess F-től, Fortepianón játszá Kärbling Ferencz fiatal nevendéke Batka urnak, ha némelly tactusbeli sietéseit tekintetbe nem vesszük, igen helyesen. — A' 2-dik szakaszban: 1) Spohr Faustjának ouverturája. — 2) Concertino Drouet-tól, flaután szorgalommal előadva Kundt Ferencz ur által. — 3) Aria Mozartnak Figaro menyegzőjéből, éneklé Gröhmán Vilmos ur; sem a' darab sem az előadó urnak szava hangversenybe nem való. — 4) No (Na)-egyszótagú román, elmondá Grillné assz. igen jelesen. Ha nem csalódunk, ezen már ismeretes költemény Saphir munkája. — 5) Uj aria Rastrellitól, éneklé a' zajgó tapsok közt fogadott, 's elbocsátott kellemes Schebest leányassz. — 6) Változatok (G-moll) Lipinskytól, hegedűn játszá Servaczinsky ur. E' nehéz 's jelesen játszott mű az előadó urnak ismét újabb koszorút szerze, midőn mindenik változatját lármás tapsolás követé, mit nem csak olvasztó adagiójának érzékenysége, hanem egyéb pontos előadása, hangjainak tisztasága, nyirettyűjének szilárd vezetése, a' tömérdek nehezségekkel bátor megvívása, a' sexta futások, tertiák sebes vétele 's a' t. valóban méltán megérdemle, 's így őt az első hegedű-művészek sorába nem ok nélkül helyeztethetni. — Berekeszté az egészet egy márvány-(fehér) ábrázolat: „Salamon ítélete“ melly, mint nem hangversenyhez tartozó, méltán elmaradhatott volna.

Arnstein hangversenye Pesten. Dec. 25-ki délután 4 órakor Arnstein Antal pesti fi, 's a' bécsi conservatorium nevendéke a' Duna-fördő teremében magány-hangversenyt (Privat-concert) adott, mellynek részei voltak: 1) vonó hangszerekkel játszott Wassermann G-moll quartettjának első tétele; az első hegedűt versenylő ur jelesen játszá. — 2) Ugyan ő adá elő quartett-kiséret mellett Treichlingernek ama Potpourriját, mellyet maga a' szerző mult esztendőben a' pesti színházban játszott. Ezen darab választása, úgy látszott, talán egy kis vakmerés is volt A. ur tehetségeihez képest, minek a' tempók el nem találása, némelly kicsuszamlások, sőt több kétes hangú kettős futások elég bizonyítványai valának. Átaljában A. urról sok szépet lehet mondani és jövendölhetni; de még sok finomodásra van szüksége. — 3) Minthogy, mint jelentetett, Schebest leányassz. rögtöni rosszul léte végett nem énekel-

heté-el a' hirdetett dalt: tehát Grillné assz. pótolá-ki helyét egy jelesen elmondott „ének egy derék férjfiról“ czimú költeménnyel. — 4) Változatok (Es-dur) Herztől a' keresztes vitézek daljátékából vett themára; Fortepiánón igen jelesen játszá a' 14 esztendő's Boutibonne leányasszony. Ezeket ugyan e' helyen mult Apr. 11-én Heller ur is jelesen játszá. — 5) „No“ tréfás költeményt Saphirtól, mellyet mult 22-én is hallottunk, ismét köz tetszésre mondá-el Grillné assz. — 6) Polonaise (B-dur) Pechatschektól; játszá ügyesen A. ur. — Hallgatóval a' terem tömve volt.

Tánczmulatság szegények gyámolítására Pesten. Következendő Jan. 5-ére a' színházi nagy teremben tartandó álarczos táncmulatságot hirdet a' pesti jötevő asszonyi egyesület, mellynek jövedelme a' pesti szegények sorsának enyhítésére leend szánya. A' táncmulatság alatt sorsjáték által kegyes adakozásokból egybegyült többféle tárgyak lesznek nyerhetők. Bemenet ára 1 ft. 30 kr-ra pengőben határozatott, miért egyszersmind egy sorsjegy is adatik, mellyet külön is válthatni 48 ezüst kr-on. Bemeneti és sorsjegyeket váltani lehet Csekonics házában, Eggenberger könyvtáros urnál, és Aebly kereskedő ur boltjában Teleki gróf házában a' Serviták piarczán.

Farsangi táncmulatságok Pesten. Hauer József Ferencz ur a' hét választónál levő táncz és hangverseny teremének bérlője legközelebbi hirdetvényében köz hirré teszi, hogy mi után az említett 's régtől fogva a' Budapestiek előtt köz kedvességet tapasztalt terem és mellék szobáinak falait, karzatját ujlag kifestette, a' szoba-butorokat ujra felékesította, jelesen pedig a' tánczterem karzatát a' három magyar szinekkal (zöld, fehér, veres) tetszetősbbé tétette: jövő farsangon ezen teremben 8 társasági táncmulatságot fog adni: Jan. 12. 19. 22. 26. 29-én, és Febr. 2. 5. 's 9-én. Bemeneti díj a' pénztárnál estve 40 ezüst kr. — bálnapokon azonban dél utáni 4 óráig a' házban létező kávéház pénzszedőjénél 30 pengő kr-on is lehet bemeneti jegyet váltani. Ezen igen illő díj, mellyet kiki tetemes áldozat nélkül fizethet, és azon reménység, hogy a' tisztelt budapesti közönség tekintetbe veendi Hauer urnak a' hét választó kávéházára, udvarára, tánczteremére, haszonbérletének illy rövid ideje alatt, tett tetemes csinosítási költségeit, az érdemes közönségnek kegyes pártfogása 's a' hirdetett mulatságokban élénk részvéte iránt biztatja H. urat annyival is inkább, minthogy mind a' báltartás mind a' vendéglés gondjai egyedül benne egyesülnek, 's így annyival szorosabb pontossággal igyekezend megfelelni a' t. mulatandók minden kényelmi kívánságainak.

VII. VISELETI DIVAT.

Parisi asszonyoké. Bál-köntös: hajakba füzött gyöngysorok, hátul a' fodrott hajban nagy tő; ruha tüllből blonde-al és rózsákkal ékesítve.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, halpiarcz 86. szám.

Nyomt. Trattner-Károlyi urak utzája 612:

